

TRACTATUS
De
DECIMIS,

àm feudalibus, quàm aliis, Novali- isque, & Quibus debeantur, atque Quo- nodo peti, solvi ac judicari super his oporteat, & an tolli possint, & pœnas contra non solventes

Continens,

Jurisconsulti Clarissimi,

D. PETRI REBUFFI,

b crebras Ejusdem allegationes, & Exem- plorum, non, nisi in antiquioribus Bibliothecis latitantium, defectum, denuò in lucem revocati,

Operâ

HRISTOPHORI LUDOVICI DIETHERRI,

U. J. D. Patricii & Advocati Norici.

FRANCOFURTI;
umptibus JOHANNIS DAVIDIS ZUNNERI.
Imprimebat PAULUS HUMM, Anno 1670.

1-5 P.

*ERENISSIMO CELSIS-
SIMOQVE PRINCIPI AC*
DOMINO,
N. EBERHARDO,
UCI WIRTENBERGIÆ ET
TECCIÆ, COMITI MONTISPE-
LICARDI, DOMINO IN
HEIDENHEIM, &c.

*Principi & Domino suo Cle-
mentißimo,*

x subjectissima & devotissima men-
te, Divinam Benedictionem,

& ab hac

Quotidiana incrementa,
Spei publicæ complementa,
Serena, Celsa, Lætaq;
OMNIA!

COgitanti mihi de eminenti quodam Patrono, cui hunc ingenii mei fœtum dedicarem, ſtatim & è veſtigio SERENITAS VESTRA venit in mentem. Diu præprimis puritas Religionis in hoc Ducatu longiſſimè continuata arriſit! Arriſit ſanè fertile illud ſolum, cui æternus vini Deus non minus ſalubre, quam generoſum vinum, conviviorum animam, denſiſſimè implantavit, cum arenoſa noſtra terrula, quam tamen alii PARVAS VENETIAS perhibent, ne exiguas quidem vindemiolas poſſideat, nequaquam verò inuſitatæ magnitudinis botros, velut in terra Canaan reſectum duo viri in ligneo vecte pendentem quondam geſtarunt. Sanè, ſicut Perſæ æſtimant, vinum eſt fomes & incitabulum ingenii virtutiſque. Hinc Nymphæ, Bacchi nutrices, elegerunt ſibi triumphalem hunc locum, hoc hilaritatis dulce ſeminarium! Hunc amœniſſimæ Stutgardiæ noſtræ locum diſerti Oratores, ingenioſi Poëtæ, feſtivi Muſici, tanquam fæcundi calicis amatores, ſequuntur! Edocti quod vino non tam Magnates, quam humiles delectentur, non tam filii hominum, quam filii virorum, ut frontem exporrigant, & gaudio triumphent.

Quo

o liberi dono norunt
---- atras pellere curas,
miserasque fugare querelas.
inc locum, quod meritò primo loco dici
ouisset, Magnificentia, Prudentia, & Sa-
citas, Fortitudo & Justitia arcano quodam
nsilio, tanquam perpetuam sedem sibi
ignavit. Huc accedit sapientissimũ illud
nsultum, quo more Majorũ haud asotos &
iavos, sed non modo peregrinationibus
ercitatissimos, famâ & scriptis publicis
rissimos, verum etiam in omni scibili, va-
: examussiatæ eruditionis laude cumula-
simos, instructissimos Consiliarios, lau-
biliter Vestra Serenitas sibi appropriat, ut
æ etiam posteritati, pariter atque insimul
ccrescentibus Heroicis liberis omnibus
odis plenissimè sit consultum. Fuere sanè,
quid dissimulem, hi ipsi prælaudati Con-
iarii mihi materies & ocliferium, ut hanc
reniffimam Aulam cæteris omnibus ante-
osuerim, atque Anticam, sive frontispi-
um hujus Tractatuli esse voluerim. Hi sa-
vam mihi moverunt. Affert sane introitus
fabrè excogitatus etiam mediocri ædificio
lendorem, ut etiam animalia, quæ omnes,
tius quam asparagi coquuntur, rident,
ὦα ὧν πάντες καταγελῶσι, hîc sileant, metuen-
a, nedum canere cœperint, illicò exsibi-
)(3 lentur.

lentur. Primo quidem intuitu multi pagellas meas floccipendent, quasi singulis diebus decem millia hujusmodi chartarum nascantur & pereant, & facilis jactura tanti sit sepulchri. At enimverò est hæc materia præ cæteris Principe digna, quia de proventibus soli sui Princeps maximè debet esse sollicitus, ne subditi nimium novis exactionibus graventur, aut per fatuam conniventiam subleventur. Tantæ molis igitur est censendum, ne in publica commoda peccetur, evigilatas noctes sic dispensare, ut nubilum tristitiæ festivissimo sereno quasi discutiatur. Nolui igitur à semel cœpto proposito desistere, sed et sententia, qui hactenus in sacra Cæsarea Majestate, Electore Bavariæ, Episcopo Eystettensi (ast quantis Magnatibus?) tantam deprehendi Comitatis & humanitatis opulentiam, ut vel hos unicè cum devotione non fictâ colere obstrictum me jure quis dixerit. Tantorum Magnatum favorem inæstimabile mihi bonum reportavi! Fiduciam tamen mihi facit rara quædam & inaudita Comitas, quam Serenitas Vestra tum domesticis, tum exteris quoque exhibuit, ut meritò hac curâ nolim amplius defungi.

Nullo modo negari potest, multos illud experiri, quod nonnunquam ii experiuntur, qui

i fructus arborum ſpectant, & altitudinem
n metiuntur: Dum enim calidiuſculè ad
cumen pervenire contendunt, cum ipſis
mis, quos comprehendêre, decidunt. Sed
:c conſcientia imbecillitatis meæ, nec te-
iitas ſcripti, ſi numerum pagellarum quis
ectet, deterrere me potuerunt, ut altitu-
nem tanti Ducis conſiderarem, cum non
n neſcius, magnis etiam Principibus non-
inquam ſatisfeciſſe non modò qui de par-
ı acerra tribus digitis paucula quædam gra-
ı, quam qui lancem thuris in foculum inje-
erunt. Ex intima pectoris medulla ſincerè
teor, quod ab iſto tempore, quo ſplendorē
ominis Tui, O CELSISSIME DUX, vel ex
iris publici Scriptoribus, vel ex Genealo-
icis, mecum intimius perpendi, ex iſta con-
deratione colligere me ſæpius cœperim,
um fortunæ interdum naturæ temeritas ſç-
ius pulchrius conſuluerit. Solent enim
rincipes nonnunquam alterum oculum re-
imini, alterum libris concedere, & his
epe utrumque. Reipublicæ Auguſtanæ
Conſulem, Marcum Velſerum, ad quendam
hilologum queſtum eſſe, legere memini,
n Germania vix quenquam per negotiorum
ompedes, aut neceſſitates ſuas ſtudiis hu-
nanioribus ſupereſſe poſſe. Sic homines al-
ti ſpiri-

ti spiritus attenti ad rem, quid hominis sit Philologus, quærere non dubitant, dum alii conscribendis libris delectantur, & nonnunquam Juri gemmas Philologicas superaddunt, hi, qui labori huic se subducunt, invident aliis eruditionis gloriam, id nunc his cerebrum uritur. Hi Philologica prorsus contemnunt, ad quæ minuta non descendat Jurisconsultus. Tyrianthinæ vesti non convenit bardocucullus. Postquam viriculas patrimonii peregrinationis attriverunt impensæ, postquam bonuscula in Universitatibus consumserunt, omnis vena μȣσικὴ exaruit, etiam apud illos, qui in Parnasso minimè dormierunt. Agamemnon rogatus, ab uxore Clitemnestra, quando filiæ suæ vellet celebrari Nuptias, respondit his verbis:

ὅταν σελήνης εὐτυχὴς ἔλθοι κύκλος,

Quando lunæ fortunatus venerit circulus.

Idem sæpè accidit apud quosdam Principes, ut nonnullis raro, nonnullis prorsus nullum concedant aditum. Nec mirum, cum hos etiam minorum Gentium dominastri imitentur nonnulli turgidi. Sed quando tractatulo meo fortunatus patebit aditus? Hîc me silere jubet Orbi notissima magnanimi Ducis Comitas, quam si describere vellem, næ

hæc

ec messis, & jucundissima vindemiarum
:mpora me deficerent, sola tanti Ducis hu-
ıanitas integrum volumen mihi esset. Hu-
ıanissimi ad humanitatem hanc comparati
ıhumani viderentur!

Cum tot sustineas ac tanta negotia solus,
res patrias armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda
peccem,
si longo sermone morer tua tempora
Princeps.

Vale indies cum Familiæ gloria inextingui-
ɔili, & cum pretiosis Caritatibus, Imperii ve-
è gemmis, Serenissime Princeps, qui mihi
ɔrorsus es ἀντίψυχος, viveq; eò felicior, quò
ıb infelicis hujus seculi labe, sine fuco, sanè
ancte vivis purior. Decimas has laudis Tuæ,
virtutis Tuæ theatrum puta, sic sermoni sa-
tis, satis etiam æternitati pauxillis hisce sine
ambitiosis precibus litavi. Scribebam No-
rimbergæ, Anno orbis redemti 1670. 10.
die Octobris.

—— Multis redeat feliciter annis
Isthæc candidior, candidiorq; dies!

Vestræ Serenissimæ Celsi-
tudinis

addictissimus atque devotissimus
servus
Christophorus Ludovicus
Dietherrus D.

Tuo quod ipse Marte non minus doctè
Conscriberes, *Dietherre*, cur opus malis
Opera aliena publico dare, id nuper
quæri recordor. Si tamen licet, nostram
Sententiam, vel non rogatus ut dicam,
Modestiæ illud imputabo, doctrinæ
Quam tu profundæ (ô cōpulatio rara,
Sed laude digna!) jungier doces posse.
Non obvias variaque difficultate
Res implicatas explicare, quod libro
Isto notisque propriis facis, multæ
Est eruditionis hoc: Sed æqualis
Laus est modestiæ, quod ex tenebroso
Situ extrahis Clarissimi viri chartas,
Quin partui ejus denuò obstetricaris.
Autore cum primo ejus est tibi digni
Operis honos communis, æstimatore
Sed æquiori arbitrium tuæ causæ
Si deferatur, ille gloriam libri
Tibi vindicabit unicè, tuæ namque
Et propria & aliena scripta debemus
Curæ, nec hoc encomium tuæ gratus
Modestiæ invideret ipse Rebuffus.

Cum voto omnis à DEO OPT. omnium bonorum Datore benedictionis Nobiliss. Dn. Dietherro, *de Decimis ad Rebuffum commentanti applaudit*

PHILIPPUS JACOBUS SPENERUS, D.
Eccl. Francof. ad Mœn. Pastor & Minist. Senior.

Wir

WIr haben Rechts genug: und brauchen doch zum Rechten
ch manchen rechten Satz; damit nicht Spiegel-fechten
das rechte Rechten sey; das machts/ daß die Natur/
noch mancher neuen Art läst eine kleine Spur.
Wir haben Bücher gnug: und brauchen doch zum schreiben
och manchen klugen Kiel; damit nicht hinterbleiben
mög/ was vor angeführt/ nicht aber ausgeführt/
Der Preiß ist mehrer dem/ der das erfundne ziert.
s weiß Erfahrenheit was sonders beyzutragen/
von an manchen Hof man pfleget nachzufragen:
ja Burger und der Baur/ der Herr und auch der Knecht/
der Zehend weiß nicht recht/ was sey das Zehend-Recht.
er Author dieses Buchs/ wird solches sattsam weisen;
as Werck kan selbsten wol den weisen Meister preisen/
mein Feder ist zu schlecht; ohn daß sie wünschen mag;
So viel der Zehend trägt/ seyn Ihm beglückte Tag.

Zu Ehren

seinem vielgeehrten Herrn
Schwager/

setzte dieses

Joh. Georg Schmid/
beeder Rechten Doctor und
Advocat.

Qui

QUi bona *Civilis* cumulavit prela *The-saurι*;
quique ore, & calamo complice, *Rhetor* erat:
nunc *Decimas*, multo collectam sub Jove messem,
exhibet, ac nostris usibus ære dicat.
Temporis hæ *Decimæ*! Musis has impiger offert.
Hinc *Decimas* famæ clarus in orbe, capit.

Nobiliss. & Excellentiss.
AUTORI
Fautori & Amico Veteri
has Elogii Decimas solvit

SIGISMUNDUS à Bircken/
Com.Pal.C.

Wer

WEr mit hoher Käysers-Gnad / wer mit Fürsten-
Gunst will prangen/
muß nur durch Wissenschafft solchen Ehren-Ruhm er-
langen.
Götter achten diese nicht / die nicht Göttlich an
Verstand/
Die nicht durch die Weisheit sich heben aus dem
Pövel-Sand.
aden/die der Himmel hat hingestellt auff hohe Thronen/
den Straalen ihrer Gunst diese Häupter nur bekrohnen/
welche voller Geist und Witz sich geschwungen Himel an/
daß ihr Nahme Sternen-gleich gläntze an den Sternen-
Plan.
ler Diether? Gott und Kunst / diese sind die beeden Flügel
welche Euch schon längst gebracht auf Parnassus Ehren-
Hügel;
Euers Nahmens-Lob-Ruff hat manches Fürstenhertz
ergetzt/
daß er hoher Gnaden-Huld würdig Euern Fleiß geschätzt.
ieses * Lorbeer-Zweige sind / welche gnugsam Euch be-
schützen/ (blitzen.
ann des Neides Ungestümm will mit Donner auff Euch
Schreibet ferner. Fama schreibt in das Ertz der Ewigkeit
diesen Lob-Ruff: Diether? ist ein Orakul dieser Zeit.
ieses wird der Zehend seyn/den die Fleises-Früchte bringē:
ie BESOLDUS, so wird auch diese Schrifft die Welt
durchdringen.

Dieses setzte dem Wohl-Edlen und Hochgelährten Herrn Author / dieses Preißwürdigen Wercks / zu sonderbahren Ehren/und Bezeugung seiner dienstfertigen Freundschafft

Simon Bornmeister/Käyſ. Gekr. Poet und Rector ad Sp. S.

* Etsi Poetarum fabulæ, quibus im & *Isidor.* l.17. c.7. & *Plin.* l. c.30. faciunt, laurum fulmine ontangi, adserant; id tamen on tantum experientia, sed & liorum gravium virorum autoritas, falsum esse ostendit. Inde cum à lauri foliis, loquen- li modus, non tantum in soluta, ed & ligata oratione, desumitur, is eò valet, quod, quemadmodum laurus ἀκεραύνωτος; ita & Principum benevolentia, satis sit ad noxia invidiæ tela arcenda.

REVERENDO

IN CHRISTO PATRI ET DOMINO

ROBERTO CENALI,

Arboricenſi Præſuli meritisſimo,

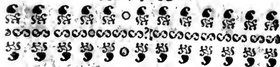
PETRVS REBUFFVS S.

Cum ſuperioribus annis, Præſul Ampliſſime, eam partem Juris Canonici, quæ de Decimis eſt, publicè interpretaremur: rogarunt permulti, ut quæ viva voce à nobis tradita audiſſent, ea ſcripta legenda daremus: futurum dicebant, ut res eſſet grata, non ſolùm ſibi, ſed & cæteris juris ſtudioſis, & multò magis pragmaticis, & qui in foro verſantur, quòd hoc genus materiæ apud vulgus ſit uſitatiſſimum, frequentiſſimumq; in judiciis, eccleſiaſticæ denique rei totius emolumentum, & ferè quicquid eſt vel ſuppellectilis, vel divitiarum, ut meritò dici poſſit ſacerdotiorum ilia, & operæ pretium me facturum addebant, ſi jus hoc decimarum non ſolum vulgo, ſed apud ipſos quoque juris interpretes adeo controverſum, & paſſim in toto jure diffuſum, in unum quaſi locum cogerem in rectum ordinem, & velut methodum quandam diſtinguerem. Quod cùm apud me altius repeterem, digna mehercle res viſa eſt, in qua elaborarem, nam etſi permulti ſint, qui in

cæteras

tras non adeò utiles juris partes ediderint tractatus, velut centones, qui plurimùm studiosi laborem le-re possint: nullum tamen legimus, qui in hanc par- id aut fecerit, aut tentarit, quod prætermissum ha-nus à plerisque laboris magnitudine magis putandum Nam cùm volitandum sit per omne genus interpre-n, non alia ulla causa credendum est ab hoc instituto præteritos, aut revocatos viros, alioqui summos jurisperitissimos, qui hoc elegantissimè & copio-mè potuissent: deinde quia forsan videbant con-tudine regionum & observatione vulgari multa immutata, aut scripto juri derogata, aut usur-a: ob quam causam graves & indies majores oriun-in foro controversiæ. Illorum ergo precibus, alio-nque amicorum hortatu adducti, nostras illas præle-nes recognovimus, purgavimus, & pro virili lustra-nus, ut nihil deesset ad rei hujus & materiæ tum co-tionem, tum quæstionum quotidianarum decisionem. stremò cùm cogitarem, cui potissimùm dedicarem u mos Scriptorum est) ut sanè Antistes præstan-sime nobis visus es dignus, non dicam hoc nostro la-e, vel industria, quem scio longè inferiorem vel digni-e, vel ingenio tuo, sed multo magis genere materiæ. nim cùm jus τὸ ἀ πολιτικὸν à jure divino originem beat; formula verò ejus & ratio quædam Episcopis tisq; personis pro regionum modo distributa sit à jure ntificio, atque præscripti limites: cui præsertim Præ-i offeram, qui te exactius, aut accuratius, & illius hujus juris præcepta teneat, qui acutiore judicio jusmodi Scriptorum censuram facere, aut ea probare ssit? quandoquidem propter singularem juris divini manique peritiam, sermonis elegantiam, Hebræarum ræcarumque & Latinarum literarum eximiam eruditio-

eruditionem, probitatem, egregiamq́ animi virtutem, præcipuus habitus es, quem ad Tridentinam synodum Rex Francorum Christianissimus, universaq́ Ecclesia Gallica delegerit, ut acerrimum Christianæ pietatis & religionis defensorem, ut propugnatorem, ut deniq́ eximium vitæ exemplar, & sanè audeam dicere, non ego solùm, sed & tam vulgus, quam lautissimi quique, te Præsulum Galliarum decus & ornamentum (etenim, sua virtuti laus tribuenda) De quo si solus ego nossem, *multa dicerem, quæ mihi cognita familiaritate tua, & consuetudine, qua pro tua humanitate sum usus: sed oratio prolixior, quàm res notior fieret, cùm præsertim ex quotidianis muneribus, quæ pro re Christiana, Ecclesiaque Gallica æquiori statu subis, quæ de te feruntur, indies illustriora fiant. Deinde, quia vereor, ne tibi apud improbos conflare invidiam videar. Hunc igitur nostrum libellum, de Decimis, qui de rebus ad ecclesiasticam rem pertinentibus est, cujus tu curam præcipuam habes, offero: quem non dubito tibi gratum fore, ut tua est semper humanitas, & erga me benevolentia, quam mihi sæpe significasti. Vale, & nos ama.*

Tractatus de decimis.

Quæstio Prima.

HANC frequentissimam & in forensi iudicio usu venientem materiam, à nostris iuriũInterpretibus hactenus non justè tractatã, utilitati deserviens publicæ, [illegible] ac ordine præscribere, quæstiones tan- [illegible] utiles, ac frequentes inserere, ne chartas [illegible] inum impleam, ratus: quod ut faciam, [illegible] ta tamen prius Dei opt. max. invocatio- [illegible] ræfationibus omissis, ipsam rem aggredi conatu tentabo.

[illegible] primis dicam, quo jure inuenta fuit de- [illegible]. Secundò, quam ob causam, Tertiò, [illegible] uplex sit, Quartò, quid sit, Quintò qui ad [illegible] nas teneantur, Sexto, ubi decimæ solven- [illegible] int, Septimò quibus solvi decimæ debe- [illegible] Octavò, de quibus bonis, Nonò, quomo- [illegible] eti debeant, Decim, coram quibus ju- [illegible] ius, Undecimò, quomodo solvi decimæ [illegible] ant, Duodecimò, quando solvendæ sint [illegible] mæ, Decimo tertiò, an tolli possint, Deci- [illegible] quartò, an eis sublatis novalia debeantur: [illegible] i novalium abundè explicatur materia, [illegible] nò, quibus malis afficiantur non solven- [illegible] ecimam: & quibus, donentur præmiis

1 *Totius tractatus summa.*

solventes. Quibus discussis, decimarum materiam facilè consequi unusquisque poterit.

2 *Quo jure inventa sit decima.* Prima igitur quæstio est, quo jure fuerit ista decima inuenta? Resp. quidam de jure naturæ inventam arbitrantur, gentes enim ante legem dictam de quibusdam rebus decimas Deo persolvebant, scribit autem *Plin. lib. 1. c. 14. de thure* his verbis. Thus collectum Sabotam camelis convehitur, porta ad id una patente, digredi via capitale leges fecere, *ibi*, decimas Deo, quem vocant Sabin, mensura, non pondere sacerdotes accipiunt, nec ante mercari licet. facit etiam quod scribit *ibi. c. 20.* de cynamomo, sed post legem à Deo promulgatam fuisse opinor.

3 *Abel Abraham, & Iacob decimas solverunt* Item Abel munera de fructibus terræ, & de primogenitis gregis sui Domino offerebat, *Gen. 4. c.* sed ibi non loquitur de decimis. Ad hoc Abraham de omnibus quæ à quinque regibus eripuerat, decimas dedit sacerdoti Melchisedec. *Gen. 14.* qui Melchisedec ante legem erat, ut Divus Paul⁹ sic ait, *Hebr. 7. c.* Intuemini autem quantus fuerit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. & *Gen. 28. c.* item vovit Jacob votum, dicens, si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reversusque fuero prosperè ad domum patris mei, erit mihi Dominus in Deum: & lapis iste quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Præ-

'ræterea frequens apud veteres votum 4.
,ut decimam prædæ & spoliorum, in hoc *Veteres*
iarcham insequentes Abraham, Iovi & *prædæ*
devoverent, & foverent, quare Iupiter *partem*
dator nuncupatus est. id enim solvebatur, *Diis devoverunt.*
rędę parte divendita donum Diis & nu-
ibus dicarent, qui mos Gallorum fuit, ut
i jure quęsita, plerunque verò partem
ti devoverent; in quo id erat constitu-
,ut divina ope implorata, is plus spei fer-
& propitios facilius haberet Deos, qui
orem prædæ partem Diis devovisset, sed
post legem factum etiam fuisse verisimile

5.
)ecimam etiam Herculi passim voveri, *Herculi*
ımque effundi solere apud Romanos ve- *decimam*
idei ignaros, in usu comperimus: qui id *solutam*
ıicatissimum duxerunt, & fortuna- *docet.*
mum, quade causa, Lucullum Ro-
ıi moris & juris peritum, quod decimam
ıffet, votumque persolvisset, maxi-
auctum opibus, fortunisque exi-
ıaverunt. si scribit *Alex. lib. geni. dier.* 3.
. Item cum captis Veiis aurum Delphico
ıllini mittendum esset ob decimas prædæ,
s in bello Camillus voverat: nec in pu- *Mulieres*
facultas eset, ornamenta sua matronæ in *ornamenta*
tium detulere, patriæ magis quam suis *pro decimis*
silentes commodis. testis est nobis Livi- *solvendis*
'b. ab Vrb. cond. 5. hos igitur, cum legem *tradidere.*
ı haberent sola natura ductos, in comper-
st, de hac decima loquitur *text. fin. in l. 2.*
.de pollici. ubi Bud. vocat eam Hercula-
n: de qua inferius, q. 3.

6 *An decimæ de jure divino.* Alii à Deo institutam autumant, quia Deus opt. max. ordinavit & præcepit eas solvi *Exod. 22. c. ibi* decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, & *Levit. ult. c.* omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur, non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur, si quis mutaverit, & quod mutatum est &c.

7. *Divisio decimarum, oblationũ & aliorum jurium à Deo facta.* Decimæ ergo constitutæ sunt à Deo per Moysen, ut persolvantur à populo filiis Levi, pro ministerio, in quo deserviebant ei in tabernaculo, non accipiebant filii Levi decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces, & quia sacerdotes serviunt Domino, ideo ipsis debent laici persolvere decimas. *c. ecclesias.* 13. *q.* 1. & decimas à populo sacerdotibus ac Levitis esse reddenas divinæ legis sanxit autoritas. *c. decimas.* 16. *q.* 1. Deus enim noster, quia dignatus est nobis totum dare, decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, *c. decimæ ibid.*

8. *Divisio tribus Levitica.* Et sic Deus voluit, ut tribus Levitica, in duas scinderetur partes, videlicet in sacerdotes, & Levitas, sacerdotibus enim omnia primitiarum jura, votorum, & redemptiones primigenitorum, oblationum & sacrificiorum dedit, *Numeror. 18. c.* Levitis autem decimas omnium fructuum ac pecorum liberè concessit, summo verò sacerdoti decimam decimæ Levitarum; ut in *d. c.* 18 scribitur,

ho-

e cum ſacerdotes & clerici non ſint divi-
cimas oblationes, & primitias recipient
li 9
t ſic putarem de jure divino decimas à *Conclu-*
opt. max. inſtitutas, dictante ratione *ſio quòd*
lam naturali, quæ eſt, ut recognoſcamus *decimæ*
ı, qui hoc nobis dedit. Sed quia in qua- *à Deo*
ue parte Deum recognoſcere poſſumus, *ſint inſti-*
iit altiſſimo partem ſibi acceptam decla- *tutæ.*
& eam filiis Iſraël nuntiavit, videlicet
nam: nempe natura non dictat nos ad
ndum decimam potius quàm aliam par-
ſed ad offerendum aliquid Deo, ut ſcri-
Eccleſiaſt.35.c. ſic; non apparebis ante
ɔectum Domini vacuus, hæc enim o-
propter mandata Dei fiunt. Oblatio
mpinguat altare, & odor ſuavitatis eſt in
ɔectu altiſſimi, bono animo gloriam red-
eo, & non minuas primitias manuum
im, in omni dato hilarem fac vultum tu-
& in exultatione ſanctifica decimas tuas,
tiſſimo ſecundum donatum ejus, &
a. 10.
his conciliabuntur ambæ opiniones, *Concili-*
i concluderemus eas eſſe de jure natu- *antur o-*
equeretur homines ante promulgatio- *piniones.*
à Deo ligatos, & peccaſſe non ſolventes,
nen Jacob vovit eam, ergo non teneba-
& Abraham dedit ſacerdoti Melchiſe-
ecimam, non de fructibus terræ, ſed de
ıæ in bello acceperat, & ſacerdos ei be-
xit, ut patet *Geneſ.14.c.in fin.* nec pote-
deberi, antequam declaratæ eſſent à

 Deo

Deo, cui darentur, videlicet Levitis: quibus præcepit, ne possessiones haberent: quod Deus non fecisset, si de jure naturæ eis debitæ fuissent, aliis rationibus probat *Thost. Matthæ. 23.c.* & concludit de jure positivo esse, sed cum prędictis vos utramque opinionem tenebitis sic conciliatam, videlicet esse de jure divino institutam, dictante ratione naturali.

11. *Prædiales & personales sunt à Deo solvi præcepta.* Ex quibus infertur, quòd tam decimæ prædiales, quàm personales sunt à Deo institutæ, & solvi præceptæ, de prædialibus superius dictum extitit, de personalibus scribitur: *2. Esdræ.c.10.in fin.ibi.* Levitæ decimas habent in omnibus urbibus, in quibus opus nostrum exercemus, & ita est in Hebræo, & de his etiam scribitur *Deuteron.12.c.in princ. ibi.* offeretis decimas, & primitias manuum vestrarum. Demum jus pontificium, & veteres Patres solvi eas jus divinum sequentes coegerunt, multaque dubia in his declaraverunt ut scribit *gloss.in c.quicunque.1.16.q.7.* concludens, tam decimas prædiales, quàm personales lege divina debitas. Idem consuluit *Barbat.consil.49. illud.col.4.in 3. vol.* ista fusius scribit *Anton. Butr.in c.parochianos in 1.q.* eodem, & ista ad ea quæ dicemus inferius in *13.q.an tolli possint*, proderunt.

12 *Personales ex opere sunt debitæ.* Et quia natura nos inducit, ut id quod dedit mihi Deus, illi retribuam; ideo etiam personales ex opere erunt debitæ, licet contrarium teneat *D. de Trajecto, in dic. q. quolibet. 5.* sed quota de jure est positi-

, nec à lege Dei nova præcepta sed à le- antiqua judiciali: ut testatur *Angel. Cla- ıs. in summa angel. in verbo, decima. q.* 2. ıtres prædicatores, & minores debent po- ılum exhortari, ut solvant tam decimas ædiales, quam personales. *c.* 1. *de decim.* 1. *in* sic consuluit *Alex. consil.* 60. *Romana, ol.* 4.

13 *Responsio opinioni, quòd decima sit juris positivi.*

Non refragatur opinio. *Hug. de S. Victo. in b.* 1. *de sacr. parte* 11. *c.* 4. *&* 11. ubi dicit de- mas ante legem fuisse sub consilio, sub lege ı præcepto, jam verò in libertate spiritus am- ulare permittimur: quia cum à lege veteri ıductæ essent, & non sunt renovatæ in novo estam. de jure tantùm positivo debentur, ecundum eum, & hanc opinionem secutus :st *D. Adrian.* de *Trajec.* summus olim pon- ifex, in *d. q.* 5. ubi probat, morte Christi abo- itam illam veterem legem, in eo quod erant præceptæ solvi tribui Levi, ex qua erant sacer- dotes & Levitæ, Respondeo, hodie verò cleri- cis & sacerdotibus debentur, & licet ante le- gem non essent in præcepto Dei quoad quo- tam, & cui darentur, tamen munera offerri in recognitionem beneficii necessarium erat, ut *Eccl.* 2. *c.* patet: postea dominus statuit de- cimam dandam, quod jus pontific. confir- mavit: probat etiam *c. parochianos ibi.* cum decimæ non ab homine, sed ab ipso domino sint institutæ, & *c. tua.* 1. *ibi*, quæ divina con- stitutione debentur, *& c. tua.* 2. *c. in aliqui- bus, de decim.* licet istis juribus *Thost.* rũdeat

esse introductas à Deo, sed hodie non deberi quasi à Deo præceptæ, sed à conciliis, & à summis pontificibus: sed per prædicta puto institutas, & debitas jure divino, quia Dei institutum non est revocatum expresse: imo est receptum & approbatum ab ecclesia, & sic à spiritu sancto: & ideo dicitur etiam de jure divino, quicquid fabuletur *Thost.* nam etiam *in concilio Magunt. c.* 38. sic dicitur: Admonemus atque præcipimus, ut decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari consuluit: & sic à Deo maximo institutas esse negari non potest.

14. *Jus vetus per legem Christi non fuit extinctū.* Nec extinctum fuit illud jus vetus per legem Christi, sed morale; sic & hoc erat judiciale secundum Theol. quos refert: *Astē. in sua sum. in 2. par. lib. 6. tit.* 35. *rub.* de decim. dicens, quod postquam determinatio decimæ partis est nunc per ecclesiam approbata, non minus debet illas hodie dare populus, quàm olim, cum populus novæ legis obligetur ad majora, uti asseritur *Mat.* 5. *c*: Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Pharisæorum, &c. *& Paul.* 2. *ad Corin.* 3. *c. in fin.* Ego etiam puto populum teneri de novo jure evangelii ad solvendum decimam. *Matt.* 23. *& Luc.* 11. dicit Christus, hoc oportuit facere, & illud non omittere, scilicet decimas solvere fructuum, quos dederat Dominus. *& alibi*: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Et quia decimæ erant Dei, igitur renovatæ: quare de jure divino, dictante ratione naturali, decimæ inventæ sunt: à

jure

e verò Canonico forma & declaratio eſt ta: ut in *tit.* patet, de *decim*, & in multis s juribus decreti.

Nec me movet, quod illæ decimæ, quas ntes ad templum Hieruſalem comedebant *eut. 14.* ſunt ſublatæ, ergo & iſtæ decimæ rochiales. Rñd. illæ reſervabantur ad ſaificia figurata offerenda, quæ hodie ceſſant, eo & illæ decimæ ceſſabunt. intellige taen, ut ſcribam q. 3. etiam illæ quæ debentur mmo ſacerdoti, non ſunt ſublatæ: quia ex uſa papa eas imponere poteſt. *c. fin. de decim.* em decimæ quæ tertio anno præcipiebanır pauperibus dari, ſunt in evangelio ampliae, *Luc. ult.* quod ſupereſt date eleemoſinam, : omnia munda ſunt vobis. Non igitur fom, ſed omnia ſuperflua jubet Dominus auperibus erogare, *Aſtē. in ſua ſum. 12. par. 35 t. rub. de dec. verſ. cit. 3.* 15 *Reſponſio objectionis.*

Imo quidam theologi firmant decimas, rimitias, & oblationes in primo præcepto ıcludi, dum dicitur, Dominum Deum tuım adorabis, & illi ſoli ſervies. Adoratio eſt ultus latriæ: cultus autem latriæ eſſe non oteſt ſine Dei ſervitio ac recognitione, & quia per illa tria Deum recognoſcimus, & illi ſervimus, ideo illa tria in hoc primo præcepto includi videntur: ſed ibi non taxatur quota, ideo non eſt in hoc præcepto quota taxata: ut dicunt Doct. Theolog. ad quos te reiicio. 16 *Decimæ an in primo contineantur præcepto.*

De primitiis etiam quota in lege nova non eſt taxata; nam in animalibus olim ſufficie- 17. *Primitiæ quo tempore in-*

A 5 bat

ſtituta, & quanta ſint. bat unum ex ducentis dare: in aridis ac liquidis de 40. ad ſexageſimum, *in c.1. eod.* ideo eſt ſtatuta quantitas pro arbitrio ſolventis ſecundum loci conſuetudinem, *Innoc. Panor. & alii in d.c.1.* quod probatur *Ezech. 45. c.* & hæ ſunt primitiæ, quas tollitis, ſextam partem ephi de choro frumenti, & ſextam partem ephi de choro hordei, &c & computat *Hoſtienſ.* in d. *c.1.* poſt Hieron. eſſe partem ſexageſimam.

18 *Abel & Romani primitias dederunt.* Item primitiæ tempore Abel inventæ fuerunt, *Geneſ. 4. ibi*, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui *c.1. de decim.* § & dicuntur primitiæ primi fructus, quos ſibi Dominus tanquam omnium rerum Dominus retinuit: & quia omnia dat bona, in primis eum recognoſcere debemus. Unde *Plin. lib. 18. c. 2.* ait: Romanos olim non prius degustare novas fruges, aut vina ſolebant, quam ſacerdotes primitias libaſſent, & iſtæ primitiæ ter in anno domino offerebantur: in paſchate, de novis granis, in pentecoſte, de novis panibus, in ſeptembri, de novis fructibus illius temporis, videlicet vini, & fructuum. Theologi in *Levit. 23. c.* & feſta primitiarum gentes coluiſſe legimus, *Iudicum. 9. c.*

19 *Athenien. crinium primitias offerebant.* Item Athenienſes cùm ex Ephebis deceſſiſſent, primitias crinium Delphos deferebant, cùm antiquiores comam circa tempora, aut poſteriorem crinem Apollini, & flaminibus tonderent; ævo ſuccedente Theſeus anteriorem capillum Delphis dedicavit, unde Theſeus tonſura prodita eſt; cujus exemplo juve-

juvenes, cùm ex Ephebis excessissent, anteriorem comam Phæbo, & Æsculapio, aut Libero obtulere: primitias postea Romani adolescentes magnæ Indolis primam lanuginis barbam Diis consecrare usurparunt, teste *Alex. lib. genial. 5. c.* 18. facit *gl. in verbo & primitias. 13. q. c.* 1. sed cui hodie debeantur? Respond. curatis à populo constituto in sua parochia.

20 Nec refragatur quod scribitur *Prover. 3. c. ibi*, honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus, ubi *Cartus.* intelligit Deum honorandum de decimis & primitiis: & postea dandum esse pauperibus de bonis nostris. Alii intelligunt quod honorandus est Deus de omni substantia sua, & de primitiis frugum dare oportet pauperibus: quia non primitiæ Deo offerebantur *c. 1. de decim.* ideo de primitiis & præcipuis fructibus da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. *Resolutio objectionis.*

21 Vel melius dici potest, in Hebræo non esse, *da pauperibus*: sed sic scribitur: glorifica Dominum de opibus tuis, & de primitiis omnis proventus tui: sic enim implebuntur horrea tua satietate, & torcularia tua musto exundabunt. Et ideo non obstat, quod valere consuetudinem, ut nihil solvatur de his primitiis, & excusare à peccato, scribat *Henr. Bochic.* in *d. c.* 1. Ego verò puto contrarium: quia hoc est præceptum affirmativum, videlicet Deum honorandũ de primitiis; non honoraretur, si *Consuetudine tolli an primitiæ possint.*

nullæ

nullæ darentur, igitur consuetudo non valeret, tum quia inducit ingratitudinem, videlicet ut Deo ingrati simus, qui omnia nobis dedit, superat enim ingratos Getas, (ut proverbio dicitur), qui has primitias & oblationes non solvit secundum consvetudinem: quæ si non appareat, tunc quantum debeat solvere est ei liberum, dummodo aliquid solvat de singulis fructibus, & qui hoc fecerit dives erit, & benedictus à Domino, & hoc asserit *And. Hisp. in reg. decima. q. 8.*

22 *Primitiæ, decimæ & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur.*

Et sic primitiæ, decimæ, & oblationes præcipuè in solis ecclesiarum bonis numerantur *c. causa. de Verb. signif.* non est tamen præceptum morale, ut primitiæ dentur, potest enim Deus honorari tam in mediis fructibus, ultimis, quam primis, sed est quoddam præceptum judiciale, & figurale, ut primitiæ dentur, id est primi cujuslibet rei fructus, *c. magnæ, circa finem, de voto*, & in his maximè consvetudo attenditur, ut suprà dixi & *Boer. in decis. Burdegal.* 236. pro jure primitiæ, tamen ut aliquid solvatur, ut superius dictum extitit, est divini juris, id est, à Deo præceptum factum.

23. *Oblationes quo tempore inceperunt.*

Oblationes verò inceperunt tempore Cain, & Abel: ut scribitur *Gen. 4.* licet quidam dicant à Noe, per id quod scribitur Gen. 8. c. in fin. ibi: ædificavit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. sed antea oblationes inductæ erant ut

ut patet; oblationes autem dicimus,quæcunque de propriis & licitis rebus ecclesiæ à fidelibus offeruntur.*c.causa.de verb.sign.* & Numeror.7.c. scribitur, quòd Principes Israel obtulerunt munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus,: & alia magna munera,ut ibi scribitur,quæ dominus jussit suscipere,& ea Levitis tradi. Hodie, si offerant solidum, videtur magna oblatio: sed tamen valde distat ab oblatione veterum.

Sed dubitari potest,an necessariò faciendæ sint curato oblationes? Respondeo sic, in casibus sequentibus. Primò,quando consvetudo adesset,nam laici laudabiles consuetudines servare debent. *c.ad apostolicam. de symon:* Plenè *Panor.in rub. de paroch. in fin. Henric. Boic.in* 2.*dis.c.quamvis; de decim.* Secundò,si curatus indigeat, non enim suis militare stipendiis tenetur. *Paul.* I. *ad Corinth.*9.*c.& c.cum ex officii de præscrip.glo. in c.omnis,de consecr.dist.* 1.*Fely.in c.veniens.* 1.*col.*2.*de testib.* Tertiò,in præcipuis anni festis, & maximè ubi ecclesia non habet decimas prædiales, *d.c.omnis Christianus,de consecr.*distin.1.*& Bohic in d. c. quamvis.* Quartò,quando oblationes essent ex testamento faciendæ, utpote in anniversariis, vel in sepulturis mortuorum, tunc illæ oblationes sunt necessariæ. *c.nulli.*12.*q.*2.*c.ultima voluntas; & c.qui oblationes.*13.*q.*2.

24 *quibus casibus oblatio debetur.*

q.2. Sylvester Prier. in sua summa, in verb. decima. q.2.

25 *Oblationes succedunt in primitiarum locum.* Quintò, ubi non solvuntur primitiæ, tunc quia oblationes succedunt in earum locum, ideo necessariæ sunt, vide *c. statuimus. 16. q. 1.* & si quis oblationes ecclesiæ accipere vel dare voluerit præter episcopi conscientiam, vel ejus cui hujusmodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit, in Gangrensi concilio fuit statutum, ut patet in *c. in canonibus. 16. q. 1.*

26 *prophetas consulere sine donis veteres non solebant.* Etiam olim non audebat quis Prophetam consulere, aut accedere vacua manu, ut patet *1. Regum. c. 9.* sic non debent parochiani ad ecclesiam ire sine oblationibus diebus maximé festis. Nec valet consuetudo, ut laici oblationes recipiant in ecclesia. *c. antiquos. c. quia, & c. sanctorum, cum seq.* 10. *q. 1.* nam decimæ & oblationes æquiparantur, *c. quamvis de decim. ubi Iohan. And.*

27 *Tres species oblationum quando episcopo debeantur.* Et aliqui tres dicunt esse oblationum species: prima est donatio rei inter vivos Deo facta, vel ecclesiæ: secunda, causa mortis facta, quæ instar legatorum redacta est; tertia est usualis, quam fideles faciunt ad altare, vel ad manum sacerdotis: ubi etiam firmant oblationes tunc spectare ad episcopũ, quando celebrat in aliqua ecclesia suæ diœcesis, teste *Matth. de affli. in constitut. Neapol. lib. 1. rub. de dec. nu.* 32. consvetudo tamen in plerisque locis est in contrarium, etiam extra

con-

consuetudinem episcopus à paupere presbytero recipere eas non debet.

Et sic improbatur consilium *Dec.*148. *reverende*, ubi decidit valere consvetudinem, ut laici in oratoriis recipiant oblationes, nam cùm ipsi sint incapaces, non valet consvetudo *c. quanto de consuet.* nec episcopus potest consentire, ut dimidiam partem oblationum laicus habeat, *c. si quis basilicam de consecr. dist.1.* alibi si operæ pretium fuerit, abundantius scribam : nam sacras oblationes dicit *tex. in c. inquirendum. de pecul. cleric.* & sic laicis non potest competere jus recipiendi oblationes : sed ex causa dari oblationes laico possunt, fortè ad ecclesiæ reparationem, vel ad aliquem honestum usum, & ad tempus, ita tamen, ut nullum jus per hoc habeant eas vendicandi : teste *Præposit. in c. altare* 1.*q.*3. 28. *Laici oblationes recipere non possunt etiam in suis oratoriis.*

Et cui debeantur oblationes factæ imagini, quòd curato illius ecclesiæ, ubi est imago, docet *Panor. in c. dilectus col.3. verf. 2. de offic. ord. & c. quoniam. eod. & Troilus Malvitius in tract. de oblation.* & episcopus non potest eas concedere domino domus, ubi est imago. *Panor. in c. quamvis. eod.* & in d. rub. de paroch. 29. *Cui debeantur oblationes factæ imagini.*

Et quòd hæ oblationes curato debeantur, convertendæ tamen sunt in reparationem ecclesiæ per episcopum, si ecclesia indigeat, legi in integra compilatione *Alex. papæ, 3. rub.* 30. *Oblationes imagini factæ in reparatio-*

de

nem ecclesiarum convertendæ.] *de dec.* in hæc verba, *Plenè nobis innotuit ex tuarum literarum continentia, quòd cum hostia quadam sacrata in arca cujusdam mulieris parochiæ tuæ conclusa fuisset, virtute Domini faciente pars ferè media in corpus Christi manifestè conversa est, ita ut caro videatur. Cùm verò hostia ipsa à parochiali ecclesia, quam scilicet ecclesiæ tuæ ad ecclesiam ipsam majorem translata sit, idem Canonicus oblationes, quæ obtentu illius corporis Christi eidem ecclesiæ proveniunt, instanter requirit, quas in reparationem ecclesiæ fideliter, sicut asseris, erogasti: licet autem eidem Canonico petas super hoc silentiũ imponi, & nos libenter in eo, quod secundum dominum possumus, petitiones velimus attendere & admittere, petitioni, tamen super hoc non possumus exhibere favorem, sed venerabilibus fratribus nostris Alban. & Silvan. episcopis, quibus causam ipsam committimus dedimus in mandatis, ut præfatum Canonicum commoneant à petitione ipsarum oblationum desistere, ut eas in reparationem ecclesiæ prædictæ erogari permittat. Si verò ad hoc induci non poterit, eidem causæ debitum finem imponant.* Et in suprascriptione illius decretalis scriptum est; *Alexander tertius Attrebatensi episcopo.*

Et

Et sic quamdiu imago est in parochia, oblationes parocho debentur. Si verò jure translata fuerit in aliam ecclesiam, illi ecclesiæ in quam translata est, debetur. & illa decretalis non est in nostris decretalibus communibus.

Notandum est, quòd nec oblationes diffidentium, nec eorum, qui pauperes opprimunt, recipi debent, *c. oblationes, & c. eorum.* 90. *dist.* nec oblationes meretricis publicæ. *c. ex transmissa eod.* & inferius dico *quæst. quinta.* nec raptorum oblationes, *c. super eo.* de raptoribus sicut nec usurariorum, *c. quia in omnibus, de usur.* nec alicujus, qui crimen notorium horridum commisit, *c. miror*, 16. *q.* 7. *Innoc. in d. c. ex transmissa.* item qui bona ecclesiæ invadunt, oblationes non offerant ante restitutionem, *c. de viro*, 12. *q.* 2. & hoc est in detestationem criminis introductum, ne ecclesia videatur approbare illud delictum gravissimum, & cum illo in eodem participare. 31 *Quorum oblationes recipi non debent.*

Hodie ista non vident sacerdotes, sed passim ab omnibus recipiunt, fortè quia conditiones personarum, & eorum crimina ignorant, nec de illis inquirere tenentur. Vide *Exod.* 25. *c.* Materiam istam oblationum vide plenè examinatam per *Socyn. in suo trac. de oblat.* & hæc serviunt ad elucidationem *rub. de decim. primit. & oblat.* & ad ea quæ inferius dicentur. Et hæc de prima quæst.

QUÆSTIO II.

Quam ob causam decimæ introductæ sint?

17 *Quam ob causam decimæ introducta sint.*

SEcundò quamobrem introductæ sint? Resp. primò in signum universalis Domini Deus opt. max. eas sibi retinuit *c. tua* 2. *eodem.* inficiari enim sanæ mentis vir non posset, quin Deus omnium Dominus sit, & universalis, nam Domini est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. ideo ut illum recognoscamus talem esse, ipse sibi has retinuit decimas, tributa verò principes, in signum specialis dominii. *c. cum non sit eod.*

2 *Pro victu ministrorum decima sunt instituta.*

Secundò decimæ sunt etiam institutæ pro victu ministrorum ecclesiæ: & aliæ possession[es] eis temporales sublatæ fuerunt, *Num.* 18. in terr[a] eorum nihil possidebitis, decimarum oblati[o]ne contenti: & *ibidem c.* 8. inferte omnem decimam in horrea mea, ut sit cibus in domo mea super quo ait *Hier.* sciatis vos perdidisse abundantiam, qua fraudastis me parte mea: reddat[e] igitur mea, & ego restituam vobis vestra. E[t] *Malach.* 3. *c.* inferte omnẽ decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probat[e] me super hoc, dicit dominus. Unde Phara[o] tempore famis sacerdotibus statuta cibaria e[x] publicis horreis præbebat: & idcirco non sun[t] compulsi vendere possessiones suas. *Genes.* 47 & nos hodie opprimimus sacerdotes, & ecclesias, ideo omnib⁹ affligimur malis *c. multi* 1. *q.* 1

Cur hodie affligamur.

Tertiò, hæ decimæ sacerdotibus concessæ fuerunt, ut legi Dei liberius vacare possent: ut scribitur 2. Parali. c. 13. præcipit etiam Ezechias populo habitanti Hierusalem, ut darent partes sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Dei. 3 *Vt legi divina liberius vacare possent.*

Quartò, propter fabricæ constructionem & tuitionem *c. vobis. & c. concesso. & c. mos est.* 12. *q.* 2. *Hostien. in rub. hujus tit. Ioh. And. & alii post eum, ibidem.* 4 *Et propter fabrica constructionem.*

Quintò, propter pauperum & hospitum receptionem. *Deuter.* 14. *c. & August. de anchona. in tract. de ecclesiastica potestate c.* 73. 4. *q.* dicens ex hoc ordinationem ecclesiæ ortam, ut de stipendiis ecclesiæ tres portiones fieri debeant. *in c. mos est.* 12. *q.* 2. una pro victu clerici: secunda pro reparandis ecclesiis, tertia addicta est pauperibus. & aliter dispensans rem ecclesiæ, tenetur. Unde Christus *Matth.* 17. *c. in fin.* noluit de sibi datis solvere tributum, & ad alium usum convertere: sed misit Petrū piscatum, ut ibidem dicitur, & Divus *Hieronym. super Mattha.* 13. *c.* scribit, ut refert *de Anchon.* ubi supra. 5 *Tres portiones de bonis ecclesiæ fieri debent.*

Legimus etiam Abraham hortum plantasse juxta puteum juramenti, quem Hebræi Bersabaa vocant: hortum in quem, plenum optimis fructibus, & peregrinos suscepit hospitio, quibus gratis necessaria omnia supportabat, nihil aliud pro pretio exigens, quam ut scilicet orbis conditorem agnoscerent, venerarentur, 6 *De horto Abraha.*

& timerent rectorem cœli & terræ, cujus do num esset, quicquid comedissent vel bibissent sicque in vera religione institutos, & ad vit melioris instituta conversos dimittebat. sic ait *Alphons. Lipoma. in lib. Gen. c. 21. in fin.*

7 *Decimæ propter servitiũ debentur.* Sextò, propter sacrificiorum oblationem, nam divus apostolus ait: qui altari servit, de altari vivere debet 1. *ad Corint.* 9. *& c. c. cum secundum. de præb. & n. ult. c.* filiis Levi ded omnes decimas pro ministerio quo serviunt mihi, in tabernaculo fœderis: ideo hoc naturali convenit rationi, ut qui seminat spiritualia metat carnalia, nam mercenarius dignus est mercede, *ait. divus Paul.* & bonorum labori gloriosus est fructus, ut ait philosophus & ratio naturalis dictat, ut qui Deo pro populo ministrat, ab eo alatur. *Host. in c. à nobis, col. 3. et scripsi in præfat. ad rubr. de collat. in concord. Imol. in c. 2. de transac.* dicit, personales deberi in compensationem oneris sacramentorum.

8 *Quare potius decimam Deus retinuit, quam aliam partem.* Septimò, ex hoc patet Deum retinuisse decimam, potius quam aliam partem; quia numerus denarius perfectionem signat. decimæ enim & primitiæ Deo offeruntur, id est, initium & perfectio bonorum operum Deo perfectè sunt ascribenda, quia sine eo nullum bonum opus inchoatur, aut perficitur: ut *divus Paul. ad Philip.* 2. ait, ipse est qui operatur in nobis, & velle, & perficere. Novem verò partes retinentur, qui numerus est imperfectus: nempe quicquid imperfectionis & defectus in nobis

est,

est nobis inquã, & nostris defectibus est adscribendum, non verò Deo, ideo scribitur *Ose.* 13. perditio tua ex te, ô Israël, & in me auxiliũ tuum. *Hostien. in c. à nobis. col. 2. eodẽ*, & Deus istam partem tanquam Levitis sufficientem, & alteri populo non molestam, retinere voluit, ut *Thostan.* scribit super *c. 23. Mat. q. 56.* vel etiam Deus à nobis primitias & decimas requirit, *c. 1. primitias*, & ultimas portiones, cum ipse sit omnium principium & finis: cui principio fructus primarios, & cui fini decimas offerre debemus, denarius enim est & omnium numerorum complementum, & finis: ut in harmonia mundi *tom. 4. in fin.*

9. *Decima est spiritualis.*

Octavò, decima vocari potest spiritualis, quia humilitatem continet illam, per quam omnia bona à Deo data esse nobis recognoscimus: mala autem à nostræ figmento naturæ, unde si quis doctus potest alios erudire, non suæ debet attribuere prudentiæ ingenióque quod possidet, sed gratias primum agat Domino, qui cuncta largitur, deinde sacerdotibus, & ministris, à quibus est eruditus, *c. revertimini, vers. si quis doctus, 16. q. 1. Floren. in 2. parte, tit. 4. c. 3. §. 1.* Et sic Deus decimam, id est, numerum perfectum sibi retinuit, tum quod sit perfectus, tum quòd in nobis operetur, & velle, & perficere, ut dixi. & nobis imperfectum reliquit numerum quia imperfectio in nobis est, & figmentum nostrum ipse cognoscit.

10. *Curatus debet ha-*

Ultimò, ut omnia onera illi incumbentia curatus solvat, tam pro legatis & nuntiis sedis aposto-

bere quatuor matriculas seu libros. apostolicæ, quàm episcopo, clericis, fabrica, & pauperibus. & ut ista debitè valeat expedire, opus est ut curatus habeat quatuor matriculas, seu libros, in quibus quatuor ista scribat: Primò baptisatos in uno libro scribere debet, diem & mensem, & annum nativitatis, patrem & matrem, si legitimi existant: alioqui sufficit matrem describere, & susceptores, id est patrinos, & hoc probatur in *c. contumaces. 50. distinct. & glo. in c. nomen. 2 q. 1.* ex quo textu extracta est ordinatio regia, ub. *des registres des baptesmes.* Ubi abundantius scribam. *Elucidatio ord. regia.* Secunda est pro decedentibus, ut etiam horam decessus, si possibile sit, describat: hoc proderit, ut sciatur quando vacarit beneficium, an in mensibus qualificatorum, vel ordinariorum, vel an in mensibus papæ, aut in mensibus ordinariorum, ubi papa habet certos menses; proderit etiam, ut sciamus, si pro decedente orandum sit, & eleemosina facienda, *c. à nobis. 2. de senten. excomm.* nam & in extremis potest excommunicatus absolvi. *c. ult. de sepul.* imo etiam post mortem, solennitate tamen adhibita, quæ describitur in *d. c. à nobis 2.*

11 *Matricula pro contrahentibus.* Tertia matricula est pro contrahentibus: ut si per hostiles incursus, aut incendia subditi dispergantur, illos curatus tempore quietis recolligere possit, ac ipsis testimonium per literas proprio parochiæ sigillo signatas, de fide & matrimonio dare possit, de quibus in *c. non oportet. 1. de consecrat. distinct. 5. ubi glos.*

Quarta

Quarta pro illis, quibus de bonis ecclesiæ subvenit, ut ita ecclesiæ possint servari indemnes, & concessa ac mutuata tempore famis, sterilitatis ac necessitatis, possint repeti tempore fertilitatis,& abundantiæ,ab illis, qui bona habent,& postea afflictis,& miserabilibus personis in suis necessitatibus subveniatur, & hoc pulchré docet *Io. Hugo*, *in tract. de offic. quatuor prælat. rub. de matriculis curati*, quod facit ad ordinat. regiam Francisci. rub. *des registres.* quam plenius elucidavi in *l. qui in continentibus. ff. de verb. significatione.* 11 *Est pro illis, quibus de bonis ecclesiæ subvenitur.*

***** ********* ************

QUÆSTIO III.

Quotuplex sit decima?

Tertiò, quotuplex sit decima? respondeo multiplex. nam quædam est decima spiritualis, de qua super in proxima quæstione fuit dictum. temporalis verò est, quæ de tempore debetur, & ob id instituta fuit quadragesima, ut Domino pars decima temporis tribuatur, *c. quadragesima. de consecrat. distinct.* 5. ideo qui quadragesimam non servat, Deo decimam subtrahit. 1 *Decima quotuplex.*

Altera est substantialis, quæ ex substantia hominum debetur. sic vocat *Florentin. in 2. parte summæ, in tit. 4. c. 3. §. 1. & sequ.* & ista in omnibus frugibus debebatur Leviticæ olim tribui à populo ex lege. *c. 1. de dec. Exod. 22.* 2 *Decima substantialis.*

cap. & *Levit. ult.* & licet aliæ solvi essent solitæ, non tamen ex lege debebantur, sicut ista, & est decima quæ parochialis vocatur: quia curatis parochialis ecclesiæ debita est regulariter, & hanc pertractare nostræ est sententiæ.

3 Secunda est quam Levitæ, hoc est inferiorũ ministrorum gradus, summo sacerdoti, videlicet Aaron, dabant, *Numer. 18. cap.* ibi, præcipe Levitis, atque denuntia, quum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte domino, id est, decimam partem decimæ, ut reputetur vobis in oblationem primitivorum; & date eam Aaron sacerdoti. & isti comparatur decima, quæ Papæ tribuitur. Potest enim papa ex magna causa, utpote si contra infideles, vel ecclesiæ inimicos bellum gerat, hanc imponere, vel ex alia justa causa. quamvis *Panor.* contrarium dicat in *c. 2. in fin. eod. tit.* Nam postquam erat præceptum Levitis à Domino, ut hanc solverent, ideo non invenio legem repugnantem, quo minus imponi à papa etiamnum possit, ut inferius dicetur, & habetur *2. Esdræ. c. 10. in fin.*

Decima à Papa imponi potest.

4 Et sic ex illa authoritate *Num. 18.* requiruntur sequentia: primò quod hæc decima sit imposita & præcepta, ibi, *præcipe*. Ergo sine impositione summi sacerdotis ab alio imponi non potest, & si aliter fuerit imposita, indicens eam est excommunicatus, in *c. clericis. §. 1. de immun. eccl. in 6.*

Antequã decima imponi possit quæ requirantur.

Secundò, requiritur, quòd post impositionem sit denuntiata: ibi, *denuntia.* debitoribus enim

enim denuntiari debet, ut solvant. *l. quidam Iberus. ff. de servit. urban. præd. Do. in l. vinum. si certum petat.* Tertiò quòd imponatur Levitis, id est clericis, qui decimas percipiunt. Ergo his qui non percipiunt decimas, imponi non possunt decimæ papales, quas regales hodie quidam vocant. *extra* 1. *de dec. in communibus.*

Quartò, quòd hæc decima imponatur super decimis beneficii, *ibi*, decimam decimæ. igitur non posset imponi ei, quid decimas non haberet, quia privatio præsupponit habitum. *c. ad dissolvendum*, *de desponsat. impub.* & nunquam mihi fuerunt impositæ, ob defectum materiæ, laus Deo. *§. servus. de capit. diminut. in instit.* & ideo non debetur decima ex hospitalibus, *gl. in d. cle. ult. eod.* quam sequitur *Felin. in c. de quarta. col. 6. n. 18. de præscr.* aliàs consului pro societate presbiterorum diœcesis Annicien.

Quinto, quòd ipsi clerici accipiant decimam, nam si non acciperent, alii non tenerentur ad istam. *ibi.* cum acceperitis à filiis Israel, &c. nisi per eos staret quominus acciperent, *l. quòd te. ff. si cert. petat.*

Sextò, quòd is qui eam petit, sit Aaron, id est summus sacerdos, *ibi*, & date eam sacerdoti. Ergo episcopis, vel aliis personis non debetur, nisi à papa concederetur, *clemen. ult de decim.* quæ sic habet: Si beneficiorum decima cuivis simpliciter concedatur ad tempus, secundum

Pro decima solutione ornamenta ecclesiæ capi non possunt.

taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem communiter ipso decimo levari poterit, & debebit, nec per collectores, exactores sive levatores, ipsius decimæ, ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata ex causa ignoris, vel distractionis capi, vel recipi volumus, vel distrahi, seu quomodo libet occupari.

6 Notandum est, quòd cùm in hoc regno Franciæ sæpe practicetur, ut dicit ibi *gloss.* ideo super ea multæ solent oriri dubitationes, quæ deciduntur per *extravagantem primā de decim.* in communibus, ideo ad eam unusquisque recurrat, & alias de hac consului & plenè scripsi in *consil.* incipiente, *ista communitates &c.* & non debet hæc exigi decima de capellis, quæ non excedunt viginti libras teste *Collect. in c. nuper eod.* ubi dicit, quod si fructus alicujus beneficii fuerint augmentati, decima ista non debet augeri, postquam semel taxata fuit. *clemen. fin. de dec.* Et quando debet provideri de beneficio usque ad certum valorem, debet hic valor probari secundum taxationem decimæ, nisi alias valor probari posset, ut notat ibidem *Collect.* quod potest prodesse consiliariis, quibus provideri debet de beneficio usque ad ducentas libras, & non infra.

Valor beneficii quomodo probari possit.

7 Item in concilio Constan. de hac decima sic reperi statutum: *Præcipimus & mandamus jura, quæ prohibent inferioribus à papa decimas,*

Quæ requirantur ante-

mas, & alia onera ecclesiis, & personis eccleſi-aſ icisi nponi, districtius obſervari , per nos autem nullatenus imponantur generaliter ſu-ter totum clerum, niſi ex magna , & ardua cauſa, & utilitate univerſalem eccleſiam con-cernente, & de concilio & conſenſus & ſub-ſcriptione fratrum noſtrorum ſancta Romana eccleſia cardinalium, & pralatorum , quo-rum conſilium commodé haberi poterit , nec ſpecialiter in aliquo regno , vel provincia in-conſultis pralatis ipſius regni, vel provincia, & ipſis non conſentientibus, vel eorum majo-ri parte: & eo caſu per perſonas eccleſiaſticas , & authoritate duntaxat apoſtolica leventur. n ſeſſ. 43. *& Thoſt.* plura ſcribit *q.* 74. *ſu-per c.* 23. *Matth.* *quam decima à papa imponi poſſit.*

Et ſic vides quando hæc decima imponi poſſit. *Panor. in d. c.* 1. eo dicit in locum iſtius ſucceſſiſſe quartam decimarum, quam epiſco-i, cum epiſcopatus fructus erant tenues, ſole-bant recipere, hodie verò non recipiunt, niſi vellent reparationes in beneficiis , à quibus quartam acciperent, facere. *c. priſcis. & ſe-qu.* 10. *q.* 3. *ubi gloſſ.* ſed congruentius conve-nit papæ. ut prædixi. vide *Feder. conſil.* 151. Themat. & *Marc. Mantuan. conſil. primo,* concludentem hanc decimam ex diſtributio-nibus quotidianis non deberi, ne divinus mi-nuatur cultus. Et quia alias ſæpius ita fuit per papam declaratum, cujus declarationi ſtandum eſt. *Episcopi an decimam ab eccleſiis recipere poſſint.*

Ter-

9 *Decima pro anniversariis.* Tertia est decima, quam unusquisque de populo Israelitico in suis horreis separabat, ut eas comederet, dum in templum Hierusalem proficisceretur, cùm in vestibulo templi Levitas inuitaret ad convivium, *c. 1. de decim. & Deut. 12. & 14. in fin.* cave ne relinquas Levitam, quia non habet aliam partem in possessione tua; & in locum istius sucedunt hodie anniversaria, quæ pro mortuis fiunt, & interdum convivia presbiteris dantur in anniversariis pro consvetudine quorumdam locorum, ut apud *Virgil. lib. 3. æneid.* est videre.

Solennes tum forte dapes, & tristia dona,
Libabat cineri Andromachæ, manesque
ciebat.

Et sic olim decima pro mortuis dabatur, hodie mali etiam relinquunt, & à Deo relinquuntur. Vel oblationes quæ fiunt in manus sacerdotũ, possunt loco ipsius esse decimæ, ut *Panor.* & alii dicunt, *in d. c. 1.*

10 *Et pro orationibus vivorum & mortuorum.* Ex quo ostenditur, quòd hæc decima debet dari pro orationibus tam vivorum, quàm mortuorum *gloss. in c. ecclesias*: in verb. *servus 13. q. 1.* dicens, quod licet veteres devotioni addicti, quatuor olim decimas solverent, tamen hodie nec una quidem bene datur, id circo fame, penuria, bellis, & aliis infinitis malis constringimur, de quibus inferiùs dico *q. ult.*

11 *Pupillis & viduis decima.* Quarta erat decima, quam veteres viduis & pupillis erogabant, de qua *Deutr. 26. c. ibi,* quando compleveris decimam cunctarum frugum

gum tuarum,anno decimarum tertio dabis Levitæ,& advenæ,& pupillo,& viduæ, ut comedant intra portas tuas,& saturentur.

reservabatur.

12 Ex hoc patet, istam decimam capiendam post solutionem alterius decimæ,quæ parocho debetur,id est curato: & idem in alia quacunque decima: patet ibi,*quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum* & hæc non capiebatur,nisi anno tertio post alias decimas. ibi,anno decimarum tertio.

Quæ post solutionẽ decimæ parocho debitæ capiebatur.

13 Secundò,est gradus in dando, quia primò præcipit Deus Levitæ dandam, ibi, Levitæ, & sic primo clerico pauperi dare debet,quàm laico,Tertiò,advenæ potius quàm civi: ibi: *advenæ*: quia civis facilius inveniet quam advena, Quartò pupillo potius quam paupere majori, major enim est miserationis causa in minore,ibi, & *pupillo* &c. Quintò viduæ. ibi, *vidua.d.c.26.Deuter.* Isti tamen gradus non sunt necessarii: sed pro necessitate cuiusque distribuenda est eleemosina, imò in hospitalitate non est habendus personarum delectus: sed indifferenter quibuscunque sufficimus, hospitalis non exhibere debemus, *c. si quis in fin.* 42. *distinct.* Sextò quod hæc datur intra portas: hoc etiam non est necessarium: nam ubicunque invenitur pauper, est donandus eleemosina, quia intra portas nostras venire pauperes pati non solemus.

Gradus in dando eleemosinam pauperibus.

14 Quinta est decima episcopalis, quam olim episcopi ex ecclesiis parochialibus(quia episcopatus fructus tenues erant) recipiebant. *quoniam.* & *c.dudum.de dec. c.quia circa. infra.*

Decima episcopalis.

infra. de privileg. c. vobis, & c. concesso. 12. *q.* 2. sed hodie de consuetudine etiam ista non debetur, *c. priscis. & c. sequ.* 10. *q.* 3. sed tantum quarta decimationum episcopis affecta est. *c. conquerente. de offic. ordinar.* & in hac olim erat de jure communi fundatus, & fortè possunt intelligi jure, de quibus inferiùs dicetur, an hodie debeantur.

15 *Decima ex voto debita.* Sexta est decima, quæ ex voto debetur, per tex. *in l. 2. §. fin. ff. de pollicitat.* his verbis sic descriptum: *Si decimam quis bonorum vovit, decima non prius esse in nobis desiit, quàm fuerit separata. Et si fortè qui decimam vovit, decesserit ante separationem, hæres ipsius hæreditario nomine obstrictus est, voti enim obligationem ad hæredem transire constat. gloss.* 1. *in c. tua nobis,* 2. *de dec.* ubi intelligit in decima, quæ ex voto debetur: secus in alia decima, cujus transfertur dominium in ecclesiam, etiam antequam sit segregata.

16 *Intellectus ad l. d. l. 2. §. fi. ff. de pollicit.* Advertendum est ad intellectum. *d. §. fin. d. l.* 2. Nam quamvis Doct. ibi eum valde contorqueant, ego tamen puto sic intelligi posse, quòd si quis voverit decimam partem bonorum, illa non desiit esse in bonis voventis, priusquam fuerit separata ab aliis bonis. Ratio dubitandi erat, quòd in ecclesiam transit dominium sine traditione. *l. fin. C. de sacrosan. eccl.* 2. *de consuetud.* sed contrarium est ibi. Nam pars

pars bonorum decima est incerta: ideo non separata, non desiit esse in bonis voventis, quia incertam partem rei nemo possidere potest, l. 3. §. *incertus. ff. de acquiren. posses.* ignoratur enim super qua parte bonorum erit decima: ideo ecclesia non habet rei vindicationem illius rei incertæ, tum quòd non possunt esse unius rei duo domini in solidum, tum quia non est justa causa ad partem incertam vendicandam: ideo non datur rei vendicatio, l. quæ de tota §. 1. ff. de rei vend. sed is qui vovit, actione personali cogi potest ad illam decimam separandam, & solvendam, & præstandam, nec potest pœnitere post votum: qui si eam non separaverit, & sic decesserit, hæres ipsius obstitus erit. quia voti istius obligatio transit ad hæredes: ut ibi dicit tex. Et sic vovens erat in ita obligatus. Quicquid dicant ibi Doctor. per principium tex. ibi, *si quis rem aliquem voverit, voto obligatur, quæ res personam voventem obligat, non rem, quæ vovetur.* contra *Bart.* & alios ibi, *& in l. si is qui pro emptore in fin. ff. de usucap.* alioqui non transiret obligatio quæ non esset, ad hæredē, per *l. 2. §. ex his. ff. de verb. obligat. l. hæredem. de reg. jur. reg. l. decem. ff. de verb.* obligation.

Et sic limitatur *d. l. fin. C. de sacrosanct. eccles.* ut non habeat locum, quando bona incerta sunt ecclesiæ donata, ut si quis donet tertiam, vel quartam partem bonorum. illo ca- 17 *Dominium rei donatæ quando*

ad eccles. non transeunt. casu non transibit dominium sine separatione, per *d. §. fin. l. 2.* secus quando bona certa sunt, tum ne duo in unum specialia concurrant. *l. 1. c. de dot. prom.* tum per rationes prædictas, quamvis *glos. in c. moderamine 16. q. 1.* dicet hoc verum in decima quæ vovetur: secus in alia. tamen non video diversitatis rationem in his decimis: ideo oportet jura juribus conciliare: ut in *l. unica, C. de dot. promiss.* nam post votum decima debita est, sicut & alia quia dicitur vovete, & reddite vota Deo, ideo in utraque decima idem dicemus. ut scripsi in q. 8. inferius: quamvis *gloss. & Doct. in d. c. tua 2.* primam sententiam sequantur, & votum pro voluntate & desiderio, glos. exponit. in *l. cura. §. 1. ff. de mun.* alibi tractavi.

18 *Decima fisco olim debita.* Septima quæ olim debebatur fisco, de his, quæ mariti sine liberis decedentes, conjugibus suis relinquebant: sed hodie abolita est, in *l. 2. de infirmand. pœnis cœlibat.*

19 *Metallorum decima fisco debetur.* Octava est decima metallorum. Nempe si aurifodinæ, argentifodinæ, vel aliæ metallorũ venæ in fundis privatorum inveniantur, decima metallorum pars fisco debetur, & altera decima domino fundi, detracta tamen ante omnia decima curato debita per *l. cuncti C. de metall. lib. 11. glos. in l. inter publica.* ubi scripsi *ff. de verb. signif.* & in *decisione Neapol. q. 321.* vide inferiùs *q. 8.* de quibus bonis decima solvenda sit.

20 *Decima litis.* Nona est decima litis. Olim is, qui injustè litigabat, nomine expensarum, & sumptuum, deci-

ecimam partem ejus, quod petierat. reo dare nebatur. & *paracatauoli* genus actionis dicetur, qua qui experiri volebant, pecuniā depobant. Moris enim fuit, ut qui hoc genere experirentur, tam actor quam reus apud acta demam æstimationis litis partem deponerent, ulctam scilicet futuram temerè litigantis. res est nobis *Budæus* in *commentar. linguæ ecæ.* quod probat *l. generaliter. 1. C. de iscop. & cleric.* sed ibi *Doc.* in hoc dicunt illa legem abrogatam esse. & §. *hac autem de na tem. litigant. in instit.*

In curia tamen parvi sigilli Montispessulani e decima alitur, ac confovetur. Nempe rex regina percipit decimam partem cujuscun- debiti, in illa curia petiti, ab eo qui succum- ut est statutum in ordinat. reg. rub. *a Cour petit seel de Montpellier.* art. 5. & totum. 21 *Decima litis in curia parvi sigilli exigitur*

Et baiulus seu gubernator Montispessulani m decimam partem ejus rei, quæ petitur in a vindemiarum, obtinet, & in hac decimæ exactione inspicitur id, quod petitur; non d exigitur: nam si decem petantur, rex sequitur unum, licet non deberentur, nisi ique. *Bart. in l. in offerendis, C. de appell.* go *tex. in l. pen. in fi. ff. de jurisd. omn. ju*ibi, semper quantum petatur quærendum non quantum debeatur.

Decimò, quædam est decima ordinaria, al- 23 *Ordina-*

ria & extraordinaria decima. tera extraordinaria. Ordinaria est, sive secundum juris ordinem imposita exigitur: ut decimæ prædiales, & personales: de quibus inferiùs. Extraordinaria est, quæ extra juris ordinem imponitur, ut si papa ex aliqua justa causa imponat, illa extraordinaria dicetur, & si quis vendat fundum liberum ab omnibus decimis, intelligitur de extraordinariis, non de ordinariis, Deo & ejus ministris debit.s, ut docet *Bald. in l. fistulas. §. frumenta in fin. ff. de contrah. empt.* per *l. Seio §. medico ff. de annuo legat.* sequitur *Francis. cremen. singul. 107. vendidi.* & *Socy. consil. 157. viso. col. 2. vol. 2.*

24 *Admiralus decimam accipit.* Extraordinaria etiam quam admiralus seu admirabilis accipit ex latrociniis marinis. ut patet in rub. *d l' admirale.* ordinat. 1. artic. 13. in ordin. reg.

25 *Integra decima.* Undecima quædam est decima integra, quædam non. integra est, quæ cum integritate persolvitur, id est de decem unum, & novem retentis, decimum præstatur. *c. fin. de paroch. c. commissum. cum seq. & c. dum homines c. ex parte. 2. & sequ. & c. in aliquibus eod.* & hæc est vera de decima, quæ Deo debetur & curatis persolvitur.

26. *Majores decimæ & minutæ quæ.* Duodecima, quædam sunt majores decimæ sive grossæ, quæ ex frumento & vino solvuntur: minutæ verò quæ ex hortis, pullis, & ovis, *gloss. & Doct. in c. cum ex tua. & c. ex multiplici. de decim.* ubi in Anglia in lana, lacte, & caseis

ıſcis eſt, in multis aliis locis. *in c. cum in tua*
: decim: Decima tertia, quædã ſunt feudales, 27 *Decimæ feudales.*
l eſt in feudum datæ, aliæ non *c. tua 1. de dec.*
: his dicam infrà quæſt. *10*.

Viſis ſummatim decimæ diviſionibus, di- 28 *De decimis parochialibus & earum ſpeciebus.*
:ndum eſt de parochiali decima, quam duas
ſpecies partiri Doctores ad unum aſſerunt, vi-
:licet in perſonales, & reales ſeu prædiales.
Perſonales ſunt quæ ex acquiſitis perſonæ
ɔore & opera, ſolvuntur. *c. ad apoſtolicæ de de-*
n. ſive proveniant ex artificio, induſtria
:ntia, militia, negotiatione, vel ex alio quo-
et actu licito: ut dicetur inferius q. octava.
Quæro an iſtæ perſonales etiamnum debe- 29 *Decimæ perſonales an etiamnum debeantur.*
:ur? *Innocent. c. fin. de paroch.* deberi exiſti
t ſic dicens, quòd licet quidam inſani hære-
dicant perſonales non eſſe in obligatione,
ıen contrarium eſt expreſſum in *Deuteron.*
c. in princip. ibi *offeretis decimas & primi-*
: *manuum veſtrarum*, quod gloſſ. ſequitur
. fin. de pænit. diſtin. 6. nam major ratio
quod aliquis præſtet decimam de eo quod
ıus tanquam nobilior pars acquirit, quàm
:o quod humus producit. *c. revertimi-*
& c. quicunque. 16. q. 1. c. quadrageſima.
onſecrat. diſtinct. 5. ubi jubemur dare deci-
; omnium: ergo de labore perſonæ. Hanc
entiam ſequuntur. *Anton. & Panor.*
in aliquibus. in fin. de decim. & hæ maximé
entur his curatis, qui non habẽt alias deci-
prædiales, ut eccleſiæ urbium communius,

& tunc indigentes curati, postquam ministrant spiritualia, debent metere temporalia, & de altari vivere, postquam altari serviunt, *c. cum secundum. de prabend.* & possent tunc exigere decimas personales, & hoc est justum, ut aiierit *Astesan. in sua summa in 2. parte, rub. de decim. art. 4. q. 6. gloss.* tamen in *c. 1. de dec. lib. 6.* tenet decimas prædiales jure divino debitas, personales veró humano, per *d. c. in aliquibus.* & *c. non est.* ubi dicitur: *quod sancti patres in suis scripturis tradiderunt*: ergo non de jure divino, & nullibi reperitur esse præceptum à jure divino, quód personales decimæ solvantur: & ubi esset præceptum, hoc est de jure veteri, quæ lex vetus esset per Christum obliterata, ut *Paulus ad Roman. 7. & ad Hebr. 8. & 10.* docet. facit *c. fi. 24. q. 3.* & ita residet *Hostiens.* in *c. ad apostolica. & c. à nobis. c.* & *Trajecta. in d. quæstione 5.* Vos tamen dicite hanc decimam ut in 1. quæstione conclusi, esse juris divini naturali ratione inductam, & an tolli possit dicetur inferiùs. q. 13.

Quadragesima decima temporis

32 Sunt tamen quædam decimæ personales, quę Deo ex persona propria præstari solent, utpote agendo pœnitentiam, & bona opera exercendo, ob quam rem fuit instituta quadragesima, ut decima temporis Deo persolvatur, de qua habetur ad *Heb. 7.* ibi. *Levi qui decimas accepit, decimatus est*, & *c. quadragesima. de consecrat. distinct. 5.* & adversus istam non præ-

Prædiales decimæ quæ.

ævalet consuetudo, nec inimicus, quamvis
races circumeant hæretici, devorare eam, ne
conspectu illorum sit, satagentes, sed ante eos
stituta fuit, & post eos remanebit.

Prædiales decimæ sunt, quæ ex fructibus
ædiorum debentur, c. 1. & c. ad apostolicæ
pervenit. de dec. ut vini, frumentique deci-
a, & fructuum arborum. *Hostiens.* tradit,
summa §. quot sint ejus species.

Mixtæ sunt quæ partim à prædiis proveniunt 33 *Mixtæ decimæ.*
pote quæ ibi vivunt animalia, *c. com-
ss. de dec.* nam sicut arbor illius loci censetur,
quo vivit. *l. si plures. in fin. ff. arb. furt.
sar.* sic & animalia. *l. cum. quidem, ff. de
ndo instr.* partim etiam à personis, id est à
stodia personarum emanant, quia custodia
ficiente lupus invaderet, & nullus vel parvus
et gregis fructus, qui de agnis, & aliis anima-
us proveniunt, ac fœtus. *c. pastoralis. & c. ad
stolicæ de decim.* & de his inferius fu-
sius dicetur. q. 6. & octava de aliis autem
decimis nil, cùm sint facti, describo
& quia in jure non
reperiuntur.

****

QUÆSTIO IV.
Quid ſit Decima?

Quid ſit decima.

QUattò, quid ſit decima? Reſpondeo. Eſt omnium bonorum licitè quæſitorum quota pars, Deo divina conſtitutione debita. *Card. conſ. 26.* Pro evidentia Primò dicitur in definitione de omnibus bonis, quod probatur in *c. non eſt in poteſtate.* ibi. *de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtris eccl. tribuendæ. eod.* Secundo, ſcribitur *licitè quæſitorum*, quod habetur *in c. ex tranſmiſſa.* ibi, *quia fidelis homo, de omnibus quæ licitè poteſt acquirere, decimas erogare tenetur. eod.* inferius elucidatur. q. 5. Illa enim quæ injuſtè quis acquirit, reſtituere tenetur, aliter peccatum non dimittitur. *reg. peccatum de reg. jur. in 6.* & ſic non debet dare decimam illorum bonorum. ſpecies enim furti eſt, de alieno largiri, & beneficii debitorem ſibi acquirere, *l. ſi pignore. ff. de furtis.* *Quota pars*, videlicet decima, *c. 1. & per totum eod.* ſed aliquando ſolvitur duodecima, vigeſima, vel alia quota. & ſemper habetur pro decima, ideo dicitur *quota pars*, ut inferiùs q. 13. an decimæ tolli poſſint inſeram. *Debita.* hoc probatur in *c. tua nobis 2. c. eod. tit.* & fuſius tractavi ſup. q. 1. & 2.

De licitè acquiſitis decima ſolvi debet.

Divi-

Divina constitutione, hoc exprimitur in
ua. 1. ibi, *quæ divina constitutione deben-*
-. & *c. in aliquibus. in fin.* ibi *quæ debentur*
lege Divina. eod. & comprehenditur jus
:uræ ut scripsi, in 1. quæst. superius.

Nec refragatur tex. ibi, *vel consuetudine ap-*
bata: Ergo de consuetudine quædam de-
na debetur, & sic non ex lege divina, quia re-
ndeo, decimam deberi de constitutione di- *An de consuetudine decima debetur.*
a, verùm quia consuetudo interdum eam di-
nuit, ut inferius dicam q. 13. Ob id illa debe-
solum, quæ ex consuetudine approbatur,
debetur, quasi velit dicere, si integra decima
:onsuetudine non debeatur, illa non solve-
, & hoc vult dicere *d. §. fin. c. in aliquibus.*
ic semper jure divino debetur, à consuetu-
e approbato. ut scripsi superius q. 1. Hostiens.
umma, alia super hac definitione scribit, ad
n recurras, hæc ad istam sufficient nunc quæ-
nem, quamvis aliæ possent dari definitiones:
nunc contentus ero.

QUÆSTIO V.

Qui ad decimas teneantur?

Quintò, quæsitum est. quis ad has deci- 10
mas teneatur? resp. *c. à nobis.* ibi,
cum igitur quilibet decimas solvere te-
neatur, sive sit nobilis, sive ignobilis, &
n solùm futuras, sed præteritas, c. veniens. in
de transact.

Decima sunt tributa pauperum.

Sicut omnes tributum Cæsari solvere tenentur *c. si tributum & seq.* 11. *q.* 1. *l. fi. C. sine censu.* ita & multo fortius decimas quæ sunt tributa egentium personarum, & sicut tributa principibus, ita & decimæ pauperibus affectæ sunt, *c. decimæ.* 16. *q.* 1. *c. tua* 2. *de dec.*

2 Prælati tenentur ad decimas prædiales & ad personales.

Etiam prælati ad decimas prædiales tenentur, ubi sunt prædia sita, *Innocen. in d. c.* 2. *eod. Conrad. consil.* 84. *consultus. num.* 7.

Et ad personales, ubi sacramenta ecclesiastica recipiunt, vel ubi audiunt divina. *Hostiens. Bohic. Anton. & alii in c.* 2. *col.* 2. *eod.* tit. tùm quod quilibet teneatur, & tam laicus quam clericus, *16. q.* 1. *c. si quis laicus.* & sufficit quòd audiant divina, licet non suscipiant ibi sacramenta. *Innocen. & But. in d. c.* 2. *in fin.* aliâs posset fraudari ecclesia tota decima, si episcopus haberet omnia prædia, vel majorem partem illius parochiæ, quod non est concedendū, *ut in c. suggestum. eod. tit.*

4. Canonici & clerici decimas solvunt

Canonici de fructibus, nisi sint jam decimati illi ecclesiæ, ubi habent præbendas, decimas solvunt, *c. nobis. & c. tua. ubi Hostiens. & Innocent. eo.* & *Anton. in d. c.* 2. *in fin.* Clerici etiam de prædialibus, sed non de dote ecclesiæ decimas solvunt, per d. c. 2. eod. vel clerici non clericis æqualibus sed superioribus, decimas præstant, ut quidam intelligunt. d. c. 3. Ego verò dico, quòd clerici non tenentur solvere clericis

5 Intellectus ad c. 2. de decim.

ci decimas, ex illis decimis, quas recipiunt, nec Levitis persolvebant: quia nil aliud id temporis possidebant, sed si clerici non stituti in sacris labores accipiant spirituali- ministrorum, id est audiant divina, & sacra- ita recipiant à clericis, id est à sacerdotibus, enentur ad decimas personales. & hoc pro- tex. ibi, *illi profecto clerici, quia à clericis itualium ministeriorum labores accipiunt mas ei debent.* Et sic noviter intelligo illũ . quicquid ibi Doct. dicant. nam Levitæ de- is contenti erant, ex quibus decimas non solvebant, sic nec curati hodie ex decimis parochiæ, aliis decimam non præstabunt.

tem clerici communiter viventes, vel mo- hi decimas solvere non tenentur de labo- is, seu nutrimentis suis: quia omne quod ̧t est, erogandum est in causas pias. *ecimas.*16.*q.*1. & inferius dico q.13. dem est etiam in prælatis recipientibus sa- menta, ut etiam ad decimas personales per- endas teneantur, ubi sacramenta recipiunt, dem in sacerdotibus firmat *Anton. But. in* 2.*col.*2. 6 *Monachi ad deci- mas an tenean- tur.*

Sed hodie cum sacerdotes non recipiant sa- menta, nec audiant divina ab aliis: sed ipsi se cantant, & sacramenta per se recipiunt, imas non solvunt, ad decimas tamen perso- es de lucro & artificio, sicut laici tenentur, id oblationes, quia nomine ecclesiæ perci- nt sacramenta, teste *Innocent. in d. c.* 2. Ego 7 *Sacerdotes an ad decimas teneantur.*

 tamen

tamen tenerem contra eum; quia cessante causa, effectus cessare debet, *c. cum cessante. de appel.* nempe Levitæ non recipiebant decimas, ab his, quibus non ministrabant, *c. ecclesias* 13.q.1. sic non exigetur decima à sacerdotibus quibus non ministratur, sed inferiores clerici primæ tonsuræ, vel alii postquam recipiunt sacramenta sicut laici, ad decimas, & oblationes astringuntur, sive sint conjugati, sive non: contra *glos. ibidem in d.c.* 2. & hoc probat ibi text, dicens. *illi qui recipiunt.* ergo qui non recipiunt non tenentur. argum. à contrario sumpto quod est validum, *c. cum Apostol. de his quæ fi. à prel.*

8 *Monachi non Sacerdotes ad decimas tenentur.* Idem est in monachis non sacerdoribus, qui ab aliis curatis pascuntur, ut ad decimas, & oblationes teneantur, secus si sacramenta ab illis non recipiant, utpote quia sunt sacerdotes tunc ad personales non tenentur, *c. alia 16. q.* 1, sed cum monachi & alii religiosi in suis monasteriis recipiant sacramenta, & ab alio quam à curato, personales decimas non præstabunt, prædiales autem sic, ut inferius dicetur.

9 *Iudæi decimas solvere tenentur, Turcæ, hæretici & alii.* Item Iudæi, de terris quas colunt, *c. de terris. eodem tit.* ne forte illa occasione ecclesiæ valeant suo jure fraudari, ut ibi dicit text. & idem doc. ibi de Pagano, de Turca & hæretico, ut non debeant esse ii stolidi melioris conditionis, quã Christiani. *arg. l. Servius. ff. quod vi aut clam. & c. eum qui de prabend. in 6. Card. in c. in aliquibus eod.* & ad personales decimas Iudæos & hæ-

 hæreticos teneri concludit *gl. in c. decimæ* 6.*q*.1. & in *d. c. tua*. nam quamvis non au- ant divina, est tamen illis imputandum : quia on stat per ecclesiam, quæ nemini claudit gre- ium, & nemo ex sua improbitate commodum onsequi debet, *l. itaque fullo ff. de furt.* Item tenebitur Iudæus & infidelis solvere æ- imationem illius decimæ personalis, & obla- ones, quas habuisset ecclesia à bono Christia- , qui in illa domo, in qua Iudæus habitat, re- disset, si ille infidelis absfuisset, *c. quanto. in .de usuris*, ut ecclesiæ serventur inde- nes, *text. in summa. 39. dis. in fi. & d. c. uanto*, & in 2. *compil. erat decret. incipiens audientiam. ad hoc expresse fact. a.* Et ista ferunt *Panor. & alii in d. c. de terris, post in c. tua ibidem.*

Et in Sarracenis idem consuluit. *Ol- ad. consil.* 91. *venit in dubium. & Marc. Mantuan. consil.* 188, *cum alias. col.* 2. *& Al- s. de montal. in foro regal. rub. de la guarda la cosas de la sancta yglesia. l. 4. lib. 1. titul. 6.* em concludit *Lapus alleg.* 63. in Dei mine amen. 10 *Vt & Sarracem.*

Dubitatur in canonicis, qui acquisierunt do- s in ecclesia parochiali, ut satisfacere tenean- sicut alii, ne parochialis ecclesia dispendium iatur, Unde tex. præcipit in *c. in aliquibus. em.* quòd domini dent colenda sua prædia illis 11 *Canonici decimas solvere debent.*

illis, qui decimas sine contradictione persolvant, & sic domus locari debet iis, qui decimas solvere valeant.

12 *Pauperes an ad decimas teneantur.* Pauperes etiam ad has astringentur decimas teste *Panorm. & aliis in c. cum homines, col. 2. de decim.* quia decima quasi debitum solvitur, *c. parochianos. eod. tit.* & in solutione debiti non habetur ratio ad difficultatem. *l. continuus. §. illud. ff. de verb. obligation.* & sic nec ad inopiam, nisi post cessionem, ut in *rub. ff. de cession. bonorum* & in *c. Odoardus, de solution.* & propter paupertatem quis non debet aliena rapere; nec est ignoscendum ei, qui prætextu paupertatis turpissimam vitam elegit. *l. palam. §. non est ignoscendum ff. de ritu nuptiar.* facit *cap. habebat. 12. q. 1.* & melius est pauperi illas solvere, & Deum recognoscere, quàm sibi decimas retinere, alioqui quilibet posset se pauperem dicere, & sic decimas retinere, quod non posset fieri, sine superioris authoritate. *gl. ult. in c. quia tua fraternitas, 12. q. 1.* imò debet recognoscere se effectum pauperem, quod decimas non solverat, ut inferius dico, *q. ult.* Et ideo nunc bene debet solvere, nisi ecclesia ei remittat. *ut Hostiens. in §. fin. q. 8.* in sua summa docet. vel si fortè fame periret, tunc non tenetur solvere, quia omnia bona sunt communia tempore extremæ necessitatis, *l. 2. §. cum in eadem. in fin. ff. ad legem Rodiam de jact. c. si quis propter. de furt.* & tunc de-

:confiteri,& propositum reddendi habe- promittere se rediturum, si ad pinguio-)ervenerit fortunam , alioqui peccatum emittitur. *reg. peccatum. de reg. jur.*

ò pauperi , qui non solvisset decimam) tempore,quam si vellet postea integram e , oporteret quòd omnia sua venderet sia debet remittere,quòd inde vivere pos- r *gl. in c.quicunque,in 16.q.7.* quia ec- cultrix & auctrix justitiæ , non patitur a justitiam aliquid fieri in se, vel in alterū, tus verò sæpe obviat justitiæ, *c.uno de a- t.feud.* & inanis est actio,quam inopia de- is excludit, *c.olim. in 2. de restitution. t.l.nam is.ff. de dolo. Panor. in cap. ut in prima gloss. de rebus ecclesiæ non alie- l.* 13 *Pauperi decima remittenda est quòd inde vivere possit.*

em mercenarii , & famuli, si sint homines i,de lucro proveniente ex mercede, deci- debent parochiali ecclesiæ præstare , in legunt,ac diviná, & sacramenta recipiunt, servi fuerint,cùm nil habeant , non sol- ,sed dominus ibi solvet , ubi habitat, c. *lio. & c.decima,ubi gl.16.q.1. Innocent. Anton.in c.2.col.ult.eodem.* 14 *Mercenarii ad quas teneantur decimas.*

li verò institores,qui alieno nomine nego- ur,de eorum lucro decimam debent, ubi ipiunt sacramenta , sed dñs decimam ubi t divina,etiam de illo lucro decima solve- tur, 15 *Institores decimam ex lucro solvant.*

tur, quod provenerit ex tali factore *Lugdunens. d. c. quæsti. Hostiens. & Antho. in d. c. 2. circa finem.*

16 *Meretrices an decimam solvere teneantur*

Etiam meretrices ad decimas astringuntur. & quilibet alius etiam injustè acquirens, ita demum si in illum translatum sit rei dominium, & cesset ab eo repetitio, *c. ex transmissa. eo d. & c. non est putanda.* 1. *q.* 1. & dicit *Card. in d. c. ex transmissa. in fi.* quod sacerdos poterit à meretrice decimam & oblationē recipere, eo modo quo à Iudæis: & tunc cessat glossæ ratio dicens, à meretricibus non debere recipere, ne videatur eis impunitatē præstare, vel si in eis videat signa pœnitentiæ, recipere potest, alioqui non sine episcopi consensu, per id quod habetur *Deuter.* 23. *c. non offeras*, vel in hebræo est, *non inferas mercedem meretricis, aut pretium carnis in domum Domini Dei tui.* Unde concludit *Hostiens. in d. c. ex transmissa.* quod meretrix tenetur solvere decimam: ecclesia tamen non recipiet, ne ipsius videatur approbare turpitudinem. *arg. c. oblationes.* 90. *dist.* vel in occulto ecclesia recipiet, non in publico: ut asserit Troilus maluit. *in tract. de oblation. in* 2. parte *num.* 6. & hoc secundum eum procedit in meretrice publica. Amasia veró, vel alia poterit & debebit & decimas & oblationes præstare, *Ioh. de Turrecrema. in c. decimæ. ver. ad* tertium 16. q. 1.

Et

idem est in quolibet publico, & notorio 17
itore, *c. miror. 17. q. 4.* & ubi quæstus sit *Ex peccato notorio quæstus proveniens decimas non solvit.*
ccato notorio, ecclesia non debet recipe-
peccatum approbare videatur: secus si
et ex crimine occulto, licet prælatus illud
, *c. si tantum. 6. q. 2. Host. in summa §.*
r. quæritur utrum.

æterea de dote ecclesiæ, si prædium in a- 18
parochia situm sit, solvi decima debet *De dote ecclesiæ decima non solvetur.*
uam divisæ fuerunt parochiæ cuilibet de-
in sua parochia assignatæ sunt, & illius lo-
edia affecta ad eas, & licet dentur illa præ-
clesiæ alterius loci, non tamen minus sol-
decima *c. 1. ubi gl. & Doct. de censib.*
ıratus illius parochiæ in fundatione eam
erit: quia res transit cum suo onere,
natio. ff. de contrah. empt. c. ex literis, de
r. nec debent ædificari ecclesiæ cum
idicio alicujus, & discooperiri unum alta-
iliud cooperiatur, *l. assiduis. in fi. C. qui*
. in pignor. habeant. Unde dicit *text.*
cclesiæ antiquitus constitutæ, nec deci-
ec ulla possessione priventur *&c.* *qui-*
ue & seq. 16. q. 1. facit *text. in c. nuper.*
Panor. in primo nota. eod. tit. dicit se
e alibi æquè bonum text. in hac mate-
ubi *Cistertiens.* qui erant privilegiati
ecimis non solvendis, consentiunt,
de terris etiam pro monasteriis fun-
dan-

dandis, decimæ solvantur, videlicet, quia alii excolendæ dabantur: & si non dentur, ecclesia solvet, vel religiosi component: quamvis *gl. in c. 2. de decim.* contrarium teneat in dote ecclesiæ, scilicet decimam non esse præstandam; sed contrarium est verum, nisi fiat compositio, ut dixi,

19 *Exemti an decimas solvant.* Item religiosi tam exempti quàm non exempti, de terris, & possessionibus ab eis acquisitis decimas integrè solvere debent illis ecclesiis, quibus eædem possessiones fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure vel privilegio muniti sint, *c. fi. §. penult. eod. tit. lib. 6.* tamen communiter viventes decimas de laboribus seu nutrimentis suis non solvunt, *c. decimas 10. q. 1.* Inferius multa dico esse tempora in his religiosis, in illa *quæst. 14.* an sublatis decimis novalia debeantur.

20 *Leprosi & eremita an decimas solvant.* Ad hæc leprosi ad decimas tenentur: si tamen communiter vivant, non solvunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt, *c. 2. de eccles. ædificand.* & Florent. docet in 2. parte, tit. 4. c. 2, rubr. de decim. 5. ne injuriosi veteribus ecclesiis in jure parochiali existant.

Idem in eremitis concludit *Andr. Hispas. in tract. reg.* 10. *regula, decimarum nuncupato. q.* 12. quia sub generali nomine isti tenentur, quod est verum ad prædiales: ad personales verò si lucrum amplum sit, solvi debet si tantum ad vitam par sit, non solent de illo solvere.

Ideo

Ideo curatus, vel exactor decimarum, po-
t facere inhiberi domino fundi, ne fructus
portet ante decimæ solutionem, ut vitetur
casio furti, teste *Specul. eod. tit. §. fin.* se-
itur *Lucas de pen. in l. 2. col. 5. C. quam. &*
. quar. pars deb. lib. 10. & *Guid. pap. decis.*
. exactor. & *Io. And. Collect. Anch. Card.*
ilii in *c. 2. ex parte 2. eod.* nisi consuetudo
er se haberet. *Aufrer. q.* 109. *Boher.*
onsu. Bitur. §. 12. de consu. præd. proba-
2. Esdr. c. 10. in fin. ibi *erit.* vel est in
ræo: *aderit autem sacerdos filius Aaron*
Levitis, quando decimam accipient Le-
. Si tamen consuetudo præstaret occasio-
surripiendi, non esset servanda, per
parte. de consuet. l. convenire. ff. de pact.
l. & *Aufr. quæst. 432. in fine.* Probare
n oportet illam fraudis occasionem, ut do-
Cravetta, in consil. 21. homines. col. 2.
x Franciscus I. statuit deinceps solvendas
quod potest contra contemptores statue-
re: ut docet *tex. in c. postulasti.*
de homicid.

21 *Fructus ante decima solutionem non debent in domum deferri.*

Sequuntur literæ Francisci Regis.

Ne fructus deferantur extra fundum sine solutione decimæ prohibet.

Rançois par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes lettres verront salut: Comme de la partie de l'euesque & clergé Chartres, nous eust esté dict & remonstré, que combien que les decimes & primities soyent introduictes & instituées de droict diuin, & partant deussent estre payées loyaument & sans fraude. Ce neantmoins plusieurs agricoles proprietaires & tenancies des heritages situez au diocese dudict Chartres & autres subjectz & redevables desdictz decimes & primities, usurpent, detienent & denient payer icelles, souuentesfois tenans & recueillans secretement les fruictz decimaux de leurs heritages, & autre chose decimales, à heures & iours indeuz, au desceu desdictz exposans, ou de leurs vicaires & fermiers: ausquels appartiennent lesdictz decimes & primities: en maniere qu'elles sont le plus souuent, en grande partie d'icelle, pillées & desrobées aux champs & lesdictz exposans frustrez d'icelles, à leur grand pre-

preiudice&dommage. Nous requerans lesdicts exposans sur ce nostre provisiõ. Sçauoir faisons que nous desirans subuenir audictz exposans à la confirmation de leurs droitz & reuenuz, à ce qu'ils puissent mieux satisfaire au seruice diuin, & charge qu'ilz sont tenus supporter, pour raison de leurs dignitez & benefices. Auons statué & ordonné, statuons & ordonnons par ces presentes, que doresenavant toutes personnes, de quelque qualité qu'ils soyent, agricoles que possesseurs ou tenanciers desdictz heritages subjectz a dismes & primities, situez & assis audict diocese de Chartres, soyent tenuz avant lever ou emporter les fruictz d'iceux heritages decimaux, hors le lieu & champ ou ils seront creuz, de le notifier & faire sçavoir audict euesque & beneficiers dudict diocese, ausquelz appartiennent celles decimes & primities desdictz fruicts, ou leurs fermiers, vicaires ou procureurs : ou sinon, aux lieux des benefices pour raison desquelz sont deuz lesdictz decimes : & qu'il ne sera loisible ausdicts agricoles ou tenanciers d'eleuer ne

desplacer lesdicts fruicts decimau
hors le lieu & champ ou ilz seront creu
jusques à ce que ledict droit de decim
& primitie soit payé & satis-faict, selo
que d'ancienneté & de tout temps il
acoustumé d'estre payé, & de ce soub
peine de confiscation de tous les fru
icts qui leur pourroyent reuenir de
dicts decimes & primities payez, & d'a
mende arbitraire: sans toutesfois à c
comprendre ceuz qui par cy deuan
ont transigé & composé pour desdict
decimes & primities: lesquelles tran
sactions & compositions nous enten
tendons demeurer en leur force & ver
tu, en payant le droit & deuoir, selon i-
celles transactions & compositions. S
donnons en mandement à nos aimez &
feaux conseilliers, les gens tenans no
stre court de parlement à Paris, & à tou
nos autres justiciers, ou à leurs lieu
tenans è vn chacum d'eux, si comme i
luy appartiendra, que nostre presen
statut & ordonnance, ils facent lire
publier & enregistrer en nostre dict
court, & icelle ordonnance observer &
entretenir, & à ce contraindre ou faire
contraindre tous ceux qu'il apartien
dra

dra, & pource feront à contraindre par lesdictes peines & autres qu'il verront estre à faire par raison. Et par ce que de ces presentes l'un pourra auoir à faire en plusieurs & divers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles foy soit adioustée comme à ce present original; car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons mis & faict mettre nostre seel à cesdictes presentes. Donné à sainct Germain en Laye, le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarante cinq, Et de nostre regne le trente deuxieme. Ainsi signé, Par le roy en son conseil, Bochetel.

Item reges & principes decimas prædiales illi ecclesiæ solvent, ubi prædia sita sunt, personales, ubi divina audiunt officia, pro rata dividendo, si in pluribus locis divina audit, *arg. l. assumptio. ad ff. municip. gl. in c. omnes de major. & obedientia, & c. cum quis de sepul. in 6.* plenè *Corset. in tract. de potest. regia. q. 37.* 23 *Reges & principes ad decimas tenentur.*

Et sic omnis homo, in quantum Deo subditus, sive sit papa, sive imperator, sive rex, sive episcopus, dux, comes, nobilis, vel rusticus, dives vel pauper, secularis vel ecclesiasticus, tenetur Deo de propriis decimam offerre ꝑ quia omnes sumus populus ejus, & oves pascuæ ejus, & nihil omnino habemus (ut testatur apost.) 24 *Regula quod quilibet decimam solvere debet.*

quod ab ipso non acceperimus. Et sic scribit *Andr. Hispan. in sua reg. dec. q.* 11.

Primò fallit quando specialiter à præstatione decimæ quis esset exemptus *c. à nobis. eod. tit.*

25 *Exemptio à decima à papa datur.* Quæro, ista exemptio à quo concedi valeat? Resp. A papa tantum, & ex justa causa. Fidelis enim & prudens in his distribuendis esse debet, ut det cibum in tempore, & non auferat, ut est in evangelio.

26 *Cistertienses monachi in decimis habẽt Privilegium* Inde concessit Cistertiensibus, hospitalariis, Hierololymitanis, & Templariis, privilegiũ, ne decimas de prædiis, quæ laboribus suis colunt, solvere teneantur, *c. licet. & seq. eod. tit.*

Aliis verò monachis, ut de novalibus, quæ suis manibus colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas præstare non teneantur, c. ex parte. 1, eodem titulo.

Hodie verò Cistertienses, & alii similes, habentes privilegium, decimas solvunt de possessionibus, quas post concilium generale acquisiverunt. *c. pen. eod. tit. & c. pastoralis de* his quæ fi. à prælat. dicetur fusius infrà, in illa *quæst.* an decimæ toli posſint *in fi. q.* 13.

27 *Episcopi decimas concedere non possunt.* Et ideo episcopi non possunt concedere decimas, tùm quòd sunt à papa assignatæ singulis ecclesiis. *c.* 1. 13. *q.* 1. tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit statutum, ne ecclesiæ, antiquitus constitutæ decimis privarentur, *c. ecclesia &*

& seq.16.q.1. Contra quod concilium non potest episcopus dispensare, nec statuere. *gl.singul.in c.cum dilectus.de elect. de Ripa, & alii in suprascrip.c.primi,de judic.* Idem probatur in *c.de decimis.* 16. *quæst. prima.* Vide *textum,& ibi Doct.in c.decimas,ibidē.* ubi episcopi decimas ante assignationem concedere possunt. & *in c.plures.ibid. & glos. in c.statuimus; ibid.* ex causa tamen ante illud concilium facta clericis concessio cum capituli consensu,valet: ut si alicui monasterio concesserit, *c. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat.* sed per viam privilegii episcopus hoc non potest.*c.venerabilis.de confirmat.util.* sed per viam compositionis potest: ut ibidem dicitur, etiam si minuatur decima: secus si in totum tollatur,ut *Dec.* ibidem docet,& inferius,quæstione 13. dicetur,an tolli decimæ possint per compositionem, quod est verum, si clericis concederet: sed laicis concedere non potest, ut dicit *textus in cap.pervenit. 1. quæstio.3.* quod est repetitum *16.quæstio 7.* his verbis: *pervenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel quod gravius est, consanguineorum: unde si quis episcopus*

a modo fuerit inventus hujus divini praecepti transgressor: inter maximos haereticos & antichristos non minus habeatur , sicut Nicena synodus de symoniacis censuit. & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, sive pretio, sive beneficio, incendii aeterni ignibus deputentur. facit *capit. quoniam. de decimis.*

27 *Multò minus Abbates.* Etiam abbates multo fortius prohibentur, & alii inferiores. *cap. ad hac. de decim.* Iniquum est enim & sacrilegii instar, ut quæ pro salute & requie animarum suarum unusquisque venerabili ecclesiæ pauperum causa contulerit , aut certè reliquerit, ab his quos maximè conservare convenerat, in alterum transferantur, *c. bene quidem. circa medium versic. sancta synodus. 96. distinctione.*

28 *Intellectus ad c. 2. de his quæ fiunt à prœl.* Non refragatur *c. 2. de his q. fiunt à prælat.* quia ibi respondent Doctor. loqui in concessione decimarum facta ab abbatissa ad tempus, & in modicis decimis, & minimi valoris: secus in aliis. juxta *c. terrulas. 12. q. 2.*

Ego putarem ibi solemnia intervenisse: nam præsentia inducit consensum. *reg. qui tacet. de reg. jur.* Itaque dubitabatur ex tituli inspectione, an si abbatissa, suo capitulo sciente, & non contradicente, decimas concesserit, firmum debeat haberi. si episcopi consensus aderit? Et tex. dicit haberi, sed si prior concessio fuerit facta, contradicente capitulo, & posterior eodem con-

consentiente, verè valeat? Respondet text. quòd ultima intelligi debet, quando episcopi consensus intervenerit, ubi intervenire debebat: ut Doct. scribunt in *c. Raynutius. de testam.* Et sic abbatissa ex causa ab episcopo approbata, & de consensu sui capituli & episcopi illas decimas concessit: alioqui non valuisset alienatio, per *c. sine exceptione. 12. q. 2.* ubi scripsi alia solemnia, quæ ibi possunt videri circa alienationes rerum ecclesiasticarum.

QUÆSTIO VI.

Ubi decimæ solvendæ sint?

Sextò principaliter quæro, ubi decimæ solvendæ sint? Respon. prædiales in loco ubi prædia sita sunt, *c. fin. de paroch.* nisi consuetudo fuerit in contrarium, *c. cum sint. & c. ad apostolicæ. de decim.* *Ubi solvendæ sint decimæ prædiales,*

Personales verò, ubi homines audiunt divina, & recipiunt sacramenta per totum anni circulum, *c. quæst. 16. q. 1.* seu frequentius, ut inveni in quadam decretal. Alex. 3. incipiente, *nota quæ ad honestatem*, in integra. Ideo dicit per anni circulum: quia si aliquoties in una ecclesia, postea in alia divina audierunt: vel in hyeme in una parochia, in æstate in altera, tunc personalis æqualiter dividetur, authoritate superioris, si æquum fuerit tempus: alias pro ra- *& personales.*

dandis, decimæ solvantur, videlicet, quia aliis excolendæ dabantur: & si non dentur, ecclesia solvet, vel religiosi component: quamvis *gl.in c.2.de decim.* contrarium teneat in dote ecclesiæ, scilicet decimam non esse præstandam: sed contrarium est verum, nisi fiat compositio, ut dixi,

19 *Exemti an decimas solvant.* Item religiosi tam exempti quàm non exempti, de terris, & possessionibus ab eis acquisitis decimas integrè solvere debent illis ecclesiis, quibus eædem possessiones fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure vel privilegio muniti sint, *c. fi. §. penult. eod. tit. lib.6.* tamen communiter viventes decimas de laboribus seu nutrimentis suis non solvunt, *c.decimas 10.q.1.* Inferius multa dico esse tempora in his religiosis, in illa *quæst.14.* an sublatis decimis novalia debeantur.

20 *Leprosi & eremitæ an decimas solvant.* Ad hæc leprosi ad decimas tenentur: si tamen communiter vivant, non solvunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt, *c.2.de eccles.ædificand.* & Florent. docet in 2.parte, tit.4. c: 2, rubr. de decim. 5. ne iniuriosi veteribus ecclesiis in jure parochiali existant.

Idem in eremitis concludit *Andr. Hispas. in tract. reg.* 10. *regula, decimarum nuncupato. q.* 12. quia sub generali nomine isti tenentur, quod est verum ad prædiales: ad personales verò si lucrum amplum sit, solvi debet si tantum ad vitam par sit, non solent de illo solvere.

Ideo

21 Ideo curatus, vel exactor decimarum, potest facere inhiberi domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ solutionem, ut vitetur occasio furti, teste *Specul.eod.tit.*§.*fin.* sequitur *Lucas de pen.in l.2.col.* 5.*C.quam.& qui.quar.pars deb.lib.*10.& *Guid. pap. decis.* 283.*exactor.*& *Io. And. Collect. Anch. Card.* & alii in *c.2. ex parte 2.eod.* nisi consuetudo aliter se haberet. *Aufrer.q.*109. *Boher. in consu. Bitur.*§.12.*de consu.præd.* probatur 2. *Esdr. c.*10.*in fin.*ibi, *erit.* vel est in hebræo: *aderit autem sacerdos filius Aaron cum Levitis, quando decimam accipient Levitæ.* Si tamen consuetudo præstaret occasionem surripiendi, non esset servanda, per *c.ex parte. de consuet. l. convenire. ff. de pact. dotal.* & *Aufr. quæst.*432.*in fine.* Probare tamen oportet illam fraudis occasionem, ut docet *Cravetta, in consil.* 21. *homines. col.* 2. Et rex Franciscus I. statuit deinceps solvendas esse; quod potest contra contemptores statuere: ut docet *tex.in c.postulasti. de homicid.*

Fructus ante decima solutionem non debent in domum deferri.

Sequuntur literæ Francisci Regis.

D Francois

Ne fructus deferantur extra fundum sine solutione decima prohibet.

Rançois par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes lettres verront salut: Comme de la partie de l'euesque & clergé Chartres, nous eust esté dict & remonstré, que combien que les decimes & primities soyent introduictes & instituées de droict diuin, & partant deussent estre payées loyaument & sans fraude. * Ce neantmoins plusieurs agricoles proprietaires & tenancies des heritages situez au diocese dudict Chartres & autres subjectz & redevables desdictz decimes & primities, usurpent, detienent & denient payer icelles, souuentesfois tenans & recueillans secretement les fruictz decimaux de leurs heritages, & autre chose decimales, à heures & iours indeuz, au desceu desdictz exposans, ou de leurs vicaires & fermiers: ausquels appartiennent lesdictz decimes & primities: en maniere qu'elles sont le plus souvent, en grande partie d'icelle, pillées & desrobées aux champs & lesdictz exposans frustrez d'icelles, à leur grand pre-

preiudice&dommage. Nous requerans lesdicts exposans sur ce nostre provisiõ. Sçauoir faisons que nous desirans subuenir audictz exposans à la confirmation de leurs droitz & reuenuz, à ce qu'ils puissent mieux satisfaire au seruice diuin, & charge qu'ilz sont tenus supporter, pour raison de leurs dignitez & benefices. Auons statué & ordonné, statuons & ordonnons par ces presen-
tes, que doresenavant toutes person-
nes, de quelque qualité qu'ils soyent, agricoles que possesseurs ou tenanciers desdictz heritages subjectz a dismes & primities, situez & assis audict diocese de Chartres, soyent tenuz avant le-
uer ou emporter les fruictz d'iceux heritages decimaux, hors le lieu & champ ou ils seront creuz, de le notifier & faire sçavoir audict euesque & beneficiers dudict diocese, ausquelz appartiennent celles decimes & primities desdictz fruicts, ou leurs fermiers, vicaires ou procureurs : ou sinon, aux lieux des benefices pour raison desquelz sont deuz lesdictz decimes : & qu'il ne sera loisible ausdicts agricoles ou tenanciers d'eleuer ne

desplacer lesdicts fruicts decimau
hors le lieu & champ ou ilz seront creu
jusques à ce que ledict droit de decim
& primitie soit payé & satis-faict, selo
que d'encienneté & de tout temps il
acoustumé d'estre payé, & de ce soub
peine de confiscation de tous les fru
icts qui leur pourroyent reuenir des
dicts decimes & primities payez, & d'a
mende arbitraire: sans toutesfois à c
comprendre ceuz qui par cy deuan
ont transigé & composé pour desdict
decimes & primities: lesquelles tran
sactions & compositions nous enten
tendons demeurer en leur force & ver
tu, en payant le droit & deuoir, selon i
celles transactions & compositions. S
donnons en mandement à nos aimez &
feaux conseilliers, les gens tenans no
stre court de parlement à Paris, & à tou
nos autres justiciers, ou à leurs lieu
tenans è vn chacum d'eux, si comme i
luy appartiendra, que nostre presen
statut & ordonnance, ils facent lire
publier & enregistrer en nostre dict
court, & icelle ordonnance obser ver &
entretenir, & à ce contraindre ou fair
contraindre tous ceux qu'il appartien
dra

dra, & pource feront à contraindre par lesdictes peines & autres qu'il verront estre à faire par raison. Et par ce que de ces presentes l'un pourra auoir à faire en plusieurs & divers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles foy soit adioustée comme à ce present original: car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons mis & faict mettre nostre seel à cesdictes presentes. Donné à sainct Germain en Laye, le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarantecinq, Et de nostre regne le trente deuxieme. Ainsi signé, Par le roy en son conseil, Bochetel.

Item reges & principes decimas prædiales illi ecclesiæ solvent, ubi prædia sita sunt, personales, ubi divina audiunt officia, pro rata dividendo, si in pluribus locis divina audit, *arg. l. assumptio. ad ff. municip. gl. in c. omnes de major. & obedientia, & c. cum quis de sepul. in 6.* plenè *Corset. in tract. de potest. regia. q.* 37. 23 *Reges & principes ad decimas tenentur.*

Et sic omnis homo, in quantum Deo subditus, sive sit papa, sive imperator, sive rex, sive episcopus, dux, comes, nobilis, vel rusticus, dives vel pauper, secularis vel ecclesiasticus, tenetur Deo de propriis decimam offerre: quia omnes sumus populus ejus, & oves pascuæ ejus, & nihil omnino habemus (ut testatur apost.) 24 *Regula quod quilibet decimam solvere debet.*

quod ab ipso non acceperimus. Et sic scribi *Andr. Hispan. in sua reg. dec. q. 11.*

Primò fallit quando specialiter à præstatione decimæ quis esset exemptus *c. à nobis. eod. tit.*

25 *Exemptio à decima à papa datur.* Quæro, ista exemptio à quo concedi valeat? Resp. A papa tantum, & ex justa causa. Fidelis enim & prudens in his distribuendis esse debet, ut det cibum in tempore, & non auferat, ut est in evangelio.

26 *Cistertienses monachi in decimis habēt privilegium* Inde concessit Cistertiensibus, hospitalariis, Hierosolymitanis, & Templariis, privilegiū, ne decimas de prædiis, quæ laboribus suis colunt, solvere teneantur, *c. licet. & seq. eod. tit.*

Aliis verò monachis, ut de novalibus, quæ suis manibus colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas præstare non teneantur, c. ex parte. 1, eodem titulo.

Hodie verò Cistertienses, & alii similes, habentes privilegium, decimas solvunt de possessionibus, quas post concilium generale acquisiverunt. *c. pen. eod. tit. & c. pastoralis de his quæ fi. à prælat.* dicetur fusius infrà, in illa *quæst.* an decimæ toli possint *in fi. q.* 13.

27 *Episcopi decimas concedere non possunt.* Et ideo episcopi non possunt concedere decimas, tùm quòd sunt à papa assignatæ singulis ecclesiis. *c. 1. 13. q. 1.* tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit statutum, ne ecclesiæ, antiquitus constitutæ decimis privarentur, *c. ecclesiæ &*

*& seq.*16.*q.*1. Contra quod concilium non potest episcopus dispensare, nec statuere. *gl. singul. in c. cum dilectus, de elect. de Ripa, & alii in suprascrip. c. primi, de judic.* Idem probatur in *c. de decimis.* 16. *quæst. prima.* Vide *textum, & ibi Doct. in c. decimas, ibidē.* ubi episcopi decimas ante assignationem concedere possunt. & *in c. plures. ibid. & glos. in c. statuimus: ibid.* ex causa tamen ante illud concilium facta clericis concessio cum capituli consensu, valet: ut si alicui monasterio concesserit, *c. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat.* sed per viam privilegii episcopus hoc non potest. *c. venerabilis. de confirmat. util.* sed per viam compositionis potest: ut ibidem dicitur, etiam si minuatur decima: secus si in totum tollatur, ut *Dec.* ibidem docet, & inferius, quæstione 13. dicetur, an tolli decimæ possint per compositionem, quod est verum, si clericis concederet: sed laicis concedere non potest, ut dicit *textus in cap. pervenit.* 1. *quæstio.* 3. quod est repetitum 16. *quæstio* 7. his verbis: *pervenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel quod gravius est, consanguineorum: unde si quis episcopus*

consentiente, verè valeat? Respondet text. quòd ultima intelligi debet, quando episcopi consensus intervenerit, ubi intervenire debebat: ut Doct. scribunt in *c. Raynutius. de testam.* Et sic abbatissa ex causa ab episcopo approbata, & de consensu sui capituli & episcopi illas decimas concessit: alioqui non valuisset alienatio, per *c. sine exceptione. 12. q. 2.* ubi scripsi alia solemnia, quæ ibi possunt videri circa alienationes rerum ecclesiasticarum.

QUÆSTIO VI.
Ubi decimæ solvendæ sint?

SExtò principaliter quæro, ubi decimæ solvendæ sint? Respon. prædiales in loco ubi prædia sita sunt, *c. fin. de paroch.* nisi consuetudo fuerit in contrarium, *c. cum sint. & c. ad apostolicæ. de decim.* *Ubi solvendæ sint decimæ prædiales,*

Personales verò, ubi homines audiunt divina, & recipiunt sacramenta per totum anni circulum, *c. quæst. 16. q. 1.* seu frequentius, ut inveni in quadam decretal. Alex. 3. incipiente, *nota quæ ad honestatem*, in integra. Ideo dicit per anni circulum: quia si aliquoties in una ecclesia, postea in alia divina audierunt: vel in hyeme in una parochia, in æstate in altera, tunc personalis æqualiter dividetur, authoritate superioris, si æquum fuerit tempus: alias pro rata *& personales.*

ta temporis, teste *Ant. Butr. in c. 2. in fi. eod. tit. post Innoc.* Si tamen plura quis habeat domicilia in pluribus parochiis, si in una habeat domicilium principale, illi solvet, ut asserit *Henr. Bohic. in c. pervenit. 1. de decim. arg. l. 2. C. ubi senat. vel clariss.* Sed si quis audierit in monasteriis divina, decimæ personales non debentur illis: sed baptismali ecclesiæ, & parochiali: quia paria sunt recipere vel recipere posse, & per eum stare quo minus sacramenta recipiat, *l. quod te. ff. si cer. pet. Feder. consil. 235. quidam. in fi.* Nam cùm per curatum non stet, ei non est imputandum, *l. in jure. ff. de reg. iur.*

3 *Explicatio c. statuimus.* Unde dicit *tex. in c. statuimus. 16. q. 1.* qui decimas extra baptismalem ecclesiam dare voluerit præter scientiam episcopi, bannum componat, & communione privetur. Et quidam laici non ecclesiis ubi baptismum & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed propriis basilicis, vel aliis ecclesiis pro suo libito tribuunt, quod omnibus modis divinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium, *c. in sacris ibidem.* & sic regulariter decimæ personales illi ecclesiæ præstantur, in cujus parochia est domus, in qua aliquis degit, & divina audit: quia ibi divina audiri debent, *c. 2. de paroch. c. cum quis* §. 1. *de sepulch. in 6.* Sed si domus est in confinio duarum parochiarum, utrique debetur decima: *gl.*

gl. & Doct. in c. licet. in gloſ. ult. 16. *q.* 3. Innocent. & alii *in c. ſuper eod. de paroch.* Et tunc debet media anni parte audire divina in una parochia, poſtea in altera.

Si verò dubitetur de qua parochia domus ſit, inſpicietur ſitus januæ, & illius erit parochiæ, in qua janua ſita erit. *Bar. in l. quod conclave ff. de dam. infect.* 4 *Quando dubitatur cujus parochia ſit domus*

Qui ſi domus habet duo oſtia? inſpicietur principalius, & id quod eſt anterius, & tanquã nobilius indicabitur ex illa parochia, ubi ſitum fuerit: *arg. l. cum in diverſis. ff. de religioſ. & l. quæritur. de ſtatu hom. Corſet. in tract. de poteſt. regia. q.* 37. 5 *Et ſi domus duo oſtia habet.*

Advertendum eſt, quòd quædam eſt ecclesia matrix, quæ duobus ſumitur modis. Primò pro cathedrali, *c. venerabili. de verbor. ſignificat.* ſicut aliquando parochia pro diœceſi ponitur, *c. ad apoſtolicæ. ubi Doct. de donat. ad Apoſtolicæ. de decim.* ita & diœceſis interdum pro parochia. Pro materiæ neceſſitate, & appellatione matricis in dubio, venit cathedralis. *gloſ. in §. quibus.* in verb. *matricibus. de privileg. in Clement.* 1. & *Dec. in c. ex parte S. in* 2. *notab. de reſcrip.* niſi qualitas materiæ repugnet, *cap.* |*ex tranſ.* &|*c. veniens, ubi Imol. de* 6 *Matrix eccleſia qua dicatur.*

rescrip. *Card. in c. cum contingat. col. 3. q. 2 de decimis.*

7 *Fructus beneficiorum quando in partes dividi debeant.*

Secundò matrix ecclesia dicitur, quasi aliarum ædicularum & capellarum mater, & principalis, quando alias sub se capellas habet, & interdum vocatur plebania. *c. 1. ne cler. vel monach. in 6. & Dec. d. c. ex parte S. & ibi Panor. de rescrip.* & facit *c. ad audientiam.* *1. de eccles. ædific.* unde *Hostiens. in c. quoniam in fi. de decim.* dicit jura statuisse quatuor portiones de redditibus ecclesiæ faciendas esse, intelligenda in matricibus ecclesiis tantùm: in capellis autem, salva portione episcopi, omnia sunt rectoris, facit *d. c. ad audientiam. de eccles. ædificand.*

8 *Baptismalis ecclesia quæ sit.*

Baptismalis est ecclesia, in qua fontes insunt baptismales, & parochiani ibi baptisantur, *gl. & Panor. in c. cum contingat. in gl. 2. eod.* & non possunt esse in una parochia plures baptismales, sed una tantum, cum capellis suis *c. plures. 16. q. 1.* licet possint esse capellæ, quas succursus vocant: tamen una erit baptismalis, quæ recognoscetur ab aliis; quamvis aliæ etiam parochiales esse possint, etiam si ecclesia quædam sit baptismalis; ut ecclesiæ nostræ dominæ de tabulis in Montepessulano. tamen non sequitur quòd sit parochialis & curata; teste *Perus. in c. ad decimas. ult. nota. de restit. spoliator. in 6.*

Du-

Dubium arduum vidi inter ecclesiam baptismalem, & aliam ecclesiam parochialem ibidem existentem evenire: hoc videlicet an decimæ debeantur baptismali & matrici ecclesiæ, an verò parochiali & capellæ illius & in hac quæstione propter varias & diversas sententias, casus facio sequentes. 9

An decimæ debeantur baptismali ecclesiæ an parochiali.

Primus est, quòd decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur ex omnibus prædiis suæ parochiæ. *tex. in c.* I. §. *in diæcesi.* 13. *quæst.*I. ubi sic dicitur; *in diæcesi autem designata quæcunque prædia coluntur, proventus decimationum baptismali ecclesiæ designatus, debet solvi: quia ergo prædia hæc, intra terminos nostræ diæcesis continentur, & proventus decimationum nobis legitime assignatus, nostræ ecclesiæ persolvendus est, & de decimis justo ordine non tantùm nobis, sed etiam majoribus visum est plebibus, tantùm ubi sacrosancta baptismata dantur, debere dari. cap. de decimis.* 16.*quæst.*I. *& c. veniens. ubi Imol.not. de præscript.* & si quis oblationes ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem ecclesiam dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel ejus cui hujuscemodi officia commissa sunt, communione privetur. *c. statuimus cum sequen. ibidem,* & *c. ex transmissa. juncta gl. de præscription.* scribitur quòd matrix ecclesia, id est baptismalis, vendicat sibi omnes de- 10

Decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur.

decimas ab hominibus capellarum, exclusis clericis & sacerdotibus ipsarum capellaniarum. facit *gl. in c. quicunque. 16. q. 1. Henric. Bobic. in c. pervenit, 1. eod.*

11 *Ratio eiusdem.* Ratio est, quia verisimile est quod in fundatione decimæ fuerunt ipsi baptismali ecclesiæ assignatæ, *c. pastoralis. de his quæ fi. à prælat. & c. 1. §. 1. in 13 q. 1.* Et ideo nulli licet decimationum proventum à priori ecclesia, cui fuerat assignatus, abstrahere. *c. de decimis. 16.* q. 1. Nam ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis, nec ulla possessione priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur: imo quicunque voluerit ecclesiam ædificare, omnino providendum est episcopo, ut aliæ ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam atque decimam non perdant, sed semper antiquioribus ecclesiis persolvantur, *c. ecclesiæ. & sequen. 16. q. 1.* Et quia hæc baptismalis præsumitur prior, & anterior: nam de baptismo prius hominibus providetur, cum sit janua aliorum sacramentorum, *c. fi. de presb. non baptis.*

12 *Matrix ecclesia est de iure communi ad decimas fundata.* Ideo matrix est de jure communi fundata ad decimas prædiales suæ parochiæ: ut dicit *gl. in c. cum contingat. de decim.* & in *d. c. statuimus. 16. q. 1.* Et quia jus duplex habet, videlicet baptismale, & parochiale, ideo uno potentius, *c. 1. de treug.* hoc expressè approbat *Anton. Butr. in d. c. cum contingat. col. 2.* Et sic judicavit *Bertach. Cesere ut ipse* refert,

Fert,*in tract. de episcopo. in 2. parte quarti libri, q. 41.*

Et ideo si presbyter capellæ, vel succursus, petat à baptismali decimas, debet probare ad se spectare: quod potest probare, vel per compositionem, *c. ex multiplici. eod.* vel præscriptionem *c. 1. de præscrip. in 6.* 13 *Petens à baptismali decimas, debet probare ad se spectare*

Vel per consuetudinem, quia consueverit decimas prædiales recipere: & tunc consuetudini in hoc est standum, *c. ad apostolicæ. de decim. glos. & Innocen. in d. c. cum contingat. eod.* Inferius dico in illa quæst. 13. an decimi tolli possint. 14 *Vbi consuetudini est standum.*

Vel probari potest per fundationem. Nempe si in fundatione istius capellæ & succursus, fuerint illi assignatæ decimæ prædiales presbitero illius ecclesiæ nomine, ut viveret, sicut fieri debet, *per c. ad audientiam. 1. de eccles. ædificand. c. constitutus. de religios. domi.* & post assignationem, præsumendum est, quod ex justa causa istæ decimæ fuerunt dictæ capellæ assignatæ, postquam hoc episcopus fecit, *c. nisi essent. de præben.* & solemnitas etiam ex longo tempore præsumitur, *l. sciendum,* ubi iurium interpretes. *ff. de verb. obligat.* 15 *Ex fundatione probantur decima.*

Vel si capellanus probaret & capellam & succursum non ædificatam intra terminos ecclesiæ baptismalis, quod ex omnimoda separatione contingere posset: nam certum oportet esse cappellam intra fines antiquiores ecclesiæ ædi- 16 *Capellania intra parochiam constructa illi parochiæ est subjecta.*

ædificatam esse, alioqui frustrà diceretur capellam subjectam esse ecclesiæ baptismali, cùm non sit in ejus parochia: teste *Panor. consil. 58. in quæstione col. 2. vers. secunda opinio. in primo vol. per ad decimas, de restit. spoliat. in 6.* ibi, *infra parochiam.* ergo si extra parochiam, debentur decimæ illi, in cujus sunt parochia. facit. *c. quoniam, de decim.*

17 *Erecta ecclesia non censetur in præjudicium aliarum.* Idem si presbyter illam ecclesiam probaret de novo erectam in baptismalem, quia si antea omnes succursus & capellæ habebat, decimas & fontes baptismales, & parochiam, tunc baptismalis de novo erecta de jure communi fundata non esset, sed ecclesiæ aliæ antiquiores ut *gl.* docet in *c. quicunque. 16. q. 1. & Panor. d. consil. 58.* quia hæc baptismalis non debet nunc cum incommodo aliarum erigi, Doc. in d. c. ad audientiam, de ecclesi. ædifican.

18 *Limitatio capellania probat decimas.* Item si succursus & capellæ haberent suos limites à baptismali omnino distinctos, tunc illa capella intra suos limites decimas prædiales habebit, quia probando limites, videtur probare decimas intra suos fines datas, per *d. c. ad decimas, de restit. spoliat. in 6. Calder. consil. ult. rub. de decim. Panor. in d. c. cum contingat.* ubi *Butrig. & alii, & Cardin. consil. 26. pro evidentia. col. 2. & in clemen. 1. q. 8. eod.* Nam verisimile est, quòd non fuisset limitata, nisi ei fuisset data decima, maximè quando alia ecclesia baptismalis antiquâ habet adhuc sufficientes red-

redditus, *Cardin. in d. c. cum contingat. per. d. c. ad audientiam.* 1. *de eccles. ædific.* & *Lapus alleg. 67. quoddam monasterium.* secus quando nova parochia non haberet limites, tunc baptismali deberentur.

19 Præterea, baptismali ecclesiæ debentur, quando est parochialis: secus si tantùm baptismalis, & capella seu succursus, & non parochialis: tunc alia parochialis habebit prædiales. Et ita potest intelligi utraque opinio, & conciliari: quam plené examinat *Iohan. Andr. in addit. ad Specul. eod. tit.* in forma quarti libelli: quem refert & sequitur *Anton. in c. cum contingat. eod.* Et ideo jura dicentia deberi decimas ecclesiæ baptismali, intelliguntur quando baptismalis erat parochialis. Et sic diluetur oppositio textuum dicentium deberi parochiali, quia eadem baptismalis est parochialis: secus si propter periculum puerorum baptisandorum est facta quædam ecclesia baptismalis: tunc illi non debebuntur decimæ prædiales, sed ecclesiæ parochiali, ubi sita sunt illa prædia. Et ita potest intelligi utraque opinio, cum modificationibus suprà scriptis.

Conciliantur diversæ opiniones.

20 Et quando probaretur consensus rectoris ecclesiæ matricis, præstitus in erigendo ecclesiam parochialem: tunc in dubio judicaremus cu ratum illi capellæ voluisse assignare decimas in sua parochia sitas, sed in dubio non præsumitur consensus, si non appareat: nisi ex tanta tem-

Consensus curati in erigendo capellaniam quid prosit.

poris diuturnitate , cum possessione , *l. filius C.de petit.hared.*

21 *Capella-nia quando oblationes recipere possit.*

Secundus casus est , personales decimæ debentur illi ecclesiæ ,in qua audiuntur divina, & recipiuntur sacramenta : non verò baptisma-li,si illic divina uon audiantur *: c.quæst.16. q. 1.glos.in c.statuimus,ibidem,c.fin. de paroch. Iohan. And.& Anchar.in d. c. ad Apostolica. Card.in d.c.cum contingat.* dicit deberi partem baptismali,propter baptismi sacramentum: partem autem parochiali , propter alia sacramenta ibi recepta , per *c. cum quis, de sepul.in 6. & Barbat.in consil*·49. *illud in medium, col.2.in 3.vol.* quod satis rationi consonum dicit *Panor.in d.c.cum contingat.col.2.* Sed in his consuetudo est inspicienda, nam regulariter hodie in fundatione capellæ & succursus solent oblationes capellæ assignari : sed in honorem matricis reservatur aliquid ex illis oblationibus baptismali ecclesiæ.

22 *Requisita antequã succursus oblationes recipiat.*

Et sic loquitur *d.c.ad audientiam*, 1.*de eccles.ædific.* ubi dicit capellanum illius succursus & capellæ recipi debere obventiones illius villæ,his seq. concurrentibus , videlicet quod antiqua baptismalis ecclesia redditibus abundet : ergo si non abundet , non debet spoliari baptismalis parochialis per *d.c.ecclesia, 16. q.1.* & superius dixi. Requiritur etiam quòd ædicula sit necessaria: alias non tenetur presbyter

byter parochialis illi capellæ aliquid impartiri, ibi. *cum non posint parochiani sine magna difficultate ipsam adire, unde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse.* Tertiò, quòd illa capella non habeat sufficientes redditus ad sustentationem presbyteri : alioqui si fundator, vel parochiani concederent redditus sufficientes, tunc non teneretur ecclesia baptismalis quicquam concedere , & hoc prosequitur *Lapus alleg.* 67. *quoddam monasterium, & Ioan. de Selua in tract. de benef. in* 1. *parte. q.* 5. *n.* 100. *& sequen. Ioan. Brunel. in tract. de dignit. legat. in* 13. *conclus.* & parochiani tenentur providere quando baptismalis non est redditibus abundans, *teste Baldo, consil.* 132. *præsuppositio. in* 1. *vol.* nec potest curatus ecclesiæ baptismalis à parochianis pecunias recipere, ut consentiat ad erectionem illius ecclesiæ in parochialem : alias turpiter reciperet, *c. querelam, ubi D. de symon.*

23 Et sic regulariter ecclesia baptismalis parochialis antiquior decimas prædiales habere debet in tota sua parochia, etsi appareat capellam aliquam habere parochiam limitatam : tunc illa parochialis intra suos fines habet jus commune pro se, quo ad dictas decimas prædiales in sua parochia existentes, etiam quoad personales suorum parochianorum.

Ecclesia baptismalis decimas prædiales habere debet.

24 *Decimæ personales debentur curato in cujus parochia quis habitat.* Item personales non debentur primo curato, si quis mutaverit domicilium, sed secundo, si ibi audiantur divina & recipiantur sacramenta per *tex. in c. ad apostolicæ, de dec.* ubi *Anton. & alii.* & illi censentur parochiani illius parochiæ in qua habitant, ut de scholasticis & mercenariis, gl. scribit in *Clement.* 1. *de privileg.* & sufficit sola domicilii constitutio, cum hoc quod in secunda parochia audiat divina: secus si sit dubium de voluntate constituendi domicilium, tunc per multum tempus oportet moram trahere: ut in scholasticis declarat *Bart.* per illum *tex. in l.* 2. *C. de incol. lib.* 10. *& Anton. in d. c. ad Apostolicæ. col.* 2. *&c.*

25. *De decimis animalium.* Decimæ verò animalium inter prædiales computantur, *gl. in c. ad apostolicæ. de decim.* & ideo debentur illi ecclesiæ, in cujus parochia animalia morantur, & pascunt. gl. in verbo, *pascit. in c.* 1. *§. item quis unquam.* 15. *q.* 1. *Matth. de Afflictis, in constitut. Neapol. lib.* 1. *rub. de decim.* 23.

26 *Solutio dubii.* Quòd si in una parochia pascant in hyeme, & in æstate in alia, vel in una pascant continuò, & in alia jaceant, & dormiant, tunc dividentur decimæ inter has duas parochias, ut tenet gl. plenè in *d. c. apostolicæ.* & *Henric. Bohic. in c. pervenit col.* 1. *ibidem.*

27 *Consuetudo solvendi de-* Valebit tamen consuetudo, ut ecclesia parochialis, ubi frequentius pascuntur, accipiat: ut in quæst. 17. inferius plenius dixi, & communiùs

ùs obſervatur, quod decima lactis detur in illa parochia, ubi extrahitur, & decima caſeorum illi eccleſiæ debetur, ubi caſei fiunt, ſed decima lanæ, & fœtus debetur illi curato, in cujus parochia naſcuntur, & hoc ſervatur in lingua Occitana, teſte *Boerio, in* §.13. *de conſuet. præd. in conſuet. Bitur.*

cimas ex animalibus.

28 *Animalium triplex eſt fructus & ex quo ſolvi debeat decima.*

Notandum eſt, quod in animalibus triplex eſt fructus, primus eſt agni, hœdi, vituli, equuli, ſuculi, & alius fœtus, ſecundus in lacte conſiſtit. tertius in lana & pilis. *l. in pecudum. ff. de uſur. &* §. *in pecudum, de rerum diviſ. in inſtit.*

29 *Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur.*

Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur, & decimò natus debetur: ut ſcribit *Ioh. Andr. in addit. ad Specul. eod. tit. in verbo, ſpeciem.*

Si verò non appareat quis ſit decimus, tunc mediocris præſtatur. *l. ſi quid* §. *venditor & l. ſequ.* §. *illud. ff. de ædil.* & alibi dicitur, quicunque recognoverit in ſe, quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modò emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi ut nec pejus, nec minus aliquando offeratur? *c. quicunque. in* 16. *q.* 7. Deterior autem reddi Deo non debet, Indignum enim eſt dare Deo, quod dedignatur homo. *c. ult. in fin.* 49. *diſtinct.*

30 *Fœtus lactatus eſſe debet.*

Vitulus tamen, ſuculus vel alius fœtus lactatus eſſe debet, antequam præſtetur, & impinguatus: alioqui commodum non afferet, &

ita præstari debet, ut ad usum esse, & deinceps vivere sine matre possit, teste *Ioh. Andr. in addition. ad Specul. in verbo, speciem*, ne datio ex illorum imbecillitate pereat. *l. si servus decem. in fi. ff. de solut. l. cum qui. de anu. leg. Iohan. And. & Henric. Bohic. in c. cum homines. eod. ubi Anchar.* & alii. sic consuluit *Oldrad. consil. 23. 6. circa propositam.*

31 *Consuetudo solvendi decimam fœtus animalium.* Hodie est consuetum statim post paschatis festum hos fœtus decimare: & solet dari in plerisque locis hujus fœtus decima in pecunia. Nempe si parochianus habeat hœdos viginti, duo æstimabuntur, & illorum pecunia parocho dabitur: & ita vidi servari in multis locis. Liberum tamen est curato, si malit, fœtum recipere, nisi consuetudo contraria existat. ut inferius quæst. 13. habetur.

32 *Lana decima statim solvenda.* De lana statim detonsa solvi & exigi solet, ex decem velleribus unum pro decima: ut loquitur *Iohan. And. in d. additione*, & alias pro consuetudine locorum; quia non est causa differendi hanc decimam, teste *Anton. in c. ad apostolica. de decim.*

33 *Lactis decima quo modo sit solvenda.* De lacte idem videtur, ut ex decem pintis una debeatur: tamen si fiant de voluntate curati, expressa vel tacita, casei, decimus præstabitur curato: quod est magis frequens. Et idem in butyro, ut etiam decima debeatur, teste *Andr. Hispal q. 1.* & in his *Iohan. Andr.* dicit consuetudinē maximè attendendā, per *gl. in c. reverti-*

timini 16. *q.* 1. Ideo si consuetudo habeat, ut ecclesiæ baptismali solvatur tota decima illa, valebit.

34 Item solvi decima debet prout solvi consueta erat, ut inferius plenius scripsi quæst. 13. tamen si ex decima domus quinque annui solvebantur solidi curato, si destructa domo, fiat vinea, integra solvetur decima ex vinea, per *c. commissum de decim. & ibi Anton.* & in integra clarè patet.

Destructa domus & facta vinea, integram dabit decimam.

35 Et ideo concludunt Doctor. ibi, quod dominus potest etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel econtra: nec curatus poterit se opponere quando hoc fit, teste *Hostiens. in summa*, §. *& utrum. vers. decim.* Et is qui solitus erat habere decimam frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit, & mutatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet suam decimam is, qui eam habebat prius. *Collectarius & alii in dicto cap. commissum.* quamvis alius haberet decimam vini. Si verò monachi præscripserunt decimam vini, & vinea mutetur in fundum, monachi decimam fundi non habebunt: quia non præscripserunt decimam fundi & non possunt dictum dominum sic mutantem qualitatē prohibere, ideo ecclesia parochialis habebit. *Anton. in d. c. commissum.* alia ibi dicuntur, quæ ut brevi finiam, omitto: vos quæso dilecti auditores boni consuleris.

Vinea in agrum & contra mutari potest, etiam contradicēte curato.

QUÆSTIO VII.

Quibus ſolvi decimæ debeant?

1 *Quibus ſolvi decimæ debeant.*

SEptimò, quibus ſolvi decimæ debeant? Reſpond. Olim filiis Levi, qui in tabernaculo fœderis miniſtrabant, reſervatæ fuerunt, *Levit. c. fin.* Primitiæ verò ſacerdotibus. 2. *Eſdræ c.* 10. *circa finem.* Itaque hodie ſacerdotes & clerici & eccleſiæ miniſtri ipſas habere debent, *c.* 1. *ſeq. & c. non eſt de decim. Præpoſit. in c. pervenit. col.* 2. *in* 1. *q.* 3. *facit c. tua.* 2. *quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit. & c. quamvis ibid. quod ſacerdotum eſt*, de *decim.* & *Paſchalis Papa* ſic ait: *Decimas à populo, ſacerdotibus, ac Levitis eſſe reddendas divinæ legis ſanxit authoritas. c. decimas.* 16. *q.* 1.

2 *Levitæ qui ſint.*

Et quia in jure pontificio de Levitis ſæpius mentio habetur, audi quid dicat *tex. in c. cleros circa fi.* 21. *diſtinct. Levitæ, inquit, ex nomine authoris ſunt vocati. De Levi enim Levitæ exorti ſunt, à quibus templo Dei miſtici ſacramenti miſteria explebantur.* Hi Græcè, *Diaconi* latinè miniſtri dicuntur, quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in Diacono miniſterij diſpenſatio habetur. &c. & decimas Deo & ſacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Jacob promisſis inſinuat, & o-

mnes

mnes sancti Doctores commemorant, *c. decim. 2. in 16. q. 7.*

3 Dubitandum est, quibus clericis decimæ solvi debeant. Respond. ne confusa super his remaneret solutio, & ne quidam sibi deberi eas diceret, forte vel paupertatis ratione, vel cultus divini, vel vitæ perfectionis: ideo Dionysius Papa istas limitavit, & curatis suis in locis assignavit *c. ecclesias 13. q. 1. c. pastoralis. de his quæ fiunt à præl.* ob id prædiales decimæ curato illius parochiæ, in cujus loco prædia sita sunt debentur. *c. fi. de paroch. c. cum sint. de decim.* Hostiens. & *Ioan. And. in c. à nobis ibidem.*

Quibus celericis decima debeätur.

4 Et sic curatus in sua parochia habet intentionem fundatam de jure communi in his decimis, ut non teneantur probare eas ad se spectare, postquam à jure sunt eis tributæ. *c. si quis laicus. c. statuimus. 16. q. 1. c. à nobis. ubi Card. & Anton. & c. cum in tua. c. cum contingat. de decim. declaro in tracta de congrua portio. q. ult. facit tex. in c. 1. in fi.* ibi, *jure communi parochialibus ecclesiis reservato. de verb. sig. in 6.*

Curatus in sua parochia habet jurisdictionem fundat.

5 Etiam fundati sunt in his contra episcopum. *c. fi. de paroch. & c. ult. ut lite pendente. ubi Imol. & Card. consil. 88. consultus. n. 7. Socyn. consil. 297. viso. in princip. vol. 2. Ias. consil. 19. in causa. col. 1. vol. 3. & Bertrand. consil.*

Et in his contra episcopum fundatus est.

350. *etiam in 2. vol. de primò impresſis. & conſil.132. vol.1.ibidem.*

6 *Solutio objectio-nis.* Nec refragatur *c. cum homines. de decim.* ubi etiam de frugibus decima debetur eccleſiæ cujus eſt parochianus : quia illud intelligitur, quando prædia erant ſita in illa parochia : alioqui ſi in alia, debentur decimæ illi, ubi ſunt ſita prædia.

7 *Quibus caſibus epiſcopo decima debetur in decimis ſitis in parochia eccleſiæ cathedralis.* Epiſcopo verò decima debetur in ſeq. caſibus. Primus eſt in decimis ſitis in parochia eccleſiæ cathedralis, tunc omnibus præfertur, *c.dudum.eod.tit.ſecundum unum intellectū. Anton.& Panormit.in.c. cum contingat. col. 2. & c. pervenit·c. parochianos.& ſeq.eod.* & hoc ſi ipſe eſſet curatus, ſecus ſi alius ſit illius eccleſiæ curatus.

8 *2. quando decima non eſt in alicujus parochia ſita.* Secundus caſus eſt, quando decima ſeu prædium non eſt in alicujus parochia ſitum. *c. quoniam eod. tit.* & tunc.dicit text.in *c. decimas.16.q.7. has decimas ſub manu epiſcopi fore cenſemus, ut ille qui cæteris præeſt, omnibus juſtè diſtribuat.*

9 *3. in parochiis non diſtinctis.* Tertius, quando parochiæ non ſunt diſtinctæ, tunc quia tota diœceſis eſt parochia epiſcopi. *c. omnes baſilicæ.16.q.7.* ideo tunc omnes decimæ in ejus diſpoſitione ſunt, ut omnes pro meritis perſonarū clericis diſtribuat. *cap.1.in 16.q.1 ſed communiter eas diſtinctas videmus.*

Quar

Quartus, ſi conſuetudo hoc haberet, ut ad 10
epiſcopum ſpectarent. *gl. in c. dudum. de decim.* Sed hodie eſt contra epiſcopos conſuetudo, ut non recipiant; quia epiſcopatus non ſunt tenues in fructu.

4. Si ad epiſcopum ſpectent.

Quintus, in ſua canonica portione epiſcopus 11
etiam de jure communi fundatus eſt: curatus autem quo ad reliqua, teſte *Hoſtienſ. & Iohan. Andr. per illum tex. in dicto cap. cum contingat.* licet non loquatur de canonica portione, ſed de decima: ibi eſt narratio partis non papæ, dicentis epiſcopum de jure communi fundatum.

5. Si ipſe in ſua portione fundatus eſt.

Sextus, poteſt epiſcopus nomine cujuslibet 12
eccleſiæ parochialis ſubjectæ ad decimas agere quando non eſt curatus qui agat. *c. ult. in ſi. de ſucceſſ. ab inteſt.* ſecundum unum intellectum, alioqui non agit ad decimas quæ curioni, qui ſacra miniſtrat, debentur. *Hoſtien. & alii in d. c. dudum.*

6. quando non eſt curatus qui agat.

Ultimus caſus, quando donatæ eſſent deci- 13
mæ eccleſiæ cathedrali, vel alio deberentur modo: tunc epiſcopus de jure communi in illis eſt fundatus & ſic poteſt intelligi *d. c. dudum* ibi, *quòd ipſi decimas de laboribus ruſticorum ſuorum, vel primenſi eccleſiæ debitas, non permitterent ibi ſolvi.* & tunc illæ decimæ inter fratres dividi debent. *c. ult. de offic. cuſtod.* Fratres vocat canonicos eccleſiæ cathe-

7. Quando decima donata ſunt eccleſia cathedrali.

cathedralis. *c.novit.de his quæ fiunt à majori parte capituli.*

14 *Divitibus etiam clericis decimæ debentur.* Debentur decimæ clericis etiam si sint divites, nec divitiæ clericorum debent impedire integram decimæ solutionem: quia decimæ non dantur intuitu personarum ecclesiis, sed Dei *c. decim. ubi gl.* 16. *q.* 1. & propter divitias non debent alicui sua jura auferri. *c.* 1. *in* 14. *q.* 1. *Ioan. And. & alii in rubr. de decim.* alioqui regi diviti non daret quis tributa: quod esset absurdum.

15 *Malis etiam curatis decimæ debentur.* Etiam si clerici vel sacerdotes sint mali *c.quid dicam.* 14. *q.* 4. & in *c. forte.q.* 5. sic scribitur: *forte aliquis cogitat, & dicit, multi sunt Christiani divites, auari, cupidi, non habeo peccatum, si censum illis abstulero, & pauperibus dedero: unde enim nil boni agunt, mercedem habere potero. sed hujusmodi cogitatio à diaboli calliditate suggeritur. nam si totum tribuat pauperibus, quod abstulerit, addit potius quam diminuit.* Sunt verba August. in *d.c.forte. & Ambr. in lib. de offic.* scribit his verbis: *Denique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuuari, quam gravari alterum. c.denique ibid.* Ideo solvendo decimam cogitare quis debet quod Deo præstat, & non malo curato, & Deus recipit: ideo non debet curare sic solvens, quia præceptum Dei adim-

plet

›let solvendo, quod non faceret pauperibus
ıando.

Etiam debentur clericis decimæ si ipsi in 16 *Convertens in malos usus decimas tenetur.*
nalos usus illas converterent, sed tunc aburentes illis bonis, judicium sibi manducant & bibunt. ut dicit *Hieron. ad Damasum Papam, in clericos. & seq. 1. q. 2. & c. illa. ac c. si. 12. q. 1. Asten. in d. rub. de dec. vers. circa tertium*, uod est verum, si ecclesiæ servirent. Justum amque est, ut illi consequantur stipendia, qui ro tempore suum commodare reperiuntur bsequium, *Gregor. in c. charitatem in fin. 12. uæst. 2.* nam qui altari servit, de altari vivere ebet. *c. cum secundum. de præben.* vide quæ xi inferius, q. 13. an decimæ tolli possint,

Si tamen quis ex fructibus à fundo perce- 17 *Duplex decima uni solvenda non est.*
is solvisset decimam, postea de lucro, quod ex is fructibus provenit, aliam decimam solvere on tenetur: quia duplex decima uni solvenda à Deo præcepta non est. teste *Panor. in d. c. cum sint homines.*

QUÆ-

QUÆSTIO VIII.

De quibus bonis decima solvend[a] sit?

1 *De quibus bonis decima solvenda sit.* OCtavò principaliter quæritur, de quibu[s] bonis decima solvenda sit? Respondeo prædiales de omnibus terræ fructibus & proventibus, *c. non est. c. nuntios. & c. e[x] parte. in 2. & aliis multis iuribus eodem tit.* *plené Henric. Bohic. in c. pervenit. 3. eodem: &* *Marc. Mantuan. consil. 1. n. 31.*

2 *Personales decimæ de omnibus bonis solvuntur.* Personales verò de omni lucro exolvuntu[r] ca. ex transmissa. eod. ibi, qua fidelis homo d[e] omnibus, quæ licité potest acquirere, decimas erogare tenetur, sive sit castrense lucrum, sive quasi, sive adventitium, vel profectitium, u[t] declarat Andr. Hispa. in q. 12.

3 *De frumento & legumibus decima præstanda & omnibus terræ fructibus.* Ex quo infertur, quòd de fructibus prædiorum decima pars est solvenda, Et in primis d[e] omni frumento & grano. *c. non eod. tit.* & 2. *Paralipom. c. 31.* ibi, *quod cum percrebuisset in auribus multitudinis plurimas obtuler[e] primitias filii Israel, frumenti, vini, olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus,* *decima solvi debet: quia etiam palea est in fructu. l. ad eo. §. cum quis. ff. de acquiren. rerum domin. Panor: in c. pervenit. col. 2. eod.*

nisi

nisi consuetudo sit in contrarium. *teste Anton. n d.c. ad apostolicæ. in fin.*

4 Secundò de omnibus leguminibus solvi de- *De leguminibus.* cima non omittetur. c.13. ibi, *de blado & universis leguminibus, de decim.*

5 Tertiò de fructibus arborum, ideo si decem *De fructibus arborum decima præstatur* eotios nucum, amigdalarum. aut castanearum habeam, dare decimam de his partem Deo oportet, & pro quantitate quam habeo, novem partibus mihi retentis, *c. decimæ. in fi.* 16. q. 1. *& d. c. non est, & cum homines.* sic consuluit. *Bertrand. consil.* 247. *decimæ in 3. vol. ex nova edit.*

6 Quartò de molendinis decima præstatur, ut *Ex molendinis decima solvi debet.* decem sextaria frumenti, siliginis, aut alterius grani molendini nomine consequar unum pro decima solvere adstringor, vel alias, pro rata. *pervenit. eod.* si vero pecunia pro molendini pensione solvatur, ex illa pecunia decima solvetur illi ecclesiæ, ubi molendinum situm est, etiam si esset molendinum ad ventum vel molendinum cathena super fluvio, tenetur. *c. ex transmissa. & c. pastoralis, eod.*

7 Quinto, de hortis, sive sint holitorii, in quibus herbæ tantum vescendi gratia crescunt, & *De hortorum fructibus decima pendetur.* tunc ad usum curati ex illis decima ita dari posset. *d. c. non est eod.* ut hodie in meo horto

horto curatus sumat, quantum sibi opus est i illo die: & super singulos parochianos discur ret, demum ad primum revertetur. *Ioh. Andr in c. pervenit. eod.* & debetur decima tam ex primis fructibus, quam ex secundis. nam si se cundò seratur, ex fructibus secundis & tertiis & quartis, si tot veniant, debentur decimæ, per tex *in c. ex parte. 2. de dec.* quia ex omnibus fructibus, & frugibus. *c. 1. eod.*

8 *Ex lino cannabe, fabis & oleribus decima debetur.* Vel si hortus teneat fabas, vel alia legumina, dabitur decima ex his. idem si hortus sit linarius, vel cannabinus, ubi linum vel canabe crescit, ut in *l. urbana. ff. de verb. signific.* elucidavi, & solvitur illi parochiæ ubi est hortus: licet de consuetudine ex oleribus non viderim solvere decimam, quia curati hortum ad usum illorum habere solent, ex illo ergo olera recipiant, & si nil fuerit in eo horto, imputetur isti negligenti curato: quia verisimile est, quód in fundatione beneficii iste hortus fuit curato assignatus pro suo usu. ut parochiani amplius ad olera isti curato non tenerentur, sed ipse suis manibus sibi pararet. Et decima etiam crocorum debetur, teste *Aufr. q.* 109. & ita fuisse iudicatum affero infrà q 13. nu. 41.

9 *Fœni decima debetur.* Sexto de fœno, nam si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur: si aliter, semper decima solvetur. *c. pervenit. eod.* & ista est decima prædialis, exoluenda, ubi est pratum.

Septi-

Septimo de piſcariis , ubi piſces ali ſolent, 10
ſtagnum nunc vocamus, debetur etiam decima
d.c.pervenit.eod. piſcariam etiam vocat juriſ-
conſul.in *l.inter publica.ff. de verb.ſignific.*
iam ubi piſcatur ſtagnum, forte in triennium,
unc ſolvenda erit decima carpionum, ſi ibi ſint,
el luciorum, mugilum , ſeu aliorum piſcium :
el in pecunia pro conſuetudine regionis , &
inc cenſeri debet prædialis illi ſolvenda eccle-
æ in cujus territorio ſtagnum conſiſtit. Si verò
tra ſtagnum privatum piſces, vel in flumine,
el in mari capiantur, tunc decima debetur per-
nalis, quaſi ex lucro illi eccleſiæ , ubi divina
diuntur. *c. paſtoralis. eod.* ubi Collecta
icit; *quòd ſi ſtagnum ſuperius poſitum fra-
um fuerit per inundationem aquarum , &
ſces mei ad tuum pervenerint ſtagnum, eos
n repetam, ſi diſcerni non poſſint:* quia na-
ra piſcium fera eſt. *§.flumina.de rerum
viſ.in inſtit* & feræ quando evadunt cuſto-
m meam , ſtatim fiunt occupantis, quando
non perſequor. §. *feræ.* §. *ſeq.ibi-
n.*

De piſcariis decima præſtari debet & vivariis.

Octavò de animalibus decima non eſt omit- 11
da, *d.c.non eſt.Clemen.1. & ibi Cardin. q.
de decim.*nam. & filii Iſrael obtulerunt de-
ias boum, & ovium.2.*Paralip.* 31. Et illi
leſiæ ſolvenda eſt, in cujus territorio anima-
naſcunt, nam boves dicuntur eſſe illius loci
quo laborant, *l.cum quidam ff. de fund in-*

Animalium decima ſolvatur.

 ſtruct.

struct. & servitus pascendi est prædialis. *l. pecoris ff. de servit. rustic. præd.* ideo sicut prædialis præstanda est. *gl. in c. 1.* in verbo, *pascit. 13. q. 1.* si in duabus pascant terris, decimæ dividentur, & pro rata temporis solventur *c. 2. §. fi. de sepult. in 6.* nisi fuerit consuetudo, in contrarium, tunc illa consuetudo vel privilegium servandum erit, *c. ad Apostolicæ. de decim.* ubi *Hostiens. & Bertrand. consil. 252. si animalia in 3. vol. 2. edit. c. ex parte 1. eod.*

12 *De nutrimentis animalium decima an debeatur.*

Ubi quibusdam indultum est religiosis, ne de nutrimentis animalium decimas solvant, id est de animalibus, quæ nutriunt: ibi exponit *gl.* & Ego verò dicerem intelligi de nutrimentis animalium, id est, de pullis, equis, & fœtibus quæ animalia religiosorum nutriunt, ut non teneantur religiosi decimas solvere de ovibus & vaccis, sed nec de ipsis fœtibus quæ ista animalia nutriunt: quamvis Doct. contrarium dicant, ergo de jure tenebantur religiosi decimam præstare de illis animalibus, alioqui frustrà darentur privilegia si jure communi concederetur *per tex. in l. una. C. de thesaur. lib. 10.*

13 *Decima de capris cui solvenda.*

Ideo consuluit *Bertrand. consil. 156. decima in 1. vol. in edit. 1.* de capris decimam solvendam illi ecclesiæ in cujus parochia pascuntur, etiam si illæ capræ spectarent ad fabricam ecclesiæ pro luminaribus, tum quia omnes tenentur qui non sunt exempti, & privilegiati: & isti

non

non ostendunt privilegium, ergo non sunt exempti: quia paria sunt non esse, vel non apparere. *l. duo sunt. ff. de testam. tutel.*

Si autem in vivariis inclusæ feræ sint, solvetur decima ecclesiæ illi, in cujus territorio sunt inclusæ: quæ vivaria vocat jurisconsultus in l. usumfructum venari, ff. de usufruct. hoc Ioh. And. expresse decidit in c. commissum. col. 2. eod. Anto. & Cardi. post eum. in c. non est ibidem 14 *Et de feris vivariis inclusis.*

Si verò capiantur animalia in libertate existentia, tunc solvetur decima personalis, quia hoc nobis lucro est, ut probant *Innocent.* & *Panor. in d. c. non est.* ubi dicit solvendam decimam de venatione, & sic solvenda erit de piscatione. 15 *Animalium capiuntur quomodo solvi decima debeat.*

Sed si cuniculi capiantur in garena alterius, vel alia animalia sic inclusa, tunc quia nõ transfertur dominium in accipientem, sed furtum committit capiens. §. *gallinarum, de rerum divis. in instit.* non debetur decima, sed animal sic captum restituendum est, *Hostiens. in c. non est in potestate. de decim. Chassa. in §. 1. rub. des justices. in consuet. Burgund.* dicam *in ord. reg. in rub. des chasses.* si in garena sua capiantur, decima præstabitur illi ecclesiæ, in cujus parochia sita est. 16 *De cuniculis.*

Quid de aucupio, an decima solvenda sit? jura nihil statuunt: jurisconsultus tamen in *l. item si fundi. §. sed si insula. ff. de usufruct.* dicit aucupiorum usumfructum, sicut piscationũ 17 *De aucupio an decima sit præstanda.*

& venationum, esse fructuarii: & sic postquam æquiparantur, si fructus aucupii recipiantur, decima debetur.

Si verò causa voluptatis ibi aves includantur ex his non debetur decima: ex avibus autẽ quæ in libertate sunt decima solvi debet, si in lucro sint, sicut de alio lucro. ***Anchar. c. non est. col.* 2. *eod.***

18 *Mercatores de lucro decimam pendant.* Octavò, de negotiatione solvi decima debet, *d.c. non est.* ideo mercatores de lucro in singulos annos facto, decimam solvere tenentur: & si sapiant, & eorum utilitati consulere velint, eas solvant.

19 *Ex artificio decima solvitur.* Nonò, de omni artificio. *c. decimæ.* 16. *quæst.* 1. ibi; *de negotio, & artificio redde decimas,* ubi etiam *gl.* & ideo si arborem scindam, valentem aureo, debeo decimam illius curato, in cujus parochia est excisa. si tamen eam vendam Parisiis, & ibi vendatur novem libris, danda erit decima ex tribus aureis adjectis illi parochiæ, in quam recipiuntur sacramenta: deductis tamen expensis portus, & aliis: ut *Anchar.* & alii scribunt in *d.c. non est fine.*

20 *De militia decima solvitur.* Decimò, de omni militia solvuntur decimæ, *c. decimæ,* 16. *q.* 1. quod est verum de his quæ milites in bello justo acquirunt: alioqui ad restitutionem tenentur. *c. sicut.* 3. *de jurejur. c. militare.* 23. *q.* 1. *& c. dicat aliquis. q.* 5. *Cardin. in c. non est eod.* & de stipendiis quæ habentur. *Panor.* ib. & sic cum advocati dicantur militare. *l. advocati. C. de advoc. diversi. judic.*

dic. ergo de eo, quod advocatione percipiunt, debent decimam solvere. *Anchar. in d. c. non est.*

Undecimò, de omnibus decima solvi debet, prout & in ea quantitate, de qua consuetum est solvi, *c. plerique de pactis*, & *c. pastoralis, & commissum*, ubi *Anton. Butriga. & alii eodem tit.* alioqui decima pars pensionis domus solvetur. *Panor. ibidem.* poterit tamen consuetudo facere, ut nil de his exolvatur: ut scripsi inferius, in 13. quæstione. Et ista est generalis consuetudo, ut de domibus solvatur pro decima: ut *Iohan. Andr.* etiam notat in *d. c. commissum.* & solvi debet ubi domus est. Si tamen vendatur domus, decima solvitur, deducto pretio quo fuit empta, de residuo. *c. pastoralis de decimis.* Idem si in agro constituatur domus, ut ecclesia etiam debeat, vel pensionis domus, decimam, quanti locari posset, vel saltem ut non diminuatur decima, quæ recipiebatur ex agro, per *d. c. commissum, ubi Cardinalis.* 21 *De domibus solvi decima debet.*

Duodecimò, de pascuis, id est de pretio, quo pascua seu pastura vendita est, decima solvi debet. *c. commissum*, ubi his verbis utitur *Panor. eod.* vel de animalibus quæ ibi pascuntur, solvitur lac, lana, & fœtus: ut *Iohan. And.* ibi dicit, & superius scripsi q. sexta. Si tamen non vendebantur pascua, id est fructus pascuorum, 22 *De pascuis.*

tunc aliquid in pecunia debet curato pro his pascuis solvi, videlicet pro quolibet jugere debet statui pecunia pro decima solvenda, si non solvatur decima animalium, ut prædixi: & est prædialis decima. & in hoc consuetudo est maximè attendenda.

23 *De lapicidinis.* Decimo tertiò, de lapicidinis scribit *Iohan. Andr.* & alii, in *c. pervenit, de decim.* ubi ex his deberi decimas docet. non ex decem lapidibus unus, sed ex pecunia, quam quis lucratur, ecclesiæ, ubi audit divina, decima solvetur.

24 *De argentariis, & metallariis.* Decimo quartò, de argentariis, & aliis metallariis, *l. cuncti. C. de metall. libr.* 11. & *Ioh. Andr. in dicto c. pervenit*, ubi *Butrius & alii*, & ista est personalis, quasi ex lucro: quia plus operatur industria, quàm natura. secus si habeam fontem in prædio meo, vel puteum, & ejus vendā aquam, teneor tunc illi parochiæ, in qua est fons vel puteus, decimam solvere; teste *Anchar. in c non est. eod. col. ult.*

25 *De apibus.* Decimo quintò, de apibus & fructu earum, videlicet de cera, & melle. *c. nuntios. eodem.* non verò de ipsis animalibus, id est ex decem examinibus apum, unum non est solvendum, nec ex decem alveis, sed ex fructu earum: licet de consuetudine nil solvatur, debent tamen apes habentes, in quatuor saltem festis solennibus unam candelam unius libræ solvere ecclesiæ parochiali, vel de pecunia quam ex melle & cera habuerunt, decimam partem Doctores in

dicto

dicto c. nuntios. & debet solvi, ubi apes consistunt, ut est visum *Anchar. in dicto. c. per venit. ubi legit. c. nuntios.* simul & *Reffr. in libell: juris canoni. in quarta parte, rubrica. de quibus rebus, & cæter.* hujus est sententiæ. 26

Decimo sextò, de lignis, *Cardinalis & alii in dicto cap. pervenit.* videlicet, ut ex decem fasciculis decimus solvatur curato illius parochiæ, ubi ligna creverunt: & si sit lignum ex sylva cædua, debetur quando lignum cæditur: ex ligno verò magno, decimum, vel ex pretio, decima pretii pars, & in hoc consuetudo servanda est. *De lignis.*

Decimo septimò, etiam de possessionibus regum, & principum solvi decima debet: omnes astringuntur, ergo & ipsi: & hoc fuisse judicatum de possessionibus delphini asserit *Guido Papa, in decision. Delphin. q. 266. à præstatione*, nec ipsi principes eximere seipsos à præceptis Dei possunt, *c. tua. 2. de decim.* 27 *De possessionibus regum & principum decima solvenda est*

Decimo octavò, de furnis solvi decima debet. *Doct. in c. pervenit. & pastoralis: 1. eod.* ut decima pars commodi illius præstatur, sive illud consistat in pane, sive in pecunia, vel in alia quacunque re. 28 *De furnis decima solvitur.*

Decimo nonò, etiam prædiales decimæ indistinctè solvi debent à quocunque, sive sit justus possessor, sive injustus, violentus, vel clandestinus: sicut in tributo dicitur in rubr. *C. sine censu* 29 *Injustus possessor ad prædiales decimas tenetur.*

censu. & l. 1. ac. c. tua. 2. eod. Astesa. in d. rub. de decim. in 2. parte summæ. art. 4. q. 5. De personalibus an ex illicitè acquisitis debeantur, superius in proxima quæst. scripsi.

30 *De croco, rapis & fabis decima solvitur.*

Vigesimò, decima solvi de fructu etiam crocorum debet, ut *Boer.* dicit fuisse decisum in *consuetut. Biturig. rub. de consuet. prædior.* §. 12. pro episcopo Albensi contra suos subditos qui allegabant se nunquam solvisse de illo: & de rapis, & fabis solvendam decimam asserit. *Card. in c. ex. parte. 2. eod. quod facit pro Lemonic. Prætragoric. & Arvernis*, & generaliter de omnibus fructibus, & lucro: ut expresè scribit *Iohan. Hugo, in tract. de offic. quatuor prælat. rub. de matriculis curati. col. 1. & sequen.*

31 *De domo acquisita quando decima sit solvenda.*

Ultimò, de omnibus aliis fructibus, & lucro quod est mobile, sed ex immobili non; unde si quis det mihi domum, vel hæreditatem, quamvis eam lucro habeam, non tamen ex hoc lucro decimam solvam, sed postea ex pensione domus, sic *gl.* in verbo, *quasi de lucro. in c. pastoralis. eod.* quia frugum nomine res immobiles non veniunt. ut plenè scripsi. *in l. frugem. ff. de verb. signific.* & Deus filios Levi noluit bona immobilia habere, sed decima illorum tantùm, adeo quòd si ex immobilibus decima deberetur, omnia feré bona ad ecclesiam pervenirent, & contra Dei prohibitionem ut *Benedic.* asserit in *repetit. c. Raynutius. in verb.*

verb. & uxorem. n. 256. testam. ubi etiam excusat ea ratione Franciæ consuetudinem, ut monasteria non succedant religiosis professis, sed consanguinei bona illorum retinent, & ut res immobiles transeant, cum onere decimam solvendi ex fructibus ejus. *c. cum non sit. de decim* ex omnibus igitur decima solvi debet, juxta Domini præceptum.

****

QUÆSTIO IX.
Quomodo decimæ peti debeant?

NOnò quæro, quomodo decimæ peti debeant? Respond. aut loquimur in possessorio, aut in petitorio. si in possessorio, adipiscendæ petantur, concludit curatus se habere talis loci curam, ob id petit decimarum adipisci possessionem, & ita concludi potest etiam in aliis spiritualibus. ut *Panor.* notat. *in c. pastoralis, col. 3. de causa possess. & in c. constitutis. in fi. de appellat. Doct. in c. accedens, de accusat.* Rarò tamen utimur in Francia hoc interdicto adipiscendæ in spiritualibus, ideo alia nunc huic interdicto accommoda missa facio. 1 *Quomodo decimæ peti debeant.* *Possessoris agi potest super decimis.*

Aliquando curatus est decimis spoliatus, & tunc concludit ad restitutionem: ut in *canon. ad decimas. de restit. spoliat.* & *solet concludere ad remediū c. reintegranda. 3. quæ-*

stio.2. etiam non passim hoc utimur interdicto, vel condictione. *c. reintegranda.* in Francia: quia nos spoliatos dicere vix possumus, ideo alibi dicam super hoc: sed videndus *Petrus Iacob. in sua pract. rubric. de interdicto utili, unde vi, pro servitutibus: in fine.*

3 *De interdicto uti possidetis in decimis.* Quandoque turbatur quis in perceptione decimarum, & agit interdicto uti possidetis, quod pragmatici vocant casum saisinæ & novitatis, & quod est in hoc regno frequentissimum: quia quæcunque vis fit, solent in hoc concludi interdicto, teste *Iohanne Fabric. in §. retinenda. col. quinta. de interdic. in institutionibus.*

4 *Contra quos hoc interdicto agatur.* Et hoc interdicto agitur tam contra subditos recusantes decimas solvere, quàm contra alios curatos, religiosos, seculares, aut regulares: & generaliter contra quoscunque turbantes curatum, seu alium decimas jure possidentem, in sua decimarum perceptione. *Hostiens. & alii, in cap. dudum. per illum tex. & gl. eod.* de quo inferius dicam.

5 *Sacerdotes non possunt titulos suis rebus sua authoritate imprimere.* Vide textum *in c. 1. in 16. quæst 6.* ubi rectores & sacerdotes non possunt more fiscali titulos suis rebus imprimere sua authoritate, sed authoritate judicis sicut in interdicto uti possidetis. facit *l. C. ut nullos titulos prædiis suis imponat.* & sic potest curatus dicere se possessorem, & turbatum intra annum. & postea quo adeptus est beneficium, licet nullas receperit decimas quia per collationem sui beneficii, & indu-

inductionem in possessionem, est effectus possessor omnium rerum & jurium suæ curæ: quia non est necesse in acquirenda possessione glebas omnes totius fundi percurrere. *l. 3. ff. de acquirenda possess.* & sic nec omnes decimas capere, ratione sui beneficii. ideo sufficit quòd recipiat aliquas, & probet se in aliis turbari, & ita vidi servari. De hac materia plenè tracto in tractatu meo, de materia possessio. in ordinati. reg. & vide etiam pendente petitorio coram judice ecclesiastico pendere illud petitorium, & cognoscere de possessorio coram judice laico: ut probatur in *clemen. un. de causa possess.*

In petitorio autem peti debent præteritæ decimæ per rei vendicationem. *glos. in c. moderamine. in fine.* ibi *sibi vendicent* & *cap. revertimini. ubi gloss. 16. quæst.* quia in bonis ecclesiæ numerantur. *c. causa de verb. significat.* hoc docet Speculat. *eodem titul.* & concludit ad dandum, quod fieri non debet in rei vendicatione: ut per *Iason. in §. omnium. de actionibus, in instit. Cardin. in c. parochianos. eodem. Gemin. consil. 72. quia punctus. col. 3. Alber. in rubr. de rei vend.* 6 *Petitorio agitur super decimis.*

Ideo diceremus, quòd nisi essent separatæ, non esset translatum dominium in ecclesiam, ut supra conclusi in 3, quæst. unde parum concluditur super rei vendicatione. nisi sit decima separata, quam alius perceperat, sed contra 7 *Rei vendicatio. quando pro decimis agi possit.*

contra subditum detinentem non solet per rei vendicationem peti. nam sunt debitæ. *c. parochianos. eod.* ergo vendicari non possunt: quia illud quod est meum, vendicatur. actio enim rei vendicationis domino competit, *l. in rem. ff. de rei vendicatione* certum est duo esse maxime necessaria, dominium rei, ex parte actoris, & possessio ex parte rei sive defensoris. *l. una C. de alienat. jud. las. in §. omnium. de actionibus in institut.*

8 *Vendicare quid.* Nec refragatur *d. c. moderamine.* ibi *vendicent*: quia vendicare significat ibi proprium facere, assumere. *c. quia nonnulli de cleric. non residen.* Nam *in d. c. moderamine.* dubitabatur de monachis, an decimas, primitias, & oblationes percipere possent. Gregorius Papa decernit illic, ut vendicent portionem decimarum, oblationum, & donationum, si sacerdotii honore fungantur, sibi assumere possint, & pro vivis & defunctis, ad suam & proximorum utilitatem; meritò perfectionis justitiæ, quæ in illis est, vel esse debet; & non intelligitur ibi de actione rei vendicationis: quia non diceretur quòd vendicarent ad utilitatem proximorum. nam in vendicatione non solet sic concludi, unde praxis istam libelli formam non recipit in decimis non separatis & futuris, ut superius dictum fuit.

9 *Decima est pars Dei.* Nec obstat *d. c. revertimini. versic. ut autem.* ibi, *quia fraudastis me parte mea.* nam

nam decima est pars Dei, & suam vocat in *c.tua.in 2.eodem.tit.* quia illam sibi Dominus retinuit. tamen ante segregationem vendicari non potest, alioqui sequeretur, quòd si debens frumenti decimam venderet fructus, non transferret dominium : licet contrarium videamus, & posse alienari, cum onere decimarum, probat *text.in d.c. tua in 2.* & decima est Dei in genere, quia eam vult sibi solvi: & dum est segregata, statim transfertur dominium in ecclesiam : ut quæst.3. superius scripsi & sæpius Deus dicit, mea sunt omnia : & sic posset ecclesia omnia vendicare, secundum illos. verum est tamen quòd *Panor.& alii in c. cum homines de decim.* dicunt, posse agi de præteritis decimis, tam contra venditorem, quàm contra emptorem prædii, sicut in tributis. *l.Imperatores.ff.de publican.& c.tua.2.eodem.* dicentes esse in optione ecclesiæ contra quem agere velit. sic docet *Federic.consil.18. laicus.* poterit tamen hic emptor requirere, si conveniatur, suum authorem. *l.2.ubi in rem actio exerceri debeat.*

Nec obest quòd decimæ, primitiæ, & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur. nam esto sané, non tamen suæ, antequam sint separatæ. Et in bonis dicitur, quando actionem habeo, & exceptionem, *l.rem in bonis. ff. de acquir. rer. dom.* & ita teneo, quicquid scribat *Panor, cum aliis, in c.commiss. eod. tit.* 10 *Solutio objectionis.*

Alii

11 Alii dicunt concludendum super confessoria, per *l. loci corpus. & l. 1. ff. si servit. vend.* sic dicendo me habere jus percipiendi decimas in tali loco, tanquam curatus illius loci & in prædiis sitis in mea parochia, sicut est prædium controversum; ideo peto condemnari Titium, & condemnatum compelli ad præstationem ad dictæ decimæ solutionem: quia jus præstandi decimā, est quædam servitus, in qua sic concludi solet. *gloss. in d. c. moderamine.* & in *c. tua 2. de decim.* Hoc etiam docet *Rofred. in tractat. libello. jur. canon. in 4. parte, rubr. qua action. decimæ petan. & Ias. in §. æque. 2. not. de actio. in institut.* His tamen formis agendi non multum curant Canonistæ, ut docet *Hostiens. in c. parochianos. in fin. eodem.* tamen quia in qualibet actione diversa est narrationis & conclusionis forma: ideo utile est scire qua actione experiri volumus, licet illa actio ex necessitate exprimi non debet, teste *Anchar. in c. tua. 2. eod.* & in hac forma, si adversarius concludat in negatoria, oportet quòd curatus probet se esse curatum, quòd facilè probabit per literas collationis sui beneficii.

Confessoria an agi super decimis possit.

12 Secundò, opus est ut probet fundum, ex quo decimas petit, esse intra fines suæ parochiæ, & hoc in prædialibus: in personalibus, quòd sit curatus opus est probare, & is à quo petitur, resideat in sua parochia, teste *Petro Iacob. in suo practica, rubr. de interdict. utili. unde vi. pro servi.* sed quia rarò decimæ per-

Probare quæ debet curatus.

personales in judicio petuntur, quamvis ipse libellum dictent, ego tamen omitto, ea quæ frequenter accidunt describens, *l. nam. ad ea ff. de legib.*

Formam aliam etiam tradunt Doct. in qua condictione ex canone concluditur. sic, cùm sim curatus talis loci, ratione cujus decimas habere debeo, & quia parochianus talis habet ibi prædia, ex quibus non solvit decimam, peto eum condemnari ad solvendum præteritas, & ad continuandum solutionem deinceps, quandiu curatus ecclesiæ hujus fuero, judicis officium implorando, *Host. & Panor. in d. c. tua in 2. col. 2. post. gl.* ibi dicunt, quod si agatur inter ecclesias de proprietate iuris decimandi, tunc agitur confessoria, quia de re incorporali agitur: si vero ecclesia agat contra colentem prædium, tunc aget condictione ex lege divina. ut Host. asserit *in d. c. tua.* pro hoc est gl. valde solennis in *c. cum liberum. de sepul.* quam probat *Matth. de Afflict. s, in constit. Neapol. 1. rub. de decim. q. 8. & doct. in l. una. ff. de condict. ex lege.* 13 *Condictione ex lege pro decimis agi potest.*

Si autem agatur contra debentem solvere tunc agitur rei vendicatione si separata sit decima: si verò fructus non sunt separati à fundo vel collecti, agitur condictione ex lege divina declarata à canone, & hoc quando agit ecclesia cui debetur à lege canonica. 14 *Nec non rei vendicatione*

Si autem ei debetur ex consuetudine, tunc aget condictione ex lege consuetudinaria, ap- 15 *vel ex lege consuetudinaria.*

approbata per legem canonicam. sed practici non solent variare libellum, sive ex consuetudine debeatur, vel non, oportet tamen ista considerare.

16 *Curatus decimas in solidum petit.* Et quamvis ex his decimis divisio fieri debeat, videlicet ut episcopo, pauperibus & fabricæ dari pars debeat, tamen curatus in solidum eas petere potest, nec excipi contra eum licet tanquam de jure tertii ut Doct. scribunt in *l. si quis conductio. C. loco & Roffr. ubi supra, fi.*

17 *Et ad futuram præstationem.* Item ad futuram præstationem concluditur in servitutibus, & annuis præstationibus, licet in aliis secus. *l. egi. ff. si servit. vendic. c. in nostra. de sepultur. l. quemadmodum. ff. de judic. l. 1. de usur.*

18 *Doli actione quando agendum sit.* Item actione de dolo agi potest contra dolosum, qui rusticis suasit, ne solverent decimas, ad damnum contingens ex illa suasione. *l. cum quis ff. de dol. Innocent. & alii in c. dudum. de dec.*

19 *Intellectus ad c. dudum de decim.* Præterea *Doct. d. c. dudum eod.* dubitant quomodo ibi agebatur contra hospitalarios, non permittentes decimas solvi episcopo. sed non est dubitandum: quia in primis solemus decimas à debitoribus & subditis petere: & si ipsi eas aliis solvere soliti sint, illi defensores suos conveniunt, & ipsi conventi recipiunt defensionem. & ita servatur, quid dicant Doctores ibi, & *Anchar. in c. cum non sit. 3. nota.* ubi dicit, quòd si cultor agri recipiat omnes fructus non

non potest in judicio dominum nominare, sed solvere debet: quia verum est, quando nemini diceret se velle solvere, sed si consuevit uni solvere, si alteri solveret, non liberaretur, & conveniretur à primo: ideo ut tutus sit, quando ut convenitur de novo à quodam, ipse vocabit suum protectorem, ut eum tueatur alioqui ipsi novo petitori decimam persolvet & ita servatur.

20 *Decima propria authoritate an capi possit.*

Tamen decima propria authoritate capi non debet, sed peti, ut superius dixi, prout testatur *Alber. in l. extat. col. quod metus caus. ff.* & *in l. nullus. C. de indeb.* Et sic cùm decima sit onus reale, sicut tributum, *c. tua. ubi glos. & doct. de decim.* ideo sequitur fructum possessorem, vel detentorem, *c. cùm non sint. ibidem.* Et sic consuluit *Socin. consil. 298. eleganter. col. 1. vol. 2. & sic ipse convenientius rit.* plura nunc non afferam, sed ad alia pertranseo.

QUÆSTIO X.

Coram quibus judicibus decimæ peti debeant?

1 *Corā quibus decimæ peti debeant.*

DEcimò principaliter quæritur, coram quibus judicibus peti decimæ debeant. Respond. in hoc Franciæ regno feudales, sive infeudatæ, coram judicibus regiis hodie: sive in possessorio, sive in petitorio deci-

dantur, quamvis de jure judices ecclesiastici debeant cognoscere, etiam in possessorio, de decimis, *c. dudum. eod. gl. in summa. n. q. 1.*

2 *Decretalis in integra annullans sententias judicum laicorum super decimis.* Et in integra est decretalis, quæ incipit, *sententias vero.* in tit. *de decim.* sic dicens: *Sententias vero super decimis à consulibus datas: præsertim cum sanctorum patrum institutionibus obvient, irritas esse decernas.* & decretalis illa directa est Brixiensi episcopo. Et quando agitur de jure decimandi, quia causa spiritualis est, cognoscit ecclesia, *gl. in c. ex tenore. de foro compet.* & *gl. in c. placuit. 2. §. sic etiam. 16. q. 1. & 11. q. 1. Calder. consil. 15. an judex, rubr. de judic. & foro compet. Canan. consil. 81. qua causa, in princ. & Fulgos. consil. 166. quæst. col. 2. fiunt. de regul.* & ita pronunciavit senatus Parisiensis: ut est in *lib. de olim. fol. 51.* ubi etiam deciditur retractum non habere locum in his decimis.

3 *Iudex laicus quando super decimis cognoscere possit.* Secus si agatur de facto, ut de furto decimarum, vel de sola facti quæstione, vel executione: tunc cognoscere etiam laicus judex potest: ut consuluit *Federic. consil. 245.* Domino Andræ. *in fin. Dd. in l. Titia. ff. solut. matrimonio. de Ripa in c. decernimus q. ult. de judic. Pet. Beluge, in spec. §. principum. rubric. de decim. §. restat. numero. 4.*

Idem

Idem si agatur de fructibus, ut plenè tradit *Dom. Gemin. in c. ult. si de foro compet. in 6. Felyn. in c. causam. in fin. de præscript.* Et sic in tribus casibus judices regii cognoscunt, super possessorio, & quando agitur super facto, & super fructibus: ut scribit *Comes, in c. si annum, num. 15. de judic. in 6.* 4 *In tribus casibus cognoscunt judices regii.*

Si verò non fuerint feudales, tunc coram judicibus ecclesiasticis, tam de jure cognitio pertinet, quàm etiam ex ordinatione regis Philippi quarti, facta anno 1303. his verbis: *De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel possessorio, præsertim inter ecclesiasticas partes, gentes nostræ se nullatenus intromittant. & si duæ partes personæ ecclesiasticæ contendunt, se quamlibet earum possidere, posuerint vel ponant ad manum nostram, ne partes venire ad arma contingat, possessionem hujusmodi in manu ordinarii loci reddere teneantur.* ut est in stilo parlamenti, in *rubric. de decim.* Et sic vult, ut in petitorio ordinarii locorum, & in possessorio cognoscant. Et ordinarii locorum dicuntur episcopi. *c. ordinarii. de offic. ordinar. in 6.* si consuluit *Aegid. Bellamera. consil.* 40. *col. 7. versic. quatuor sunt quæsita. & in sequ. & text. in c. fin. §. diœcesani. de decim. in 6.* dicit, ad diœcesanos spectare ut 5 *Ordinaria regia prohibet laicis cognoscere de possessorio super decimis.*

compellant religiosos etiam non exemptos: sed judices regii potius furerent, quàm ecclesiasticos permitterent de possessorio cognoscere: licet prohibeatur his laicis à rege, ne cognoscant, etiam in possessorio, de decimis.

6 *à contra statuit. ut Seneschallus defendat ecclesiam à nova decimarum impositione.*

Statuit etiam idem Rex Philippus, ut Seneschallus, & alii sui judices defendant ecclesiam à nova decimarum impositione & exactione, sive fuerint impositæ à prælatis, sive ab aliis: sed hodie fortè ii qui ecclesiam defendere deberent, eam gravant, onerant, spoliant, & tributariam reddunt: & non est, qui consoletur eam, vel defendat. quamobrem ipsa plangit, ut licet videre in tractatu, de planctu ecclesiæ, per *Alvarotum.*

7 *Carolus Martellus decimas prius concessit.*

Advertite quæso auditores dilectissimi, quamobrem judices seculares decimarum feudalium usurpaverint cognitionem. Scire enim vos oportet, Carolum Martellum, postquam obtinuisset victoriam contra Saracenos, qui jam ab Hispania venientes, bona, & templa Galliæ vastaverant, ac qua transierant, destruxerant, voluisse nobiles, & regni proceres ex alieno compensare. Et ut animi sui liberalitatem erga dictos nobiles ostenderet, non dissentientibus episcopis, decimas sacerdotibus jam à Deo consecratas, & ipsi Deo sanctificatas, his nobilibus laicis, & regni proceribus dedisse, persanctè jurans (ut *Gaguin.* ait) si diu viveret, se omnia ecclesiis, & multò majora repensurum; quod non fecit, sed ejus sacrilegii causa non multò post mortuus est, & ad inferos delatus, ut se eum vidisse beatu asserit Eucherius Arelatensis episcopus, magnæ

magnæ ſanctimoniæ id temporis vit: ut idem refert *Gaguin. in vita Caroli Martelli.* & fuit cadaver ejus ſepultum in æde ſancti Dionisii, in cujus ſepulchro poſt aliquot annos, ingens ſerpens, fortè diabolus in ſerpentis ſpecie, inuentus eſt, ex ſuo autem cadavere, & oſſibus, nihil ommino inventum eſt, adeo quòd multi conjectabant eum cum corpore & anima inferno, ob tale decimarum egregium facinus, ſepultum. Ecce magnum contra decimarum detinentes exemplum, & pernitioſum initium. Sit ne fabula an hiſtoria, his qui hoc viderunt relinquo, ea quæ ipſe non vidi, mordicus non aſſerens.

8 *De novalibus ecclesiastici cognoscunt.*

Imo legi in quodam libro extracto à regiſtris curiæ Pariſienſ. quòd de decima novalium curia ſecularis non cognoſcit: ideo fuit proceſſus in curia ſeculari ſuper his novalibus annullatus à ſenatu, annum & diem non recipi. vidi hoc tamen in quodam libro, in verbo, *decima ex regiſtris curiæ,* & alias fuit reddita curia epiſcopo Morinenſi de cujus feudo comes Bolonienſ. recognovit, ut ibi eſt videre, & alia multa ibi de hoc reperiuntur ſcripta, quæ nonnullis conſiliariis ſatis ſunt nota.

9 *Compromiſſum ſuper decimis quando fieri poſſit.*

Fortius conſuluit *Bald. conſil. 274. non revocandis in 5. vol.* quòd dum eſt quæſtio inter detinentem decimas, & feudatarium, de tali quæſtione poteſt fieri comptomiſſum, & tranſactio inter eos, & in eorum præjudicium. *uno. de controverſia inter vaſallum & alium. de benefic.* quia non intelligitur compromiſ-

ſum de jure ſpirituali decimarum, ſuper quod non valet compromiſſum. *c. contingat. de arbitr.* ſed de commoditate, de qua compromitti poteſt. ſicut ſi uſufructuarius compromitteret de uſufructu, non enim intelligitur compromittere de ipſo jure inſeparalibi à perſona; ſed de ipſa commoditate: ut probatur ex nota. in *l. 1. C. ſi pignus. pig. datum ſit.* & de fructibus decimarum poteſt fieri compoſitio ratione temporis præteriti. *gloſſ. ſingul. in c. ut ſuper, de rebus eccleſ. non alienan. Bal. in c. per tuas. de arbit.* & compromiſſum in laicum valet ſuper decimarum fructibus; ut teſtatur *Lanfran. in clement. diſpendioſam. col. 4. & ſequent. de judic. Anchar. conſil. 34. in hac cauſa. col. 2. nu. 5. de præſcript.*

10 *Ex donatione laicorum non licet decimas poſſidere.*

Igitur, cùm iſta conceſſio facta ab eo qui poteſtatem concedendi non habebat, nullius eſſet momenti, imo quicunque decimas, primitias, & oblationes per poteſtatem ſecularem obtinet, procul dubio contra Deum & ſanctorum Patrum nititur ſanctiones; quinimo, & qui accipit, qui tradit, raptor & ſacrilegus judicatur. *c. cauſa. in fine. de verbor. ſignific.* ideo ſuper his aliqua non poteſt intervenire præſcriptio: quare judices laici voluerunt cognoſcere, ut huic ſacrilegæ donationi faverent, præſumentes quòd ſi judices eccleſiaſtici cognoſcerent, paſſim ad reſtituendum detinentes decimas ut juris eſt, condemnarent. ſed timendum eſt

eſt, ut pro hoc ſacrilego dono, judicantes in infernum cum eorum authore, devoluantur: & maximè cùm dux Martellus non recompenſaverit regni eccleſias, nec aliquis Rex Franciæ, ut legerim.

Ideo dicerem has omnes decimas ſic à laicis infeudatas, à curatis jure contra detinentes peti poſſe, & eccleſias his ſpoliatas reſtituendas: imo detinentes ſunt raptores, ſi alio jure non fulciantur, *per d.c. cauſa.* 11 *Detinentes decimas infeudatas raptores dicuntur.*

Quare ſanctè ſtatuit concilium Lateranenſe, in *c. prohibemus, de decim.* ubi ſic ſcribitur: *Prohibemus ne laici decimas, cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios laicos poſſint aliquo modo transferre: ſi quis verò receperit & eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura privetur.* 12 *Intellectus c. prohibemus.*

Primò ponitur prohibemus, & ſic quod fit poſt prohibitionem, nullum eſt, *l. 1. & 3. ff. quod vi aut clam. l. non dubium. C. de legib.* ideo decimæ ab illo tempore in laicos translatæ nunc retineri non poſſunt, & in hoc convenit omnis turba doctorum, ſed ego etiam teneo de his decimis, quæ ante dictum Lateranenſe concilium non jure acceptæ erant, ut inferius probabitur. 13 *Prohibet decimas transferri in laicum.*

14 *Dictione.* Ponitur etiam in tex. dictio, ne, quæ negat, ut in rubr. *ff. ne quid in loco sacro. ne quid in flum. publ. ne vis fiat ei.* & in aliis multis similibus, ut scripsi in *l. in lege censoria. ff. de verb. sign.* sed negativa totum negat. *l. hoc genus. ff. de condit. & demonstr.* ubi glos. & plus negat, quàm affirmativa ponat, ut dialectici dicunt, & probat *l. si sic stipulatus. ubi Ias. ff. de verb. obligat. Decius in reg. in eod. de regu. jur.* ideo ibi negatur decimas aliquo modo in alium laicum transferri posse.

15 *Laici prohibentur bona ecclesiarum in laicos vel alios transferre* Item in tex. est verbum, *laici*, igitur prohibet text. ibi, *ne transferant quod suum non est*, videlicet decimas in alios: quia non licet de alieno disponere, utpote de decimis, quæ Dei sunt, ut superius dixi, nec licet laicis quibuslibet quamvis religiosis & potentibus, quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè cura à Deo commissa doceatur, *c. bene quidem. in fi. 90. distinct. c. ecclesia sanctæ Maria. de const itut.* prohibentur etiam transferre: quia licet papa illos, quibus concessit, habiles fecerit, tamen non alios, in quos isti laici decimas transferre vellent, & semper decimæ spirituales remanserunt. ut plenè docet *Claud. de Seysel. in suo specul. feud. in fi.* imò species furti est, de alieno largiri, & beneficii debitorem sibi acquirere. *l. si pignore. §. ff. de furt.*

Quòd

16 *Decima Dei sunt.* Quòd decimæ Dei sint, patet *Levit. 27. in fin.* ibi, *omnes decima domini sunt.* & in *c.ecclesias.13.q.*1. sunt etiam Dei sanctuarium. *c.ad hac eod.* ideo laici eas obtinere non possunt, quia sunt in capaces illarum: & usus decimarum & oblationum, quia divini juris est, ad seculares omnino pervenire non licet. *c.fi.16.q.*1. nempe Deus assignavit eas filiis Levi, & sic clericis: igitur laici à Deo optimo max. in capaces facti sunt, etiam ante concilium Lateranense, quod voluntatem Dei declaravit. nam semel Deo dedicatum, non est ad humanos usns transferendum. *regul.semel.de reg.jur.in 6.*

Laici ante concilium Lateranense incapaces decimarum erant.

17 *Decima annexa sunt spiritualibus.* Item alia ratione, quia decimæ annexæ sunt spiritualibus, videlicet officia seminandi spiritualia: ergo dignum est ut metat decimas, ut testatur divus Paulus, & sicut hominis corpus est inæstimabile, quia est animæ annexum, ita & jus percipiendi decimam: unde si venderetur, symonia committeretur. *c.altaria. 1. q.*3. & docet *Astesa. in 2.parte summa rub. de decim.artic.7.tit.35.*

18 *Ratio concilii Lateranensis, ne decima in alios transferantur.* Præterea *in tex.est decimas*, prohibentur etiam laici decimas in alios transferre, & ea ratione statutum esse à concilio Lateranen. censeo; quia laici usurpaverant decimas, quas dum facilè recuperare ab eis ecclesiæ non poterant, ut citius ad ecclesias reverterentur, statuit ut in alios non transferrent, cogitans, quòd saltem in morte dicti laici decimas ecclesiæ relinquerent cum in alios laicos transferre non possent:

& si temporis judices & executores concilii diligentes fuissent, laicos ad reliquendum eas, saltem in morte, coegissent, alioqui eis ecclesiæ sacramenta, & sepulturam denegare debeant: quod si uni potenti tunc fecissent, statim alii resipuissent, & decimas restituissent, quod hodie est eis difficile, cúm devotio sit valde diminuta ab eo tempore, & in dies adhuc minuitur: Deus per suum filium adaugere eam nobis velit, fidem & charitatem. igitur concilium Lateranense, videns non posse denudare laicos statim decimis, prohibuit ne in alios transferrent, ut ipsi videntes statutum, ecclesiis decimas relinquerent.

19 *Laici retinentes decimas sunt excommunicati.*

Nempe laici retinentes decimas sunt excommunicati: patet *in c. 2 de reb. eccles. non alienand.* ubi si scribitur; *qui res ecclesiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione ecclesiæ, cuius facultates auferre cupiunt, excludantur.* & *text. in c. causa. in fin. de verb. signific.* ait: *Quicunque igitur eas per potestatem secularem obtinent, proculdubio contra Deum & sanctorum patrum nituntur sanctiones.* quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus judicatur.

Sub-

Subsequitur in *text. & prohibemus*, *eodem*, *cum animarum suarum periculo*. volens dicere, quòd decimæ à Deo optim. max. erant reservatæ clericis, & his tamen fuerunt privati à laicis, quas nunc detinentes cum animarum periculo, ob id concilium statuit, ne illas in alios laicos transferrent, sed in morte, saltem satisfaciant ecclesiæ, illi reliquendo, cujus decimæ fuerunt, & sic laici peccant decimas illas feudales detinentes, & ob id excommunicati declarari possunt. *c. ad hæc. eod.* 20

Periculum est animarum in detinendo decimas.

Imo Honorius Papa his verbis statuit, ut inveni in compilatione *Honor. decretal. prima*: *cùm sicut ex vestra insinuatione didicimus quasdam habetis ecclesias, in quarum parochia decimæ à laicis per violentiam detinentur, quæ quidem ad ecclesias ipsas pertenire noscuntur: nos vestris supplicationibus inclinati, authoritate apostolica prohibemus, ne decimæ, cum eis idem laici dimiserint, ad alios quàm ad ecclesias easdem devolvantur.* & illa decretalis dirigitur abbati & conventui sancti Pontii. Et laici non poterant aliquibus etiam ecclesiis relinquere, nisi eis, quibus prius competebant. 21

Decretal. Honorii quæ non est in libris vulgatis.

In quas ecclesias laici decimas transferre possunt

Item hoc concilium non concedit laicis, ut eas teneant, vel ejus filii, & successores, ut quidā dicere conatur. quia ista prohibitio nō inducit concessionem, cum inducta ad privationē, non 22

Lateranense concilium nihil juris concedit laicis ad decimas.

non operetur concessionem. *l. legata inutiliter. ff. de leg. af.*

23 Itaque per hæc verba patet ante concilium Lateranense incapaces fuisse laicos, & peccasse detinendo decimas: ideo licet eas ante concilium habuissent, transferre tamen in alios non poterant, quia nunquam in illis jus habere potuerunt, quòd à Deo filiis Levi reservatæ erant: quicquid dicant Doctor. ante vel post concilium. nam Alexand. *in c. ad hæc.* prohibet ne in feudum laicis dentur. & eis datas vult, ut laicis eas resignent, alioqui eos excommunicationis vinculo astringit. Ecce igitur quòd tam ante concilium, quàm post, laici sunt prohibiti decimas habere ex præcepro Dei, qui eas Levitis, id est ecclesiasticis, reliquit & sacerdoribus. *c. quamvis ibidem.* & Alex. tertius erat parum ante concilium Lateranense quia ipse postea in fine sui pontificatus congregavit illud concilium Romæ, ergo antea statuerat. imo in concil. Turonensi statutum fuerat, decimas, & res ecclesiasticas in feudum laicis concedi non posse tempore Urbani 2. ut est *in rub. episcopum vel abbat. in usib. feud.* & illud concilium fuit celebratum Turonis, anno 1096. ut notat *Arch. in c. fin. §. illas eodem. libr. 6. & Henric. Bohic. in c. quamvis. eodem.* Ergo laici incapaces erant & prohibiti anre concilium Lareranense, quare non est opus spectare illud concilium Lareranense, cùm semper laici fuerunt incapaces decimarum, & rerum ecclesiasticarum, & spiritualium.

Ante concil. Lateranense laici erant decimarum incapaces.

Detinen-

Detinentes, dicit tex. *non possidentes*, cum laici solùm detineant, ergo non praescribunt sine possessione. *l. sine possessione. ff. de usucapi. reg. juris, sine possessione in 6. c. causam de praescript.* & ideo dicit tex. *detinentes*, non possidentes. nam possessio ad jus refertur, tenere verò vel detinere, ad factum *l. possessio. ff. de acquir. possess. l. stipulatio. §. hac quoque. de verb. obligati.* scripsi in *tract. nominat. q. 9. n. 11.* 24

Detinere decimas laici an possint.

Postea in tex. dicitur, *in alios laicos ergo* prohibitio erat, ne transferrent in laicos quoscunque, & cujuscunque conditionis: quia indefinita aequipollet universali. *l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. ut circa, de electione, in 6.* 25

Laicis prohibitum erat decimas transferre in laicos.

Et ideo non successores, etiam filios suos, laicos non poterunt has decimas jure transferre, *c. in canonibus, 16. q. 1. nempe Lateranense* concilium eos excepisset, si voluisset, *c. ad audientiam. eodem.* imo prohibuit successionem. *in c. ad haec. ibidem.* sed quia non poterant decimae statim recuperari à laicis, statuerunt in concilio Lateranensi, quod si nunc laici decimas non restituant, saltem ipsi de facto in alios non transferant. nam cùm haeredes debeant conscientiam defuncti purgare. *c. si. de sepultur.* ergo ad ipsos jure decimae transferri non poterant. imo dicit tex. monendus est laicus qui decimam detinet, ut eam restituat ecclesiae, ad 26

Laici an iust. decimas in filios & successores transtulerint.

quam

quam spectat, qui si forté induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso conventui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixa. *c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* & ideo *dicit text. in c. fi. de decim.* quòd laici non possunt eas dare in pignus, etiam clericis, ut citius ad ecclesiam redeant: cum in decimis non habeat locum successio, ut ibi dicit glos.

27 *Remitti decima à laico potest quamvis successori quæsita esset.* Imo si fuissent concessæ decimæ ab ecclesia Titio laico & suis, is Titius potest ecclesiæ remittere, etiam vendendo in præjudicium suorum, & ita servatur opinio Bar. in hoc casu favore ecclesiæ, quam scribit *in l. qui Romæ. §. Flavius. in fi. de verb. obligat.* quamvis regulariter contra *Bart.* sit communis opinio in aliis casibus. ut ibi *Ias. &* alii dicunt, & *Benedic. in repetit. c. Raynutius.* in verbo, *si absque 2. n. 23. & seq. de subſtit. fideicom. de testam.* & ita declaravit rexut vidi in quodam libro extracto à registris curiæ, in verbo, *decima.*

28 *Retractus in decimis cessat.* Et in hoc casu, quando laicus decimam jure tenens, si eam vendat ecclesiæ, non habebit locum jus retractus per proximiorem, ut in curia fuit pronuntiatum pro episcopo Constantiensi quia est reversa ad suam naturam, ideo non potest iterum in laicum redire, per hoc *c. prohibemus. de decimis. arg. l. si*

unus.

unus. §. *pactus. ff. de pact.* & quod eas vendere posſint ſine aliquo regis conſenſu, etiam ſi dicant ſe à rege habere, ibidem ſcribere.

Eſt quoque in *text.d.c.prohibemus posſint,* juncta negativa, *ne*: & eſt notandum, quod hoc verbum *poteſt*, præcedente negativa, importat neceſſitatem, & ſic tollit omnino facultatem in contrarium faciendi *gl.in c.1. de reg. jur. in 6. c. 1. de cauſa poſſeſsio*, adeo quod remota eſt laicis omnis poteſtas transferendi decimas in quoſcunque alios laicos, etiam ſi eas ante dictum concilium haberent: quia de illis tantùm, quas ante concilium habebant, loquitur concilium Lateranenſe, dum dicit, non transferant, quia non poterat præſagire de decimis, quas obtinerent deinceps de his quas detinebant, ideo dixit *detinentes*, ut ſuperius ſcripſi. 29 *De verbo poteſt, cum negativa præcedente.*

Subdit poſtea text. *aliquomodo.* quæ dictio comprehendit omnem modum, teſte *Iohan. And. & Cardin. ibidem.* videlicet modos translationis, feudi vendicationis, donationis, permutationis, & his ſimiles: & ſic nullo titulo vel ſpecie, vel caſu, & quod vulgo dicimus, *en ancune ſort, facon & maniere*, quaſi dicat, nullo modo laici transferant decimas, in alios, non poterant eas transferre, ſi ante conſiliũ non habebant, ergo & cætera. De modo ſcripſi in *l. triplici. ff. de verb. ſignific.* & in integra legi unam de- 30 *Dictio aliquomodo.*

decretalem sic descriptam: *Si aliquis à laicis sacerdotibus vel clericis decimas de laboribus in tua diœcesi requisierit, eum ab exactione hujusmodi prorsus cessare compellas: & dirigitur episcopo Brixiensi.*

31 *Detinentes ante consilium Lateranense, non possunt decimas transferre.*

Ostenditur etiam in fine text. prohibitionem concilii Lateranensis omnino extendendam tam ad detinentes ante concilium, quam post; cum dantes & recipientes astringat, nempe si laicus donaverit decimas laico, vel instituit suum etiam filium laicum, ille non poterit decimas recipere. imo si receperit, tanquam raptor bonorum Dei Christiana carebit sepultura, & inferno sua erit sepultura. Et iste est verus, ut arbitror, intellectus *c. prohibemus.* qui tamdiu latuit, nunc cum Dei laude excitatus: benedictus Deus.

32 *Religiosi laicis decimas recipere possunt.*

Imo fortius in Lateranensi est inhibitum concilio, ne quælibet religiosa persona ecclesias & decimas de manibus laicorum, sine consensu episcoporum, recipiat. *c. cum apostolica. in fi. de his quæ fi. à præl. c. cum & plantare, de privileg.* postquam religiosi non possunt à laicis sine consensu episcopi accipere, multo fortius non poterunt laici aliquo modo decimas recipere à laicis.

33 *Sacerdotibus licet de decimis edere sicut olim*

Itaque solis sacerdotibus, qui quotidie domino servire videntur, licet has decimas & oblationes comedere: quia in veteri testamento prohibuit Dominus filiis Israel, panes sanctos

co-

comedere, nisi tantummodo Aaron & filiis ejus: panes, inquam, qui longe erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur. quia illi sub umbra legis erant, qui vero modo sub gratia sunt spiritus sancti, toto mundo evangelio coruscante lucidiores esse videntur. *c. hanc consuetudinem.* 10.*q.*1. *panes propositionis.*

Ergo nullo modo laici decimas detinere debent: imo si quis prælatus, vel alius laico in seculo remanenti ecclesiæ decimam, oblationemque concesserit, à statu suo, sicut arbor quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet dolore suæ jaceat ruinæ prostratus. *c. quamvis de decimis.*

Fallit quando fructus possideret, videlicet ad locationem unius anni, vel alterius brevis temporis. Hoc enim est permissum laicis, ut ad firmam habeant, utor verbis *text. in c. tua.* 2. *de locat. c. fin. ne prælat. vices suas. ubi glossa* Judæis tamen locari fructus beneficiorum prohibitum est.

Sed ex causa ad vitam possent laico concedi decimæ, per glossam singul. in *in c. quamvis. de decim. & c. fin.* 16. *q.* 1. secundum Panor. *in c. ad hæc. ibidem & Bertach. in tract. de episco. in 2. parte quarti lib. q.* 41. *& per Claud. de Seicello, in specul. feud. in fi.* Requiritur tamen episcopi vel alterius superioris authoritas: secus in modica temporis, id est 34 *Ad vitam laico decimæ concedi possunt.*

triennii locatione, non ultra: ut scripsi in compendio alienation. rerum ecclesiast. sed jus decimarum laicus nullo modo habere potest: ut gl. & Doct. dicunt in *d. c. quamvis*. Et aliud est jus decimæ, aliud fructus habere, *l. vacca ff. de evictuon.* & aliud est habere titulum, aliud est fructus nomine alterius recipere, vel fortè in alimoniam. *Panor. & alii in c. causam. de praescript.*

35 *Iudices laici de decimis etiam infeudatis cognoscere non possunt.*

Ex quibus infertur, quòd nec olim, nec hodie judices regii, vel alii seculares de decimis etiam infeudatis cognoscere jure possunt, sed judices tantum ecclesiastici: tum quòd causa decimarum est spiritualis, *c. parochianos. & sequ. eod. tit.* & sic ad judices ecclesiasticos pertinet, *Clement. dispendiosam, de judic.* imo non possent judices laici cognoscere cum ecclesiasticis, nec quidem per compromissum. *c. contingit. de arbitris.*

36 *Curia suprema mixta non tamen de spiritualibus cognoscere possunt.*

Ideo curia suprema, quamvis sit mixta ex clericis & laicis, tamen non potest etiam de causis spiritualibus disponere, nec decidere: quia initium est inspiciendum, ut habetur *in c. dudum. eod.* unde cum initium eorum à quo jurisdictionem habuerunt, sit à rege, vel alio seculari principe, non possunt dicere se majorem jurisdictionem consecutos, quam is, qui dedit, habet. & ista faciunt contra illos, qui dicunt curias supremas Franciæ, quia sunt ibi consiliarii presbyteri & clerici, posse de rebus & causis spiritualibus cognoscere: quod vides quam sit

alienum. Illud verum faterer, quando consiliarii essent à Papa dati: ut alibi plenius in ordin. regia dicam.

37 *Etiam inter laicos judices seculares de decimis non cognoscant.*

Sive inter clericos agatur, sive inter laicos, sive inter clericum & laicum, tam principaliter, quàm incidenter, *c. tuam. de ordin. cognition. c. 2. ubi Panor.* notat. *de juram. calum. d. clem. dispendiosam. de judic.* ubi Doct. plenè dicunt nullo modo laicum de spiritualibus cognoscere posse.

38 *Decimarum cognitio clericis relicta est.*

Nam Deus relinquendo decimas clericis, illarum cognitionem in consequens reliquisse videtur. *glos. in summa decima. q. 1.* probatur *in c. placuit. 2. in 16. q. 1. & in c. ex tenore. de foro compet. Calder. consil. 15. an iudex. illo tit. & Ias. consil 23. in causa. vol. 1.* quia laici ecclesiastica negotia tractare non debent, *c. 2. de judic.* & ita est statutum sacris concilijs & à summis pontificibus, ut probavi. Si tamen ageretur contra prædonem frumenti laicum, posset tunc judex secularis contra illum cognoscere: ut probat *Cardin. in d. c. quamvis. q. ult. de decim.* etiam fructus locari, & vendi laicis possunt, *c. vestra. de locat.* & sic judices laici tunc cognoscere possent. *gl. ibidem*, & superius dixi.

Contra prædonem frumenti secularis cognoscit.

39 *Ex privilegio judices seculares de decimis cognoscunt.*

Si tamen probaretur concessionem à Papa laicis factam esse, tunc ad laicos judices cognitio spectare posset: & hodie ex privilegio concesso Philippo Regi Franciæ, ut quidam aiunt, quod Philippinam vocant, judicces laici de

de decimis feudalibus cognoscunt, & si laici inquietantur coram judicibus ecclesiasticis super hujusmodi decimis, sic infeudatis ante consilium Lateranense, solent impetrare literas à Rege, ad inhibendum judicibus ecclesiasticis, ne de his cognoscant, causasque ad judices seculares remittant: quibus per Regem mandatur, ut faciant laicos uti & gaudere privilegio dicto, & iure tenendi, portandi, colligendi, & possidendi hujusmodi decimas, in vim prædicti privilegii, de quo *Benedic.* meminit *in repet. c. Raynutius. in verb. si absque. 2.* de substit. *fidei c. n. 45. de testam. & Chassan. in consuet. Burg. rub. des justices. §. 6. n. 350.* & item seculares judices in Hispania cognoscunt de eisdem: ut testatur *Pet. Belluge. in spec. principum rub. 13. de decim. §. restat. fol. 45. & seq.* quod esset apud me expeditum, quasi laici iure tenerent istas decimas; alioqui non possunt cognoscere, teste *Feder. consil 245. domino And.*

40 *Feudales decimæ ad posteros non transferuntur.* Secundò, infertur, quòd in decimis etiam infeudatis non succeditur jure hæreditario, per *c. prohibemus. eod.* quamvis feuda instar patrimonialium habeantur in hoc regno, quando sunt temporalia, unde jus illorum in accipientem transfertur. *c. 1. qui feud. dar. poss.* tamen cùm jus decimarum in laicos transferri non possit, *c. ad hæc eod.* & superius dixi, ideo decimæ non habebuntur instar patrimonialium, etiam si jure possidentur, per supra dictas rationes.

nes. nam hoc esset contrarium his decimis, quòd essent spirituales, & haberentur ut temporales & profanæ: imo superius fuit dictum ne ad alios laicos transferantur.

41 Tertiò, quòd consuetudines vel Statuta à laicis edita super decimis etiam infeudatis, non valent, tum quia falcem in messem alienam imponunt, contra *c. novit. de judic.* disponendo de his, quæ ad illos non spectant, tum quia de spiritualibus non licet laicis statuere. *c. ecclesia. de constitut. ubi Doct. Innoc. in c. noverint. de senten. excommuni. c. hanc consuetudinem. in fin.* 11. *q.* 2. cùm non constitutiones dici possint, & usurpationes jurisdictionum. *text. in c. fin. de reb. eccles. non alienand.* sic consuluit *Ægid. Bellamera, consil.* 40. *factum tale. col.* 10. *in allegat. Iohan. de Alzeno.* *Consuetudines vel statuta super decimis à laicis edita non valent.*

42 Quarto infertur, quod licet decimæ essent infeudatæ ante conciliũ Lateranense, à domino seculari, laicis, non possunt etiamnum retineri, *c. dudum de decim.* nisi dominus eas decimas jure se habere probet: vel ecclesiam compensaverit de re majore, vel æquali, de quo oportet quòd constet, *per c. ea enim. §. sed & permutare.* 10. *q.* 2. *c.* 1. de rerum permut. *Dd. in c.* 1. *de rebus eccl. non alienand. Decim. consil.* 341. *viso puncto. col.* 5. *num.* 11. & retinentes nollem excusare, nec absolvere sine restitutione. *Feudales decimæ hodie retineri non possunt à laicis.*

43 *Quomodo probatur ecclesias non recepisse aliquid in compensationem.* Et sic cùm ecclesiæ, quarum laici tenent decimas, non habeant aliqua bona temporalia, probatur quòd non fuerunt pro decimis compensatæ: ergo illæ decimæ retineri jure non possunt, per suprà dicta, etiam per mille annos possessæ.

44 *Infeudatio non præsumitur, nec nocet à laicis facta.* Quintò, non est quærendum, an infeudatio fuerit facta, vel non: quæ tamen non præsumitur, quia est facti, & facta non præsumuntur, *l. in bello. §. factæ ff. de capt.* sed quærendum est à quo facta fuerit, & an is potuerit facere, qui fecit. *l. si quæramus ff. de testam.*

45 *Vsurpatæ decimæ à laicis præsumuntur.* Imò à solitis præsumemus eas usurpatas à laicis. *c. fin. de restit. spoliator. in 6.* ibi, *quia eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur. c. quamvis de decim. eod.* maximè quia malum legimus in historiis initium, videlicet decimarum concessionem ab ipso duce Martello, laicis & proceribus regni Franciæ factam, & in compensationem belli. Ideo quæ malo inchoata sunt principio, difficile est ut bono peragantur exitu. *c. principatus. 1. q. 1.*

46 *Donationis decimarum inconvenientia.* Itaque in hoc dono vides bona non sua dari, & pro servitio sibi impenso, & spirituale pro temporali: quod quam sit absurdum nemo non videt, & sine compensatione facta ecclesiis, saltem nullam legi: quod etiam non valet, ut habetur in §. *si minus. in authent. de non alienan. reb. eccl. collat. 2.*

Vn-

Vnde dicit text. in *c. incanonibus.* 16. *q.*1. valde ergo iniquum & ingens sacrilegium est, quicunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro salute animarum suarum, aut requie uniusquisque venerabili ecclesiæ contulerit, aut certe reliquerit, ab his à quibus maximè servari convenit Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à principibus & primis regionum, in aliud transferri, vel converti. Quicunque ergo res ecclesiæ jussu vel largitione principum, vel quorundam potentum, quadam, in vasione, vel tyranica potestate tenuerint, & filiis & hæredibus suis, ut à quibusdam jam factum audivimus, quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur: quia juxta sanctorum patrum traditionem novimus res ecclesiæ vota fidelium esse, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum cuique, non solum habita conservare, verum etiam, Deo opitulante, conferre optamus. *c. quia justa.* 16. *q.* 1. Et laici, sive ab episcopis, sive à regibus, sive à quibuslibet personis decimas acceperint, nisi ecclesiæ reddiderint, sciant sacrilegii crimen se committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. *c. decimas. decimasexta quæst.* 7. alia superius scripsi.

47 *Excommunicantur omnes retinentes decimas & sacrilegi sunt.*

Et in dubio judicare debemus id, quod est animæ tutius & securius. *c. invenis. de sponsalibus*, sed securiꝰ est animæ judicare decimarū usur-

48 *In dubio id quod est tutius judicare debemus.*

usurpationem, ut satisfaciamus, & eas restituamus, quas prædecessores nostri injuste detinuerunt. ergo & cetera. Et ob hoc credo multos in inferno cruciari, qui noluerunt decimas restituere: & nunc detinentes eos, si non pœniteant, & restituant, sequuntur.

49 *Reges bona quæ ecclesiis dederunt an accipere possint.* Nec obest si dicatur, quod Reges dederunt possessiones, & fundaverunt ecclesias, ergo & decimas necessitatis causa, quas dederunt, concedere possunt. quibus respondet textus, *c. noverint.* 10. *q.* 1. in hæc verba: *Noverint conditores basilicarum in rebus, quas eisdem ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere, sed juxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem episcopi pertinere.* Et alibi, *possessiones, quas unusquisque ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienare quibuslibet titulis, aut distractionibus, vel sub quocunque argumento, non patimur. nisi fortè aut clericis bonorum meritorum, aut monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis largiri necessitas suaserit: ut hæc ipsa non perpetuò sed temporaliter perfruantur. cap. possessiones.* 16. *q.* 1. Et quando reges donant, videntur jus patronatus tantùm retentum donare. *cap. pastoralis, de donationibus.*

50 *Quibus ecclesiis decimas laici restituere debent.* Vltimò quamvis laici decimas restituere deberent ecclesiis parochialibus, à quibus fuerant occupatæ: quia quæ erant Cæsaris, Cæsari

ri reddenda erant, & quæ Dei, Deo. & text. in *c.cum apostolica. in fine de his quæ fiunt à prælat.* sic dicit, monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat ecclesiæ ad quam spectat, nempe de re aliena disponere non poterant. *l. in re mandata C. mandati.* *Et cum decimæ datæ fuerint filiis Levi, non electione offerentis persolvebantur, ut contempto Levita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. *c. ecclesias. §. item cum decima. decimatertia quæstione prima.* Nam dictum est *Deuteronomii decimo octavo cap. Levita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas*: tamen quia una est sponsa Dei ecclesia, ideo capax earum quælibet ecclesia est. Quamobrem religiosi vel alii ecclesiastici viri per tempus immemoriale possidentes illas, potuerunt contra alios clericos præscribere, & una ecclesia contra aliam, *c. de præscriptionib. in sexto.* ut inferius dicam in illa *decima tertia quæst. an decimæ tolli possint.* ubi videri debet, an ex donationibus laicorum possit præscribi. & dicit *text. in c. fin. 6. q. 1.* ibi, *liberum est enim monachis & spiritualibus viris Deum colentibus & timentibus, decimas & oblationes, cunctaque remedia concedere, & de jure suo in dominium illorum & usum transferre: nec tam pauperib. paupertatem, quam religionem attendere.*

Additio *Et ubi decimæ sunt feudales, si semel donata sint ecclesiæ, judex laicus nunquã poterit de his cognoscere, quia naturam acceperunt primævam ad ecclesiam revertendo arg. l. si unus §. pactus. ff. de pac. & sic remissa fuit cognitio ad judicem ecclesiasticum per senatum, anno 1550. die 22. Maji, in vigilia Pentecostes.*

51 *Consensus praelatorum in dandis decimis an prosit.*

Nec refragatur quòd illa Martelli donatio facta fuit cum episcoporum consensu, ergo valet. c. *cum apostolica. de his quae fi. à praelat.* Responde, non est verum: sed faciamus sic esse, tamen donatio decimarum à laicis facta laicis, cum consensu episcopi, non valet. *c. quamvis. eod.* ubi fusius dixi. nec dicit quod episcopi Gallicani consenserint, sed non dissenserint, quia non poterant. nempe iste dux Carolus Martellus bello efferatus, duos jam deposuerat de facto praelatos, videlicet archiepiscopos Remensem, & Arelatensem: ut patet per Flor. in secunda parte chronic. tit. 4. c. 2. §. 3. Ob id non erat mirum, si episcopi non dissentiebant. nam si aliquis contradixisset, depositus & exilio & fortè morti traditus fuisset: ob id non contradixerunt, vel coactè consenserunt: tamen hoc fieri sine papae consensu non potuit; ut superius dictum extitit.

52 *Justa causa in dando decimas esse debet.*

Non obstat quòd fuit justa & necessaria causa. nempe Saraceni destruebant totum regnum, & sic ipsos praelatos, & ecclesias. Responde, jam parta erat victoria apud Turones, ideo bella cessabant contra Saracenos: quamobrem cessabat justa & necessaria concedendi decim. causa, & quamvis fuisset justa causa, tamen jure & cum solennitate fieri debet alienatio bonorum ecclesiae, c. sine exceptione. 12. q. 2. ubi scripsi. nec poterat hoc sine papae fieri authoritate, nec à làicis, qui nullum jus in rebus ecclesiae habent.

Nec

Nec obest quòd Martellus milites compensare volebat de hac nobili & egregia victoria. Respond. hoc potuisset egregiè de bonis suis: nempe compensatio de suo ad alienum fieri debet. *l.* 1. *& per totum tit. ff. de compensat.* sed de ecclesiæ bonis non licebat compensare, aliâs est furti species de alieno elargiri, ut superius dixi. 53 *Compensare de suo quis debet.*

54 Nec me movet text. in c. prohibemus. ibi, cum animarum suarum periculo detinentes. ubi prohibet laicis detinentibus cum animarum periculo, ergo detinentibus sine periculo id est jure, non prohibet. Respond. si papa ex justa causa concessisse, tvaleret, c. possessiones 16. q. 1. & c. nam qui Deo. q. 2. ibid. quod non probatur. Alia q. ultima dicentur.

*************** *************

QUÆSTIO XI.

Quomodo solvi decimæ debeant?

1 *Quomodo solvi decimæ debeant.* VNdecimò quomodo solvi decimæ debeant? Respond. *Levit.* 27. scribitur *non eligetur nec bonum, nec malum: sed quicquid venerit decimum.* Vn-

Additio. Imò S. Ludov. statuit Anno 1277. in mense Martio quod omnes decimæ ad ecclesiam reversæ ex laicis essent admortisatæ nec amplius infeudatæ dicerentur, nec aliquid secularibus deberent.

Vnde quicunque recognoverit in se, quod non fideliter dederit decimas suas, modò emendet quod minus fecit. Quid est fideliter dare, nisi ut nec minus, nec peius aliquando offeratur de grano, aut de vino, aut de fructibns arborum, aut de pecoribus, aut de ipsa venatione sua? *c. quicunque. 1. in 16. q. 7.*

2
Commutatio decimæ an fieri possit

Et sic debet præstari, non ad electionem solventis, sed illud quod decimum venit, facta computatione novem, id quod cadit in decimum, debetur, nec illud commutari potest, ut ibidem scribitur, alioqui utrumque debetur, & commutatum, & id cum quo commutatum est. *c. omnes decimæ. 16. q. 7.* hodie ista commutatio de voluntate partium fieri jure potest, non obstante Levitica lege antiqua, quæ in hoc abrogata est.

3
Expensæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis, secus in realibus.

Est tamen differentia inter prædiales decimas, & personales: nam prædiales sine diminutione seminis, & expensarum detractione, statim fructibus collectis, non deductis aliquibus expensis solvi debent. *c. cum homines c. non est eod.* antequam pensio colono partiario detur. *gl. in c. quast. 16. q. 1.* vel Domino, *d. c. tua. 2.* & sic consuluit *Bertrand. consil. 255. visis petitionibus, col. 1. & sequen. in 1. vol. ex prima edit.*

4
Que expensæ de personalibus deducantur

De personalibus verò deducuntur expensæ factæ in mercibus, emendis, quærendis, & vehendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ datæ sunt mediatoribus, & similibus: non solùm

ſolùm ſi utiliter , ſed etiam ſi ex voluntate, dummodo non fiat in fraudem eccleſiarum. *Innocent. Hoſtienſ. Ioh. Andr. & Cardin. in c. paſtoralis. poſt. gl. ibi, eodem.* ſicut quando quis retrahit rem , oportet quòd reſtituat omnes expenſas, quas emptor fecit, ut concludit *Boher. in §. 4. de conſuetud. retract. in conſuetud. Bituriç.* qua deductione facta de lucro, decima impartitur. *d. c. paſtoralis, ubi gl. & doctor.* & idem in decima papali concludit *Geminian. conſil. 85. ſuper primo. col. 1.* quia hæc perſonali decimæ æquiparatur, & *Capyt. deciſ. Neapol. q. 20. in cauſa venerabilis.*

Ratio eſt, quia decima eſt tributum. *c. decimæ. 16. q. 1.* & ſicut in tributis nihil deducitur, ita nec in decimis prædialibus *c. tua 2. eodem.* quòd homines expenſas adverſus dominum deducerent, tunc enim ea valeret, ut concludit *Bertrand. conſil. 255. viſis. in 1. vol.* vide tamen in *d. c. cum homines.* 5 *Ratio diverſitatis inter prædiales & perſonales decimas.*

Etiam quia pecunia bis, & pluries decimari poſſet, ſi expenſæ non deducerentur, & tamen Deus unam tantum ſibi retinuit decimam ad fructus prædii , vel animalium de novo orti, non fuerunt decimati, nec frumentum, quia ſemen mortuum fuit, & à Deo ſuſcitatum *c. cum non ſit. eod.* & in evangelio dicitur, niſi granum mortuum fuerit, ipſum ſolum manet : ideo in his fructibus nulla expenſa deducitur, 6 *Pecunia bis & pluries decimari poteſt non deductis expenſis.*

&ma-

& maximé quia Deus reservat homini novem partes, & decimam tantum vult: teste *And. Hispa. in regula decimarum, q.* 14. Ad hæc de lucro solvitur decima personalis, *d. c. pastoralis.* sed non dicitur lucrum, nisi deductis expensis: igitur expensæ deducentur, & ubi datur favor divinus, vel publici juris, non deducuntur expensæ etiam necessariæ, ut in *d. c. tua. 2. & in c. pastoralis, eod.* & sic concludit *Matt. de Afflictis, in decis. Neapolit. q. 252. magnificus.* aliæ etiam rationes assignantur per *gl. & Doct. in d. c. pastoralis.* licet alias regulariter impensæ necessariæ deducantur, ut scripsi in *l. impensæ. ff. de verb. signific.*

7 *Expensæ refectionis an deducendæ sint.* Expensæ autem in refectione clibani seu alterius rei, vel in eius tuitione, non debent deduci: quia res in patrimonio nostro remanent; unde si fecero, vel refecero torcularia, vel dolia, hoc non deducam, nam si fato rupta sint, debeo adscribere peccatis meis, & quod Deus in hoc voluerit me punire. ut ait *Hostiens. in summa, §. & qualiter, vers. expensæ:* si tamen res immobiles acquisitæ vendantur, ut domus, ager, vinea, clibanus, de pecunia deducentur impensæ reparationum. *d. c. pastoralis.* ut si centum aureis jam decimatis domum emam, & postea eam ducentis vendam, deducam centum aureos decimatos, & expensas, si quas fecero, in reparationibus: secus si res immobilis remaneat penes me: ut in *d. c. pastoralis*

ralis, fusius scribitur: ibi videre quilibet potest. Alia cum facilia sint, missa nunc faciam.

QUÆSTIO XII.

Quando decimæ solvendæ sint?

DVodecimò, quando solvendæ sint decimæ? Respondeo, prædiales statim fructibus recollectis. *c. cum homines. eod.* dixit autem dominus: *non tardabis decimas & primitias offerre.* ideo tardius dare peccatũ est: quia minus solvit, qui tardius solvit. *l. si cui in fin. ff. de verb. signific. facit l. una. C. de plus petit. &* §. *plus. de action. in instit.* sic consuluit *Guido Papa in consil. 70. ex processu. q. 1.* 1 *Quando decimæ solvendæ sint.*

Vbi etiam dicit intelligi statim, id est quàm citius solvi possunt, & sufficit, quòd fructus sint collecti, & spicæ in messem dejectæ, & sic cœpti, licet non percepti, & completi. *l. si eius ff. de rei vendicat.* & si quis fuerit in mora solvendi decimas, & frumentum, vel vinum fuerit substractum, vel periit, tenebitur is, qui statim non præstitit vel non monuit curatum, ut illam decimam reciperet: per *l. cum res in fin. ff. de leg. 1. gl. & Doct. in d. c. cum homines.* 2 *Statim solvendæ sunt decimæ.*

Putarem tamen valere consuetudinem, ut solvatur in certo tempore, licet non statim, 3 *Consuetudo ut*

dum-

certo tempore solvatur decima valet. dummodo per tempus cujus initii memoria in contrarium esset servata, ut inferius dicam, in illa q. seq. an decimæ tolli possint, & hoc scribit *Collecta in d.c. cum homines. post Rofred. in tract. libellor. juris c. in 4. parte, rub. qualiter decima sit danda.* itaque in decima solvenda inspicietur consuetudo, qua cessante servare oportet supra scripta.

4 *Personales decimæ in fine anni præstantur.* Personales verò in fine anni præstari debent. *gl. in c. revertimini. in verb. annus. 16. q. 1. & facit 2. Esdræ. c. 10. in fin. Panor. in c. pervenit. eod.* quia particularis solutio multa incommoda afferre solet. *l. plane. ff. famil. herciscun. c. ex literis de pignor.* si tamen intra annum solveretur, non debet recusari, teste *Anton. in c. ad apostolicæ. in fi. de decim. sed Card. in c. pastoralis. q. 16. eod.* dicit, quod postquam lex non distinguit inter prædiales & personales, quòd utraque est statim solvenda: quia interim potest curatus indigere, & parochianus mori, ob id melius & tutius est quòd statim solvatur, id est, singulis diebus dominicis: & bonum esset, quod statueretur aliqua forma super istis exolvendis & præstandis.

5 *Advocatus & doctor quomodo & quando solvere decimam debeant.* Vnde Doctor regens, ex lucro centum aureorum, quod fecit, debet decimam illorum, sic & advocatus de eo quod ex postulatione lucratus fuerit. *gl. in c. decimæ. 16. q. 1.* & in *c. pastoralis de decim. ubi Card. q. 10.* ideo boni advocati & devoti solent scribere lucrum, & postea in fine mensis vel anni discutere; & vidi

quater

quater in anno discuti, imo vidi multos habentes crumenam decimarum, & eo die quo decem lucrabantur solidos, unum ponebant intra marsupium decimæ, & ex illo lucro fiebant eleemosinæ, celebrabantur missæ, anniversaria fiebant, dabatur pars curato indigenti, & omnia opera pia fiebant ex illa pecunia: & bonum esset si sic faceremus, ut etiam vult *Host. in d. c. pastoralis. col. penul. eod.*

6 *Mercatores & artifices de lucro personales decimas debent.*

Et sic mercatores debent & alii artifices facere, si prospere velint omnia sibi succedere; ut docet *gl. & Doct. in d. c. decimæ.* & inferius dicam in *q. ult.* & idem in procuratoribus, & notariis, apparitoribus, & aliis personis, ut ex eorum lucro decimam præstare teneantur, ut firmat. *And. Hispa. in d. regula decima, q. decima,* & superius dictum fuit *q. quinta & Octava.*

7 *Ante petitionem præstandæ sunt decimæ.*

Quæro, an decimæ ante petitionem solvi debeant? Respondet text. affirmative, in *c. cum homines. eod. tit.* dum dicit statim fructibus receptis solvendas, ergo in mora sunt, qui non statim solvunt, etiam sine petitione, ut scribit *Panor. in 2. notab.* ibi, & quia offerri debent, ut superius dixi in 1. igitur non requiritur petitio, alioqui non satisfaceret quis præcepto Dei.

8 *Monitio in deci-*

Nec refragatur *c. pervenit. eod. tit.* ubi monitio requiritur, & sic petitio. Respondeo

marum præstatione quando requiratur. monitionem requiri, antequam non solvens excommunicari possit, nam de excommunicationis forma est, ut ferri non possit nisi præcedat monitio. *c. sacro. de sententia excommunicat.* sed decimarum non est ea natura ut requiratur petitio; nempe dum tempus est appositum, non requiritur interpellatio. *l. magnam. de contrahen. stipulat.* sed in *d. c. cum homines.* est tempus appositum solutioni decimarum, videlicet ut solvantur statim fructibus collectis: igitur non solventes statim sunt in mora, etiam sine petitione, & sic monitione facta excommunicari possunt. facit. *c. omnes 16. q. 7.* ibi, *sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus, ut secundum domini præceptum admoneantur semel, secundò & tertiò: qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem & emendationem congruam.*

9 *De verbo offerre* Item *Exodi. 22. capit.* dicitur, *decimas & primitias non tardabis offerre.* ponderando verbum, *offerre*: sequitur quòd sine petitione hoc fieri debet, ut Doct. scribunt in *authent. offeratur. C. de litis contestat.* ideo postquam decimæ offerri debent, ergo sine petitione, & sic ultro, ut expressé docet text. *in l. fidei commissa. §. si rem. ff. de legat. 3. & 2.* paralipome. 31. scribitur, quòd filii Israel & Iuda obtulerunt decimas, & sic absq; petitione.

Nec

Nec refragatur quod Divus Paulus. 1. *ad Corinthios.* 9. ait: nihil à Chorinthiis petiisse, nec recepisse. *c. prædicator.* 16. *q.* 1. ergo si decimæ non petantur, non debentur. Respon. verum est, quando remitterentur expresse, vel tacitè ut Divus Paul. avaris remisit Corinthiis: tunc non tenerentur homines ad eas solvendum: sed contrarium est, quando nulla fit remissio. imo divus Paulus ait ibi, *quod Dominus ordinavit his qui Evangeliū annuntiant, de evangelio vivere*: dicit tamen. *ego autem nullo horum usus sum*: hoc fecit, videns Corinthios avaros esse, ne offendiculum evangelio Christi daret, sed ut eos Deo lucrifaceret: attamen inquit ibi, neminem *militare suis stipendiis* debere. 10 *Decimæ remitti expresse possunt.*

11 *Ecclesia Græcorum non solvit decimas.* Nec obest quod ecclesia Græcorum non solvit decimas. nam respondeo quia schismatica est, à nostra Romana devians, etiam in matrimonio. *c. cum olim de cler. conjug.*

12 *Pœnæ juris non petitæ non debentur.* Nec me movet, quod pœnæ juris non debentur, si non sint petitæ: ut declarat *gl. in c. fraternitas.* 12. *q.* 2. & regulariter petitio requiritur: ut in evangelio scribitur: *petite, & accipietis.* & in *l. universi. C. de precib. imperator. offerend.* ubi *Jas. scrip. in* §. *si quis vero. de collation. in concord.* Respond. hoc est verum, nisi in lege sit statutum tempus, quod ponitur in d. c. cum homines, & licet decis. Rotæ. 25. in antiq. incipiens: *nota quod*

 ubi.

ubi. in princip. dicat debitorem decimarum non teneri, nisi à die petitionis, secundum opinionem Archidiacon. tamen illam opinionem ibi reprobat, cum nullus possit prætendere ignorantiam, eo quod est debita jure naturali & divino, ut ibi dicitur, & suprà 1. docui, quia tempus pro homine interpellat.

13 *Reprobat eos qui dicunt petendas decimas.*

Et sic patet illos parum probè sentire, qui dicunt non solvendas decimas nisi à die petitionis: & si non fuerint petitæ tempore recollectionis fructuum, quòd non possunt amplius peti, ut *Adrian. de Traiect. in d. q. 5. vers. secundò videndum est.* quamvis *Archid. in c. 1. de decim. in 6.* videatur dicere à tempore petitionis debitorem decimarum tantùm condemnandum, & non ante: quem refert *Felyn. in c. si autem. col. 3. de rescrip.* sequitur *D. Pet. Paul. Paris. consil. 15. Albertus. in fi. in 1. vol. & consil 6. considerata. col. 3. n. 11. in 4. vol. & consil. 25. vidi consilium col. penul. n. 35. ibidem.* Hoc tamen non probant, nec *Iohan. Francis. in tract. de præscrip. in 1. parte quinta, prin. q. 7. col. 16.* nisi consuetudo esset, quòd non solverentur decimæ, nisi peterentur: & sic secundum eos durum esset dicere, quod omnes homines qui non dant decimas damnarentur: quia ecclesia non petendo videtur remittere: ut testatur *Floren. in 2. parte summa, rub. de dec. t. 4. c. 3. § fi.* sed ego dicerem, quamvis sit durum. tamen

men servandum.per *l. prospexit. ff. qui & à quibus.* alioqui non servantes leges essent melioris conditionis, quam servantes, & impii, quàm pii, & postquam sciunt se teneri ad solutionem, sunt in mala fide, & sic in peccato, ideo non sunt excusandi.

14 Item *divus Thomas in 2. secundæ. q. 87. art. 1. in solutione ad 2. argum.* ait, quòd si ex obstinatione quis decimas denegat, tenetur etiam quis sine petitione, & censetur ex obstinatione id facere, quando simul atque petitæ sunt, non dat: & tunc verè ad omnes decimas tenetur: & sic possunt conciliari opiniones, ut quædam petitio non specialis, seu admonitio requiratur, sed generalis, quæ hodie ab omnibus solet fieri curatis.

Conciliantur opiniones de petendis decimis.

15 Unde hodie non solventes decimas sunt in mala fide, & mora. nam solent in ecclesiis ab ipsis curatis singuli moneri diebus dominicis, ut decimas solvant: igitur si decimas retineant, tenentur sine alia petitione, & publicantur excommunicati in ecclesiis detinentes decimas. & ita servatur in curiis Franciæ, quæ consuetudo multis est confirmata arestis, & sententiis, & hoc probatur in *c. pervenit. eod. tit.* ubi præcipitur prælatis, ut parochianos monere habeant de solvendis decimis, & compellant eos, si nolint solvere: quod si non faciant, peccant mortaliter: ut ibi decidit Panormitan. quia ipsi subditorum peccatis obviare debent & non negligere bona ecclesiarum & pauperum: alioqui negligentia illorum peccatum inducit.

Non solventes decimas sunt in mala fide.

gl. in c. ea quæ. de offi. archi. Hostiens. in summa §. fi. q. 7. quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri, in personalibus secus, cum non sit in illis certum præstiturum tempus. & ista opinio non est contemnenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam superius scripsi. & sic aderit finis hujusce quæstionis.

QUÆSTIO XIII.

An tolli decimæ possint?

1 *An tolli decimæ possint. Rationes affirmativæ sententiæ. 1. quia Clerici hodiè sunt divites.*

Decimotertiò, an tolli decimæ possint? Respondeo, videtur posse, quia cessante causa, effectus cessare debet. *l. quod dictum. ff. de pact. c. cum cessante. de appellat.* Sed in clericis causa cessat, igitur cessare decimæ debent. nempe olim erant decimæ in cibum eis datæ, ut superius dictum extitit, sed illum hodie aliunde habent, & sunt divites: ergo causa solvendi eas decimas cessat. Nam clericos illos convenit ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur impendia: qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt, & committunt. *c. fin. 1. q.*

Secundò,

Secundò, clerici olim erant bonis moribus præditi: hodie perversi, ideo illis decimæ denegari possunt, cum non sint ad cultum Dei apti *c. tua. 2. de decim.* & sic aliis clericis devotis pauperibus dare debent. 2 *Quia perversi.*

Tertiò, filii Levi non accipiebant decimas, nisi ab eis pro quibus offerebant preces. *c. ecclesias. 13. q. §. his itaque.* sed hodie non orant clerici pro populo: & si orarent, quia mali sunt, Dei iracundiam magis in se provocarent, quem per seipsos placare debuerant. *c. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1.* cùm enim is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. *c. in gravibus 3. q.* ubi etiam dicit victimas impiorum abominabiles Deo esse, vota justorum placabilia. 3 *Nec pro populo orant.*

Quartò, quia clerici legi Dei etiam non vacant hodie, ut patet in multis, & manifesta non indigent probatione. *c. de manifesta. 2. q. 1.* 4 *Nec legi Dei vacant.*

Quintò, *Numero 18. c.* dicitur Levitas decimarum oblatione esse contentos: igitur si ultra decimas prædia habeant, eis non debentur decimæ: quia Deus præcepit eis, ut sint contenti sola decimarum perceptione. & *Iosuæ. 13 tribui autem Levi non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ domini* Dei Israel, *ipse est ejus hæreditas.* & sic concludit *Anton. Butr. in c. parochianos. col. 3. & sequen. eod.* 5 *Quia ultra decimas prædia habent.*

Contrarium arbitror verius esse. nam fac quasdam rationes in nostris clericis cessare quibusdam, tamen non omnes decimarum 6 *Malis sacerdoti-*

bus & divitibus an decimæ debeantur. rationes cessant, quia omnes non sunt divites: & si essent, aliæ rationes non cessant quæ sunt ex parte Dei: videlicet, quia præstantur decimæ Deo, in signum universalis dominii, & pauperibus debetur pars: ut supra q. 2. scripsi. & divites melius possunt hanc partem solvere, quàm pauperes clerici: ut probat *text. in c. fi.* 16. *q.* 1. ac pars fabricæ ecclesiæ assignari ex decimis debet. *c. concesso & sequen.* 12. *q.* 2. Itaq;, Deus ecclesia, & pauperes, non debent propter malitiam clericorum, decimis fraudari. Ob id gl. plura inconvenientia recitat, in *c.* 1. *eod. lib.* 6. quæ sequerentur, si solverentur sacerdotibus, ut est à Deo præceptum. vide *Iohan. de TurreCrema. in c. fi. versic. ad quartam quæstionem.* 16. *q.* 1.

7 *Solvi decimæ clericis, & non aliis pauperibus debent.* Nec obstat secundum, quia respondet *text. in c. tua nobis.* 2. *de decim.* dicit enim sic: *prætextu verò nequitiæ clericorum nequeunt eas, nisi quibus ex mandato divino debentur, pro suo arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem.* & quia sunt debitæ clericis *c. parochianos. eod.* ideo non possunt aliis dari, etiam pauperibus: quia non liberatur debitor solvens alii inuito Domino. *l. invito, C. de solution. l. vero. ff. illo tit.* quia Deus non debet perdere debitum suum propter injustum procuratorem, id est ministrum, ideo enim dantur decimæ.

Ergo

Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator Dei eas exigat. *Hostien. in d. c. tua.* 2. *Iohan. Hugo, in tracta. suo de offic. quatuor prælat.* §. *sed nunc ex delicto.* & nequitia clericorum considerari non debet, sed Dei bonitas, qui hanc decimam à nobis voluit, dummodo non esset notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi justè denegari possunt. *c. præter.* 32. *distinct. & Doct. in d. c. tua.* 2. intelligunt illum text, in malis presbyteris occultis, ut decima illis debeatur: secus in symoniacis sacerdotibus, & aliis irretitis criminibus notoriis: ut scripsi in *rubr. de public. concub. in concord. in* 18. *pæna.* ne videantur in suo peccato foveri, & ali. *c. non omnis. ibi, utilius*, 5. *q.* 5. non debet tamen parochianus ob hoc decimas retinere, sed authoritate episcopi in utilitatem ecclesiæ illas convertere. *arg. c. cum deputati. de judic. & Hostiens. in c. tua.* 2. *&* §. *& quare. in fi. in summa. eod.* & quandiu tolerantur ab ecclesia, ego vellem illis solvere, saltem decimas prædiales, quarum triplex fit distributio, ut superius scripsi: personales, cum personam respiciant, in criminibus symoniæ, hæresis, & concubinatus, publicè illis denegarem, ut scripsi in concordant. facit. *c. multi.* 2. *q.* 1. *& Doct. in l. barbarius. ff. de offic. prætor. Anchar. in d. c. tua.* 2. *in fi. post Rofred. in tract. libel. jur. canon. in* 4. *parte*, rub. an expensæ sint *deducen. vers. quæstio in*

8 *Malitia clericorum in solvendis decimis considerari non debet.*

ultimis. & sic Thostan. concludit super *Matthæ.23.c.q.73.*

9 *Vuiclef combustus quod diceret decimas posse auferri à malo curato.*

Notandum est, quòd inter articulos Vuiclef, per Constantiense concilium condemnatos 189. fuit, in quo dicebat decimas esse puras eleemosinas, & quòd parochiani poterant propter suorum peccata prælatorum ab eis auferre: sed eo fuit combustus: nam decimæ non dantur pro solo usu sacerdotum, sed Deo, & ad usum pauperum, ut superius dictum extitit, & ut Deum recognosceremus: ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. *c. decimæ 16.q.1.* nisi ut superius dicitur.

10 *Contra sacerdotes obloquens crimen incurrit.*

Nec refragatur aliud, quòd sacerdos ex his luxuriatur. Respon. hoc omnibus contingit: & si aliquib[9] hoc asscribatur, ob hoc non licet decimas retinere, sicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere : imo tu, qui hæc dicis, audi quid scribat divus Gregorius: *Multi secularium hominum, cum plus sacerdotis vitam quam suam discutiunt: in magnum contentionis divinorum sacramentorum crimen incurrunt: magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quam dum incautè festinant evellere, erroris in foveam dilabuntur: minus quidam considerantes, quod non eos vita sacerdotum læderet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum monitis aurem accom-*

accommodarent: sed dum hipocritarum more plus illorum famam, quam propriam vitam, vel vitæ negligentiam dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritualia dona: unde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, quod est deterius, divina etiam mysteria contemnant. & cætera. *in c. multi secularium. 1. q.* 1. Ideo illorum primus, qui sine peccato (quod vix esse potest) ista dicens fuerit, iniiciat lapidem in illum: & non detineat quis aliena, sed puniatur malè vivens, & sibi debitum non retineatur. Nam Cyprianus ait: *quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum secum esse, cum collecti fuerint, opinantur hi, qui extra Christum colliguntur. tales etiam si occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis enim & gravis culpa discordiæ neque passione purgatur. c. neque Caim* 93. *dist.* verum est quod non solum episcopi, presbyteri, diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone, ac scientia præeant, verumetiam inferior gradus, exorcisi, lectores, custodes ædium, accoliti, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: quia vehementer ecclesiam destruit, meliores laicos esse, quàm clericos. *c. qualis.* 8. 1.

Item

11 *Clerici & ecclesiæ bona habere possunt ultra decimas.*

Item non obest aliud, quod non possunt alia habere bona, cùm sit præceptum eis factum, ut decimis contenti sint. Cui respondeo, bona terræ promissionis fuisse per Deum separata à decimis, & ipsis Levitis concessas decimas, propter avaritiam & cupiditatem possessionum vitandarum: & ideo alia bona propria petere non poterant, cùm jam in decimis suam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere, & bona poterant, & quicquid Deo erat consecratum, ad jus sacerdotum pertinebat. *Levit. 20. & c. ult.* ob id si postea eis bona donata fuerint, & ecclesiis, jure illa habere possunt, tanquam Deo dedicata & consecrata: & sic id temporis Dominus voluit tribum Levi esse decimarum perceptione contentum, & nihil petere aliud ab aliis tribubus posse. *d. c. ecclesias, § item cum dicitur, nec enim habet Levita aliam partem atque possessionem inter vos:* ergo inter alios non negat. facit *gl. in c. 1. de decim. in 6. &* ibi text. mandat decimas solvi; & tamen id temporis ecclesiæ locupletes erant, alioqui sequeretur quòd clerici & ecclesia essent deterioris conditionis, quam laici: ut arguit *text. in tua. 2. eod. de Deo*, qui non esse debet deterioris conditionis, quàm Domini temporales, sic nec clerici, quam laici. sed laici à laicis bona donata capere possunt, & clerici & ecclesia non possent, quod est valde absurdum, cum ecclesiæ & clerici sint magis privilegiati, quàm laici. *c. ecclesia. ubi Doct. de con-*

constitut. ita concludunt in *rub.de dec.* & facit *text. n.* 18. ibi, *universi quorum accipitis.* ergo ab universis possunt clerici & sacerdotes accipere, exceptis personis, quas supra descripsi, si donentur eis, vel alio justo titulo eis acquirantur. & hoc etiam dictat ratio naturalis. nam si pater filiis hæreditatem suam dividat, & dicat velle eos suis portionibus contentos esse, si unus liberorum det alteri partem suam, nunquid obstabit testatoris voluntas, quonimus hic possit recipere? certè non: sed ex testamento non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex jure novo. *c.* 2. *de renunciat. l. stipulatio hoc modo. ubi Doct. ff. de verb. oblig.* & hoc expressim docet *Hostiens. in rubr. de dec. in fine,* quem alii sequuntur.

Etiam si Deus expressé prohibuisset filiis Levi, & sic personis: tamen ecclesia non comprehenderetur, ideo potuerunt devoti viri ecclesiæ donare, & clerici habent usum, sive usum fructum illorum bonorum donatorum, & sunt procuratores & administratos illorum bonorum, non domini. *c. penul. ubi gl. de reb. ec. non alien. c.* 2. *de donation. in quirendum. de pecul. clericor. Doct. in rub. de dec.* ubi dicunt omnes clericos esse pauperes, *per l. privilegia. C. de episcop. & cleric.* quæ hoc non probat: bene loquitur de pauperibus in genere, sed non expressè de clericis. *Ant. in c. parochianos, col.* 1. *eod. tit.* 12 *Devoti viri ecclesiæ possunt donare.*

Ita-

20 *Decretũ episcopi an acquiratur in compositione & alienatione.*

Item requiritur decretum episcopi, ut firmat *Innocent. in c. 2. de transaction.* licet ibi Panormi. eum reprehendat, dicens nullibi inveniri: sed intelligere voluit Innoc. decretum pro consensu & authoritate episcopi, vel superioris, solet enim episcopus post inquisitionem super commodo vel incommodo factam, si ex re ecclesiæ sit & utilitate, decernere faciendam compositionem, vel factam ratam esse, & sic illi consentit. ita debet intelligi sententia *Innocent. gloss. & Doctor. in d. c. 1.* & inferius dico n. 26.

21 *An in alienatione ecclesiæ requiratur decretum.*

Et sic cessant controversiæ Doctorum, an in alienatione ecclesiæ requiratur decretum: quod si patet, episcopus decernit justam & bonam alienationem, illi consentiendo: sed non intelligimus de illo decreto, seu decreti solennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris, ut in *rub. de prædiis minor. sine decreto non alienand. C.*

22 *Consensus episcopi vel superioris requiritur.*

Quartò, non valet compositio, nisi cum consensu episcopi, vel superioris, & sic non valeret cum consensu inferioris, videlicet abbatis, prioris, seu alterius. *c. placuit. 12. q. 2. & c. abbatibus ibidem. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* ubi dicit non requiri capituli consensum, sed episcopi tantùm: licet in vera alienatione contrarium sit *c. sine exceptione. 12. q. 2.* & cum decimæ sint cibus clericorum, ut dixi, sicut de alimentis futuris non potest transigi sine judice *l. cum hi. ff. de transact.* ita nec de

de decimis, etiam docet Anchar. in c. cum homines. col. 2. eo. & episcopi præsentia loco judicis habetur : si tamen decima à laico episcopo daretur, Archiepiscopi consensus requireretur : quia episcopus non posset in propria causa consentire. *c. prohibemus de censibus*: interpretatione *d. c. sive exceptione.* ut inferius est videre in compend. alienatio. rerum ecclesiast.

23 *Vicarii consensus*

Etiam cum consensu vicarii episcopi non valeret compositio, teste *Aufer in decis. 97. & sequen.* vidi tamen servari contrarium, tum propter episcopi absentiam, tum quòd vicarius nomine episcopi hoc faciat, & quod habeat jurisdictionem: ut patet in *rub. de offic. vicar.* imò in integra, legi in *d. c. 2. de transact.* de consensu episcopi, vel archidiaconi. & quia vicarii generalem solent habere potestatem. *c. fi. de offic. vicar. in 6.* scripsi abunde in praxi benefic. in princ.

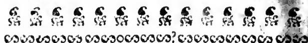
24 *Iurisdictio inferioris.*

Nisi inferior haberet jurisdictionem quasi episcopalem. *glos. in clemen. 1. in verb. proprii. de reb. eccles. non alienandis. c. significasti de for. competen.* tunc cum authoritate illius valeret compositio.

25 *Successori quando compositio noceat.*

Quintò, si compositio fuerit sine episcopi, vel superioris consensu facta, mortuo eo qui eam fecit, successori non præjudicat. *per c. de cætero. & c. veniens. de transact. c. ad hæc de offic. vicar.* & hoc super futuris decimis,

gl. in c. ea quæ. de offi. archi. Hostiens. in summa §. fi. q. 7. quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri, in personalibus secus, cum non sit in illis certum præstiturum tempus. & ista opinio non est contemnenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam superius scripsi. & sic aderit finis hujusce quæstionis.

QUÆSTIO XIII.

An tolli decimæ possint?

1 *An tolli decimæ possint. Rationes affirmativæ sententiæ 1. quia Clerici hodie sunt divites.*

DEcimotertiò, an tolli decimæ possint? Respondeo, videtur posse, quia cessante causa, effectus cessare debet. *l. quod dictum. ff. de pact. c. cum cessante. de appellat.* Sed in clericis causa cessat, igitur cessare decimæ debent. nempe olim erant decimæ in cibum eis datæ, ut superius dictum extitit, sed illum hodie aliunde habent, & sunt divites: ergo causa solvendi eas decimas cessat. Nam clericos illos convenit ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur impendia: qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt, & committunt. *c. fin. 1 q. q.*

Secundò,

Secundò, clerici olim erant bonis moribus prædìti: hodie perversi, ideo illis decimæ denegari possunt, cum non sint ad cultum Dei apti *c. tua. 2. de decim.* & sic aliis clericis devotis pauperibus dare debent. 2 *Quia perversi.*

Tertiò, filii Levi non accipiebant decimas, nisi ab eis pro quibus offerebant preces. *c. ecclesias. 13. q. §. his itaque.* sed hodie non orant clerici pro populo: & si orarent, quia mali sunt, Dei iracundiam magis in se provocarent, quem per seipsos placare debuerant. *c. fertur. §. vulnerato. 1. q. 1.* cùm enim is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. *c. in gravibus 3. q.* ubi etiam dicit victimas impiorum abominabiles Deo esse, vota justorum placabilia. 3 *Nec pro populo orant.*

Quartò, quia clerici legi Dei etiam non vacant hodie, ut patet in multis, & manifesta non indigent probatione. *c. de manifesta. 2. q. 1.* 4 *Nec legi Dei vacant.*

Quintò, *Numero 18. c.* dicitur Levitas decimarum oblatione esse contentos: igitur si ultra decimas prædia habeant, eis non debentur decimæ: quia Deus præcepit eis, ut sint contenti sola decimarum perceptione. & *Iosuæ. 13 tribui autem Levi non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ domini* Dei Israel, *ipse est ejus hæreditas.* & sic concludit *Anton. Butr. in c. parochianos. col. 3. & sequen. eod.* 5 *Quia ultra decimas prædia habent.*

Contrarium arbitror verius esse. nam fac quasdam rationes in nostris clericis cessare quibusdam, tamen non omnes decimarum 6 *Malis sacerdoti-*

bus & divitibus an decimæ debeantur. rationes cessant, quia omnes non sunt divites: & si essent, aliæ rationes non cessant quæ sunt ex parte Dei: videlicet, quia præstantur decimæ Deo, in signum universalis dominii, & pauperibus debetur pars: ut supra q. 2. scripsi. & divites melius possunt hanc partem solvere, quàm pauperes clerici: ut probat *text. in c. fi.* 16. *q.* 1. ac pars fabricæ ecclesiæ assignari ex decimis debet. *c. concesso & sequen.* 12. *q.* 2. Itaq; Deus ecclesia, & pauperes, non debent propter malitiam clericorum, decimis fraudari. Ob id gl. plura inconvenientia recitat, in *c.* 1. *eod. lib.* 6. quæ sequerentur, si solverentur sacerdotibus, ut est à Deo præceptum. vide *Iohan. de Turre Crema. in c. fi. versic. ad quartam quæstionem.* 16. *q.* 1.

7 *Solvi decima clericis, & non aliis pauperibus debent.* Nec obstat secundum, quia respondet *text. in c. tua nobis.* 2. *de decim.* dicit enim sic: *prætextu verò nequitiæ clericorum nequeunt eas, nisi quibus ex mandato divino debentur, pro suo arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem.* & quia sunt debitæ clericis *c. parochianos. eod.* ideo non possunt aliis dari, etiam pauperibus: quia non liberatur debitor solvens alii inuito Domino. *l. invito, C. de solution. l. vero. ff. illo tit.* quia Deus non debet perdere debitum suum propter injustum procuratorem, id est ministrum, ideo enim dantur decimæ.

Ergo

Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator Dei eas exigat· *Hostien. in d. c. tua.* 2. *Iohan. Hugo, in tracta. suo de offic. quatuor prælat. §. sed nunc ex delicto.* & nequitia clericorum considerari non debet, sed Dei bonitas, qui hanc decimam à nobis voluit, dummodo non esset notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi justè denegari possunt. *c. præter.* 32. *distinct. & Doct. in d. c. tua.* 2. intelligunt illum text, in malis presbyteris occultis, ut decima illis debeatur: secus in symoniacis sacerdotibus, & aliis irretitis criminibus notoriis: ut scripsi in *rubr. de public. concub. in concord. in* 18. *pœna.* ne videantur in suo peccato foveri, & ali. *c. non omnis. ibi, utilius,* 5. *q.* 5. non debet tamen parochianus ob hoc decimas retinere, sed authoritate episcopi in utilitatem ecclesiæ illas convertere. *arg. c. cum deputati. de judic. & Hostiens. in c. tua.* 2. *& §. & quare. in fi. in summa. eod.* & quandiu tolerantur ab ecclesia, ego vellem illis solvere, saltem decimas prædiales, quarum triplex fit distributio, ut superius scripsi: personales, cum personam respiciant, in criminibus symoniæ, hæresis, & concubinatus, publicè illis denegarem, ut scripsi in concordant. facit. *c. multi.* 2. *q.* 1. *& Doct. in l. barbarius. ff. de offic. prætor. Anchar. in d. c. tua.* 2. *in fi. post Rofred. in tract. libel. jur. canon. in* 4. *parte,* rub. an expensæ sint *deducen. vers. quæstio in*

8 *Malitia clericorum in solvendis decimis considerari non debet.*

ultimis. & sic Thostan. concludit super *Matthæ.23.c.q.73.*

9 *Vuiclef combustus quod diceret decimas posse auferri à malo curato.*

Notandum est, quòd inter articulos Vuiclef, per Constantiense concilium condemnatos 189. fuit, in quo dicebat decimas esse puras eleemosinas, & quòd parochiani poterant propter suorum peccata prælatorum ab eis auferre: sed eo fuit combustus: nam decimæ non dantur pro solo usu sacerdotum, sed Deo, & ad usum pauperum, ut superius dictum extitit, & ut Deum recognosceremus: ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. *c. decimæ* 16.q.1. nisi ut superius dicitur.

10 *Contra sacerdotes obloquens crimen incurrit.*

Nec refragatur aliud, quòd sacerdos ex his luxuriatur. Respon. hoc omnibus contingit: & si aliquib[9] hoc asscribatur, òb hoc non licet decimas retinere, sicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere: imo tu, qui hæc dicis, audi quid scribat divus Gregorius: *Multi secularium hominum, cum plus sacerdotis vitam quam suam discutiunt: in magnum contentionis divinorum sacramentorum crimen incurrunt: magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quam dum incautè festinant evellere, erroris in foveam dilabuntur: minus quidam considerantes, quòd non eos vita sacerdotum læderet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum monitis aurem*

accom-

accommodarent: sed dum hipocritarum more plus illorum famam, quam propriam vitam, vel vitæ negligentiam dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritualia dona: unde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, quod est deterius, divina etiam mysteria contemnant. & cætera. *in c. multi secularium. 1. q.* 1. Ideo illorum primus, qui sine peccato (quod vix esse potest) ista dicens fuerit, iniiciat lapidem in illum: & non detineat quis aliena, sed puniatur malè vivens, & sibi debitum non retineatur. Nam Cyprianus ait: *quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum secum esse, cum collecti fuerint, opinantur hi, qui extra Christum colliguntur. tales etiam si occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis enim & gravis culpa discordiæ neque passione purgatur. c. neque Caim* 98. *dist.* verum est quod non solum episcopi, presbyteri, diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone, ac scientia præeant, verumetiam inferior gradus, exorcisi, lectores, custodes ædium, accoliti, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: quia vehementer ecclesiam destruit, meliores laicos esse, quàm clericos. *c. qualis.* 8. 1.

Item

11 *Clerici & ecclesiæ bona habere possunt ultra decimas.*

Item non obest aliud, quod non possunt alia habere bona, cùm sit præceptum eis factum, ut decimis contenti sint. Cui respondeo, bona terræ promissionis fuisse per Deum separata à decimis, & ipsis Levitis concessas decimas, propter avaritiam & cupiditatem possessionum vitandarum: & ideo alia bona propria petere non poterant, cùm jam in decimis suam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere, & bona poterant, & quicquid Deo erat consecratum, ad jus sacerdotum pertinebat. *Levit.* 20. *& c. ult.* ob id si postea eis bona donata fuerint, & ecclesiis, jure illa habere possunt, tanquam Deo dedicata & consecrata: & sic id temporis Dominus voluit tribum Levi esse decimarum perceptione contentum, & nihil petere aliud ab aliis tribubus posse. *d. c. ecclesias.* §. *item cum dicitur, nec enim habet Levita aliam partem atque possessionem inter vos:* ergo inter alios non negat. facit *gl. in c. 1. de decim. in 6. &* ibi text. mandat decimas solvi; & tamen id temporis ecclesiæ locupletes erant, alioqui sequeretur quòd clerici & ecclesia essent deterioris conditionis, quam laici: ut arguit *text. in tua. 2. eod. de Deo*, qui non esse debet deterioris conditionis, quàm Domini temporales, sic nec clerici, quam laici. sed laici à laicis bona donata capere possunt, & clerici & ecclesia non possent, quod est valde absurdum, cum ecclesiæ & clerici sint magis privilegiati, quàm laici. *c. ecclesia. ubi Doct. de con-*

constitut. ita concludunt in *rub. de dec.* & facit *text. n.* 18. ibi, *universi quorum accipitis.* ergo ab universis possunt clerici & sacerdotes accipere, exceptis personis, quas supra descripsi, si donentur eis, vel alio justo titulo eis acquirantur. & hoc etiam dictat ratio naturalis. nam si pater filiis hæreditatem suam dividat, & dicat velle eos suis portionibus contentos esse, si unus liberorum det alteri partem suam, nunquid obstabit testatoris voluntas, quo minus hic possit recipere? certè non: sed ex testamento non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex jure novo. *c. 2. de renunciat. l. stipulatio hoc modo. ubi Doct. ff. de verb. oblig.* & hoc expressim docet *Hostiens. in rubr. de dec. in fine*, quem alii sequuntur.

Etiam si Deus expressè prohibuisset filiis Levi, & sic personis: tamen ecclesia non comprehenderetur, ideo potuerunt devoti viri ecclesiæ donare, & clerici habent usum, sive usum fructum illorum bonorum donatorum, & sunt procuratores & administratos illorum bonorum, non domini. *c. penul. ubi gl. de reb. ec. non alien. c. 2. de donation. in quirendum. de pecul. clericor. Doct. in rub. de dec.* ubi dicunt omnes clericos esse pauperes, *per l. privilegia. C. de episcop. & cleric.* quæ hoc non probat: bene loquitur de pauperibus in genere, sed non expressè de clericis. *Ant. in c. parochianos, col. 1. eod. tit.*

12 *Devoti viri ecclesiæ possunt donare.*

Ita-

13 *Decima quibus modis tolli possit.* Itaque in hac quæstione, ut altius rem repetamus, videndum erit, an compositione, transactione, consuetudine, præscriptione, vel privilegio, seu exemptione, aut alio quovis modo decimá tolli possit: & primò dicendum erit de compositione.

14 *Compositio quid sit.* Compositio enim est gratuita conventio. transactio autem est de re dubia, & lite incerta, aliquo dato vel retento, pactio. *l. 1. ff. de transact. c. super eod.* ibidem. unum tamen sæpius pro altero capitur. *c. veniens. de transact. ubi Hostiens. in summa.* & quot modis sumatur compositio, scripsi in *l. hæc verba ille ff. de verb. significatione.*

15 *An super decimis valeat.* Quæro, an compositio super decimis valeat? Respon. aut loquimur inter clericos, aut laicos, & aut de transferendis decimis, aut de non solvendis, & in his elucidandis, facio casus sequentes.

16 *Compositio super decimis inter clericos valet.* Primus est, valet compositio inter personas ecclesiasticas, ut decimæ uni curato debitæ alteri solvantur. *c. 2. de transaction. c. dilecti. in fin. eodem* ubi papa dicit, *solvatis vel cum ipsis amicabiliter componatis.* & sic compositio approbatur ibi à papa, & in *c. dilecti. & sequen. ibidem. ubi Panor.* quia cum decimæ clericis sunt reservatæ à Deo, non refert quis ipsorum habeat, vel quæ ecclesia, ut abundantius dicetur. & Doct. scribunt in *c. ex multipli. de dec.*

dec.& idem docet Carol. Ruinus, in consil. 142.clarum est,n.13.in 5. vol.

Intellige in decimis prædialibus; diversum sentiunt juris interpretes in personalibus, nempe is qui in sacrario operatur, quæ de sacrario sunt edere debet; & qui altari servit, cum altari participat, juxta divi Pauli sententiam, & ne detur occasio vagationi,& audiendi divina extra ecclesiam parochialem. *c.2.de parochia. Collecta.in c.ad apostolicæ.eodem.* 17 *Nimirum in decimis prædialibus, secus in personalibus.*

Secundò,intellige etiam si ageretur,ut monachi haberent totam prædialem decimam unius parochiæ, vel alius curatus; nam tunc si curatus victum sufficientem non habeat, eo quòd ei desint decimæ,ager ad congruam portionem. *c.de monachis,de præben.* & scripsi abunde in tractat.meo de congrua portion. inferius,quia illi qui percipiunt decimas, poterunt curam habere pauperum, & fabricæ, & satisfacere poterunt iis,pro quibus decima debetur, ut asserit *Panor. in c.3.eod.*& superius q.2.scripsi. 18 *Vel si ageretur de tota prædiali decima.*

Tertiò intellige istam compositionem valere,ita demum si causæ cognitio interveniat: debet enim superior examinare, an talis compositio expediat ecclesiæ, alias compositio non valebit,quia est alienatio in qua hæc inquisitio fieri debet.*c.sine exceptione,*ubi scripsi. *12. q.2.gl.in c.primo.de reb.eccles.non alienand. in 6,*licet videri in compendio alienat. rer. eccles. 19 *Compositio sine causæ cognitione non valet.*

Item

20 Item requiritur decretum episcopi, ut firmat *Innocent. in c. 2. de transaction.* licet ibi Panormi. eum reprehendat, dicens nullibi inveniri: sed intelligere voluit Innoc. decretum pro consensu & authoritate episcopi, vel superioris, solet enim episcopus post inquisitionem super commodo vel incommodo factam, si ex re ecclesiæ sit & utilitate, decernere faciendam compositionem, vel factam ratam esse, & sic illi consentit, ita debet intelligi sententia *Innocent. glos. & Doctor. in d. c. 1.* & inferius dico n. 26.

Decretũ episcopi an acquiratur in compositione & alienatione.

21 Et sic cessant controversiæ Doctorum, an in alienatione ecclesiæ requiratur decretum: quod si patet, episcopus decernit justam & bonam alienationem, illi consentiendo: sed non intelligimus de illo decreto, seu decreti solennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris, ut in *rub. de prædiis minor. sine decreto non alienand. C.*

An in alienatione ecclesiæ requiratur decretum.

22 Quartò, non valet compositio, nisi cum consensu episcopi, vel superioris, & sic non valeret cum consensu inferioris, videlicet abbatis, prioris, seu alterius. *c. placuit. 12. q. 2. & c. abbatibus ibidem. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* ubi dicit non requiri capituli consensum, sed episcopi tantùm: licet in vera alienatione contrarium sit *c. sine exceptione. 12. q. 2.* & cum decimæ sint cibus clericorum, ut dixi, sicut de alimentis futuris non potest transigi sine judice *l. cum hi. ff. de transact.* ita nec de

Consensus episcopi vel superioris requiritur.

de decimis, etiam docet Anchar. in c. cum homines. col. 2. eo. & episcopi præsentia loco judicis habetur: si tamen decima à laico episcopo daretur, Archiepiscopi consensus requireretur: quia episcopus non posset in propria causa consentire. *c. prohibemus de censibus*: interpretatione *d. c. sine exceptione*. ut inferius est videre in compend. alienatio. rerum ecclesiast.

23 *Vicarii consensus*

Etiam cum consensu vicarii episcopi non valeret compositio, teste *Aufer in decis. 97. & sequen.* vidi tamen servati contrarium, tum propter episcopi absentiam, tum quòd vicarius nomine episcopi hoc faciat, & quod habeat jurisdictionem: ut patet in *rub. de offic. vicar.* imò in integra, legi in *d. c. 2. de transact.* de consensu episcopi, vel archidiaconi. & quia vicarii generalem solent habere potestatem. *c. fi. de offic. vicar. in 6.* scripsi abunde in praxi benefic. in princ.

24 *Iurisdictio inferioris.*

Nisi inferior haberet jurisdictionem quasi episcopalem. *glos. in clemen. 1. in verb. proprii. de reb. eccles. non alienandis. c. significasti de for. competen.* tunc cum authoritate illius valeret compositio.

25 *Successori quando compositio noceat.*

Quintò, si compositio fuerit sine episcopi, vel superioris consensu facta, mortuo eo qui eam fecit, successori non præjudicat. *per c. de cætero. & c. veniens. de transact. c. ad hæc de offic. vicar.* & hoc super futuris decimis,

fecus de præteritis. *gl. & Doct. in c. ut super. de reb. eccles. non alienand. Dec. in c. venerabilis. in 4. notab. de confirmat. utili.*

26 *Compositio ut minus solvatur valet.* Secundus casus est, valet compositio inter clericos, ut minus quam sit decima eis solvatur, & sic ut integram decimam, fortè vigesimam, vel ut de aliquibus rebus non præstetur, ut de rebus fortè minutis, seu aliis. *c. veniens. de transact. c. 3. eodem. Panor. in c. dilecti in fin. eod* facit. *c. nuper ibidem* & in hac compositione quando diminuitur decima, requiritur consensus & approbatio papæ: ut scribit *Bertrand. consil. 14. viso processu. in fin. vol. 1. ex prima edit. & consil. 116. illud est. ibidem.* quod est verum, si cum laicis fiat: secus si cum clericis, ut Doctores notant *in c. 2. & c. veniens. de transact.* & inferius dicetur.

27 *Etiã papæ authoritate decimæ tolli non possunt.* Tertius casus est, si per compositionem remittatur tota decima clerico, hæc compositio non valebit: quia decima omnino tolli non potest, alioqui Deus nõ recognosceretur in ea, nec honoraret eum quis ex sua substantia, ut est præceptum *Proverb. 3.* etiam si illa compositio à papa probata esset: quia jus morale tollere non potest, nec jus naturæ, quo jure sunt decimæ, ut conclusi superius, in 1. quæstio.

28 *Compositio fieri* Quartus casus est, non valere compositionem factam etiam de papæ consensu, ut laici deci-

cimas parochiæ unius recipiant, tum quia Levitis & clericis relictæ fuerunt, tum etiam quia laici sunt incapaces spiritualium rerum, ut sunt decimæ. *c. decernimus. de judic.* ideo eas possidere non possunt. *c. causam. de præscription.* nisi ad tempus, ex causa fortè pietatis, vel alia justa: secus in perpetuum, quia tunc jus spirituale apud ecclesiam inutile remaneret. nam sicut corpus sine anima vivere non potest, ita nec ministri ecclesiæ sine temporalibus. *c. si quis objecerit*: 1. *q.* 3. *Hostiens. in summa.* §. *fi. q.* 3. *in fin.*

non potest ut laici decimas recipiant, vel ut non solvant.

29 Quintus casus est, si compositio de papæ consensu facta fuerit inter curatum & laicos, de non solvenda aliqua decima, non valebit, etiam cum papæ authoritate, secus componere, ut non præstaretur integra decima, vel de aliquibus rebus tantum, hoc enim ratum est, si papa approbet: diversum est de consensu episcopi, quia nullus extra papam laicum à decimis eximere potest, nec quantitatem decimæ diminuere. *text. in c. venerabilis. de confirmat. util. ubi Panor. facit. c. à nobis. eod. & Bertrand. d. consil.* 14. *& consil.* 116. *in* 1. *vol.* & compositio est quædam exemptio, ideo sine papæ approbatione facta non valet. *gl. & Doct. in c.* 2. *de transact.* sed authoritate episcopi potest compositio fieri super tempore, videlicet quo tempore solvi debeat, & super loco, in quo loco, an deferenda sit domum, vel in campo

Compositio Papæ consensu facta de non solvenda decima, non valet.

solvenda, & quibus personis solvenda sit, probatur *in d.c. venerabilis ubi gl. Innoc. & Decius* ibi firmat compositionem etiam ad diminutionem cum laicis fieri posse, episcopi interveniente authoritate: & ista tenetur, quando compositio est magno temporis firmata intervallo,

30 *Valet tamen in jure dubio ecclesiæ.* Item si jus ecclesiæ dubium esset, utpote quia ageretur de privilegio papæ laico concesso, tunc etiam cum authoritate episcopi compositio valebit, & cum causæ cognitione, ut superius dictum extitit, probat. *Panor. in d.c. 2.*

31 *Iuvans se compositione eam servare debet.* Ultimus casus est, si compositio facta sit etiam de authoritate superioris, si is, qui allegat compositionem, vult ea se juvare, oportet quod probet se compositionem servasse: alias si non servata fuerit, non poterit se illa juvare. per *l. cum proponas. C. de pact. c. per venit. in 2. de jureiur.* & si decimæ fuerint solutæ contra compositionem, illi videtur renuntiatum. *reg. c. cum accessissct. in fi. de constitut.* sic consuluit *Bertrand. consil. 6. vidi casum. col. 2 in 3. vol. ex 1. edit.*

32 *Privilegium super decimis non præstandis non extenditur ad* Notandum est, quòd si papa hodie concederet privilegium super decimis non solvendis ex aliqua causa, non extenderetur ad decimas, quas laici jure habent, & possident, vel alius: sed tantum respiceret præjudicium parochialium ecclesiarum. *c. 2. §. 1. & sequ. eod. tit. in 6. ut Iohannes Andreæ* firmat in *c. penul. col. 2. de*

2 de decimis. quia si princeps contra jus publicum privilegium concedit, jus privatum lædere, si illud non exprimat, non intendit. *per l. 2. §. si quis à principe. & §. merito. ff. ne quid in loco publ. fiat. c. quamvis. ubi Doct. de rescript. in 6. & in c. causam illo tit. in decretal.* & qui difficilius quærunt, difficilius perdent: ut *gl. & Doct.* asserunt in *l. quia ætate. ff. de testam. & in l. 2. C. de his qui veniam ætat. impetr.* Nisi privilegium esset valde generale: ut concludit Dec. *consil.* 113. *viso tenore.*

laicorum decimas.

38 *Transactio super decimis an valeat.*

Transactio an valeat super decimis? *text. in c. super. eo de transact.* sic ait: *quod transigi super re sacra & litigiosa non potest: etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciem credimus habere symoniæ: aliàs si gratis, & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.* Et sic primus casus est, valere transactionem super decimis præteritis, etiam si pro illis datur temporale, vel pecunia: quia fructus decimæ reputantur temporales, ideo laici illas conducere possunt. *c. vestra. de locat. Dominic. & alii in c. fi. de foro competent. in 6.* & in causa executionis capi possunt, ut scripsi in tract. de literis obligation. art. 2. etiam sine consensu episcopi. *text. & ibi glos. & Doct. in c. ut super. de reb. eccles.*

non alienand. Dec. in c. venerabilis. col. 2. de confirmat. util. Gemin. in consil. 17. pro declaratione. col. ult. gl. & Doct. in c. fi. de rerum permutat.

34 Ubi Imola dicit, quòd si domus, vel res temporalis data fuerit pro decimis futuris, & casmate perierit, tunc ecclesia non tenebitur servare compositionem, sed decimam de novo exiget: sequitur *Barbat. in c. ut. super. col. 1. de reb. eccles. non alienand.* [*Imò ipse, qui transigit, potest nomine ecclesiæ agere ad rescissioné transactionis, ne occasio detur malis administratoribus dimittendi rem: *c. quis presbyterorum. de reb. eccles. non alienand.* & sic judicavit Senatus Parisien. pro curato dè Chitri, contra Lud. de fresnay, anno 1550. die 10. Maij.]

** Additio.*

35 *Transactio super futuris decimis valet, quamdiu curatus vivit.*

Secundus casus est, transactio super decimis futuris non recipiendis à laicis, quandiu vivit curatus valet: sed eo mortuo, extinguitur. *c. veniens. de transact. cap. 3. eod.*

36 *Transactio super futuris decimis an valeat, & cujus consensus requiratur.*

Tertius casus est, si de decimis transigatur cum papæ consensu, vel episcopi, transactio valebit, si pro decimis compensetur ecclesia in in aliis rebus. *Doct. in c. ad quæstiones. de rer. permutat.* quia in rebus etiam spiritualibus non est prohibita transactio, si detur spirituale

pro

pro spirituali, dicit *gl. in c. super cod. de transact.* si spirituale sit ejusdem generis, & per viam permutationis hoc fiat. teste *Henr. Bohic. in c. ex literis 2. distinct. de transact.*

Ideo si aliquis velit fundare monasterium in prædio suo, poterit componere cum curato, ut recipiat aliud prædium pro compensatione decimæ illius prædii, & hoc poterit cum consensu episcopi fieri, sed ipsum jus decimæ remitti omnino non posset, sed temporale pro decimis futuris omnino dari nõ debet. *glos. in c. venerabili. de confirmat. util. Ias. consil. 19. in causa. in 2. vol.* ubi dicit, quòd si papa ex certa scientia confirmavit transactionem, non est licitum amplius super ea judicare. 37 *Temporale pro decimis futuris dari non debet.*

Addendum est quod decimæ dicuntur spirituales, ut firmat *gl. in summa 1. q. 1. & in c. literas. de restitut. spoliator ubi Panor. in notab. & gl. ult. ibidem ac Ias. cons. 19. in causa. col. 1. vol. 3. post. And. de Isern. c. 1. de feudo marchiæ.* quamvis quidam contra teneant. 38 *Decimæ dicuntur spirituales.*

Sed considerandum est, quod spiritualia multis modis dicuntur, primò strictè, ut sunt sacramenta, quæ spiritus sancti operatione conficiuntur, & pro spirituum, id est animarum salute. Secundò in largiori significatione comprehenduntur etiam jura ecclesiastica, quia spiritus sancti gratia dignis conferri debent. In amplissima verò significatione, spiritualia dicuntur etiam quæ à sacramentis veniunt ut *Spiritualia multis modis dicuntur*

ut jus percipiendi decimas, oblationes, quæ ex sacramento ordinis quis consequitur, teste *Archid. in c. quod autem. 1. q. 1. & piæ mentis. 17. q. 7.* & pro cultu divino. *c. tua 2. ubi Card. 3. nota de dec. Præpos. in c. pervenit. & sequen. 1. q. 3. elucidat. Flor. in 2. parte sum. tit. 1. c. 5. rub. de symon. §. 1. & §. 15. art. 16. cum seq. in ea part.* ideo dicit his verbis text. *porrò cum laicis nulla sit de spiritualibus concedendi vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur. c. tua 1. eod.* & sic decimæ sunt spirituales; ut ibi etiam *Card. & alii* ponderant, & *Card. consil. 92. favendo num. 15. & text. in c. ad hæc de decim. c. 1.* dicit eas esse sanctuarium Dei. ergo sunt spirituales, teste *Panorm.* ibi, quia domino sanctificantur, & divini juris sunt, & sic jus spirituale. text. & ibi *gl. in c. fi. 16. q. 1. Alber. in l. monument. C. de legib.*

4 *Consuetudo super decimis an & quæ valeat.* Nunc de consuetudine dicendum est, Consuetudo quantumcunque longa nullas solvendi decimas, non excusat à peccato, nec valet, tum quòd sit contra jus naturale, contra quod non valet consuetudo, *Panorm. & Curt. in c. fi. de consuet.* tum quia naturalia sunt immutabilia. *§. sed naturalia. in instit. jure nat.* tum quia etiam contra jus divinum. *c. frustra. 8. distinct.*

distinct. & notatur *in d.c.fi.* & hujus est sententiæ *Anchar.consil.196.magnifice.q.1.* & *Iohan.de Tur.Crem.in c. revertimini 12. vers. ad septimum. 16.q. 1. Bertrand. consil. 14.processu.col.1.volum.1.& consil.116.illud est ibidem.in c.edit.Cardin.in c. ult. de paroch.* & quia est irrationabilis, non valet. *c. ex parte.de consuet.* Et ideo peti possunt, non obstante illa consuetudine.

41 Unde fuit judicatum decimam crocorum debitam, licet nunquam fuisset decima de croco exoluta episcopo Albien. ut *Aufrer.in d. q.109.* decidit: & refert *Boer.* sæpius vidisse sic iudicari in *consuet.Bituric. §. 12. de consuet. prædior.* & *Anchar. in c.ad apostolicæ.in 5. notab.eod.* & quia gravamen ecclesiis infert, ob id non valet. *c.1.de consuetud.* (Et allegans se in possessione non solvendi decimas fuit rejectus à senatu: ut docet *Aufrer.in stylo.parlam. aresto.62.* Item anno quo supra etiam fuere ad emendam condemnati, qui à Baillino Montisferrandi condemnati ad solvendas decimas ad curiam appellaverant, anno 1516. in vigilia Pentecostes.

Crocorũ decima debetur.

Additio

Arrestũ.

42 Imò si terra Hierusalem hodie à Saracenis recuperaretur per Christianos, deberetur à novis inquilinis decima: ut plenè consuluit *Oldr.consil.91.* venit in dubium. quia terra

A terris à Saracenis recuperatis decima debetur.

nunc recuperata rediit ad pristinam naturam. *l. cum loca. ff. de relig.* & lege divina nunc regi debet, postquam à Christianis tenetur, quòd faxit Deus, vide *c. pastoralis. q. 1.* Nec prodest tolerantia, nec tacitus papæ consensus; quia in his requiritur expressa approbatio, *c. in aliquibus, in fi. de decim.* & inferius dico, & hoc expresse docet *Ancharan. consil. 196. magnifice. col. 1. & Felynus in c. causam. col. 1. de præscriptionibus.*

43 *Decima tam prædiales quàm personales eodem jure inventa sunt.* Sive loquamur de decimis prædialibus, sive de personalibus, cum eodem jure utræque inventæ sint: ut scripsi superius. q. 1. ergo eædem rationes quæ militant in una, & in altera locum habent. Quamvis contrarium teneant quidam Teologi. & *Archid. in c. quicunque. 1. in 16. q. 7. & Felyn. in c. causam. col. 5. de præscrip.* ubi tenent consuetudinem excusare à præstatione decimarum personalium, cùm non sint de jure divino debitæ; sed contrarium dixi superius. q. 1.

44 *Consuetudo super decimis personalibus an & quando valeat.* Veruntamen in his personalibus crederem consuetudinem valere, ut aliquid pro his etiam modicum solvatur: ut pote si mercator, vel alius pro his decimis offerat in festis curato aliquid in missa, quia tunc honoratur Deus, ex substantia illius, licet non detur integra decima, tamen consuetudo, approbata illam minuere potest, ut inferius dicam. & communiter canonistæ firmant cum theologis valere consue-

ſuetudinem non ſolvendi decimas perſonales: ſed hoc intelligere oportet, ut dixi: & ſic bonum eſſet quòd concilium vel papa ſtatueret, quòd certa ſolutio fieret pro perſonalibus, ut in quatuor feſtis anni aliquid daretur curato, & maximè illi qui prædiales decimas non habet: & ſuper prædialibus, quod integra deberetur, ut deinceps viri timorati viderent, quid ſequi poſſent: quia in hoc eſt opinionũ conflictus, unde *Anton. Butr. in c. parochianos. in fin. eod.* dicit: *neſcio quid dicam, niſi quod omnes damnamur non ſolvendo.* Igitur oportet eas ſolvere, & hæ decimæ perſonales magis in difficultate & ſubtilitate, quam utilitate, conſiſtunt: quia ſaltem quantum ad quantitatem, conſuetudo non ſolvendi generalis eſt, cui in hac parte ſtandum eſt: alioqui quaſi omnes animæ damnarentur, his verbis utitur. *Hoſtienſ. in c. paſtoralis in fi. eod. & Ioh. de Tur. Cre. in c. revertimini. n. 12. verſ. ad ſeptimum. 16. q. 1.*

45 *Conſuetudo & præſcriptio differunt.*

Item quamvis Canoniſtæ ſæpius conſuetudinem pro præſcriptione accipiant, ut *Paul.* ſcribit in *l. de quibus. col. 3. ff. de legib.* & *Doctor. in c. fi. de conſuet.* tamen conſuetudo propriè dicitur, quando jus acquiritur in communi, & publico: præſcriptio verò quando privato acquiritur: ut *Panor.* ſcribit *in c. cum eccleſia. col. 8. num. 45. de cauſ. poſſeſ.* Et in conſuetudine ſunt plures perſonæ incertæ;

tæ: in præscriptione verò una sola esse potest. *Ant. de Imol. in d. c. fi. Alex. cons. 166. viso. n. 7. vol. Corn. cons. 267. in hac consultatione. col. 5. vers. nec. videtur obstare. vol. 4. &* abundè *Iohan. Francis. in tract. de præscript. in 1. par 1. partis q. ult.* ubi alias tradit differentias. ego in *constitut. reg. in tract. de consuet. in 3. tomo.*

46 *Consuetudo integras non solvendi decimas an excuset.* Secundus casus est, quòd consuetudo non solvendi integras decimas excusat, quia non est contra jus naturæ, nec divinum: quia solvendo quicquam pro decima, implêtur Dei præceptum de solvendo, & recognoscitur, ac honoratur Deus ex substantia. *Innocent. Panor.* & alii per illum *text. in c. in aliquibus. eod. tit.* ubi dicitur sic: *illæ decimæ necessario solvendæ sunt quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.* & sic innuit ille text. quòd aliquæ solvendæ sunt, dum dicit, *illæ &c.* Secundò quòd illa consuetudo sit per papam approbata. Et dicunt Doct. in hoc casu sufficere approbationem per taciturnitatem, ut inferius dico. Nec refragatur, *d. c. in aliquibus, eod.* ubi *Hostiens.* firmat non valere consuetudinem in prædialbus, ut non solvatur integra decima: & idem dicit *q. 7. §. fin. in sua summ. & Henric. in c. pervenit. col. 3. eod.* quia in *d. c. in aliquibus.* dicitur, *cum integritate.* Sed responde, ibi dici, quòd domi-

Intellectus ad capitulum cum aliquibus

ni

ni debent locare prædia his, qui cum illa integritate, quæ debebatur, solvent decimas: si ergo consuetudo habebat, ut vigesima solveretur pro decima, conductor illam solvet, vel integram, ubi erat debita integra: ut in fin. illius text, patet: & sic valet consuetudo tam in prædialibus, quam in personalibus, quicquid dicant *Hostiens. & Bohic.* & contra *Hostiens.* tenent ibi communiter *Doct. per text. in c. cum sint homines eod.* ubi loquitur de prædiis, & tamen decidit valere consuetudinem: & personales & prædiales æquiparantur in *c. quicunque. in 1. 19. q. 1.* Nec me movet, quòd quicunque recognoverit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit, quid est fideliter dare, nisi ut nec minus, nec peius aliquando offeras? *c. quicunque. 1. in 16. q. 7.* quia illud intelligitur, quando nulla esset consuetudo, vel præscriptio: alioqui post consuetudinem vel præscriptionem non diceretur dare non fideliter, nec minus: & ideo non recognosceret se minus dare, alioqui scrupulosus & fatuus esset, qui post consuetudinem & præscriptionem recognosceret se non dedisse fideliter, si dederit id quod vult consuetudo, vel præscriptio per *gl. & D. in c. vigilanti, per illum text. de præscript. in interpretat. c. postulasti. de cleric. excom.* minist non esse faciendam conscientiam post præscriptionem, quamvis *Alciat.* teneat contrarium, interpret. *l. quinque pedum. C. fi. regum.*

Et

Et hæc est communis consuetudo mundi, ob id tolerabilia sunt, quæ vetus probat consuetudo, *l.cum satis. verf.caveant.* *C.de agric.* *& cens.lib.* 11. ubi etiam dicitur, quòd contra antiquam in præstandis censibus consuetudinem, nil innovari debet. *D.Paul.Paris.consil.* 25. *vidi.col.*3.*& seq.in* 4.*volum.*

47 *Transferendi decimas consuetudo an valeat.* Tertius, consuetudo transferendi decimas prædiales valet, unde sustinet cõsuetudo, ut curatus unius prachodiæ in alia percipiat decimas. *c.cum sint homines. & c. ad apostolicæ. eod.* & in hoc casu cessant rationes suprà adductæ: ut expressè docet *Car.in c.ult. in fine. de paroch.*

48 *Decimæ limitibus adhærentes præscribi non possunt.* Fallit quando percepisset decimas limitibus adhærentes, istæ enim præscribi non valent, nec consuetudo super his tenet. *gl. & Doct. in c.fin.de paroch.& in c. cum sint homines. de decim.* quia limites præscribi non possunt, ne fines confundantur. *c. quicunque & c.licet.* 16.*q.*3.*c.super eo.de paroch.*

49 *Consuetudo non portandi decimas in horrea* Quartus casus, consuetudo non portandi decimas in horrea valet. *Hostiens. in summa hujus tit* §.*fi.q.*16.*& Collect.in c.aliquibus. eod.& D. Paris.* sic consuluit in *consil.* 6. *considerata.col.*2.*vol.*4.

Item

Item valet consuetudo, ut decimæ relinquantur in agro, dummodo curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fiat separatio ut tenet *Roch. Curt. in repet. c. fi. col. 82. vers. item inferri potest in 3. requisito de consuet. post. Hostiens. in c. certificari. de sepul. Aufrer. in suis decis. Tholos. q. 432. Rofrea. in tract. libel. iuris canon. rubr. qual. decim. si danda.* alias peccat is, qui contrarium facit: ut *Andr. Hispa. docet. q. 14.* 50

Et relinquendi in agro valet.

51 Quintus casus, consuetudo non solvendi decimas minutas valet: quia sicut de minimis non curat prætor. *l. scio ff. de in integr. restit.* sic non congruit honestati ministrorum Dei de hujusmodi minutis perquirere, ut scribit beatus *Thomas in 2. secundæ, 87. tit. 2. c. 3. in fin. ut refert. Asten. in rubr. de decim. arti. 4. in fin.* ideo *Collecta. in c. 1. eodem*, dicit, quòd cancellaria Romana non daret literas super solutione primitiarum, vel decimarum, quæ non proveniunt ex possessionibus, sicut sunt decimæ caseorum, ovorum, vel etiam animalium: unde à senatu non fuerunt compulsi homines de Allignaco solvere decimam de lana, eo quia nunquam solverant. Et ideo hæ decimæ fructuum minutorum nunquam exactæ non repetentur nec cogentur solvi in futurum: ut sæpius fuit in hoc senatu judicatum, prout refert *Boer. in consuetud. Bituric. §. 12. in fin. de consuet. prædior. in consuetud. Bitur.*

Consuetudo non solvendi decimas minutas valet.

extra

extra tamen consuetudinem secus, ut superius dixi: quamvis contrarium dicat. *Ioh. de Tur. Crema. in c. revertimini. n. 11. vers. ad sextũ. 16. quæst.* 1. dicens decimas minutas non esse in aliquo præcepto.

52 *Consuetudo ut certo tempore decimæ solvantur, valet.*

Sextus casus, valet consuetudo super decima tempore certo exolvenda, forté in mortis articulo, ut apud Venetos de personalibus est consuetum: ut per *Doct. in c. apostolicæ. de decim. Anch. in c. in aliquibus. in fi. ibid.* vel quòd domi solvatur vel in horreis, ut plenè consuluit *Aymo Gravette, consil.* 21. *homines.* & ita esse consuetum in olivis exolvendis, in lingua ferè Occitana.

53 *Quæ requirantur in consuetudine.*

Quæ requirantur in hac consuetudine, scribunt *Panor. Imol. Curt. & alii, in c. fi. de consuet.* quæ ibi videri possunt. Primò, quod sit præscripta. *c. cumana. de elect. c. cum ecclesia. de causa. poss. Hosti. in c. ad apostolicæ, in fi. de decim. gl. in c. cum sint homines ibidem.* quæ sententia tamen reprehenditur ibi per Doct. nam quando consuetudo est contra jus, tunc 40. anni requiruntur. *c. fi. de consuet. in 6.* Sed quando est præter jus, decem anni sufficiunt: & ideo *text. in d. c. ad apostolicæ.* dicit *diu obtenta*: & diu dicitur tempus decem annorum, seu diuturna consuetudo. *l. de quibus. & l. diuturna. ff. de legib. Panor. in d. c. cum sint homines. col. ult.* & ideo in hac consue-

suetudine requiritur tempus, cujus memoria non sit in coutrarium.

54 Item à papa approbata esset debet. *c. in aliquibus. in fi. de dec.* quod intelligerem expresse vel tacitè, scilicet per taciturnitatē immemorialem: quoad solvendum aliquam partem: sed ut nihil solvatur, nec tacitus consensus, nec quidem expressus valeret *Cepol. consi. 13. col. 5. vers. ulterius confirmo. & Ant. Butri. in c. parochianos. eodem.* & ita solet judicari, teste *Guid. papæ, in decis. Delphic. quæst. 284. an consuetudo.* licet *Panor. in c. in aliquibus eodem.* teneat approbationem expressam requiri: quod verum intelligerem quando laicus reciperet decimam, secus si esset, consuetudo ut solvatur à laicis duodecima, vel alia pars, ut supra dixi. quem sequitur *Boer. in §. 12. de consuetud. præd. in consuetud. Bituric.* Et hactenus de consuetudine. *Consuetudo à papa quando approbata esse debeat.*

55 De præscriptione idem ferè dicendum est ut in consuetudine, videlicet, quòd nullus sive clericus, sive laicus sit, præscribere libertatem nullas solvendi decimas potest, etiam si viveret per mille annos, ut *Dom.* scripsit *in c. 2. col. ult. de præb. in 6. & Barbat. cons. 35. sapienter col. 6. in 2. vol.* ubi dicit laicum teneri ad solvendas decimas, etiam si per centum annos non solverit: quia si tardius dare peccatum sit, quanto pejus peccatum est non dedisse? *c. decimæ.* *Præscriptio non solvendi decimas an valeat.*

L *in*

ſenatu pro domino de Merleto, ut non temeretur, niſi ad ſolvendum duodecimam, quam ipſe & ſui prædeceſſores exolverant, ſic firmat. *D. Paul. Pariſ. conſil. 25. vidi. col. 3. n. 21. vol. 4.*

58 *Integram decimam quando curatus petere poſſit.*

Nec obſtant jura dicentia decimam ſolvendam cum integritate: quia debent intelligi de integritate præſtari ſolita. *d. c. commiſſum.* vel non deductis impenſis ſecundum *Barbat. in capit. Raynaldus. col. 62. de teſtam.* vel intelligitur, quando aliter non ſe haberet conſuetudo, vel præſcriptio; nam illa quota, quæ pro decima ſolvitur, decima vocari poteſt, licet ſit minor. *d. c. in aliquibus. de decim. Socyn. conſil. 297. viſo. col. 3. verſ. non obſtat. 2. ratio. in 2. vol.* ideo is dicitur tunc ſolvere decimam integram, ut ſuperius ſcripſi.

59 *Exceptio*

Fallit quando curatus indigeret, & non poſſet commodè vivere ex illa parte, tunc poterit petere decimas integras, non obſtante aliqua præſcriptione, ut ſcribit *Angel. Clauaſ. in ver. decima. §. 2.* quia nulla conſuetudo poteſt contra jus naturale, & morale diſponere, videlicet, ut qui miniſtrat ſpiritualia, non metat temporalia ad vitam, juxta divi Pauli ſententiam. & facit *c. qui contra. 8. diſtinct.* imò hoc caſu poſſet curatus exigere perſonales, quando videlicet aliæ prædiales non eſſent, vel tam raræ, quibus ipſe vivere non poſſet: ut *Hoſtienſ. docet. in c. in aliquibus, in fi. eod.*

60 *Parochia una contra aliam præscribit* Tertius casus, potest ecclesia, vel clericus per præscriptionem totam acquirere alterius parochiæ decimam, & sic in se transferre: sed libertatem non solvendi præscribere non potest. & ita debet intelligi *gl. in d.c. in aliquibus. in fi. eod.* quamvis *Doct.* aliter eam intelligant. *& Felyn.c. causam.de præscript. ac Card.consil.88.consultus.*

61 *Præscripta decima vini non se extendit ad fundum ex vinea factum.* Si tamen quispiam præscripserit decimam vini, si vinea fiat terra arabilis, non habet illius fundi decimam, quia non præscripsit illam: ut expresse decidit *Anton.in c. commissum. eodem.allegat.c. cum in tua.infra eod.§.pen. & fin.& Doct.in cap.auditis.de præscript.* quod intellige, ut dico inferius, quando alius perciperet aliam decimam: & qui præscripsit decimas antiquas, non habebit novalium decimas. *c.tua.1.de decim.* quia tantum præscriptum, possessum: *l.1.ff.de itin.act.priv.ubi Bart.*

62 *Novus inquilinus cui debeat decimam* Imò si aliquis veniat ad habitandum illic, ab eo non poterit habere decimam is, qui in aliis præscripsit: ideò cum ipse de novo solvat, tunc ecclesiæ parochiali solvere debet per *c. ad apostolicæ eod.& Floren.* docet *in 2. parte summæ, tit. 4. c. 3. §. vers. & nota quod episcopus.*

63 *Religiosi decimas* Etiam dicit ibi Floren. quòd clerici vel religiosi qui non habent parochiam, decimas præ-

præſcribere non poſſunt, *per c.placuit.* 2. *&* *ſeq.16.q.1.* Et notant *Doct.in c.de quarta.de præſcript.gl.& Doct.in c.penul.eod,Panor.in c.ſuggeſtum.*1.*nota.eod.* Illa tamen jura hoc non dicunt, ſed prohibent monachis jura parochialia uſurpare. ſi tamen decimas longiſſimo tempore ad præſcriptionem habili poſſederint, præſcribere illas poſſunt, ut ſuperius dixi, per *c.cum in tua.eod.* Verùm eſt quod de jure communi decimas petere ſine parochia non poſſunt, ſed poſt præſcriptionem ſic: quia illas non petunt tanquam ſint eis debitæ à jure communi, ſed quia præſcriptæ ſunt, quod eſt notandum pro religioſis. Idem tenet *Iohan.de Turre Crem. in c.ſi.in* 1.*q.*26.*q.*1. facit *c. quia.* 10. *q.*1.*& c.dudum.de privileg.* *an præſcribant.*

Quartus non poteſt laicus jus percipiendi decimas præſcribere, ut ſibi ab aliis ſolvantur, tum quòd ſacerdotibus & clericis à Deo optimo maximo datæ ſunt. *c.quamvis.eod.* tum miniſtrantibus & ſervientibus Deo in ſacramentis & aliis ſpiritualibus, quæ non poſſunt à laicis exerceri, ad hæc ſunt ipſi incapaces poſſeſſionis earum. *c.cauſam. de præſcriptionib.* ſimul quòd in diviſione eccleſiarum fuerint curatis aſſignatæ, *1.13.quæſt.1.* Ergo ipſis laicis competere non poſſunt, etiam ex longiſſimo tempore. imò belliſſimè, etiam inquit textus: *hanc conſuetudinem, quæ contra ſanctam eccleſiam chatoli-* 64 *Laicus decimas non præſcribit.*

cam augeri videtur, omnino interdicimus, ut nullo unquam modo, ullo tempore, oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus dentur. in cap. hanc consuetudinem. quæstio. 1. & bonum est argumentum de oblationibus ad decimas. *c. quamvis. eodem.* sic consuluit *Cardin. consil.* 58. *consultus. col.* 2. *D. Paul. Paris. consil.* 101. *bona. n.* 17. *& seq. in* 1. *vol.*

65 *Consuetudo laicorum percipiendi oblationes pro mimis, est damnata.*

Ideo, non excusarem illos laicos, qui in festis solennibus solent oblationem vini & panis auferre, ut dent mimis, in multis enim peccant, tum quia auferunt rem ecclesiæ, ideo sacrilegi sunt: etiam peccant, quia rem Deo dedicatam ad usus turpes mimorum convertunt, quod etiam est peccatum, per *regul. semel Deo. & c. donare* 86. *distinct.* tum quia in ecclesia bibunt & comedunt, & domum Dei tabernam faciunt, contra id quod Christus dixit: decet domum sanctitudo, *c. decet. de immun. eccles.* Ideo monendi sunt laici, ut ab hac turpi consuetudine desistant: aliàs excommunicandi.

66 *Solutio objectionis.*

Non obest quòd oblationes & decimæ continent quid extraordinarium, & difforme, id est, prout res incidit. nam quandoque granum, aliquando vinum, interdum oleum; & ista difformia non comprehenduntur consuetudine

tudine. *l. Seio. ff. de ann. legat.* ergo non præscribuntur. Respon actio generalis non curat diversitatem specierum. *l. nec refert. ff. quam dies leg. ced.* nec obstat *d. l. Seio.* quia distormitas pendebat ibi ex solo nutu voluptatis. His verbis utitur *Bald. in c. de quarta. in fi. de præscriptionib.*

Nec diuturnitas temporis vel consuetudo operatur vim privilegii, quando adest personæ incapacitas, licet alias regulariter contra. *l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & c. super quibusdam. in fi. de verb. signifi.* quia actus activorum sunt in patiente bene disposito: ut philosophus ait, qui actus non sunt in laico bene disposito, ut *Iohan. Monach. in c. 2. de præbend. in 6. docet.* 67 *Consuetudo quando vim privilegii habeat.*

Etiam quæ privilegio quæri possunt, non quærentur præscriptione data incapacitate. *gium & d. c. causam. de præscript. c. prohibemus. eod.* & quia lex resistit præscriptioni, & quia consuetudo non potest reddere incapacem capacẽ, *c. quanto. de consuet.* secus est in privilegio *l. quidam. ff. de re judic.* plenè *Stephan. Maleret, in tract. de elect. in 5. limitat.* 68 *Privilegium & præscriptio differunt in acquisitione.*

Fallit quando laicus eas possedisset per tempus immemoriale cum fama privilegii: nam tunc duobus concurrentibus decimas retinere potest. Primò quòd laicus possederit tanto 69 *Laicus decimas an & quando retineat.*

tempore, cujus initii memoria non sit. Secundò quòd probetur fama privilegii, videlicet quòd habuerit eas ante concilium Lateranense teste *Panor. Imol. & aliis in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl. per illum text.*

70 *Investitura decimæ an à laico probanda sit.*

Oportet tamen quòd doceat de aliquibus investituris obtentis ab ecclesia, & se vel majores suos fuisse aliquando investitos de ipsis. & hoc sufficit quando primam investituram à laico non ostenderet, teste *Io. Francis. in tractat. de præscrip. in 5. par. q. 7. col. 18.* alioqui semper inhabiles essent, & sic ullo nunquam tempore præscribere possent.

71 *Casus requisiti in decimis feudalibus.*

Advertendum est tamen in decimis feudalibus, ad sequentia, quæ ut intelligantur, reddo casus sequentes. Primus est, sufficit laico probare decimas à papa infeudatas, cum tempore immemoriali, etiam si non probetur ante concilium Lateranense habuisse. *c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.* ubi in fine sic dicitur: *hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò concessæ sunt.* ex quo textu sequentia colliguntur.

C. cum apostolica elucidatio.

72 *Absque concessione nunquam præscribitur.*

Primò, oportet concessionem laico esse factam, & sic absque concessione nunquam præscribitur. Secundò, quod illa confessio fuerit facta perpetuo: quia solent ad tempus, fortè ad tertiam generationem, dari. *c. fin. ubi Doct. de feud. §. emphiteusim. in authent. tit. de non alienan-*

alienan.reb.ec.col. 2. & regulariter ad tempus non perpetuo dantur. *c.possessiones. 16. q.* 1. & tunc post tempus non possent laici eas retinere, ut ibi.

73 Tertiò, quòd ab eo qui potestatem concedendi habet datæ fuerint, alioqui non posset alius laicus decimas concedere, neque plus juris concedendo transferre, quàm haberet. *c.cura.de jure patronat.* Unde episcopi, qui beneficio, sive pretio ecclesias vel decimas laicis dederunt, domum orationis domum negotiationis, & speluncam latronum faciunt: unde post eversionem cathedræ, à cœtu fidelium segregati, æterno verbere à domino flagellabuntur. *text.in summa 16.q.7.* Nec posset episcopus aut alius extra papam perpetuò concedere laicis decimas, & eos capaces facere rerum spiritualium, *c.2.de judic.c.bene quidem. 96.distinct.Panorm.in c.sacrosancta. de electio.& in c.contingit.de arbitris.*

Nullus extra papam capacem laicum ad decimas facere potest.

74 Quartò, requiritur quòd in feudum laicis concessæ sint, alias jure detinere eas non possent: unde videtur concludere text. ibi, quod religiosi possint de episcopi consensu decimas à laicis recipere, quando ipsi perpetuò eas in feudum habent. Igitur, si laici eas usurpaverint, religiosi eas accipere non possunt. *text.in c. fin.§.sane,de decimis.* multo minus alii laici à laicis.

Religiosi quando à laicis decimas perdant.

75 Ultimò, in illis casibus, in quibus laici decimas jure tenent, si occiderint, aut mutilaverint ecclesiæ rectorem, eas amittunt ipso jure, & hæredes nihil habere debent, imò puniuntur: ut scribitur in *c. in quibusdam, de pœn.* & in aliis casibus, ubi aliquid enorme contra ecclesiam committunt. *Hostien. in cap.* prohibemus. de deci. & in summa sua. §. fi. in 3. q.

Laici quo modo decimas perdant.

76 Secundus casus: sufficit laico probare possedisse per tempus immemoriale: cum aliqua recognitione ecclesiæ facta, ut pote si ratione istarum decimarum ecclesiam recognoscat, præsumitur quod jure ei fuerint ab ecclesia traditæ, postquam eam recognoscit: licet de fama privilegii non probaverit, nec ante concilium Lateranense habuisse, sed si non probaret recognitionem, non valeret, & ista est communis opinio, ut testatur *Iohan. Francisc. in d. q. 5. & q. 7. in fi. col. 21. in tract. de præscriptionib.* probat *tex. in d. §. sane. can. fin. de decim. in 6.* & cancellaria Rom. hanc opinionem probare videtur, quia laico narranti se in possessione esse ab antiquo, & ab ecclesia sibi esse infeudatas, dat literas contra rectorem, in cujus parochia consistunt, si eis spolietur, vel aliàs indebitè molestetur teste Collectario, in *c. ad hac de decim. Dominic. in c. fi. §. sane eodem, tit. in 6.*

Tempus immemoriale cum recognitione sufficit laico.

77. Tertius, non sufficit laico se possedisse decimas per mille annos probare, etiam si infeudationem à laico factam ostenderit: nisi is laicus jure habere se ostendat, ut pote à papa, quia longinqua usurpatio jus non tribuit.

Possessio etiam centenaria non juvat laicum.

buit. *c. illud 93. distinct. & c. quia. 10. q. 3.* & prætor non tuetur iniquam possessionem *l. cum sponsus. §. si res. ff. de publicâ.* proventus enim primitiarum & decimationum præscriptione tolli non possunt, etiam si à Romano pontifice quilibet laicus super his rescriptum impetraverit *c. placuit. 2. in 16. q. 3. §. proventus.*

Quartus, non sufficit laico probare per tempus longissimum, etiam quingentorum annorum, se decimas in aliquo beneficio recepisse, si ab ecclesia decimam non recognoscat, vel de investitura ecclesiæ non appareat, vel saltem de aliqua compensatione ratione decimarum ecclesiæ data, unde si ecclesia nulla habeat bona temporalia, præsumitur laicum usurpasse decimas, & tunc non valebit etiam longissima mille annorum possessio. Audi quid beatus dicat Cyprianus, Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit; sed qui primus ante omnes est Christus prior fecerit. Nec enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed dei veritatem *c. fin. 8. distinct.* Imò si clerici à laicis decimas receperint, tenentur eas dimittere, non obstante aliquo tempore. *c. cum & plantare, in princip. de privileg.* multo fortius laici non poterunt juvari aliqua temporis præscriptione, cùm ipsi eas usurparint, si non probetur saltem infeudatio ab ecclesia facta, vel recognitio, ut superius dictum fuit.

78. *Probare laicus quomodo possit decimas ad se spectare.*

Nec

79 *Ante concilium vel post habeat laicus, non interest.*

Nec fieri debet differentia, an laici habuerint ante concilium Lateranense, vel post, quo acquirendum jus in ipsis: quia tam inhabiles erant ante concilium, quàm post. nempe utroque tempore Deus eas sacerdotibus & clericis assignaverat. & demum papa Dionysius, dum divisit parochias, ut superius scripsi, sed jura tantum faciunt differentiam ante vel post concilium in hoc: quia laici habentes ab ecclesia ante concilium, possunt religiosis vel aliis ecclesiis decimas cum consensu episcopi concedere. *c.cum apostolica.de his quæ fiunt à prælat.c.uno.§.sane.de decim.in 6.*

Si verò post concilium Lateranense laici habeant, non possunt aliis ecclesiis quam parochialibus illis ad quas spectabant, decimas etiam cum episcopi consensu transferre. *d.c.prohibemus.de decim.* & quia sacerdotes pro omnibus orare solent, quorum eleemosinas & oblationes accipiunt, qua fronte præsumant laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel ipsi comedere, vel aliis concedere, cùm ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare? *c.quia.*10.*q.*1.

80 *Quanto tempore opus sit ad præscribendum decimas.*

Nunc videndum est quantum tempus in præscriptionibus requiratur; & ut hujus notitia habeatur, sequentes facio casus: Primus est, ecclesia contra aliam, & curatus contra alium decimas præscribere potest spacio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide. *c.1.de præscript.*

ſcript.in 6. ſic debet intelligi, *c. ad aures.de præſcript.* & alia jura antiqua de præſcriptione decimarum loquentia.

81 Secundus, eccleſia contra eccleſiam ſine titulo decimas præſcribit, per tempus, cujus memoria non eſt in contrarium, poſſidendo. *d.c. in fin.* unde quia per diviſionem parochiarum decimæ cuilibet curato in ſua parochia ſunt aſſignatæ, *c.paſtoralis.de his quæ fiunt à prælat.* ideo quilibet curatus non tenetur probare decimas in ſua parochia exiſtentes ad ſe pertinere quia de jure communi fundatus eſt, id eſt, jus ei illas aſſignavit, ut ſuperius dictum exitit. In alia parochia ſecus eſt, ob id ſi monaſterium, vel canonici in parochia aliqua dicant decimas ad ſe pertinere, hoc probare debent & titulum oſtendere, videlicet papæ vel epiſcopi conceſſionem. Item ſe poſſediſſe eas ratione illius tituli per quadraginta annos, alioqui etiam ſpoliati non reſtituentur.

Eccleſia contra eccleſiam quanto tempore præſcribat.

82 Cap. ad decimas. de reſtitu. ſpoliatio in 6. ubi duo erant, videlicet præſumptio iuris contra dictos canonicos, & juris præſumptio pro B. clerico, & ſic intelligit illum text. Bertrand. conſil. 350. etiam ſi ſufficienter. col. 1. vol. 2. de primò impreſſis. ubi dicit de curato quando diviſio facta eſt per jurisdictiones, ſi extra jurisdictionem ſit decima ſita, curatus de jure communi etiam fundatus erit, & hoc procedit quando titulus non erat ſufficiens: aliàs non requiritur alia præſcriptio. unde ſi ex donatione laici facta eccleſiæ cum epiſcopi conſenſu monaſteri-

Intellectus ad c. ad decimas.

nasterium, vel canonici decimas habeant, tunc etiam sine præscriptione eas retinere poterunt, si laicus ante eas jure habebat. *c. cum apostolicæ. de his quæ fiunt à præla.*

83 *Elucidatur c. 1. de præscript.* Idem si curatus in alia parochia dicat decimas ad se spectare, ipse enim hoc casu probare debet titulum, cum quadragenaria possessione, quia jus canonicum isti curato resistit, ut in aliena parochia decimas possideat; nam cuilibet in suo loco decimæ assignatæ fuerunt, ob id ipse parochus in alieno solo non est de jure communi fundatus quia, ei non est assignata decima in alieno loco debet probare vel plenum titulũ vel quadraginta annorum possessionem cum titulo colorato, vel sine titulo immemorialem possessionem. & sic omnis etiam episcopus, qui petit decimas in parochia curati, probare debet eas ad se spectare, cap. 1. de præscrip. in 6. Curatus verò non, quia à jure sunt ei tributæ, & concessæ, ut superius dixi, scilicet à Dionysio, dividendo parochias: *& de hoc plenius scribam in tract. de congrua portio. q. ultima.*

84 *Ecclesia decimas à laico habens eas non præscribit* Tertius casus, ecclesia, monasterium, vel persona ecclesiastica ex donatione laici decimas detinens, eas præscribere non potest, etiam per tantum tempus cujus memoria non sit in contrarium per c. dudum, de dec. ibi, in decima, & ecclesiis à rege, & regina donatis perscriptionẽ non poterit opponere pars adversa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, quia donationis regis ac reginæ allegatus titulus

lus nullus erat, cùm sacrilegii crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquod de manu receperit laicali, ubi Panor. notat, quod reges sunt puri laici, & non possunt donare jura ecclesiastica: & si donaverint, non præstant titulum præscribendi, *text. in ca si vers. contractus* ibi, ut nec jus aliquod tribuant nec præscribendi etiam causam parent. *ibid. de reb. eccles. non alienan. in 6.* imò si quis principum, vel aliorum laicorum dispositionem seu dominationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur. *c. si quis 16. q. 7.*

Non refragatur, *c. primum in fi. de præscript.* in 6. ubi sine titulo, etiam si ius commune contra illum sit, potest quis præscribere. Respond. ecclesiasticam rem, etiam sine titulo præscribi posse. quando adesset bona fides, vel non esset saltem mala fides: sed hic titulus habitus ab eo qui non potest concedere, inducit malam fidem, ideo quis cum mala fide nunquam præscribit *c. vigilanti. & c. fi. de præscript.* ibi. *nulla valeat absque bona fide præscriptio. Ioh. Francis.* Balb. *in tract. de præscript. in 2. parte. 3. partis. q. 6.* 85 *Elucidatur c. de præscript. in 6.*

Nam

86 *Male fidei possessor quis credatur.* Nam qui contra jura mercatur, malæ fidei possessor creditur. *l. quemadmodum. C. de agric. & censib. lib. 10. reg. jur. qui contra jura. de reg. jur. in 6. gl. in verbo. præscriptione. c. apostolicæ. de donation. & in c. 2. de his quæ fiunt à prælat. Socyn. consi. 28. viso quodam. col. 9. in 2. q. vol. 2.* & in hac præscriptione etiam centenaria requiritur bona fides, teste *Perus. in c. 1. in fi. de præscript. in 6. Doctor. in c. si diligenti, illo tit. Cuman. consil. 64. Titius & Sempronius.*

87 *Error juris præscriptionem impedit.* Etiam juris error impedit præscriptionem *l. nunquam ff. de usucap.* probat etiam *Matthæ. de Afflictis, in Neapol. decis. 374.* in causa, quando esset contra legem, ut hoc casu in decimis à laico possidentis teste. *Bar. in l. sed si lege. §. scire. ff. de* petit. *hæred. Felyn. in c. de quarta col. 10. & sequent. de præscript. Ioh. Francis. in repetit. l. Celsus. in 4. notab. ff. de usucapion.*

88 *Confirmatio quando titulum præbeat, & quo tempore incipiat præscriptio.* Imò si apparet de confirmatione illius tituli invalidi, etiam à papa facta, postquam apparet de invaliditate tituli confirmati à papa; tunc illa confirmatio non præbet titulum ad præscribendum, ut *Panor.* scribit in *d. c. dudum. c. col. 2.*

Et

Et ideo ecclesia quæ habet hanc confirmationem tituli invalidi, non præscribet decimam donatam à laico ratione illius tituli, nisi per tantum tempus, cujus initii non est memoria, quæ præscriptio non computabitur à titulo laici, sed à papæ confirmatione. *Panor. ubi supra, & Ias. consil. 19. in causa. col. 2. in 3. vol.* 89 *Confirmatio in forma communi quid operetur.*

Si verò confirmatio facta fuerit in forma communi de his bonis, quæ jure putat habere ecclesiam, ut ea quæ justè possides, tibi confirmamus, tunc hæc confirmatio loco tituli habetur, & postea præscribet ecclesia per quadraginta annos: quia præsumitur quòd præcesserit titulus habilis: & hoc casu est error facti, non juris, qui præscribendi causam dare potest. *l. justo. ff. de usucap. Doct. in d. l. Celsus. ff. de usucap.* 90 *De clausula sicut justè possidetis, &c.*

Et si dicunt Doct. quòd confirmatio facta in forma communi, ut fieri solet, nullam affert præjudicium tertio, nam ut plurimum religiosi habent multas similes confirmationes, in quibus omnia per eos possessa numerantur; sed per tales confirmationes non relevantur ab onere probandi illa bona ad eos de jure pertinere: quia illa verba sunt narrativa, quæ recipiunt tacitam conditionem, scilicet si ita sit, id est, si justè possideatis, & bona pertinent ad vos, & in his solet apponi ista clausula, *sicut justè possidetis, confirmamus*. ergo oportet probare, quòd justè possidebant, nisi post confirmatio- 91 *Confirmatio facta in forma communi nullum affert præjudicium tertio.*

nem probaverint, se per longissimum tempus possedisse: quia tunc præscribere poterunt, scilicet per quadraginta annos. nam hæc confirmatio est loco tituli. *c. venerabilis, de confirmation. util. c.* 1. *de præscript. in* 6.

92 *Titulum ostendere quando non sit opus.*

Et sic hoc casu melius est non ostendere titulum, vel non exprimere in confirmatione, quàm exprimere titulum invalidum, videlicet à laico habitum, quia ostendendo vel exprimendo titulum nullum, malam fidem præsumere facit, & sic nunquam sic possidens præscribit, & qui illum ostendit, imputet fatuitati suæ. *Collect. in cap. dudum. eod.* secus si illum non exhibeat, quia tunc præsumitur titulus ostendendo confirmationem cum possessione quadraginta annorum. *d.c.* 1. *in fi. de præscript. in* 6. sed quando ostenditur titulus à laico, jam apparet nullum esse titulum, & à jure improbatum, & sic habentes fuisse in mala fide, & in juris errore; ergo præscribere non potuerunt: & ita loquitur *d.c. dudum.* Ego tamen nollem hoc consulere laico, quia timerem conscientiam: nam sic consulendo, jus ecclesiæ auferre videor, ideo tu advocate, cave tibi, & conscientiæ tuæ, ne dicendo non ostendas titulum, te in titulum diabolo dones. Unde dicit *text. in c. clerici.* 16. *q.* 3. clerici quilibet quacunque diuturnitate temporis de ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in jus præscriptione

ptione temporis non revocentur, dummodo pateat ecclesiæ rem fuisse.

Item illi qui receperunt à manibus laicorum decimas, præscribere eas quandiu vivunt non poterunt, quia malæ fidei possessores sunt: sed omnibus his mortuis successores poterunt præscribere per tempus immemoriale possidendo, à morte illorum, qui receperunt computando. Ista est gl. singularis *in c. cura. glos. magna in fin. de jure patronat.* quia isti successores justam habent ignorantiæ causam, cum in alterius locum succedant, *l. qui in alterius, ff. de regul. jur.* & illam gl. approbat *Barbat. in consil.* 8. *sapienter. col.* 1. 4. *in* 2. *vol.* dicens factum prædecessoris non nocere successori in dignitate, vel beneficio, quia ab eo nil juris habet, secus in successore hæreditario, & si hi successores confirmationem habuerint, poterunt per quadraginta annos à morte aliorum, qui receperunt à laicis computandos, præscribere: & de his successoribus scripsi plenè *in* §. *declarantes*, in verb. *successores*, de mandat. *apostol. in concordant.* si tamen ipsi ostenderent titulum à laico habitum, ipsi etiam cùm sint in mala fide, non possent præscribere, ut superius dictum fuit. 93 *Recipientes à laicis decimas eas non præscribunt.*

Quæro, quommodo probetur hæc præscriptio temporis immemorialis, id est centum 94 *Præscriptio*

temporis immemorialis quomodo probetur, nirum ex visu. annorum, teste *Cepol. in tract. de servit. urban. præd. c. 19. in princ. col. 2.*? Respon. testes allegantes præscriptionem tanti temporis, cujus non est memoria, debent dicere, quod viderunt talem semper possedisse, per *l. si arbiter ff. de probat.* ibi. sed cùm omnium hæc est opinio, nec vidisse, nec audisse, cum id opus fieret.

95 *Ex auditu.* Item quòd audiverint à suis majoribus, à tali N. & talibus, quòd semper viderant eum possedisse. *c. licet ex quadam. ubi Aret. de testib. col.* 1. & an ab uno sufficiat dicere se audisse *text. in d. c. licet* dicit, à duobus saltem: sed *Iacob. in d. l. si arbiter.* sufficere se audisse ab uno in aliis causis arbitratur, quam matrimonialibus, & sufficere unum nominare, dum tamen dicat & ab aliis & cæt. sed in matrimonialibus duo requiruntur & an debeant testes nominare personam, à qua audiverunt, decidit etiam *Aret. consil. 73. diligentur. col. 8. & sequen.*

96 *Item ex communi fama & opinione.* Item quòd communis fama & opinio est, quòd ipse semper possedit, & quod numquam audierunt, nec viderunt contrarium, *d. l. si arbiter ibid.* sed cum omnium hæc est opinio nec audisse, nec vidisse. consuluit *Signor. homed. consil. 70. in quæstione. n. 19. vers. venio ad secundum*, ubi dicit testes debere dicere communem esse opinionem, & se non audisse, vel vidisse contrarium, nec audisse, vel vidisse, qui viderint, vel audierint contrarium, *Alex. con-*

consil.16.in causa.n.10.in 5.vol. sufficit tamen, quòd testes deponant de communi opinione & fama eorum, qui verisimiliter scientiam talis rei habuerunt, vel scire potuerunt, ut docet *Anton.& alii in c. quid per novale. de verb.signif. & Alex.consil. 16. in causa. col.4.n.11.in 5.vol.*

Item memoriam extare, potest probari per instrumentum, non verò contrarium, scilicet memoriam non extare, teste *Ioh.Andr.in c. 1.de præscript.in 6. in novella & ibi Gemin. & Franc.in tract.de præscrip. in 2. parte. 3. partis princ. q.6.in fi.* 97 *Memoriam extare potest probari per instrumentum.*

Ad hæc potest etiam probari per contrarium negativè, videlicet non possedisse, & in hoc si utraque pars probet, illi testes recipi & præferri debent, qui affirmativè deponunt, videlicet, quòd sua memoria viderunt alium possedisse, vel duo testes dicant se adivisse hoc opus esse manu factum. *gl.in d.l.si arbiter.* quia plus creditur testibus affirmantibus, & sic memoriam extare deponnentibus, quàm negativam asserentibus, per *gl.in l.diem proferre. §. si plures ubi addidi.ff.de arbitr. Bar.& Alexand.in l.hæredes palam in princip.de testam.ff. Alex. consil.* 110. *visis acutissimis, in fi. vol.* 1. & *consil.108.in causa.col.2.in 2. vol.* & plenè *Bertrand.consil.184.viso processu. in 2. vol. col.2.usque in fin.ex 1.edition.* 98 *Testes affirmativè deponentes præferuntur.*

99 *Testes probantes memoriam non extare cujus ætatis esse debeant.* Cujus ætatis esse debeant isti testes? *Dom. in d. c. 1. de præscrip. in 6.* dicit debere esse ad minus quinquaginta quatuor annorum, vel saltem tanti temporis ultra quadraginta annos quo fuerint doli capaces tempore, quo inceperunt possidere, *gl. in c. relatum. 37. dist.* ut si saltem probent possessionem quadraginta annorum, & præscriptionem, sed de visu & auditu non sufficeret dispositio, nisi à 40. annis supra. *gl. & Perus. in d. c. 1. in fi. de præscript. in 6.*

100 *Decimæ quando per decem annos præscribantur.* Quartus casus est ecclesia contra laicum, vel laicus contra alium, qui justè habet decimas, potest eas præscribere per decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes. *Felyn. in c. causam. col. 5. de præscription.* quia res de facili ad suam naturam revertitur, *l. si unus. §. pactus. ff. de pact. Card. consil. 146. notum sit. in fi. & Cuman. consil. 83. quia causa. circa fi. & D. Pau. Paris. consil. 25. vidi. col. 2. vol. 4. Ioh. Franc. in tract. præscrip. q. 7. in fi. Carol. Ruinus, consil. 142. clarū. in 5. vol.* & sic potest sustineri conclusio, decimas præscribi per decem annos posse: intellige videlicet contra laicum, sed non contra ecclesiam ut *c. 1. de præscript. in 6.*

101 *Imperator à solutione decimarū non potest eximere.* Quintus casus, non potest laicus quicunque etiam imperator, quemcunque à solutione decimarum, quæ divina constitutione debentur, eximere quantumcunque generaliter concedat *c. tua. 1. eod.* ideo dicit generaliter ibi, non quòd gene-

generale plus operetur quàm speciale, sed ut habetur in integr. *d.c.tua.2.* ibidem ratione generalis concessionis imperatoris possidentes terras volebant se excusare à decimarum solutione. sic inveni in integra *in d. c. tua. ibid.* & infrà, quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore & districtu per imperialem concessionem adeptos decimas sub hac generalitate detinere præsumunt, &c. *Intellectus c. tua.*

102 Sextus casus, potest ex diuturnitate temporis induci certus modus in decimarum solutione, sicut compositio hoc facere potest. *c.ex multiplici.de decim. Cardin.d.consil.*146 *notum, per text in c.ex parte.de censib.* *Diuturnitas temporis modum solutioni decimæ inducere potest.*

103 Ultimò privilegio, & exemptione tolluntur decimæ, non omnino: sed papa ex justa causa aliquos eximere potest, & illis decimas in aliquibus remittere, *c.à nobis.de dec.sicut Cistertien.* & multis aliis concessit religiosis, propter eorum insignem vitam, ut non solverent decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colerent, *c.ex parte.*1. *& seq. eod.* ubi dicit eos de aliis rebus non posse aliud vendicare, nec subtrahere ecclesiæ parochiali. per *c.fi.§.penul.ibid.in6. Henr. Bohic. in c. pervenit.col.3.eod.* & super hoc consuluit *Decius in consil.*113.*viso tenore* ubi concludit papam aliquos à decimarum præstatione eximere posse. *Privilegio an decimæ tollantur.*

Item etiam aliquas possessiones, ut videmus in hortis religiosorum quos eximit. c.

104 *Horti religiosorum à decimis exempti.* *ex parte* 1. *eod.* & idem in hortis leprosorum. *c.* 2. *de eccl. ædific. Host. in c. nuper. col.* 1. *de dec.* interdum privilegium concedit monasterio, & suis membris: de quo in *c. fi. ut lite pend.*

150 *Papa quando jus divinum remittere possit* Non refragatur quòd papa non possit jus divinum tollere: fateor, sed modificare, & distinguere potest. *clem. ne Romani. de elect. gl. in c. de decimis.* 16. *q.* 1.

106 *Præcepta decalogi irremissibilia.* Nec obstat, quòd præcepta decalogi sunt irremissibilia, ideo istud præceptum de solvendis decimis est morale, ergo est irremissibile. Res. in decalogi præceptis honor Dei est irremissibilis, quando ibi consideratur solus honor & præcipuus: ut in præcepto, non habebis Deos alienos, & honora patrem tuum. sed in decimis est duplex consideratio: prima quatenus honor Dei versatur, nempe Deus eas sibi retinuit in signum universalis dominii. *c. tua.* 2. *eod.* & hoc non potest decima in totum remitti; quia papa non potest facere, ut non exhibeatur honor Deo, maximè quia illum sibi honorem in decimis Deus reservavit: & papa qui debet esse dispensator fidelis & prudens, non esset Deo fidelis & prudens, si honorem Deo debitũ remitteret: ideo non posset facere constitutionem, qua sanciret nullum ad decimas teneri, *arg. c. memor. sum.* 24. *q.* 1. imò dicit *text. in c. si ea.* 25. *q.* 2. si ea destruerem, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed eversor esse comprobarer, nec ut interim ista servarentur, quia præcepta Dei non recipiunt

piunt interim: ut sanctè docet reverendus in Christo pater *D. Robertus Cenalis Arboricen. episcopus. in suo libro, in Interimenses.*

107 Secunda consideratio est in ecclesiæ utilitate, quæ ex decimarum solutione provenit. solutio enim decimarum concernit commodum ecclesiarum, & clericorum: ideo papa tanquam generalis administrator & Dei vicarius, potest hoc commodum in aliquibus rebus remittere, & ex causa dispensare: & tunc non venit contra Dei præceptum, sed contra ecclesiæ constitutionem, quæ statuit ut curatis facta parochiarum divisione, exolverentur. *Hostiens. Panor. & alii in c. à nobis. eod. Ioh. Lupus in tract. de libert. eccles. q. 3. vers. sed viso & habito. col. 2.* & sic non posset papa facere, ut curatus nulla alia habens bona, decimas aliquas non haberet: quia hoc est naturale, ut qui ministrat spiritualia vivere ex temporalibus debeat: vel quòd nullæ decimæ solverentur, quia non recognosceretur Deus, ut superius dixi. De quo plenè scribit *Henr. Boh. in d. c. à nobis col. 1. & 2. sequitur Mar. Mantuan. in consil. 121. nolebam num. 192. & sequen.* & sic cum papa sua constitutione curatis eas assignaverit, poterit ex causa aliis concedere; nec contra jus divinum facit, dummodo curatus possit vivere ex aliis ecclesiæ redditibus.

Solutio decimarum concernit commodum ecclesiæ.

108 *Detinens decimas sine causa non est tutus, sicut nec plura habens beneficia.*

Nec esset tutus quoad Deum, qui decimas sine causa teneret, etiam ex papæ concessione, sicut retinens plura beneficia ex papæ dispensatione, non est tutus quod ad Deum, si sine causa fuit secum dispensatum. per *gl. in c. non est de voto.* Ideo papa in totum eas remittere non potest in aliquibus rebus. sic consuluit *Socyn. consil. 297. viso privilegio. vol. 2.*

109 *Confessores quid super decimis agere debent.*

Ideo dicit *text. in clemen fi. de pœnis.* quòd confessores debent purgare conscientiam confitentium in solutione decimarum, nam si confitens non solverit quotam, partem, vel integram, non sublatam per consuetudinem, tunc confessor illam præcipiat solvi juxta consuetudinem. si verò est consuetudo non solvendi decimas personales, ut nunc est, tunc dicat confitenti, qui decimas non solvit, si sit paratus eas solvere, si peterentur: & si dicat se paratum, eo quòd non contemnit ecclesiæ præceptum, nec Dei, poterit sic absolvi, & non peccat: ut expresse *Floren. scripsit in 2. parte summæ. tit. 4. c. 3. rub. de dec. in fi.* & hoc est notandum pro his qui audiunt confessiones, ut sic interrogent confitentes, & sic faciant.

110 *Papa decimas aliquando principi vel laico concedere possit.*

Item ex maxima causa posset papa principi seculari dare decimas alicujus loci, etiam perpetuò, vel alteri laico: ut pote si concederet regi Franciæ decimas illorum locorum hæreticorum, quos ad fidei unitatem convertere posset. *c. Adrianus. 63, distinct. c. 1. ubi scripsi. de*

de præscript. Hoc expressum scribit *Henr. Boh. in c. à nobis, col. 2. eod. & Astesa in sua summa. lib. 6. partis. 2. rubr. de decim. tit. 35. facit c. cum apostolica. in fi. de his quæ fi à prælat.* ubi in feudum perpetuò datæ erant. *c. fin. §. sane. de decis. in 6.* alioqui dicit *text. in c. placuit. 1. §. item decima. 16. q. 3.* Item decimæ Deo mandante sacerdotibus & Levitis separatæ sunt, ut de sorte Domini vivant, qui in eius sorte connumerantur: non ergo cujusquam privilegio laicis concedi possunt, ne divinis mandatis authoritas humana præjudicium inferat. *Collect. tractat. in c. ad hæc in fi. eod. Hostien. in summa. in §. fi. vers. 3. quæritur. inde Petr. Belluge, in specul. princip. rub. de decim. n. 24.* refert papam dedisse decimas regibus Hispaniarum, & Aragonum illarum terrarum, quæ à manibus evellerent Saracenorum: & illam donationem valere firmat. Possent etiam episcopi decimas in alimoniam concedere alicui pauperi laico ad tempus, ut docet *Bertach. in tract. de episcop. in 2. parte 4. lib. q. 41. n. 89. allegat. nota. in c. penul. & fi. 10. q. & c. causam de præscriptionibus.*

Insuper, si scandalum generale oriretur, si decimas ecclesia à militibus per censuram ecclesiæ exigeret, tunc decimarum exactio suspendenda est, nam ubi per graves dissensionũ scissuras non hujus aut illius hominis est periculum, sed latet strages plurimorum, detrahen- *111 Exactio decimarum suspendenda.*

hendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sincera charitas subveniat, *c. ut constitueretur. in fine.* 80. *dist. Astesa in summa. 2. parte. rub. de dec. lib. 6. art. 3. vers. obijcitur.* & ita facit concilium Lateranense, quod noluit cogere laicos, propter scandalum, ut statim decimas restituerent, sed ne illas transferrent: existimans ecclesias saltem per illorum obitum eas recuperare: quod fecissent, si id temporis diligentes fuissent ecclesiæ ministris, ut suprà scripsi q. 10.

112 *Post præscriptionem quando quis recipiatur. Arestum.*

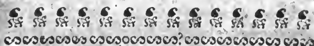
Item, quamvis decimæ præscribantur per quadraginta annos, videlicet ab ecclesia contra ecclesiam, tamen ecclesia habet post quadraginta annos quadriennium ad petendum dictas decimas: intra quod si negligenter omittat petere, non recipietur postea. *c. 1. de in integr. restitut. in 6.* Si verò non omiserit negligenter, adhuc admittetur post quadraginta annos, & quadriennium elapsum: ut fuit judicatum in hoc senatu, anno 1518. die 13. Aprilis post Pascha, pro administratoribus domus Dei Parisien. contra religiosas de portu regali. & deduci debet tempus impedimenti, ut alibi scripsi.

113 *Solventes decimas post privilegium illi renunciant.*

Ad hæc si habentes privilegium non solvendi decimas, religiosi fortè, vel alii, eas solvant, illi privilegio renuntiare censentur. *c. accedentibus & c. si de terra de privileg.* Et idem in eo qui præscripsit, vel alio jure decimam habet, ut præscriptioni renuntiasse videatur, etiam semel solvendo. *arg. c. cum accessissent. in fin.*

fin. de constitution. nisi cum protestatione solvissent, juxta ea quæ notat Bartol. *in l. non solum. §. morte ff. de nov. oper. nuntiat. & Doct. in c. cum Martinus. de constitut. Socyn. consil. 296. viso privilegio. col. 2. ver. si. quarto istà, in secundo volum.*

114 Ultimò privilegium concessum religiosis super decimis non solvendis, non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis possessione erat ecclesia parochialis, vel alia, ut consuluit *Oldrad. consil. 268.* quæstio est, utrum quia in dubio privilegium debet intelligi sine tertii præjudicio, *c. quamvis, de rescript. in 6.* Alia hic innumera vobis congerere possem; sed ista sufficere ratus ea missa faciam. *Privilegium de decimis non solvendis non intelligitur de decimis possessis.*

QUÆSTIO XIV.

An sublatis decimis in toto, vel in parte novalia debeantur?

1 Decimo quartò principaliter quæro an sublatis decimis in toto, vel in parte, novalia debeantur? Et respondet *text. in c. tua. 1. in fi. eod. tit.* sic dicens: *Nec occasione decimationis antiquæ, licet in feudum concessæ sint, decimæ novalium usurpandæ* *An sublatis decimis in toto vel in parte novalia debeantur.*

pandæ sunt, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda. Unde intelligunt Doctores illum text. in laicis, quòd si donatio decimarum illis facta sit, quia est odiosa, ideo restringenda, quare non debentur laicis novalia. Contrarium est, si decimæ concessæ sint clericis, ut etiam decimæ novalium eis debeantur, quia maius est eis concessum: ergo & minus. *c. ex parte. 3. ibidem.* & ita intelligunt illa jura *gloss. & Docto ibid.*

2 *Regula quod decima novalium ad curatum spectant.*

Ego verò arbitror, Doctor. ibi hactenus in his defecisse nam text. *in c. cum contingat. eodem titulo,* regulam tradit sic: *Cùm in quibusdam parochiis ad quasdam ecclesias, vel personas ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris à nobis ad quem hujusmodi novalium decima incipiat pertinere. Respon. quòd cum perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de jure communi pertineat, decima novalium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas procul dubio pertinere noscuntur: nisi ab his qui alias percipiunt decimas, rationabilis causa ostendatur, per quam apparet novalium ad eos decimas pertinere.*

3 *Intellectus ad c. cum contingat.*

Ecce igitur regulam, quòd ubicunque alicui sunt concessæ, etiam à papa decimæ sive

sive laicis, sive clericis, decimæ novalium eis non debentur. in *d. c. cum contingat.* sed ad ecclesias parochiales, cùm eis sint assignatæ omnes decimæ; de jure communi pertinent. & Docto. intelligunt illum text. in eo qui præscripsit decimas, ut decimas novalium habere non possit: secus in alio. & hoc probant illo text. in verb. *ab antiquo*, Ego tamen contrarium dico inferius, imò debet intelligi text. ibi ab antiquo quod perceptio decimarum erat antiquitus concessa, & pertinebat, & non de novo. sic dicitur in *c. tua. in fi. ibid.* nec occasione decimationis antiquæ non vult se restringere tantum ad decimam præscriptam sed illæ decimæ erant longè ante illam decretalem concessæ, non de novo: tamen erant longo tempore possessæ, licet adhuc non essent præscriptæ.

4 *Decima novalium intra duas parochias ad quam pertineant.*

Si verò novalia apparent inter duas parochias, & nescitur intra quam illarum, quia non apparent ibi limites, sed in locis vicinis apparent: tunc inter illas ecclesias fieri divisio debet. teste *Henr. Bohic. in c. pervenit. 1. col. 1. de decim allegat. c. cum quis. §. 1. de sepul. in 6.* Ego putarem pro modo limitum cuilibet parochiæ assignandas, adeò quod si limites unius parochiæ veniant usque ad tres partes novalium, illa ecclesia tres partes habebit decimarum, altera aliam partem: ut plenè explicatur in *§. præterea de rer.*

rer. div. in instit. & per Bar. *in tract. de Alveo & Tyber.*

5 *Episcopus quando decimas novaliũ concedere possit.*

Si verò nulli appareant limites, quibus illa novalia regi possunt, tunc episcopus assignare eas novalium decimas poterit. *c. quoniam de decim.*

6 *Intellectus ad c. ex parte.*

Non refragatur *c. ex parte 3.* ubi videntur decimæ novalium concessæ, ut per Doctor. Respon. quidam illum text. intelligendum putant, quando conceditur, ut de laboribus suis aliqui non teneantur decimas solvere, tunc non tenebuntur solvere etiam de novalibus, quæ propriis manibus excolunt, nam cum maius sit concessum, ut de laboribus, id, est in quibus laborant propriis manibus, decimas solvere non teneantur, etiam de minoribus, scilicet de novalibus in quibus laborant solvere non tenebuntur: quia non fiunt tot novalia, quot erant antea terræ laborabiles: & in his non est maximum præjudicium ecclesiis parochialibus. Sed quando conceduntur decimæ alicuius parochiæ monasterio, quod ipsi possint decimas novalium habere, hoc est prohibitum: nam parochiali ecclesiæ debentur, quia illi omnes decimæ à principio fuerunt assignatæ, & in hoc casu privilegium, quatenus concernit tertii præjudicium, est restringendum *c. olim. de verb. sign. & ibi Doct.* confingunt quatuor intellectus quorum nullus verus est.

Ideo intelligerem illum text. quòd ibi concessio

cessio decimarum fuit facta ecclesiæ parochiali 7
cui erant de jure communi debitæ, ut ex integra apparet: ergo cum res de facili ad suam revertantur naturam. *l. si unus.* §. *pactus ff. de pact.* & redire ad jus commune est favorabile. *glossa in capit. statutum. de præbendis. in* 6. ideo quando redditur ad jus commune, ex prima concessione, & novalium decimæ concessæ censentur: ita est in illo textu parochiarum suarum. Sed dicet quis, frustra impetratur, quod jure communi conceditur. *l. una. C. de thesaur. lib.* 10. ergo frustra curatus eas impetratur decimas. Responde, ut patet in integra: decimæ illius parochiæ novales erant ab episcopo concessæ canonico Novarien. ideo curatus impetravit à papa privilegium, ut sibi non obstante concessione episcopi, quam de consuetudine dicebat se habere posse, decimæ deberentur impetranti, & papa hoc concedit dicens, decimas novalium ad ecclesias parochiales pertinere: nec sunt in integra illa verba, quia ubi maius conceditur, minus concessum esse videtur. nam in privilegiis non valet argumentum à majori, sed à comprehensis: quia illud concessum censetur, quod in privilegio comprehensum est *c. fi. de translat. episcop. regul. jur. in* 6. nisi illa sint accessoria consecutiva. *gl. in c. quia in tantum. de præbend. Felyn. in c. postulastis. col.* 13. *& sequ. de rescrip.* & decretalis integra sic est, ut inveni eam in antiqua Honorii compilatione.

Novus intellectus authoris ad c ex parte.

Rectori ecclesiæ beatæ Mariæ de Nibiola.

8 *Decretalis c. ex parte ex integra.*

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quòd in ecclesia parochiali tuæ veteres percipis decimas integraliter: per hoc credimus, quòd ad te debeant in eadem parochia novalium & decimæ pertinere. Sed F. V. N. episcopi Novarien. ejusmodi novalium decimas R. Bus canonico Novarien. quasi hoc potuerit de consuetudine, quæ dicenda esset verius corruptela, concessit, pro quo quidam ad quosdam ipsos judices nostras literas impetraverunt, qui iniquam contra te definitivam sententiam protulerunt: à qua cùm tu ad nos vocem appellationis emitteres, aliis obtinuisse negotium delegari à nobis. Ergo humiliter postulasti, ut de indulgentia nostra in parochia ecclesiæ tuæ, in qua veteres percipis decimas, haberes & decimas de novalibus recipiendi facultatem, cum ergo perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de jure communi pertineat, per quod decimæ novalium quæ fiunt in parochiis earundem, ad ipsas spectare noscuntur: tibi, & ecclesiæ tuæ prædictorum novalium decimas indulgemus. Itaque ex hoc eidem canonico quoad vixerit, si eum contra te obtinere contigerit, nullum præjudicium fiat, post ejus tamen de-

decessum supradictæ decimæ ad tuam ecclesiam devolventur. Ecce igitur text. clarum, quem Doct. hactenus contorserunt, & perperam intellexerunt: sed ut deinceps hæc materia intelligatur, casus facio sequentes in ipsis novalibus.

9 Primus casus, si monasterium, vel extraneus curatus præscripserit decimas in uno loco, si fiant novalia ibi, decimas novalium non habebit: sed curatus illius loci & parochiæ ubi novalia facta sunt, qui ad hoc de jure communi fundatus est. *c. cum contingat. ubi gl. & Doct. de decim.* quia præscriptio in uno capitulo & in uno prædio, non extenditur ad aliud. *gl. in verb. interruptionem. c. auditis. de præscription.* ubi etiam exercens jura aliqua episcopalia, illa sola præscribit. *c. cum olim ibidem.* unde si quis præscripserit decimas omnium prædiorum, uno excepto, totius parochiæ, præscriptio illa non extenditur ad aliud prædium: ut asserit *Innocent. in c. tua 1. in fi. eod. Panor. & alii in d. c. cum contingat.* ideo oportet quod præscribens probet in quib9 prædiis præscripserit. nam si probetur interrupta præscriptio, nõ continuabitur cum prima possessione. *c. illud de præscription. in l. naturaliter. ff. de usucapion.* & si quis præscripserit vectigal in certis rebus non poterit de aliis colligere. *Bart. in l. si publicanus. in fi. ff.*

Decimas tenens in uno loco, non habebit novalium decimas.

de publican. Socyn. consil. 111. *abundè. col. pe nul, vol.* 1.

10 *Tantum est præscriptum, quantum possessum.* Ratio est, quia tantum præscriptum, quantum possessum, & non plus *l. quod meo. §. fin. ff. de acquir. possess. l.* 1. *§. si quis hoc interdicto. de itiner. actuque priv. & d. c. auditis. de præscription.* sed quis non possedit decimas novalium, cùm nullæ essent: ergo eas præscripsisse non poterit, & sine possessione præscriptio non procedit, *l. sine possessione. ff. de usu cap. & reg. jur. in 6.*

11 *Præscriptio odiosa non extenditur ad futura.* Item quia præscriptio est odiosa, eo quod juri alterius detrahit, ideo est restringenda *regul. odia. & ibi gl.* & ita docet *Ioh. And. in addit. ad Specul. in rub. de his his quæ fiunt à prælat. Innocen. in c. tua.* 1. *de dec.*

12 *Nec ad novales decimas trahitur.* Ad hæc præscriptio ad futura non extenditur, etiam similia, ideo ad novales decimas non trahetur, *Panor. in ult. notab. in d. c. cum contingat. per illum text.* quia præscriptione stricta fieri debet interpretatio. *Socyn. consil.* 275. *in causa. col* 3. *vers. sed posito. in* 2. *vol.* quia actus taciti non sunt interpretandi ultra quàm se extendant. *Bal. in l. quod constitutum C. ne de statu defuncto.* Ubi etiam concludit, quòd si præscriptio favorabiliter disponat

ta-

:amen ad similia non extenditur, & istud est summæ æquitatis, ut ecclesia parochialis, quæ forte alias non habet decimas, & pauca alia, vel forte nulla bona, ut harum decimas saltem novalium habeat. ut dicunt *Hostien. Ioh. And. & Card. in d. c. cum contingat.*

13 *Probata decima. adjudicantur præscribenti, & non alia.*

Item præscriptio non habet locum nisi in illo actu, quo fuit usus. ut *d. l. 1. §. si quis hoc inter dicto ff. de itiner. & Alex. consil. 122. viso puncto. in fi. vol. 4. & consil. 16. in causa. n. 12. & consil. 33. ponderatis n. 7. in 5. vol.* unde si testes deponant aliquem percepisse decimas frumenti, alii testes, vini, non tamen sufficeret ad assignandum totum genus decimæ: sed in his in quibus probat. nam minutæ & mixtæ saltem curato remanebunt, cum de his probatum non sit: ut docet *Innocen. in c. licet ex quadam. de testib.* quem sequitur *Collecta. in c. nuper. eod.*

14 *Præscripta decima in uno prædio trahentur ad ibi sata.*

Tamen si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus, du pastel, vel, de laguede vocat, vel aliud: habebit is decimas illarum, quæ de novo ibi seruntur: ita probat *Host. in c. tua. 1. in fi. de decim. & Anchor. in c. cum contingat. in fi. ibid.* alioqui esset in potestate serentis privare decimis aliquem, contra reg. id quod nostrum est, sine facto nostro à nobis avelli non potest. *ff. de reg. iur.* abundantius inferius dicitur.

15 *Præscriptio de persona ad personam non extenditur.*

Præterea qui decimas personales præscri-psit parochianorum habitantium in loco de Balhanissis, si quis illuc venerit de novo, & ibidem habitaverit, is qui super aliis præscripsit ab isto novo non habebit decimas: quia præscriptio in una persona, non extenditur ad aliam: ut pleneè consuluit *Ias. consil. 81. communitas. col. 3. in 3. vol.* cùm sit bonũ argumentũ de rebus ad personas. *l. miles ita §. 1. ubi Bar. ff. de milit. testam. l. qui plures de vulgar. Aret. consil. 32. in causa. col. 1.* sic nec privilegium extenditur de persona ad personam *c. ex multiplici. c. licet & c. dudum de decim.* sic probat *Socyn. in cons. 268. & eleganter col. 1. vol. 2.*

16 *Consuetudo non extenditur ad ea de quibus non est consuetum*

Item in consuetudine, ut si quis ex consuetudine antiquas perciperet decimas, tamen novalia in cujus territorio fiunt, non habebit. *Hostiens. & alii in c. cum contingat. de decim.* quia consuetudo & privilegium æquiparantur *c. conquestus. 9. q. 3. & c. quod ad sedem. de offic. ord.* nec possit trahi consuetudo ad illa, de quibus non est consuetum. Licet consuetudo in materia aliàs non præjudiciali multum extendi possit. *l. de quibus ff. de legib. & l. 1. C. quæ sit longa consuet. Collecta. in d. c. cum contingat.*

17 *Novales decimæ præscribi possunt.*

Fallit quando novalia possedisset per tempus immemoriale: nam eodem tempore præscri-bi

bi possunt decimæ novales, quo veteres. *Doct.in d.c.cum contingat. & c. 1. de præscription.in 6.* sic consuluit *Bertrand. consil.184. viso processu col. 1. vol.2. ex 1. edit.*

Et ideo si titulum in veteribus habebat, non propterea in novalibus habere censetur: & sic in istis requiritur tempus, cuius initii memoria non sit in contrarium, ut ibi *Bertrand.* concludit.

Si verò & de novalibus habebant titulum coloratum, tunc quadraginta sufficient anni ad præscribendum eas, sicut in aliis decimis, per *Felyn.& alios in c.de quarta. de præscription.*

Secundus casus est, qui præscripsit decimas in uno prædio, in quo satum fuit frumentum. si ibi seminetur avena vel milium, tunc is, qui in illo fundo præscripsit decimas frumenti, habebit & decimam milii, vel alterius rei, ne res diverso iure censeatur. *c.cum in tua de decim. & l.eum qui ff.de usucap. c. cognovimus.* 12. *q.2. Anchar. in c.cum contingat.in fi.ibidē.* quia in dubio decimæ præscriptio est realis censenda, id est, terram concernens, non speciem fructuum perceptorum, teste *Anch.in d.c. cum in tua.* 18 *Præscripsit qui decimas in fundo eorum etiam quæ ibi ferentur decimas habebit*

Idem si de novo plantantur nuces, vel vites in uno prædio, in quo quis præscripserit decimam, eo casu etiam habebit decimam ex illis arboribus de novo plantatis. *per d.c. cum* 19 *Arborum decima & lapidum solvantur.*

cum in tua. ubi communiter Doctor. nam præscribens in certa terra decimam, videtur quoad omnes illius terræ fructus præscripsisse: ideo si de novo lapides extrahentur, de lapidibus decimam habebit, id est, de pretio quo lapides vendentur: quia præscriptio extenditur ad particularitatem juris apprehensi sub unico jure ut universali: ut scribit *Ant. But. in d. c. cum in tua.* nam postquam prædium est unicum & universale, ad speciem, id est partem, in jure universali, ad comprehensam, id est in ipso prædio existentem, fiet præscriptionis extensio, ne res diverso jure censeantur: & quia ibi est possessio totius prædii, quamvis non sit possessio illius rei nunc seminatæ, tamen præscripsit decimam fructuum, quicunque producentur habebit decimam, quod est notandum.

20

Qui præscripsit in una parte fundi, an ex novali alterius partis habere eas possit.

Ideo qui præscripsit decimas in una parte fundi, & postea fiat novalis alia pars fundi, is qui in parte præscripsit decimas, & in hac novali habebit. nam præscriptio partis indivisibilis ad totum extenditur ratione individui: quia est unum prædium, & una res non debet diverso jure censeri. *d. c. cum in tua. ubi Hostien. & alii, in c. dilectus. de capel. monach. Corse. in addition. ad Panor. in 3. nota. c. bonæ. de postulat. prælat. per l. si stillicidii. §. fi. cum l. sequen. ff. quemadmo. servit. admittat.* ita consuluit *Panor. consi. 71. casus talis quidam cleri-*

cus

cus.in 2.vol. & Albert Brunus in tract. de augmento.in 17. conclus.in princ.

Quod intelligerem esse verum, quando appareret unum esse prædium per emptionem, quia uno pretio emptum, vel per limites, vel ob clausuram: secus si non appareret esse unum, quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia, per destinationem patris famil. Et in dubio ex tam longo tempore præsumuntur plures esse fundi, ut scripsi in *l. silua cædua. §. novalis. ff. de verborum signific.* ubi respond. ad ea quæ *Panorm.* in contrarium adducit. 21 *Limitatio.*

Item quando per præscribentem fuerunt receptæ quædam decimæ in nemoribus; vel pascuis, tunc si illa redigantur in culturam, is qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & novales: quia rationibilis causa subest. nam postquam semper habuerunt in illis terris decimas, quòd nunc habeant. per *text. in c. cum contingat. in fi. ibid.* nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere. *de dec.* ubi *Panor. & alii* hoc firmant facit *c. statuto. in fi. ibidem. in 6. Doct. in c. quid per novale, de verb. signific.* sic consuluit *D. Paul. Paris. Card. egregius, consil. 73. licet jus commune. col. 2. in 4. vol. & Carol. Ruinus. consil. 163. Iesu Christi. col. 5. n. 15. in 5. vol.* 22 *Decimas qui recepit ex nemoribus, si in culturam redigantur eas etiam habebit.*

23 *Præscribens majores an minutas habere debeat.* Tertius, qui præscripsit decimas majores in una parochia, minutas etiam videtur præscripsisse, tum quia accessoriæ sunt. *d. c. cum in tua. eod. tit.* præscriptio facta de principali ad accessorium trahitur. *text. in l. si in aliena §. 1. ff. de usucap. & l. eos. C. de usur.* & stricta dispositio relata ad jus decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere. & ad rem, & ad materiam eandem, ut *Anton Butr. docet in d. c. cum contingat. col. 1.*

24 *Limitatio.* Quod est verum, si accessorium in initio præscriptionis inchoatæ inerat principali: secus si postea *text. singular. in l. qui fundum. §. 1. ff. de usucap. secundum Roman. singul. 577. tu habes regulam. Felyn. plenè in c. auditis. col. 10. de præscription.* unde si præscribens percepit majores decimas in uno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi receperit decimas minutas, si postea eas petat à laicis, non poterunt ipsi ei denegare, quia jus decimandi contra eos præscripsit, ergo & in omnibus, nec poterunt se ipsi juvare præscriptione non solvendi, ut superius dixi,

25 *Elucidatio c. cum in tua ex integra.* Fallit quando minutæ decimæ fuerunt uni solutæ, & grossæ alteri, tunc is, qui grossas præscripsit, minutas non habebit, sed tunc demum quando alius non percepisset illas, præscribenti debebuntur. *Hostiens. Ioh. And. Panor. & alii in d. c. cum in tua, per illum text.* ubi in integra

tegra habetur. ibi, non fuerunt decimæ persolutæ, quæsivisti per sedem apostolicam edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales ecclesias, quæ nec majores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria, & illas conventuales ecclesias, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere, ad quod sic respondemus, &c.

Ecce igitur text. expressum, quod si perciperentur decimæ minutæ ab alio, tunc non deberentur illi, qui percipit majores & idem docet *Panor. in 3. notab. ibidem. & in c. bonæ. 3. de postulat. prælat.* nam sicut per pactum induci potest, ergo per compositionem, quod unus recipiat decimas majores, & alter minutas. *c. ex multipl. de decim.* & dixi superius in proxima quæst. sic potest fieri per præscriptionem, ut is, qui maiores præscripserit, illas tantùm habeat, alter verò minores. & ideo dicit *Anton. in dicto c. cum in tua.* quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuisse perceptas, tunc ex perceptione grossarum sub nomine decimæ, simpliciter sunt decimæ ipsæ grossæ & minutæ, unum & idem jus: & ideo tunc quoad minutas censetur præscriptum. sed si alia ecclesia vel persona percepisset minutas, esset interrupta præscriptio quo ad minutas, ideo tunc colligenti grossas debentur grossæ, colligenti minutas, minutæ: idem si unus recipiebat decimam vini, alter frumenti, si in

26 *Decimæ minutæ perceptæ ab alio, non debentur illi qui percipit majores.*

in uno fundo sit frumentum & vinum & tunc is qui percipiebat decimam vini eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento.

27 *Res quando iure diverso censeri potest.* Nec est absurdum eandem rem diverso iure censeri propter diversum accidens concurrens. *Anton.& alii in d.c.cum in tua. vel diversis respectibus l. hinc peculium.§.1.ff.de pecul.gl. & Domin.in c.cognovimus.12.q.2. Iohan.Francis.Balb.in tract. de præscription. in 2.parte.col.6.& sequent.*

28 *Privilegium super decimis ad novalia extenditur.* Quartus casus, privilegium de non solvendis decimis de laboribus propriis extenditur ad novalia, quæ propriis fiunt manibus *c.ex parte.3.de decim.* quia intelligitur tam de præsentibus laboribus, quàm de futuris, *c. ad audientiam.de decim.* Iuxta concilium Maguntinē. & quia non paratur in hoc casu tam magnum præjudicium ecclesiis parochialibus. & pro hoc facit.*l.fi.C.quæ res pign.oblig.pos.* ergo de illis intelligitur. Et est casus *in c.cum contingat.ubi gl.eod.* ubi sic acquiratur prædium de novo, de eo non solvitur decima, si propriis manibus illud colatur: si verò non colatur propriis manibus, secus.*c.fi.§.pen. de decim.in 6.* sic & quando conceditur privilegium non solvendi decimas de laboribus, non solvet de novalibus factis propriis manibus: de quibus novalibus semel factis, nunquam postea decima solvetur, aliàs contingeret indulgentiam de no-

novalibus plus dispendii, quam utilitatis afferre *c. fi. de privileg.* probant *Doct. in d. c. ex parte. 1. eod.* & quid si concedatur duplex privilegium, unum alteri contrarium, utrum prævaleat, consuluit *Decius. consil. 147. Et pro tenui.*

Quintus casus privilegium concessum monasterio, vel aliis etiam laicis, ut recipiant decimas alicujus parochiæ, non extenditur ad novalia. *c. tua. 1. in fi. de decim. & c. ult. eod. in fi. c. sane. de privileg.* tum quia exemptus in una re, non est in alia exemptus. *c. cum capella ibidem.* tum etiam quòd non est, concessum non videtur, sed non erant tempore privilegii novalia: ergo non fuerunt concessa, nec decimarum novalium privilegium. Nam privilegium etiam est restringendum, quatenus concernit præjudicium tertii. *c. olim. de verb. signific.* & ad futura privilegium non extenditur. *Clemen. fi. de rescript.* nam licet privilegia papæ & beneficia sint latissimè interpretanda. *c. cum dilecti. de donation.* hoc est verum, quatenus præjudicant concedenti: secus si tertio. *Ias. in l. beneficium. ff. de constitution. princip. post. Panor. & alios, in d. c. olim.* nec est intentionis concedentis voluisse concedere decimas novalium, & omnino privare ecclesias parochiales omnibus decimis, quibus jam assignatæ erant à Dionysio papa. *c. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat. c. mandatum.* ubi

29 Privilegium super decimis quando ad novalia extendatur.

ubi gl. ult. de rescriptis. & istud est summæ æquitatis, ut si parochialis perdidit veteres, quòd has saltem novales habeat: ut dicunt *Ioh. And. & Anch. in d. c. cum contingat, facit. c. ult. in fi. eod. lib. 6.* imò ratio *c. tua.* habet locum in hoc casu, quia hæc licentia nō est extendenda, sed restringenda & quamvis Doct. dicant habere locū in laicis tantum, dicatis etiam procedere in clericis, nam odiosum est, quòd curatus vel monasterium alienum decimas habeant in aliena parochia. *c. ad decimas. de restit. spol. in 6.* etiā est odiosum, quod haberet novales, quamvis decimas veteres haberet: quia jure communi proprio curato debentur. Ergo illud est odiosum, quòd alteri etiam clerico, vel monasterio debeantur; igitur erit restringendum, per *reg. odia. de reg. jur. in 6. & l. cum quidam. ff. de lib. & posth.* Hoc expresse firmat *Anch. in d. c. ex parte. 3. & Fortun. Garsias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 6. & seq. ff. de liber. & posth. Collecta. in c. cum contingat. eod.*

30 *Privilegiatus de non solvendis decimis novalium decimas solvet.* Item privilegium non solvendi decimas, ad novalia non extendetur, adeo quòd hic privilegiatus de novalibus decimas solvet: ut expresse docet *Anton. Butr. in d. c. tua. in 1. col. ult. eod.* probat. *Socyn. consil. 297. viso privilegio. col. 1. & per totum vol. 2.* multo fortius cui concessæ sunt decimæ, novales non habebunt.

Etiam frustra impetraretur privilegium de novalibus, si novalia deberentur illi, cui veteres, quod est falsum. *per c. fi. de decim in 6.* ubi etiam *in* §. 1. *Cistertien. & Chartusien.* in his novalibus sunt privilegiati, ergo non alii, si non appareat de eorum privilegiis. *l. jus singulare, ff. de legib.* fallit quando papa concessisset omnes & quascunque decimas, vel omnẽ decimationem talis territorii ; tunc etiam ad novalia referretur, nam qui totum dicit, nihil excludit. *c. solitæ de major. l. Iulianus. ff. de leg.* 3. sic expressim decidunt *Arch. & Dom. in c. cognovimus.* 12. *q.* 2. *& Collect. in fi. d. c. cum contingat. per gl.* ibid. & sic debet intelligi. *l. servitus. ff. de servit. urb. præd. & c. si Romanorũ.* 19. *dist.* & illa sententia Doct. dicentium aliud in privilegio, quam in præscriptione, sic intelligi debet, & sic consulit *Socyn. cons.* 297. *viso. col.* 2. *& seq. vol.* 2. Tamen hodie *in c. statuto.* §. 1. *de dec. in 6.* limitatur privilegium percipiendi decimas & novalia, ut is non possit percipere, nisi dimidiam partem novalium. & secundum hoc fuit judicatum sæpius in hoc senatu , á quo fuit data curato possessio percipiendi dimidiam partem novalium, & priori habenti privilegium , alterius partis possessio adjudicata anno 1545. die 23. Decemb.

31 *Novalia non debentur illi cui veteres.*

Arestum.

Sextus casus, remittens decimas sibi debitas,

32 *Remit.*

tens decimas & novales remisisse videtur. bitas, & novales remisisse videtur. *c. quia circa. de privil.* quia in beneficiis plenissima est inter prætatio facienda quoad concedentis præjudicium: & quia res non debet diverso jure censeri, ut ibi dicitur *& l. eum. ff. de usucap.* & postquam remisit decimas, & omnes videtur remisisse, igitur & novalium decimæ, postquam ad eum pertinere potuissent; secus si esset præjudicium alterius, unde si Papa absolveret aliquem à decimis alteri spectantib. intelligeretur de præsentibus, non de futuris; secus si absolutio esset facta ab eo cui debentur, *ut Ioh. And. & Ab. anti. notat. in d. c. quia circa*

**Additio.* [Et per hoc dixi, quod si matrix ecclesia remiserit decimam certi loci capellæ de novo constructæ, quod etiam illa ecclesia de novo constructa novales in illo loco habebit.]

23 *Privilegium de non solvendis decimis novalium non extenditur ad novalia præterita* Septimus casus, privilegium de non solvendis decimis novalium, non comprehendit novalia jam facta ex quibus decimæ jam solvebantur. *c. dudum. de privileg.* quia tunc grave inferretur præjudicium possessori novalium: ideo papa non intendit illi auferre: secus in novalibus nondum factis tempore privilegii, quia non tendit in grave præjudicium. *Panor. ibi* facit. *c. ult. eod. tit. in 6.* & quod consuluit *Oldrad. consil. 156. propter tria.*

24 *Privile-* Octavus casus privilegium concedens percipiendi decimas novalium pro illa parte, pro qua

qua veteres possidebant, non extenditur ad alias decimas, nec ad alia loca, sed ad eam tantum partem, in qua veteres possidebantur, *c. statuto de decim. in 6.* Et sic is qui petit decimam in vim illius privilegii, probare debet se tempore indulti habuisse decimas veteres, alias succumbit, vel partem pro qua petit, tenetur probare se possedisse: quia dum allegatur instrumentum vel privilegium, illud probari debet. *authent. si quis in aliquo. C. de edend.*

gium percipiendi decimas novalium pro ea parte, & quid operetur.

35 Qui si probaret se possedisse per tempus immemoriale mediam, vel aliam partem veterum, & adhuc se possidere, tunc præsumeretur quod tempore indulti illam partem possedisset: per ea quæ notat. *Felyn. in c. si diligenti. & c. cum nobis. de præscript. & Ioh. Franc.* Balb. *in tract. de præscript. in 2. parte 3. principal. q. 6. col. 27. & seq.* alioqui ex defectu probationis semper succumberent habentes hæc privilegia, quia non valerent probare, quòd ante concilium haberent: ut Panor. & alii dicunt in decimis infeudatis, *in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.*

Tempus immemoriale media partis quid probet.

36 Non potest tamen hoc privilegium extendi ultra dimidiam partem decimarum, ideo si tempore indulti possidebat privilegiatus partes decimæ, non habebit tamen nisi novalium dimidiam partem. *d. c. statuto. §. 1. de decim. in 6.* quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod apostolica sedes pariter & similiter nova-

Dimidiam novalium decimam curatus habere debet non obstante privilegio.

O lium

quæ possidere poterant, dimittunt, eumq; nudi sequentes, se potestati alterius subdunt. Et sic nullo modo solvebant tunc decimas religiosi de suis prædiis, & sic contraria fuerunt tempora, verum, quia hoc erat damnosum ecclesiis parochialibus, quia omnes & singuli monasteriis passim bona donabant, ob id tertium successit tempus.

Tertium tempus concilii fuit Maguntin. in quo statuit papa Paschalis, ut religiosi communiter viventes decimas de suis laboribus, seu nutrimentis non solverent. *c. quæst. & c. sequen. 16. q. 1.* nam per hoc consulebatur religiosis sacerdotibus, qui divinis & contemplationi vacabant, monachis etiam laicis, qui suis manibus hæc prædia nolebant, ne forte in monasterio otiosi essent. *gl. & Doct. in c. ex parte. 1. de decim.* & sic justa ratione statutum fuit, & privilegium illis concessum, nempe id temporis non poterat esse grave detrimentum ecclesiis parochialibus: quia ipsi multa prædia propriis non poterant manibus colere, & rara erant monasteria: sed quia postea cœperunt augeri, ideo statutum fuit ut sequitur. 39 *Tertium tempus.*

Quartum, quia religiones cœperunt crescere, licet olim raræ essent, *c. suggestum eod.* gravare ecclesias parochiales solebant, ob id Adrianus papa, cujus decretalem hodie non habemus, ut testatur *Host. & Card.* solis Ci- 40 *Quartum tempus.*

ſtertienſibus & hoſpitalariis Hieroſolymitanis, & templariis, tanquam ferventioribus ad devotionem, & ad Dei ſervitium indulſit, ut decimas laborum ſuorum, quos propriis manibus, vel ſumptibus colunt, ſolvere non tenerentur, *c. ex parte primo. & c. licet. eod. tit.* & quidam intelligebant de laboribus id eſt novalibus, in quibus valde laboratur: ſed papa exponit in *c. ad audientiam, ibidem*, intelligi indultum debere non tantum de novalibus, ſed etiam de prædiis, quæ propriis manibus à religioſis prædictis coluntur: quia ſi tantum de novalibus intelligere voluiſſet papa, hoc expreſſiſſet. *d. c. ad audientiam.*

41 *Aliis religioſis tempus illud indultum ſit.*

Aliis verò religioſis id temporis indultum fuit, ut de novalibus ſuis, quæ propriis manibus vel ſumptibus excolent, & de nutrimentis animalium ſuorum, i.e. de animalib⁹ quæ nutriunt *gl. in verb. animalibus, in Clem. 1. eod.* & de hortis ſuis decimas non perſolvent, *d. c. ex parte. 1. ibid.* id eſt, de hortis quos colunt ad proprium uſum: vide rationes per *Socyn. conſil. 268. eleganter vol. 2.* Fuit etiam ſtatutū, ut patet in integra, in hæc verba: *ut nullus abbas decimas, & primitias, & reliqua, quæ ſecundum ſtatuta canonica ad epiſcopos pertinent, detineat ſine authoritate Rom. pontificis, ſeu epiſcopi in cujus diœceſi habitat authoritate apoſt. firmamus.*

Quin-

Quintum verò tempus est novissimum, videlicet generalis concilii, in quo detractum est privilegium Cistercien. & Hierosolymitano de laboribus, quoad possessiones acquisitas post concilium generale: videlicet, ut ipsi de eis teneantur decimas solvere etiam novalium, *c. nuper. eod. tit. in 6. c.* 1. *in fi. de verbor. significat. eod. lib.* quia vidit concilium quòd multas acquirebant possessiones, ob id poterat esse enorme dispendium ecclesiis parochialibus, ideo privilegium restrictum est ad possessiones, quas tempore generalis concilii habebant & hoc habent probare religiosi: quia qui se fundat in tempore, hoc probare debet. *l. eum actum. ff. de negot. gest.* & scripsi plenè in *tractat. nominat. q.* 14. quod poterit fieri per acquisitionem, si habeant instrumenta; si verò illi religiosi non haberent instrumenta, si probare possent se possedisse per tempus immemoriale, & allegarent se ante concilium habere, sufficere putarem illam probationem, saltem ad hoc, transferretur onus probandi in adversarium, per *gl. in l. servitutes ff. de servitut. & Doct. in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl.* scripsi superius. 42 *Quintum tempus.*

De novalibus etiam ipsi habent simile privilegium cum aliis, scilicet quòd non solvant, si novale sit proprium, & suis manibus redactum ad culturam fuerit, & quod de illo novali antea ecclesia nullum aut modicum emolumen- 43 *Privilegium religiosorum de novalibus.*

tum recipiebat.*c.commissum.eod. & c. quid per novale. de verb. signifi.* & ita allegant *tex.in c.ex parte 2.de decim.*

44 *Regula quoad Cistertien. & Hierosolymitanos*

Et sic potest statui regula quo ad Cistertienses & Hierosolymitanos, ut hodie non solvant de laboribus decimas: quod est intelligendum de prædiis, in quibus propriis laborant manibus vel suis sumptibus colere faciunt, dando pecuniam his qui hæc colunt: gl. in verbo, *excolendas clem.1.de decim.& Socyn. consil. 93.in tertio volum.*]

45 *Quando de novalibus decimas non solvant.*

Item ipsi & alii religiosi etiam habent privilegium, quòd de novalibus decimas non solvant, si ipsi propria novalia habent, & illa in fertilitatem inducant propriis laboribus, nec de hortis eorum, ut superius dixi.

46. *Et quando solvant.*

Tertiò quod olim ecclesia non haberet emolumentum: alioqui secus. *c. commissum. eod.c.quid.per novale de verb.sign.* Unde si quis reduxit terram sterilem in culturam, & postea dederit religiosis, ipsi de hac solvent decimam: quia non fecerunt hæc novalia propriis manibus, ut requiritur in *d.c.ex parte.ubi Doct.de privileg.*

47 *Alius casus.*

Item fallit, quando monachi colonis illas possessiones colendas tradunt, nempe tunc ad decimas tenentur.*c.licet.de decim.* sive fuerint coloni partiarii, sive alii.*Doct.ibi.*

48 *Solutio objectionis.*

Nec refragatur *reg.qui per alium facit, perinde est ac si faceret.* Respond. non dicitur pro-

propriis manibus facere, qui per alium facit: *ut d.c.licet.& c.quicunque.de hæret. ubi gl.* & in *Clem. una.* in verb. *publicè de vi. & ho.cler.* plenè scripsi in tract. nominat. q.10. nu. 11. & seq. Et si propriis manibus non fecerunt, non habet locum privilegium.

40 Imò in illo concilio generali ipsi abbates Cistertiensis ordinis congregati convenerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emerent possessiones: de quibus decimæ ecclesiis debeantur, &c. & sic ibi Doct. dicunt valere statutum & ordinationem, ut non liceat emere possessiones: quamvis contrarius videatur text. *in l.pen. ff.de pact.* Sed respond. eo quòd statutum confirmatum fuit à papa, ob id valuit pactum: sed non factum simpliciter, vel Panor. ibi dicit non valere hoc pactum, vel legem, ne collegium emat: secus si singuli fratres prohibeantur. & ita est intelligendus textus. Ego verò valere dico pactum, & legem, & statutum, ut non liceat aliquibus, fortè externis, acquirere possessiones in tali loco, etiam si pactum non sit à papa, vel principe confirmatum. Prætor ait: pacta servabo, *l. jurisgentium. §. prætor ait. ff.de pact.* Nec refragatur d.l.pen. quia intelligitur non valere pactum, ut non liceat vendere & alienare rem meam vicino: quia postquam dominus sum rei meæ, est contra jus, quod de ea disponere non possim. l. in re mandata. C. mand. ob id non valet pactum, sed quòd non

Statutũ ut religiosi non emant possessionem, an valeat.

possim acquirere vel emere, illud pactum non est à jure improbatum.

50 *Arrestum contra Chartusienses, & Cælestinos.* Ideo sustinetur: nam militibus prohibetur, ubi militant, ne agrum emant. *l. milites agrū ff. de re mil. l. milites. C. locat.* sic militibus cœlestis militiæ prohiberi potest, ne se negotiationibus & avaritiæ dedant: & valebit lex, seu arestum. Ideo arresto senatus fuit prohibitum Chartusien. & Cœlestinis, ne possessiones in districtu Paris. emant: quod jure latum fuit, ne ipsi inhiarent his acquisitionibus, sed ut eis tolleretur omnis avaritiæ labes, quæ interdum durior est apud religiosos. *c. avaritia. de præb.*

51 *Refutatur sententia Panormitani.* Nec placet sententia Panor. dicentis, collegio imponi non posse hanc legem ut emere non possint: secus singularibus personis: quia contrarium probat. *d. c. nuper. eod.* ubi prohibetur fratribus ordinis Cistertien. ergo ordo prohibetur, & sic collegium, quia omnes fratres ordinis. ergo jura nolunt prohibere singulis fratribus, quia elusoria esset constitutio, cum fratres singulares nil habeant & singuli religiosi propter paupertatem sunt satis prohibiti: sed hoc non fuit conventum de singulis, sed de toto ordine.

52 *Collegium de conductis solvere decimas tenetur.* Item de conductis solvere decimas tenetur. *c. dilecti. de decim.* quia non sunt sua & duo requirit *text. in d. c. ex parte.* quòd prædia sint sua, & propriis manibus culta, vel sumptibus.

Fallit

Fallit quando ex pacto & compositione ad hoc essent obligati non obstante privilegio. *c. ex multiplici. eod.* plenè scripsi.in q.12.an tolli decimæ possint.suprà eod. 53 *Nisi ex pacto essent obligati.*

Fallit quando solverunt, quia tunc privilegio renuntiare censentur. *c. accedentibus. de privileg.* hoc bene præjudicat eis quo ad possessionem per.*c.suborta.de re judic.* sed nō quo ad proprietatem, nisi per 40. annos solverint. *d.c.accedentibus & per c. cum de beneficio de præben. in 6.* quia tunc esset contra eos præscriptum *c.de quarta. de præscrip.* Ita docet *Collectar. in d. c. ex parte.* 1. *de decim* & superius scripsi. 54 *Vel quando solverunt.*

Fallit etiam quando ecclesia parochialis enormiter læderetur. *c.dilecti. & c. suggestum de decim.* utpote si Cistertiens. vel alii religiosi haberent omnes ferè possessiones unius parochiæ. 55 *Vel ecclesia parochialis enormi. læderetur*

Fallit quando illas possessiones de novo acquisivissent.s.post concilium generale. *c. nuper de dec.* quod fuit celebratum.anno 1215.tempore Innoc.3.ut scripsi in rub. de approbat. convento,per Latera.concil.fact.in concordat. 56 *Vel quando possessiones illas de novo acquisivissent.*

Item de animalibus quæ nutriunt: secus si aliis nutrienda darent, sicut de possessionibus, quas colendas aliis dant, decimas solvunt *d.c.licet.Anch.in d.c.ex parte.1.col.1.* 57 *De animalibus & hortis quando religiosi solvant decimas.*

Si tamen habeant, qui ea custodiat, & ad monasterium vesperi reducat, dicuntur nutriri à seipsis · secus si alii ea tenerent in suis domibus. nam tamdiu sunt sua, & ab ipsis nutrita, quamdiu consuetudinem eundi & redeundi habent ad monasterium, vel ad monasterii domum. §. *pavonum.instit.de rer.div.*

58 Idem dicimus de hortis, quos colerent, & olera venderent, nempe tunc decimas de illis solvere tenentur. *Pan. in d. c. ex parte.* 1. quia ille text. intelligi debet de hortis quos ad usum proprium faciunt: secus si ad venditionem, quia non debent negotiari, nec ista exercere secularia. *c.2.ne cler.vel mon c.dilecti.de dec.*

Idem si hos hortos excolendos darent ut not.ibi.alias possent ecclesias parochiales privare decimis faciendo hortos plures, quod non est admittendum, ut Doct. scribunt, ubi suprà. Et ista sunt notanda, quia quotidiana, nec ab aliis planè scripta, nec abundè ante nos. Laus Deo.

****

QUÆSTIO XV.

Quibus pœnis decimas non solventes afficiantur?

1 *Quibus malis decimas non solventes afficiantur.*

VLtimò quæro, quibus pœnis & malis decimas non solventes afficiantur, & quibus donentur præmiis solventes? Resp.

Resp. *in c. revertimini.* 16. *q.* 1. ponuntur hæc mala ſequentia. primò confligit Deum (humano more loquendo) qui decimas nõ ſolvit. ibi. *ſi affligit homo Deum, quia vos me configitis, & dixiſtis, in quo confligimus? in decimis & primitiis. Malach.* 3. *c.* & ſic graviter peccant non ſolventes. Ioh. de *Ture crema.* ibid. quia pugnant contra Deum.

2 Secundo, non ſolventes ſemper erunt pauperes. probatur in *d. c. revertimini.* ibi. *ideo in penuria eritis, & ſolventes erunt divites:* unde maiores noſtri ideo copiis omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæſari cenſum reddebant: modo autem quia diſceſſit indictio fiſci, noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem tollitur totum. hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus, *c. maiores.* 16 *q.* 7. & ſic bonus principatus dabitur ſolventibus, teſte *Ang. in ſum. in verb. decima in fi.* facit. 2. *Parali.* 31. ibi. *ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo domini comedimus & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima,* &c. Et olim cum 4. genera decimarum ſolverentur, homines divites erant: hodie cum una non bene ſolvatur, homines ad decimam convertuntur, & dominus plagas non amovet: ut *gl. in c. 1. de decim. in 6.* aſſerit: & *contritio & infelicitas eſt in viis decimas retinentium. Pſal.* 13.

Pauperes non ſolventes decimas.

Tertiò,

3 *Peste, morte subitanea cur homines moriantur.*

Tertiò, maledicti sunt à Deo non solventes decimas, ibidem, ***quia mihi non reddidistis decimas & primitias: idcirco in penuria & fame maledicti estis Malach.*** c.3. & maledictio se habet circa ista, quia erit illi penuria fructuum, aerque pestifer, & corruptus, & repentina morte morietur sine pœnitentia & confessione, atque cito peribit in mundo memoria non solventis decimam, & successorum illius, & in inferno demum cruciabitur, declarat *Andr. Hisp. in regul. decima. q.9.* Si verò solvant, benedicti erunt, ut ibi dicitur: *Et effundam benedictionem meam vobis usque ad abundantiam, probate me super hoc, dicit dominus, & c. decimæ. 16. q.1.* ibi. *cùm enim decimas dando terrena & cœlestia possis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris?* &c.

4 *Benedictio in quo consistat.*

Benedictio consistit in abundantia fructuum, quæ erit apud ipsum solventem, & sanitate corporis fruetur, ac vita tranquilla, & generatio prospera & longæva erit, ac demum paradisi gloria perpetuo donabitur: ut Doctor. ibidem elucidant.

5 *Fame peribit non solvens decimas.*

Quartò, supplantatur & defraudatur Deus. ibi. *& me vos supplantastis, sive defraudastis.* & timendum est, qui Deo debitum suum subtrahit, ne ei aufferat necessaria *c. admonemus* 16. *q.2.* & in concilio Magun. c. 38. & vide infrà vers. septimo.

Quinto

Quinto, perdit abundantiam fructuum. ibi. & pro decimis & primitiis, quæ parva erant, ut à nobis darentur, ubertatem possessionum vestrarum & omnium frugum abundantiam perdidistis. d. c. revertimini, 6 *Perdit abundantiam fructuum*

Sextò, inde sterilitas, & aquarum. & bonorum provenit, aliàs per solutionem fertilitas, ibi: *habeant sacerdotes & Levitæ, qui mihi ministrant, cibos: & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ cœli apertæ esse credantur usque ad abundantiam. fieri enim potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quædam fertilitas: verùm aut locusta veniet, aut bruchus aut erugo, aut cruca, aut gelu, & hæc labores hominum vastabunt. 2. Paralip. c. 6.* & clauso cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi, 7 *Inde provenit sterilitas.*

Septimò fames insurgit non solvendo decimas. ibid. si quando fames, & penuria, & rerum omnium egestas opprimit mundum, sciamus hoc ex ira Dei descendere, qui se in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari loquitur, & suas possessiones possumus decimas & primitias interpretari. *Ioh. de Turre crema. in c. decimæ tributa.* 19. *q.* 1. 8 *Fames insurgit.*

Octavo, remissionem peccatorum, & cœlestia dona consequitur solvens. & denegans, mortem æternam, ibid. & *Guido papæ refert in* 9 *Solvens remissionem pec-*

de-

Decimotertiò, quanti pauperes in locis suis, 14
ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame *Homicida est non*
mortui fuerunt, tantorum homicidiorum reus *solvens*
ante æterni judicis tribunal apparebit, qui rem *decimas.*
à Deo pauperibus delegatam suis usibus reservavit. *d.c.decimæ.* quod est valde terribile: nam qui Christi pecunias, & ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit, & homicida in conspectu judicis deputabitur. *c.qui Christi.*12.*q.*2.

Decimoquartò, committit sacrilegium retinens decimas. 15 *Sacrilegus est qui decimas retinet.* *c.decimas.*1, ibi, *sciant se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere.*16.*q.*7.*& c.fi.*16.*q.*1.*& c.quisquis.*17.4. *& Cajetan. in sum.* in verb. *decimas* & ideo est ipso jure excommunicatus. *c.canonica.*11.*q.*3.*c.cum pro causa ubi gl.de sent.excom.* & ideo singulis diebus dominicis debent publicari à curatis excommunicati: ut dicit *And.Hisp.episcopus, in reg. decima.q.*2.

Decimoquintò, laici detinentes decimas carere debent ecclesiastica sepultura. *c.prohibemus de decim.* 16 *Sepulturâ carere debent decimas non dantes*

Decimosextò, peccant mortaliter non solventes decimas, ob id excommunicari adhuc possunt. *c.nuntios.c.ex parte.* 2. *c. ad hæc. & c. cum non sit.in fi.de dec.* inde dicit text. *in c. præter.*32.*dist.*§ 1.*deinde ut decimæ et primitiæ, seu oblationes vivorum et mortuorum* 17 *Et peccant mortaliter.*

ecclesiâ

17 *Et peccant mortaliter.* *ecclesiæ Dei fideliter reddantur à laicis, & ut ipsæ in episcoporum dispositione sint, quas qui retinuerint, à S. eccle. communione separentur.*

18 *Brachium seculare potest implorari contra detinentes decimas.* Imò si non possunt compelli per censuram ecclesiasticam, imploratur brachium seculare, licet sanguinis effusio immineat. *Host. Ioh. And. & alii in c. in aliquibus. de decim. arg. c. postulasti. de homic.* vel poterit ecclesia defraudata contra hos dolosos agere. per *l. eleganter. § pen. ff. de dolo. et Doct. ibidem:* & an, si sit exemptus, puniri ab ordinario possit, scribit *Gemin. in consil. 72. quia punctus. col. pen.*

19 *Compensatio in decimis non fit.* Decimoseptimò debitor decimarum non potest prætextu ejus, quod sibi debetur, denegare decimas; quia in decimis futuris non admittitur compensatio. *gl. singul. 1. in c. decimæ. 16. q. 1.* secundum *Rom. sing. 254. an sacerdoti.* sic nec in tributis. *l. 3. de compensat.* super hoc distinguit *Hen. Boh. in c. cum homines in 2. dist. de decim. et Ioh. Andr. in c. cum homines ibidem.* secus in præteritis. *c. veniens. in fi. de transact. Doct. in d. c. tua. 2. de decim. Hostiens. in c. cum sint homines, ibidem.* sumendo argumentum de alimentis ad decimas, per. *l. de alimentis. C. de transact. et l. cum ii. ff. eod.*

De-

comparare, aut peccatorum indulgentiam desiderat promereri, reddat decimam, etiam de novem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus. *tex. in d c. decimæ, in fi. 16. quæst. 1.* 20. *Eleemosyna de novẽ partibus danda*

Decimonono, condemnatus debitor decimarum non appellat. *Doct. in c. tua. 2. per illum tex. in fi.* ibi. *appellatione remota compellas eod. tit. Federic. consil. 81. laicus, in fin.* Sed ego intelligerem posse eos appellare, sed non recipiendam appellationem, donec solverit, & sic decimarum debitores esse compellendos non obstante appellatione: ut probat ibi *tex. compellas.* & removetur appellatio ante executionem: ut dicitur in *l. ab executione. C. quom. appel. non recip.* & hoc servatur in hoc regno (*quando à judice seculari per modum provisionis fieret in casu privilegiato condemnatio, diversum est in judice ecclesiastico, cuius sententia non exequitur, nisi fuerit monitio conveniens: ut habetur in *concordat. titul. de frivol.* appel.) Vide *doct. in d. c. tua, maximè Henr. Boh. & gl. in. §. quotiens. c. fin. 2. q. 6.* & quæ abundè scripsi in tract. de senten. provisio. & in tracta. de senten. executo. in ord. reg. 21. *Debitor decimarũ condemnatus non appellat.* *Additio.*

Vigesimo, qui non solvit decimam, non potest petere remissionem mercedis propter sterilitatem: quia sua causa censetur venisse, eo quod decimas non solverat, alioqui contra *l. merces §. vis major. ff. locat. propter. illo tit.* Hoc expresse docet *Geminian, & Perus. in c. 1. in fin.* 22. *Remissionem mercedis non petit ob sterilitatẽ decimas retinens.*

6. *Guido papa. d. q. 266. utrum.* dicens advocatos in hoc debere esse cautos, ut hæc opponant his, qui remissionem petunt ob sterilitatem. maximè in illis locis in quibus non est sterilitas frequens.

23. *Ab executione procedendum.* Vigesimoprimo, licet à citatione procedendum sit. *l. 1. C. de executio rei iudic.* & plenè scripsi in tract. de liter. obligat. art. 6. tamen in decimis procedere judex potest per monitionem & præceptum. *c. pervenit. de decim.* & compellitur recusans. ex parte. 2. *ibi, compellas. ibidem.* & hoc expresse scribit *Collecta. in fin. eod.* audiri tamen monitus debet, si opponat, si justam non allegaverit causam.

24. *Concionatores populum monere debent ad solvendū decimas.* Vigesimosecundo, religiosi & prædicatores tenentur in prædicationibus suis monere populum, ut decimas solvat, alioqui si retrahant illum à solutione decimarum; sunt excommunicati: per *text. in clem. cupientes. de pœnis.*

25. *Religiosi sunt suspensi ab officiis.* Vigesimotertio, religiosi detinentes, vel decimas fraudantes sunt suspensi ab officiis vel administrationibus, si habeant, alioqui excommunicati post curati requsit onem. *clemen. 1. de decim.*

26. *Prædones, fures & latrones sunt decimas retinētes* Vigesimoquarto, his verbis dicit *Andreas Hispan. in regula prima decim.* quod omnes non solventes sunt filii perditionis, non obstante quacunque consuetudine, imò verius usurpatione, & violenta occupatione, sunt in statu damnationis, & eis participantes, consilium, auxili-

auxilium, consensum & defensionem, directè vel indirectè, quod non solvantur decimæ, vel primitiæ, præbentes, ipsi omnes & singuli sunt fures & latrones bonorum Dei, & sanctorum deprædatores, & manifestæ Ecclesiæ Dei sacrilegi, & excommunicati, & ab omni oratione, indulgentia, missa, sacrificiis & beneficiis Ecclesiæ segregati: & si per se, vel suos hæredes non satisfaciant ante mortem, & restituant, eis non prodest ad salutem sacramentorum perceptio, aut sacerdotis absolutio, vel confessio: & cum Iuda proditore fiunt proditores, & fures thesauri Dei, qui est decima: ac infideles & ingrati sunt, & in inferno erunt perpetuò damnati. Hæc ille. vide quot & quanta mala circumveniunt istos non præstantes decimas.

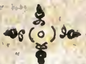
Vigesimoquinto, sicut detinentes tributa multis puniuntur pœnis: ut *in c. si tributum.* 11. *q.* 1. *& in tit. fine censu, vel reliquis. C. ac in rubr. de anno. & tribut. lib.* 10. sic & non solventes decimas, quæ sunt tributa egentium personarum. *c. decimæ.* 16. *q.* 1. *& in c. tua.* 2. *de decim gl. & doct. in c. scitaris.* 7. *q.* 1. 27. *Multis puni tu pœnis.*

Ultimo, legimus 1. Regum. c. 5. Philisteos fuisse à Deo multis & variis castigatos flagellis, & pœnis, maximè his: nam fructus agrorum suorum mures & locustæ devorarunt, quandiu arcam Domini detinuerunt. sic & laici quandiu decimas Deo debitas, & eius ministris detinebũt, multis castigabuntur pœnis, & in mise- 28. *Et in miseriis consenescent.*

riis consenescent: quod si resipiscant, eas restituendo, ut Philistæi arcam, omnia mala cessabunt, & bona eis donabuntur plurima, adeò, ut divites efficiantur.

29. *Animadversio divini iudicii quomodo intelligatur.* Nam decimas usurpare est dignum animadversione divini iudicii. *c. quamvis. de decim.* & exponit ibi. *Hostiens.* excommunicatione dignus est, sed ego sic exponerem, laicum esse dignum animadversione divini iudicii, id est, puniatur divino iudicio, id est, à Deo, ut Philistei, facit. *cap. 2. de concessio. præb. ibi. & divini plenum animadversione iudicii*: & fortè ut malam habeant sobolem, vel quod ipse detinens moriatur subitanea morte, seu occidatur, vel res eius igne cœlesti vel alio comburantur, vel alio divino supplicio, quæ superius scripsi, qui verò eas iustè solverit, vita æterna donabitur, à

Deo: quam nobis concedere velit pater
& Filius & Spiritus Sanctus
AMEN.

Annehm-

Annehmlicher
Granatapffel/
Voller Lehr- und Tugend-Körner:

So wol den jenigen/ welche Zehenden einzufordern / und zu empfangen haben/ als denen/ welche Zehenden zureichen/ und zu bezahlen verbunden seyn/ sehr nutz- und dienlich.

Justinian. Imperator,
in Edictis Edicti V. præfatione:

Quod Medicamenta morbis, hoc jus præstat Controversiis.

Nutzlicher Unterricht vom Zehendrecht/

So wol Geistlichen / als Weltlichen Fürsten und hohen Potentaten / Cantzlern / Lehenprobsten / Lehen-Secretariis, Pflegern / Castnern / Vögten / Geistlichen auff dem Land / Notariis, welche Instrumenta über die Pertinentias, oder Kauffbrieff über Zehenden auffrichten/
Zu fernern behutsamen Nachsinnen/ und Abschneidung kostbarerer langwiriger unbeliebter Proceß.
in XII Capita eingetheilet/
Und auß XX. Jähriger eigener Erfahrung observiret / und zu dem End ans Tagliecht gegeben / damit andere ihr hochvernünfftiges Gutdüncken in solcher Materia gleichfalls communiciren mögen/ salvo cuiusvis rectius sentientis judicio,

Dargestellet von

Christoph Ludwig Dietherrn / Patricio Norico, U. J. D. & Reip. Patriæ Advocato.

Franckfurt/
Bey Johan David Zunnern.

M DC. LXXI.

AD LECTOREM.

GUnstiger lieber Leser: Es ist leyder dahin kommen / daß mancher Zanckſüchtiger nicht eher ruhet / er habe dann sein Maul vor allen Gerichten zerfallen. Man kan offt den Schlüssel zum rechten Recht zuvor nicht finden / es seynd dann beyde Theil darüber verarmet. Dann hören die Lermenblaser / und gewinnsüchtigen Advocaten und Procuratores auff / mit ihren geschwulstigen / vielblätterigen Schrifften / dann soll die Sach verglichen werden. Es seynd in diesem langwirigen Kriegswesen viel Fürsten und Herrn umb ihre briefflicheUrkundten und Beweiß kommen / die Dörffer sind mit jungen Mannschafften besetzt worden / die Aigenherrn haben zwar ihre Pertinentias beschrieben / aber was es mit dem Zehendē für eine Bewandnuß habe / da stehet nichts auffgeschrieben. Zum Exempel: Ein Dorff ligt 20. oder 30. Jahr unbewohnt in den Aschen / die Felder sind angeflogen. Vor dem verderblichen Krieg erinnert man sich / daß die Hochfürstliche Zehendbeschreibung

ein

ein Beampter gehabt/ er ist aber durch Feuersbrunst umb solche Beschreibung kommen. Es wohnt in solchem Dorff ein Edelmann / der bestehet von diesem Beampten etlich Jahr nacheinander diesen Zehenden umb eine gewisse Summam Getraids. Dieser Beampte / und der Edelman halten beyde zusammen/ und zwingen ihre benachbarte arme Leut durch ihre Gewalt (cum interdum etiam unus homo in tantum emineat , ut legibus interrogari non possit,) nach der Brunst/ daß sie durch und durch von allen Feldern die 10. Garb müssen liegen lassen. Sie sagen und klagen/ was sie wollen / man hört sie nicht. Es kompt der Krieg darzwischen / der Amptmann / wie auch der Edelmann stirbt/ es bleibt alles ersitzen. Das Dorff kompt wieder in Auffnehmen / es wird ein neue Zehendbeschreibung von neuen Amptmann gemacht/ es wird alles genau für zehendbar beschrieben. Die Gemein beschwert sich/ es hilfft nichts. Einer klagt / sein Hoff müsse jetzt wol 3. Simmer und dar-

über Zehenden geben/ehedessen sey alles mit 4. Metzen verrichtet gewesen. Der ander klagt / er habe vor diesem von etlich Feldern nur den 20. von andern Feldern gar nur die 30. Garb geben. Non jus, sed probatio his personis deest, man will diesen guten Leuten nicht glauben / die alte Brieff sind verbrent / die neue sind gantz widerig / die alten Leut sind seithero abgestorben. Endlich findt sich noch ein einiger alter Zeug/ welcher dieses alles besteiffet / es sey alles mit Gewalt vor diesem daher gangen/und eingeführet worden. Mit Gewalt ist dieses neuerliche Beginnen hernacher per potentiores, auß Eigennutz/ fortgeführet / und erhalten worden. Jetzt finden sich hertzhaffte Aigenherrschafften/welche mit aller macht dahin bedacht seyn / wie sie ihren Unterthanen unter die Arme greiffen / und die Sach wider in alten Stand bringen/ damit diese neuerliche / übermachte Beschwerungen cassiret und auffgehaben werden Und wo diese gesampte Aigenherrn nicht mit gesampter Hand zu-

sam-

sammen setzen/und sich vereinigen werden / wird dieser alte Schaden nicht so leichtlich mehr zu heilen seyn. Multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in iudicium, exigente iustitia, non debent tolerari. cap. cum jamdudum. extra. de præbend. Es ist schwer von Zehendrecht was schreiben/dieweil so unzehlich viel unterschiedliche Gewohnheiten hin und wider seyn. Ein jeder gemeiner Bedienter / oder Uberreiter bildet ihm ein seine Meynung sey die beste / und will mehr/als mancher Gelehrter wissen. Die Gelehrte suchen nur ihre generalia auff / quia ad rarò evenientia LL. non aptantur. Boer. conf. 44. n. 13. und verstehen offtermals die jenigen terminos nicht / welche auch den plebeis bekant seyn. Da kommen sie operosè mit etlichen Brocardicis ambidextris (quæ puta eadem facilitate contra eos retorqueri possent) prallend auffgezogen/ womit die Sach nur verzögert / aber nicht außgemacht wird. Etliche wollen den Namen haben/ daß sie friedfertig seyn/diese wollen alle Sa-

chen

chen / sie seyen gleich so lauter / als sie immer wollen / verglichen / da doch nur in zweiffelhafften Sachen dergleichen amicabiles compositiones statt haben / und durch einen jeden Vertrag etwas vertragen oder vergeben wird. Diß sind die rechten Woldiener / welche noch wollen von beyden Theilen verehret werden / wann sie dergleichē Vergleich stifften. Quomodo amicabilis compositio differat à transactione, vide Costam de ratione Ratæ q.149.n.16. wer einfältige / blöde und miserabiles personas, Witwen und Wäisen ruinirt / ihrer possession entsetzt / und umb das Ihre bringt / der hat es auff seine Verantwortung. Ein ruhig / frölich Gewissen ist besser dann aller Welt Gült / Zehenden / Dienst / Steyer / Frevel / Straff / Gärten / Aecker / Wiesen / Weyher / Fischungen / Höltzer / Grund und Boden / und wz die Welt für hoch und herrlich hält / innen haben. Ein jeder Mensch / er sey gleich arm oder reich hat einen Patron / einen Gönner / zu welchem er eine Confidenz trägt / aber

aber der Tod ist niemands Freund / es kan ihm niemand den Tod zu einem Freund machen. Man kan durch Verheyrathung / durch hohe Ehren-Aempter / in eine grosse Freundschafft / zu grossem Ansehen und zimblichen Authorität kommen: Aber / man werde gleich mit dem Tod so familiar, als man immer wolle / so ist er doch nicht gut Freund / er endert sein nemini parco, sein nulli cedo nimmermehr: Er nimt den lebendigen und todten Zehenden dem Keyser / König / Fürsten / in alleweg hinweck / er darff nicht auff die zehende Garbe warten / er mag anheben zu zehlen / von welcher Zahl er will / so kompt ihme sein Zehenden just herauß: Er hat kein gewisses Monat zur Erndt. Sommer und Winter gilt ihm gleich. Der am aller sichersten lebt / muß offt am ehisten fort / der die meinsten lites immortales hat / und deme kein Urthel gefält / er sucht davon eine Appellation / ein Revision / der wird von Tod nicht appelliren können. Dann können die Erben causam nicht reassumiren / diese

Erben

Erben müssen für sich / ihre Erben und Erbnehmen verjähen und bekennen / daß sie lauter geborgten Athem / geborgte Häuser / geborgte Aecker besitzẽ / und / wann dermaleins dz grosse allgemeine Erdbeben ergehen wird / so wird es den Frommen nit entsetzlich / sondern erfreulich seyn. Da wird das weiland im Königreich Neapolis wol und weit bekante Geschlecht Boncampagni, in grosser Anzahl sich herfür thun / und die Friedfertigen mit verklärtem Angesicht einander kennen. Dann wird es keine lehenbare Zehenden / kein strittige Possess, kein empfindliche Vernachtheilung / kein litis pendentiam, kein injustã sententiam mehr abgeben. Factum id non dicitur, quod non durat factum: sicut nec versum in rem patris, quod non durat versum. l. si pro patre §. versum ff. de in rem vers. warlich! der mit unrecht an sich gebrachte Zehenden / die mit unrecht an sich gebrachte Nutzung / wird nichts nutzen / dieweil sie in jener Ewigkeit nichts nutzẽ wird. Qua velut gemma hanc præfationem obsigno.

Caput I.

Von Zehend-Beschreibungen.

ES ist keine geringe Sach eine solche Zehend-Beschreibung zu formirn/ welche unstrittig ins künfftig soll observirt und gehalten werden / und fehlet es auch offtmals denen Gelehrten / an genugsamen Nachsinnen / bey Auffrichtung entweder einer neuen/ oder Verneurung einer alten Zehend-Beschreibung / in massen auß nachfolgende Observationibus mit mehrern deutlich erhellen wird. Es erzehlet Herr Christoph Philipp Richter in seinen consiliis, das ihrer wenig in quibusdam controversiis decimalibus mit einander concordiren / sondern fast ein jeder seine sonderbare opinion habe part. 6. conf. 21. in pr. desto schwerer fällt es absonderlich bey Beschreibung deß Hauß und Blutzehendens/ deß todt- und lebendigen Zehendens fort zukom̃en/cum tamen ad claram & particularem ostensionem rerum, & pertinentiarum feudalium teneatur Vasallus, per l. quicunq; 2. C. de fund. limitroph. lib. XI. Interest enim domini scire bona, in quibus habet directum dominium, ut scilicet, si privetur Vasallus, vel finiatur feudum, sciat

quæ bona ad illum ſpectent. Dahin gehet das An. 1604. den 29. Julii ergangene Chur-Maintziſche Decret/ in dem Ihr Churfürſtliche Durchl. den Ihrigen / welche ſie zu den Expeditionen der neuen Lehens Inveſtituren brauchen/ ernſtlich aufferlegt und befolen/ von allen dero Ertzſtiffts Lehenleuten und Vaſallen nit allein eine richtige Deſignation und Verzeichnuß aller ihrer Lehenſtück und Pertinentien/ neben angehefften Bericht / wo dieſelbe mit ihren Anwendungen eigentlich gelegen/ und da ſie deren in Mangel / in was Händen ſie jetziger Zeit begriffen / auch wie und umb welche Zeit ſolche Lehenſtück auſſer ihrer/ oder auch derer Vorfahren Handen kommen ſeyn/ ehe und zuvor ſie zu der neuen Belehnung verſtattet / zu erfordern und zuerheben. Klock. tom. 2. conſil. 30. in fin. Es führte einsmals ein nunmehr in GOtt ruhender / umb das Landweſen wolverdienter / hochverſtändiger Herr dieſen nachdencklichen Diſcurs. Ich/ ſprach er / hab in zweyen Dörffern Zehenden/ über das eine Dorff habe ich keine Beſchreibung der Felder/ und der Wieſen. Nichts deſto weniger wird mir in ſolchem Dorff der Zehenden unſtrittig gereicht / und jährlich geliefert. Urſach/ es ſind noch alte Leut vorhanden/ welche umb alle Oerter gute Wiſſenſchafft haben/ wo dieſe oder jene Felder gelegen / ſie wiſ-

ſen

sen/zum Exempel/ wie man diesen oder jenen Acker oder Wiesen eigentlich nenne/ sie wisse die Marckstein zu finden / und ermahnen die jungen Dorffsgemeiner / oder Benachbarte/ daß sie mit gewissen Zeichen bemerckte und gebrande aichene Pflocken zu ihren Marcksteinen schlagen / und hierdurch viel Strittigkeiten verhüten. Item: Es verändert keiner sein Feld daselbst / daß er eine Wiesen darauß machte / oder daß er auß einer Wiesen einen Baumgarten / oder einen Hopffen-Garten machte. Es macht keiner keinen Weyer zur Wiesen. Es macht keiner keine Wiesen zu einem Weyer. Auß welchen Veränderungen viel Strittigkeiten entstehen. So ist es auch gut / wann an manchem Ort gewisse Zehendstein seyn/wie Oettingerus in speciali tr. de finibus bemerckt hat.

Hingegen/ sprach er / habe ich in einem andern Dorff einen Zehenden / über welchen alle Felder und Wiesen / mit Benambsung derer eigentlichen Namen / mit Benambsung der Possessorum oder Erbleute / mit Benambsung der Benachbarten auff vier Seiten/oder aller Anstösser / von einem Keyserlichen Notario, vor so und so viel Jahren/in beysein etlicher ritè hierzu beruffenen / und etlich abgehörter Zeugen / deutlich und außführlich sind beschrieben worden / nichts destoweniger ver-

geht kein Jahr/in welchem nicht dieses Zehen-
den wegen unterschiedliche strittigkeiten vor
lauffen. Ich verwunderte mich dazumal über
diesen Discurs/und vermeinte/ es müsse nu
dazumal daran fehlen/das absonderlich in die-
sem Dorff keine friedfertige Leut/sondern eitel
zänckische/strittige Nachbaurn weren. Dieser
Discurs lag mir lang in Sinn/und fiel mi
widerumb ein/ als Ich gelegenheit überkam
von einem andern etlich Jahr hernach fas
gleichen Discurs und klag anzuhören. Es
beklagte sich einer / Er hätte auff Fried un
Einigkeit gesehen/und darnach getrachtet/E
hätte nach erlangtem Fried/bey nahe fast hun
dert Thaler darauff spendiret / hätte sich nac
Alten glaubwirdigen / redlichen Leuten umb
gethan/welche entweder in dem Dorff/allw
er seinen Zehenden habe/wären gebohrn ode
erzogen worden / nunmehr aber sich ander
werths verheyrathet/ und angerichtet / ode
welche vor dem leidigen und verderbliche
Kriegswesen in solchem Dorff gedienet / di
Garben außgezählet/ eingeführet /oder son
sten umb die Benennung der Oerter gut
Wissenschafft haben / er habe so ei
richtige / lautere Zehend-Beschreibun
zu sammen gebracht/das er vermeint/er hab
sein Gelt wol angewendet/diese Beschreibun
werde weit über hundert Jahr keine Irrun
noch Streit mehr bringen/sondern eine ewig
weh

wehrung causiren. Dieweil es sonst heist: Nisi quatuor aut quinque boniviri attestentur falsitatem, instrumento semel ritè confecto stabitur. l. Domitius instrumento. l. Labeo de testam. l. cum precibus (de probat. &c. cum Joannes, de fide Instrum. Es stehet wenig Jahr an so fiel diese freud in Brunnen. Sein Zahmgelt wurde wild gemacht. Es finden sich etliche von Adel / welche ihre alte Register und lang verlegene Beschreibungen durchgehen. Es werden die waltzende Stuck auffs neue in die Steuer gelegt. Es gehet offt mit denen Steuerregistern übel daher. Es läst mancher auß feindschafft seinem Nachbaurn mehr Morgen Feld / Wiesen/oder Holtz ansetzen / als er reverà hat / nur daß er seinen Nachbaurn hoch in die Steuer bringe. Hier treffen die Morgen der Felde- und Wiesen nicht überein. Zum Exempel: bey Formirung der Zehend-Beschreibung ist angezeigt worden/dieser Acker sey zween Morgen groß. Jetzo findet sich bey der Aigenherrschafft wol 3. oder vier Morgen. Daher schliest der strittige Erbmañ/ Ergò ist der Acker in der Zehend-Beschreibung mit 2. Morgen benennet / und der bey dem Aigenherzn mit vier Morgen eingezeichnete Acker / nicht einer / sondern zween unterschiedene Aecker/welche vielleicht seynd zusammen

geackert worden. Ergò gibt der anietzo zusammen geackerte Zehendbare Acker nicht totaliter den Zehenden / vielleicht nur die 20. oder 30. Garb. Da finden die jenigen / welche Lust zu Zancken haben / genug Materi zu streiten / da doch die Beschreibung der Anstösser diese Streiten genugsam erörtert. Hinc de instrumentis literarum ad fundum pertinentibus disceptari solet. Eaque venditorem tradere non teneri, sed sufficere emtori authentica Instrumenta, per quæ fundi jura declarantur, ostendi, eique copiam describendi ea præstari, eo scilicet casu, quo venditoris interest, habere Originalia, quia tenetur de periculo Evictionis. Si enim causam retinendi venditor non habeat, cogetur omninò tradere instrumenta emtionalia cum ipso fundo, quæ apud eum esse debent, ad quem pertinent. Darzu kombt noch ein weit außsehender Streit / welcher wann er nit verhütet wird eine gantze / mit Müh und Unkosten / vorsichtig zusam̃ getragene Zehend-Beschreibung auf alle Weiß und Weg durchlöchern kan. Zum Exempel: Es finden sich in einer Zehend-Beschreibung 2. oder 3. Morgen Felds für Zehendbar von 100, und mehr Jahren her. Der Zehendherr weiß

weiß nicht anders / dann das iederzeit dieses Feld sey gebürlich außgezählet / und außgezehendet worden. Jetzt kombt der Aigenherr hinter ein altes Buch / darinnen eine Beschreibung seiner zugehörigen Artfelder zu seinem Hoff oder Gütlein zu finden ist. Es stehet unter andern in solchem Saalbuch / oder in solchen Kauffbrieff / dieser Acker von 2. oder 3. Morgen / so an diesem / oder jenem Ort lige / sey Zehendfrey. Der Acker quæstionis findet sich richtig / so wol bey dem Aigen- als bey dem Zehendherrn in der Beschreibung / er findet sich richtig / nicht auff dem Papier / sondern auch auff der Wahlstatt / in der anweisung. Hier muß unwidersprechlich entweder bey dem Aigen oder bey dem Zehendherrn / in denen unterschiedlich wider einander lauffenden Beschreibungen ein Fehler seyn. Der Aigenherr befihlt / der Erbmann soll diß Feld nicht außzählen lassen. Der Zehendherr befihlt / der Zehendbeständner soll diß Feld außzählen / uñ sich an der Posseß nicht verunruhigẽ lassen. Hier gilt es fleissiges nachsehen und nachforschen / wo der Fehler stecke. Welche Beschreibung auff eine beeydigte Anzeig / von etlichen alten gezeugen / qui quantò sunt simpliciores, tantò sunt credibiliores, cùm non deponant, nisi de possessione facti, tanquam oculis suis semper astantibus super ipsa loca, quæ sunt verba Chassenei:

oder nur auff einen einseitigen Bericht/v.g. des Erbmanns vor seiner Aigenschafft / sey eingetragen worden. Der Zehendherr macht offtermahls als Zehend-Beschreibung ohne vorwissen des Aigenherrn / und der Aigenherr macht eine Beschreibung seiner zugehörung ohne vorwissen des Zehendherrn/ ieder handelt salvo jure tertii. Offtermahls läst ein Aigenherr seinen Unterthanen zur Zeugschafft bey einer Zehend-Beschreibung zu/er soll die Warheit außsagen/er soll niemand zu Lieb/ oder zu Leyd reden/ er soll aber ihme/ dem Aigenherrn selbst nichts zu schaden außsagen. Hic sibi ipsi videtur contradicere, quod unâ manu præbuit, per alteram aufert, & semet ipsum corrigit. Hier heists/ wie einer gesagt/ ich hab zwar consentirt / aber salvo jure meo. Hæc Clausula malè præcedentibus specificatis aversatur. So wird der Zeug gehindert/das er wider seinen Herrn außsagen darff. So kan man nicht hinter die Warheit kommen. Subditum suum qui producit in testem, debet illi prius remittere juramentum, quo ipsi obstrictus est. Rudinger cent. 5. O. 87. §. 9. subintellige sine captiosa illa reservatione. Und halte ich diese oberzehlte einseitige privatas annotationes

tiones der Aigenherrn länger nicht fürgültig/ biß von dem Zehendherrn das Contrarium auß seiner Beschreibung docirt und dargezeiget werde. Die allergrösten Strittigkeit wegen der Zehend-Beschreibungen über ein Dorff finden sich alsdann / wann ein Dorff lang verwildet und verwachsen ist gewesen / mann hebt allgemach mit langer Hand an außzureuten / ein Stuck nach dem andern niderzureissen / von allen Ellern und Büschen Artfelder zu machen / mann weiß nicht mehr eigentlich / welches Feld oder Wiesen zu diesem oder jenem Hoff gehöre / die alten Leut seynd abgestorben/es ist niemand da/ der richtige Anweisung thue. Es unterstehet sich einer die Anweisung zu thun bald findet sich ein anderer / welcher Contrari Anweisung thut. Wol dem/der keiner Anweisung/ oder Zeugschafft bedarff/ wann mann nur den situm loci weiß/ wie dieser oder jener Weg heisse / wie dieses oder jenes Ort heisse / wo vor diesem eine Wolffsgruben gewesen/wo vor diesem Weingärten gebauet worden. in antiquis, instrumenta testibus prævalent, c. tertio loco de probat. Matth. Wesenb. consf. 27. num. 4. quoniam scriptura est probatio probata, nō probanda. Es geschihet auch wol gar/dz der erste Anweiser/wann er zum andernmahl anweisen soll/entweder ex lapsu memoriæ

oder auß bestechung des Gegentheils / oder aber/daß er vorgibt/er habe sich seithero eines andern erinnert / anderst antweist/ als er das erstemahl zu Papier hat bringen lassen. Wo bleibt da/was Gailius statuirt, Testis post depositionem aliter deponens, etsi in articulo mortis fiat, priorem contestationem non subvertet. Vide Eberhardum Fabricium in Gailio Enucleato lib. 1. observ. 104. sect. 2. & Klockium tom. 3. consl. 95. num. 88. ubi hoc Gailii traditum limitat. Quid obtineat, si quis bis cum iuramento contraria deponat, videri potest apud Antonium Capyc. decis. 142. n. 11. De eo, qui animo corrigendi quid profert, agit Vasq. l. 2. Controv. 33. n. 8. Richterus part. 2. consil. 220. n. 7. Da thun dann Erbleut und benachbarte das beste / wann sie sich vergleichen/salvo Iure, auff 3. 5. oder mehr Jahr/ ein gewisses stuck Holtz / einen gewissen Flor miteinander abzuholtzen/ unvergreifflich / (ie doch mit vorwissen aller Aigenherrn) die Aecker untereinander ein zeitlang zuvertheilen / und zu bauen / biß sich die marckungen finden und der situs zur Antweisung anleitung gebe. Sonsten müsten offt 30. biß in 40. verwildet gewesene Aecker länger verwachsen ligen bleiben/

den / unnd bliebe so wol dem Aigen / als Zehendherrn sein dabey versirendes Commodum dahinden. Offtermahls geschihets/daß in einem Dorff zwey drey und mehr Zehendherren seyn/ darin ieder seine Aigene Zehend-Beschreibung hat / und will keiner dem andern weichen / oder seine Beschreibung freundwillig auffweisen und vorzeigen. Ja ich finde gar/das bißweilen in einem Dorff wol sieben biß in 9. Zehendherrn seyn / da offt nur über etlicht aigene Stuck mancher Baur ein besonderes Zehendlein hat/und zu Lehenempfängt.

Deßgleichen wird offtermahls ein Universal Zehenden über ein gantzes Dorff in dem Lehenbrieff gesetzt / und wann mann nachsihet/seynd der Zehendherrn wol drey oder vier in Dorff/ da gibt manches Feld nur die 20. oder 30. Garb / da ist mancher Acker wol gar Zehendfrey.

Wann es die Zehendherrn wissen/ daß ihrer so viel in einem Dorff seyn/so thun sie wol/ wann sie einig seyn / und für einen Mann stehen/beschreiben ihre Zehenden mit gesampter Hand/tragē die Unkosten zu gleich/unterschreiben und Siegeln solche Beschreibung / lassen auch solche Beschreibung so oft mundirē so viel der Zehendherrn seyn/damit wañ eine verlegt/ verlohrē/schadhafft/oder in etwas undeutlich/ unleßlich/oder an einem Blat mangelhafftig werde / nichts desto minder die überbliebene

für gültig und kräfftig erkennet werde. Sonsten wann die Herzn/ uneins/ mißtrauisch/ eigensinnig seyn/ der eine macht heunt seine Beschreibung / der andern zwey oder drey Jahr hernach/ zu einer andern Zeit/ so geschichts/wie ich es selbsten observirt / das ein Feld in des ersten Zehendherrn beschreibung stehe / es gehöre in seinem Zehenden. In des andern Zehendherzn seiner Beschreibung steht es auch/daß es dem andern zu gehöre. Inzwischen meint ein ieder Zehendherr / er sey fundirt/und so lang sie die Zehend-Beschreibung ein ander nit fürweisen/und sich hierüber vergleichen/gibt es im̃er zuhadern und zu streitẽ. Ich will aber gleichwol auch diß nicht verschweigen/ das ich observirt / wie daß einsmahls dreyerley Zehendherzn ihre Beschreibungen miteinander haben auffrichten und verfertigen lassen/in Hoffnung / alle künfftige Strittigkeiten dardurch zu verhüten und abzuschneiden/nun begibt sichs / daß widerwillen/gantz unvermerckt/und unvermuthet/ein Acker / in zweyer Herrn Beschreibung eingeruckt werde / in dem der eine Antweiser diesen Acker in der einen Beschreibung mit diesem und in der andern Beschreibung mit gantz andern Umbständen / auff eine Weiß beschrieben. Welcher Irrthum sich 80. und mehr Jahr hernacher erst gefunden. Das thut ein irriger Antweiser zu weg bringen/wann er seine Wort

ne Wort nicht deutlich gnug weiß fürzubringen / das thuts/wann mann die Zehend-Beschreibungen nicht offt und offt denen beständnern fürliset / oder wann mann sie nicht ernstlich erinnert / sie sollen ihnen nichts entziehen lassen / und keine Feindschafft ansehen. Es were fast vonnöthen/es machte ein Zehendherr/ alle 10. oder auffs längste 20. Jahr ein neue Beschreibung seiner Güter / die alten Leut verlieren sich / nehmen an Verstand und Gedächtnuß ab / die jungen wollen weit verständiger seyn / und wo sie nicht deutlich erinnert werden/begehen sie offt die grösten Fehler. Die alten briefflichen Urkunden und Documenta sollen zwar fleissig verwahret und auffgehebt werden/damit sie nicht von Wasser verderbt/ von Mäusen zernaget/von Feuer schadhafft/ oder gar consumirt werden. Aber/was hilffts/ wann manchesmal in 40. 50. Jahren die alten Bücher nicht auffgesucht / die uralten Gemein Ordnungen und Zehend-Beschreibungen nicht angesehen / viel weniger verneuert werden. Mann hat hernach offt zuthun/ daß mann nur einen eingen Antweiser überkomme/und ist damit nicht zu feyren / ehe solcher vor Alter etwan blind / oder vergeßlich werde. In materia decimarum testes singulares probant. Gail. 2. Obs. 66. n. 12. vide Mascard. vol. 1. de probat. concl.

483. num. 1. & 2. Will ein fleissiger Haußvatter sein Holtzwerck an seinem Hauß gut erhalten/ so läst ers alle 10. oder 20. Jahr auffs längste von neuem tünchen. Aber viel geitzige Aigen- und Zehendherrn mögen von verneuerung der Beschreibungẽ nichts hören / es wird ihnen dieser Vorschlag nit annemlich uñ vorträglich scheinen/ sondern ein Dorn in Augen seyn. Hieher gehört die Frag/ an plus testibus, quàm Instrumentis credendum von welcher Frag gar außführlich Matth. Wesenb. consil. 27. num. 1. & 2. Wie auch Mynf. 4. obs. 39. Zu lesen ist/ da er dañ den Casum setzt/ ubi testes ipsi contradicunt scripuræ, ad quam ipsi fuerunt adhibiti, eo casu testes scripturæ præferre debent. Am End setzt er doch ad justam probationem sufficere, alterutrum aut idoneos testes, aut non suspectum instrumentum. Adde Iliconem Ummium in Processu Disp. 15. §. 5. num. 23 in fine. Herr Christoph Philipp Richter in seinem ersten Theil Consiliorum part. 6. cons. 37. n. 3. setzt/ quando testes inscripti Instrumento repugnant instrumento, necesse est, tum cessare solennitatem Instrumenti, qua cessante, Instrumentum nihil

hil probat. Si duo testes inscripti contra Instrumentum deponant, debilitant, fidem Instrumenti, etiamsi centum essent inscripti, sed tamen mortui sint, quod falsò fuerint in ipso inscripti. Xenophon nennet den Acker πάντων δικαιότατον omnium justissimum, quia quãtumcunque, seminis accepit, idem probè justéq; reddit, & quidem multo cum fœnore. Aber / wo geben mehr Ungerechtigkeiten / als mit denen Aeckern für / da ihrer viel einschneiden wollen / das sie nicht gesäet noch geackert haben. Diese solten lesen und zu Hertzen nehmen / was Obrecht de Judiciario vectigali, in seinem tr. de ærario sancto p. 140. & seqq. setzt / so würde der Gerichtliche Sieg bevor bedacht und glücklicher geführt werden.

Caput II.

Von Zehendmalzeiten / bey verlaß / oder liefferung des Zehenden.

Es ist ein alter Gebrauch / daß bey verlassung der Zehenden gessen / oder getruncken werde / und haben sich mehrmahls alte Bauersleut vernehmen lassen / es sey nichts / wann mann bey verlassung

mein / oder die beständner auß der gemein / verzehren / ieder Theil halb bezahle / so bald der Zehendherr den Zehenden verlassen hat / als der Zehendherr halb / und die Zehendbeständner die andere helfft. Die übrigen / so nicht mit bestanden haben / gehen leer auß. An andern Orten ist der Brauch / daß der Wirth einen Teller auff den Tisch lege / und die Gemein umb den Zehenden streiche / so balden nun das streichen angeht / muß der Wirth rechnen / und was verzehrt worden / zalt die Zehend-Herrschafft / was hernachmahls auffgeht / und verzehrt wird / bezahlet die Gemein. An etlich Orten muß die Gemein einen Ducaten auff den Tisch legen / ehe einiges Auffbott geschicht / alsdann geht das auff bieten und trincken recht an. An etlich Orten trägt die Zehendherrschafft / was verzehret wird / allein. Dann muß die Gemein viel außgeben / so besteht sie den Zehenden desto geringer. Was hilffts / wann ein Beampter und die Gemein 10. biß in 12. fl. verzehren und bezahlen / der Zehend muß aber hernach umb 3. oder vier Summer geringer verlassen werden. Bey dem Zechen findet sich ein ieder ein / omnes, quotquot à convivanis tabulæ modò accumbere, aut vel alterum eidem crus admovere possunt, quamvis non vocati, eiusmodi tamen epulis interesse potestatem atq; licen-

tiam

tiam se habere putant, wann es aber zum zahlen kombt / macht sich einer nach dem andern davon / da wird die Anzahl kleiner / und ist mancher so angetruncken / daß er kaum sein Losament finden kan. Bibuli sunt immemores Legum. Gl. in l. fin. verb. quærere (in quibus caus. in integ. So der Zehend zum N. verlassen wird von dem Zehend-Herrn / mögen sie solches alter Gewonheit und Gerechtigkeit nach daselbst in Pfarrhoff thun / allda der Pfarrer schuldig ist bevor zu geben einen Salat mit Eyer und Hammen. Im fall aber die Zehendherrn den Zehenden nicht in Pfarrhof / sondern an einem andern Ort ihrer Gelegenheit nach verlassen wolten o der würden / das haben sie gute Macht zu thun / unverhindert männigliches / doch ist der Pfarrer in solchen Fall des Salats entbrochen. So offt es denn zu schulden kombt den Zehenden zu verkünden / ist ein Pfarrer schuldig / dasselbe vergebens zu thun / und seynd ihm die Zehendherrn einige verehrung darfür nicht schuldig. Und wann der Zehend nicht in Pfarrhoff / sondern außerhalb in einem Wirthshauß oder sonst verlassen wird / was dann für Unkosten aufflaufft für essen und trincken / daran muß der Zehendherr / sampt dem Pfarrer den halben Theil / und die besteher des Zehenden den andern halben Theil bezahlen / doch

stehet

stehet es bey dem Zehendherrn maß zu geben / was von essen und trincken auffgetragen werden soll / als ungefährlich ein kälbern und schweinern Braten / 2. oder 3. Hüner / und etwan 6. Maßwein / oder was die Gelegenheit gibt.

Bey liefferung des Zehenden / gehet es auch ungleich daher. Gibt mann denen Zehendbeständnern für die Zehrung einen / zween / oder wol mehr Gulden / so sagen sie / mann habe ihnen keine Mahlzeit geben. Gibt mann ihnen eine geringe Mahlzeit / so hätten sie gerne das Gelt darzu. Da klagen und sagen sie / an etlich Orten gebe man von iedem Pferd zwey Kreutzer Stallgelt / von ieder Person 1. Kr. Bettgelt / über und neben der Mahlzeit. Da fordern sie die Lebküchlein für ihre Weiber / und seynd nicht zu ersättigen.

Caput III.
Von Taback-Zehenden.

Es ist schon eine alte Klag an denen Orten / wo nur das vierdte Band Zeheuden gibt / es sey ja unbillich / daß man an solchen Orten von Taback-Zehenden fordere / und nehme. Wo durchauß alles Zehendbar ist / da wird unstrittig auch der Taback-Zehenden gefordert und genommen. Da heists / wie jener Beampte sagte / als man von Rubsaamen keinen Zehenden geben wol-

te; Wann ihr Ducaten auff euren Feldbarn köndtet / so nehm ich den Zehenden davon! Wovon mann den Zehenden schuldig ist / davon muß er gereicht werden / in decimis nec expensarum nec seminis ratio habenda est. Navar. in suo manuali c. 10. num. 30. Aber / wo von viererley Getreid nur der Zehend kan erfordert werden / da ist ein hartes / daß der arme Bauersmann auch von Taback soll Zehenden geben. Aurum cum lachrymis & querelis subditorum collectum adulterinum & venenosum est. Es ist aber ein mercklicher unterschied zu machen / ob er an solchen Orten viel / oder wenig Taback baue / oder außmache. Hat er viel Taback angebauet / so ists recht / daß er den Zehenden davon gebe / sonst aber nicht. Ja gleichwol sagt der arme Mann baue ich viel Schmalsat / so bin ich diß Orts Zehentfrey / warumb dann von Taback? Ob der Taback unter die Nahrungs-Mittel zu zählen / oder ob er zu verbieten sey / videatur Thesaurus Practicus Besoldi in folio adauctus lit. T. num. 53. ibique à me allegati Autores.

Cap. IV.

Caput IV.

Von bösen Gewonheiten / wann der Zehenden in Viertel herumb gehet / oder wann diß Jahr das Obere / das andere Jahr das untere Dorff den Zehenden bestehen darff.

DJe Einigkeit der Zehendbeständner ist der Zehend Herrschafft höchster schad. Es sagt mancher in Dorff/ich wolte diß Jahr den Zehenden gern kauffen/ oder bestehen / wann ich vor der Gemein dörffte / ich wurde vor der Gemein für unredlich gehalten wann ich was wider die Gemein thäte. Da ist der Zehendherr über seinen Zehenden nicht Herr! hic adimitur Domino commune illud & liberum de rebus suis disponendi arbitrium, cuilibet aliàs jure meritòque concessum. Es gehet gemeiniglich in 3. oder 4. Jahren bey der Gemein herum/ daß diese oder jene Ordnung trifft/ wer den Zehenden bestehen soll oder nicht. Diese selbst erdichte Ordnung wird Arctissimè observirt. Es sagt zwar die Gmein / der Zehend-Herr mög seinen Zehend ẽ gleich selbst einsamlen lassen/ oder in Bestand hinlassen. Es stehe in seiner willkuhr. Unterdessen wann der Zehendherr keine Gelegenheit zum einsamlen hat/ so muß er seinen Zehenden so wolfeil hinlassen/ wie es der Ausschuß in Viertel gern hat. Und ist sich darüber zu verwundern/ daß offtermahls

mahls die Zehendherrschafft viel Jahr solche heimliche Vereinigung und schädliche Anschläg nicht mercket / biß durch eine unversehene Uneinigkeit zu Zeiten solches an Tag kompt. Von solcher zusammen Rottirung hab ich in meinem neuen vermehrten Thesauro Practico Besoldi in folio, pag. 1023. und 1024. nur mit wenigen gehandelt. Von dem Schmid-Handwerck wird gelesen / daß an einem Ort der Gebrauch sey / wann sie Meister auffnehmen / sich eines heiligen Stocks zu gebrauchen / da auff der einen Seiten imago extremi iudicii, auff der andern Seiten aber ein crucifix gemahlet steht / darauff legen sie zween Finger und schweren. Vide consilia Altorfin. pagina 36. in pr. wo die üble Gewohnheit ist / daß der Zehenden in viertheil herumb gehet / da dorffte man auch eines Stabs mit dem Jüngsten Gericht / allein es gibt viel Leut / welche weder Himmel noch Höll glauben / wann sie nur eine Sach ihres Gefallens können durchbringen. Als ich einsmahls in einem Dorff auff einen alten Mann getrungen / und den Urheber dieser schädlichen Gewohnheit wissen wollen / sagte mir derselbe / dieser Gebrauch wäre schon bey 60. Jahren in seinem Dorff und kome daher. Es haben einsmals die Benachbarte bey dem

Zehend-

Zehendverlaß sich also angetruncken/ und einander hinauff getrieben / daß sie den Zehenden zu hoch bestanden / und mit der Bezahlung oder Gewehrung nicht einhalten könen. Darüber dann sehr viel Zanck und Strittigkeiten entstanden / also daß bey nahe ein Todschlag darauß entstanden wäre / da habe nun müssen ein Mittel erdacht und außgesonnen werden / wie diese Gemein widerumb könte vereinigt werden.

Es hab aber ein Benachbarter Beambter der Gemein gerathen/ sie solten den Zehenden lassen in viertheil herumb gehen / so könte nach und nach ein jeder einen wolfeilen Bestand haben. Wie geschicht aber dem Zehendherrn / der darunter jährlich einbüsset. Dieser Rathgeber hätte bedencken sollen/ was dorten stehet: Pauperibus ita favendum, ne divitibus fiat injuria. Klock. vol. 3. consf. 131. n. 565. seqq. Zythander à Bude de Juribus Braxandi part. 1. c. 2. n. 133. Mann soll beyderseits thun / was recht ist. Quemadmodum enim neq; Dominorum sævitia nimia est alenda, ita neque effrenę rusticorum ad petulantiam est excitandum, quod non tam simplex & quietum est ut olim, sed, ut quondam servi, ita hodie rustici, ferè sunt versuti & ultimi prioribus peiores.

Sunt moribus, vitâ, sermone inculti, rudes, duri, inhumani, truces, insuaves, asperi, feri, also das wol zu Zeiten das Sprichwort war ist: Rustica gens est optima flens & pessima ridens. Zorer part. 1. consil. q. 11. §. 804. Da sollen nun Fürsten und Herrn daran seyn / daß bey empfindlicher Straff solche Viertel abgeschafft werden/und ein ieder von der Gemein umb die Zehenden streichen dörffe. Noch ärger machens die in grossen Dörffern / wann sie sich in das obere und untere Dorff außtheilen/und in zween hauffen rottiren. Dann gesetzt / es seynd alle Jahr 10. oder 12. in Außschuß / oder hauffen / und ein ieder sucht seinen Gewinn/ so bleibt freylich dem Zehendherrn nicht viel übrig/ wann der Presser so viel sein. Es bestehen offtmahls nur zwey den Zehenden/ bey der gantzen Gemein an / da gemeiniglich/ mit beytragung der Unkosten zur samblung / die reichen leer außgehen / oder das wenigste bezahlen / und müssen die Armen an meinsten frohnen und froh seyn / daß mann sie mit einstehen läst / daß sie kaum das Stroh davon bringen. Fragt sichs / was davon zu halten wann jener seinen Zehenden Morgenweiß verlassen / von iedem Morgen 2. Metzen und sechs Kreutzer für das Stroh / von ieden Morgen. Es trägt aber ein Morgen nicht

so viel / als der andere / scheinet also ein grosse Ungleichheit zu seyn.

Caput V.
Von Haußzehenden / Tod- und Lebendigen.

An etlich Orten ist der Brauch / das von ieder Hoffstatt / so besetzt ist / wo mann heußlich sitzt / Feuer und Rauch darinnen hält / wo mann wesentlich / persönlich wohnet / ein Rauchhennen geben werde / worvon ich in meinem Thesauro Practico Besoldi in folio, pag. 1022. item verbo Hirtenstab p. 393. item verbo Rauchhünner / p. 579. 786. 411. 412. mit mehrern gehandelt hab. Adde Wehnerum in obs. lit. F. pag. mihi 107. Rudingerum Cent. 4. observ. 23. Für solche Rauchhennen werden an etlich Orten 6. oder 10. Kr. an etlich Orten gar nur was weniges als 3. Kr. bezahlt. An etlich Orten gibt mann von einer ieden Bruthennen nur 3. Kr. Anderwerts wird es also gehalten / daß mann keine Rauchhüner gibt / hingegen von iedem Zichet Hüner eins / oder von Zehen eins / und die übrigen auffschreibet. De ovorum decimis, vide me in Thesauro Practico p. 1023. ibique Reusnerum allegatum. Ob mann zu gleich die

Rauchhüner / und von ieder Bruthüner das Zehende absonderlich gebe/weiß ich nicht/daß ich es gehört. In Hattenreuter Zehenden steht jährlich 1. Pfund Rauchgelt. Anno 1459. hat sich ein Streit wegen eines Krautzehendens erhebt / also daß die Sach zu einem Proceſs gar außgeschlagen. Allein der Bauer entschuldigte sich / der Gart und Acker / darauff ihm sein Kraut gewachsen / sey zuvor ein Platz gewesen / darauff ihm ein Stadel gestanden / item er sey ein Anhang seiner Hoffrait gewesen / er müsse sein Hoffrait jährlich / nach des Dorffs gewonheit mit einem Rauchhun verzehenden / wann er diß Orts Kraut und Haußzehenden geben solte / so würde er umb ein Stuck mit zweyen Bürden beladen.

Quia quod ſemel decimatum eſt, amplius decimari non debet. Gylman. tom. 1. Symph. part. 2 tit. 6. vol. 2. n. 5. & vol. 4. num. 24. 30. & 31. Rolandus à Valle conſ. 1. num. 21. vol. 1. Cacher. deciſ. 68. n. 10. Mundius de Munerib. c. 3. n. 49. Zu V. R. ist ein gantzer Hof/welcher für alles und iedes / für seinen groß und kleinen Zehendē mehr nicht/dañ 3. Pfenn. das Jahr über gibt. So viel den Kühzehenden anlanget/ gibt mann von ieder Kuh ein Keeß / oder an etlich Orten drey oder 4. kr. darfür.

Was

Was gar weit abgelegene Ort seyn/da mann die Statt selten erlangen kan / gibt mann offt nur 1. Kr. für einen Keeß. Ein Pfarrherr an einem mir bekandten Ort / hat in seiner Beschreibung / daß ihme von ieder Kuh ein Keeß gebüre / so viel ein Kuh auff einmahl gebe. Ich erinnere mich / daß einsmahls von frembder Herrschafft begehrt worden / ein Kühkeeß müsse 2. Pfund wägen. Von Butterzehenden weiß mann bey uns nichts.

Wer aber davon wissen will / besehe den Werndle von Zehendrecht l. 2. c. 1. Rebuffum de decimis q. 6. n. 33. Azor. Inst. Moral. l. 7. c. 24. quæst. 9. Ex decem pintis lactis una deqetur. Rebuff. de decim. q. 6. num. 33. Von Milch und Haarzehenden/handle ich in Thes. Practico Besoldi p. 1022. De lana Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. num. 4. Decima lanæ detonsæ statim solvenda & exigenda est, ex decem velleribus unum. Rebuff. de decim. q. 6. n. 32. An etlich Orten will mann von Erstlingen nichts gebē. Ja etliche unterstehē sich gar die Bestand-Küh widerrechtlich freyzumachen. Etliche beschreibungen lauten: von ieder / tragenden Kuh / oder säugenden Kalb 3. Pfenning der Kälber Zehenden ist gar rar.

Ich werde berichtet / daß ein Dorff sey / d
mā von Zehendē Kalb dem Geißlichē ein Kal
gebē muß/es geschehe gleich in 2. oder 3. Jahr
Vermög eines Vertrags de An. 1522. muß di
Gemein zu St. und W. denen L. den Kälber
Zehenden geben. In dem novo opere Con
siliorum Gailii, so Anno 1666. herau
kommen / wird part. 3. consil. 4. num. 4
der kleine Zehenden gar artlich kurtz zusam
men gefast / das er bestehe an Heu / Flachs
Kraut / Ruben / Lämmern / Kälbern / Gän
sen / Federvieh / Baumfrüchten. Ich find
einen Vergleich de Anno 1598. Da vereinig
worden / für den Kälber / Hüner / Lämmer
Gänß / Obs / und Schweinzehenden / das ein
Jahr ein Kalb / das andere 1. fl. zu geben
mann habe gleich Lämmer / Gänß od
Schwein / etc. oder nicht. Der Enden Zehend
geht an vielen Orten hart herauß. Besi
Martin Kreutmann von Zehendrecht p. 6
Daselbst er auch von Gaißzehenden etwas ge
dencket. De caprarum decimis agit Re
buffus de decim. q. 8. n. 13. De hædo
rum decima. Rebuff. de decim. q. 6. n
28. & 31. Der Zehend von jungen Schwein
lein ist bekandt. Es heist bißweilen: von i
der Bürde der Schwein eins / oder 15. Kreu
tzer dafür. Und wird nur der unterschied g
halten / ob sie gezogen / oder erkaufft worde

seyn

seynd. De suculorum decima. Rebuffus q. 6. n. 28. 30. von Säu und Gänßzehenden egi in Besoldo meo p. 393. ubi etiam von den jenigen meldung geschicht / welche die Gänß zu vor rupffen. Vide Werndle de Decim. l. 2. c. 1. p. 75 Der Zehend von jungen Pferden oder füllen ist rar. Ich hab in meinem Besoldo adaucto pag. 393. und absonderlich p. 279. mit mehrern hiervon gehandelt. Es bleibt diß Orts dabey / was an einem jeden Ort mit Alters ist hergebracht worden. Consuetudo servanda est in solutione decimarũ, etiamsi illæ diminuerentur. Paris. cons. 25. n. 36. Navar. de decim. cons. 2. n. 1. lib. 1. 3. Marius Antonius Maceraten. lib. Resol. 77. n. 9. Uber den Immenzehenden / wie auch ihrer Frucht / als Wachs und Honig / haben etliche auß verwunderung gelachet / ich hab es ihnen aber in meinem Besoldo p. 393. erwiesen. An etlich Orthen nimt mann den Zehenden Schwarm. Von Lämmerzehenden hab ich in meinem Besoldo adaucto p. 393. 1023. & 1024. gehandelt die unzeitige Lämblein soll mann nicht bringen / wie Werndle de Decimis. l. 2. cap. 3. p. 79. p. 78. pag. 79. außführlich meldet.

Wo

Wo manns in der Natur nimt / muß man das Zehende in durchlauffen nehmen / es sey starck oder schwach / wie es kombt. Der Zehendherr nimts an dem Ort hinweg / wo sie fallen / oder nur in der Winterung seyn. Decimæ animalium ob bella in alieno loco parientium, cui loco debeantur, nempe loco à quo fugerunt. Boer decis. 13. n. 54. Petrus Gregor. Tholosanus in Syntagm. juris univers. l. 2. cap. 25. num. 2. An etlich Orten gibt mann von 20. Lämmern eins in der Natur / und das andere an Gelt mit 28. Pfening. Bey der alternativa muß mann fleissig nachsehen / ob sie auch in alten Brieffen zu finden sey. Zumahln weiln Zehendrecht etwas besonders und die Electio bey dem Nehmer / und nicht bey dem Geber zu sein scheinet. Vide aliàs de Alternatione Zorerum part. 2. consil. quæst. 8. n. 640 & sqq. 650. & seqq. Barbosa Axiom. l. 1. cap. 55. per tot. Rudingerum Cent. observ. 92. Hieher gehört / was ich von Schafftrieb und Blumenbesuch / item von Schaffzoll und übermässigen Schäffereyen geschrieben. Besold. in Thes. p. 863. Hieher gehört die Clausula zu Beschreibung eines Hoffs von seinen Wiesen / Schaffflecken und Trieben.

Wann

Wann mann nun die Lämmer außzehent/ so werden allezeit der Schäffersknecht / oder der Jungen/ so der Schaff warten/ihre Lämmer/so sie von ihren Schaffen / so etwann die Baurn ihnen mit außgewintert / überkommen / zuvor außgehebt/ und auff die Seiten gethan / und von der übermaß der Zehenden / oder von 10. eins genommen.

Wann aber ein Zeitelschaff das erstemahl gelambt/so wird dasselbige Lamb / als ein erstes / nicht unter die Zehend-Lämmer gezehlt/ sondern mit des Schäffersknechten seinen auff die Seiten gethan: Wann es sich begiebt/ daß etwann der Baurn ihre Kinder etliche Lämmer darunter haben / oder die Zahl nicht zehen erreicht / sondern nur sieben / acht oder neun/so sind sie schuldig einen Abtrag zu thun/ wie dann geschehen von Haintz Gebhard zu Oedhoffen / der hatte nicht mehr dann neun Lämmer/davon hat der Zehendherr ihme keines genommen/ sondern sich mit ihme verglichen / daß er ihme 60. Eyer anstatt deß Zehend Lambs (dieweil es nicht die Summam der zehen für voll erreicht) geben soll / welches er also balden willig und gern gethan/ doch dem Zehenden ohne Nachtheil.

Item wann ein Schaff zwey Lämmer hat/ oder wol gar drey/so werden sin außzehenden solche nur für eins gerechnet.

Einem

Einem jeden Schäffer werden 20. alt
Schaff für Zehend frey passiret.

Von lebendigen oder blutzehenden hab ich in meinem Besoldo pag. 393. 1021. von todt oder lebendigē Zehenden hab ich p. 1023. 615 & semel p. 1024. gehandelt. Zu Volckersgau geben zu ewigen Zeiten die Inwohner dem Kloster Eborach für den Lämmerzehenden 5. Kar Habern / es seyn gleich Lämmer vorhanden / oder nicht. Es thun aber 16. Kar ein Sümmer Habern.

CAP. VI.

Von Obszehenden.

DAvon hören nicht gern / die viel Gärten haben / ich hab aber davon in meinem Thesauro Practico p. 1021 1022. und absonderlich von Nüssen und Kästen p. 1022. 1024. ad nauseam geschrieben. Si decem beoticos nucum, amigdalarum, aut castanearum habeam, dare decimam de his partem Deo oportet. Rebuffus de decimis q. 8. n. 5. von Obs / Obszehenden / Obsgärten besihe mit mehrern meinen Besold. p. 716. in fin. 717. item den Titul vom Uberhang der Bäum / und Obs / welche materia wol werth wäre / daß sie einer außführ-

außführte. Herr Ahasverus Fritsch hat in seinem neuen Tractat von Garten und Zaunrecht/welcher 1670. zu Jena herauß kommen § 46. diese Quæstion: An decimæ solvi debeant de his, quæ in hortis nascuntur, schön außgeführt / da er Cæpoll. de serv. urb. c. 76. n. ult. und das Jus Bavaricum tit. 28. art. 14. allegirt / allda er von Garten Getraid / item von Erweiterung der Gärten redet / wie es deß Zehendshalber gehalten werden solle. Auff denen Feldern und Plätzen/ welche nicht Gartenrecht haben / mögen wol Garten-Früchte gebauet werden/modo ratione pasturę, decimarum, tributorum, Magistratui, vel tertio non præjudicetur, ac statuta loci non repugnent: Hisce enim ex publica ratione libertas ista immutandi prædia, eorumque culturam iustè limitari ac restringi potest. Ich finde Vergleich / daß mancher auß einem Acker einen Garten gemacht/ und sich jährlich mit dem Zehendherrn / es gerathe gleich das Obs / oder nit / auff 72. Pfenning verglichen. Ich höre daß man sonst an etlichen Orten das Obs / Aepffel / und Biern mit einem Metzen/ Diethäufflein / oder Gölten außmesse / nach dem es wol oder schlecht gerathen. Wie dann die Bäum ruhen / und das Obs kaum alle 7.

Jahr

Jahr geräth/da dann die Bäum sich offtmal hernach zur Erden beugen/und wie die Schlehenstauden / oder Weintrauben voll hangen/ also daß jener Bauer / salvâ veniâ, sein Schweinställ in reichem Obsjahr mit den delicatesten schönen Herzäpffeln hat anfüllen müssen. Welche Nutzbarkeit deß Baumpflantzens absonderlich wol verstanden Dn. Ernestus Princeps Saxo Gothanus, daher in Ordin. Provinciali eiusd. part. 2. c. 3. tit. 25. diese Wort zu finden: Nach dem manniglich bekandt / wie ein nutz und fürträglich Ding es umb die Obsbäume ist / als wollen wir / daß ein jeder Unterthan in Städten/ Flecken / und Dörffern / welcher bequemen Raum in seinen Gärten hat/jährlich eine Anzahl Obsbäum pflantzen solle. Und auff das solches unweigerlich gehalten werde / so sollen zumalen in Dörffern die Schultheissen / Gerichtsschöpffen und Heimbürgen hierauff fleissiges auffachten haben / und darob seyn/auch bey der Gemeine anhalten / und sie vermahnen/solchem/wie gemeldt/zu geleben/und den Beambten / oder eines jeden Orts Gerichts-Herrn jährlich auff einen gewissen Tag verzeichnet zustellen/wen und wie viel Obsbäum gesetzt und gepflantzet seyn. Und da einer oder mehr in demselben Jahr nichts gepflantzet/ oder gepfropffet hätte / da er es doch de[...]

Gele[...]

Gelegenheit seiner Güter halber wol zu thun gehabt/ derselbigen soll ein ieder/ so manches Jahr es geschicht/ einen Gulden zur Straff geben.

CAP. VII.

Von Fisch und Forellen Zehenden.

ES werden bißweilen auß Aeckern oder Wiesen Weyer gemacht / da mann sich des Zehenden wegen entweder auff ein gewisses Gelt / oder auff ein Anzahl Fisch vergleichet / wie ich in Besoldo p. 1022 und 1023. erwisen.

De decima de piscariis, ubi pisces solent, de carpionum, velluciorum, luporum, mugilum, seu aliorum piscium. Rebuffus q. 8. num. 9. Sonsten gibt mann gemeiniglich / wo es mit Alters herbracht/ den Zehenden Karpffen / wann ein Weyer besetzt ist / oder / wo er nicht besetzt ist/ den zehenden Schober Heu / oder was in einem solchen Weyer gebauet wird. Dahin geht die Clausul von Weyer unnd Weyerstetten: Item die Clausula: mit Wasser/ Wasserläufften / Teichen/ Teichstetten. Für unziemblich und Straffbahr wird gehalten/ bey der Nacht die Wasser zu beleuchten / und die Fisch / die sich theils blenden lassen / also zufangen/ oder dieselbe mit Oel-Kuchen/ Lein / Hanff / Rüb und Mahnsamen/

samen / viel weniger mit andern schädli-
chen Materialien zu etzen und zu fangen. Dn.
Seckendorff in Deutschen Fürsten Stat pag.
489. von Fichfang und der Fischerey egi i[...]
Besoldo pag. 257. & seqq. pag. 1134. z[...]
T. haben die L. den Fischzehenden vier Pfun[...]
Von denen kostbaren Forellen wird vermuth-
lich lieber etwas an Gelt / als daß zehen
Pfund gegeben. Als einmals zu Diepels-
dorff deß Forellen-Zehenden wegen Strittig-
keit sich ereignet / ist statuirt worden / es sey
ungewöhnlich von weissen Forchen Zehenden
zugeben. Johan. Hörold. offt werden zwölf
oder mehr Weyer jährlich auff ewig umb ei-
nen Gülden rheinisch vererbt / dergleichen
Vergleich mir selbsten bekand ist.

CAP. VIII.

Von Wiesenzehenden.

Was Wismaten oder Wiesen eigent-
lich seyn / sind die Doctores ungle[i-]
cher Meynung. Vide Rudinger
Cent. 5. obs. 68. Non quilibet campu[s]
incultus, vulgò Wüstunge / Laiten / dictu[s]
pratum vocari potest, alioquin & mon-
tes intonsi, item sylvæ pascuæ, & in-
tegra prædia prata essent, quod e[st]
contra l. 30. & sq. de V. S. Gædd. d.
n. 10. Sylva cæditur securi, pratum ton-
detur falce. Differt etiam pratum à pa-
scu[...]

ſcuo, cum non depaſci ſoleat, nec eo fine principaliter habeatur, ſed ut fœnum nobis profundat hyemi inſerviens. Gœdd. d. l. num. 3. daß man Heu und Grummet darauff mache / und zum Winterfutter ſamble. Et ipſe Jctus in l. forma 4. pr. ff. de cenſib. pratum à paſcuis ſeparat. In meinem Beſoldo p. 393. hab ich notirt / daß ich in alten Brieffen gefunden / von einer jeglichen Hüeb ein Hun für den Heuzehenden. Dergleichen Heuhennen es mehr gibt. Utrum certa pecuniolæ quantitas de decima fœni poſſit perſolvi, vid. Beſold. conſil. 20. num. 98. vol. 1. Et in Theſauro Practico adaucto in folio, pag. 1022.

Als einmals etliche Unterthanen das Gelt für den Heuzehenden geben wolten / als vier oder zehen Kreutzer von jedem Tag-Werck Wieſen / iſt befohlen worden / daß ſie ſich mit dem Zehendherrn ſollen vergleichen / oder ſie solten den zehenden Schober Heu ligen laſſen. Und iſt hie ſonderlich zu mercken / wie Beſoldus conſil. 19. num. 34. vol. 1. gar unbekandte Wort brauche / was wir Heuſchober neñen / neñet er Vierlinge oder Heuſchochen. Den 30. Schochē. 50. Schochē: n. 47. Wird abermal der Vierling uñ Schochē gedacht. Es geht aber letzt gemeltes Conſil. 19. n. 81. Dahin / daß obwol die Innhaber der Wieſen / auß einem alten unfürdencklichen Brauch /

jährlich nur 2.pfen.zu Zehenden gereicht ha-
ben / und dardurch biß auff ietzige Anforde-
rung des Mangels und unvollkommener be-
zahlung halb entschuldigt seyn / daß sie doch
fürbaßhin den gantzen und vollkommenen
Zehenden zu entrichten verbunden seyn / etc.

In eadem causa priori Consilio 19.
contrarium est 20. Consilium sæpius
citati Besoldi. Nam num. 20. ad ob-
jectionem: Aliud est pecunia, aliud
fœnum. num. 22. quod decimæ cum
integritate & sine diminutione persol-
vi debeant. num. 23. quod consuetudo
jure non subsistat, per quam decimæ
minus plenè solvantur. num. 26. quod
aliud pro alio dederint, prolixissimè re-
spondet. n. 59. ponit casum, quod ac-
cedere possit, quod aliquando tàm
pluviosa sit tempestas æstatis, præser-
tim tempore fænisicii, ut maxime par
fœni crebris inundationibus aquarum
putrescat, & corrumpatur vel aveha-
tur. Ex quo eventu Domini decima-
rum plus commodi de pecunia conse-
quuntur, quàm si fœnum ipsis datum
fuisset. E contra autem si serena si
tempestas, tempore, quo fœnum colli-
gitur, plus commodi ex fœno decimali
habere Domini possent, quàm ex pecu-
ni-

nia. num. 97. Wird erzehlt / daß die von Doningen ihren Zehendherrn für den Heu und kleinen Zehenden 18. Pfund Heller geben haben. Es haben aber die Zehendherrn forthin das Heu / und den kleinen Zehenden von erwachsenen Stücken haben wollen. Si agri forma mutetur, v. g. ex agro pratum fiat, an quis teneatur decimas fœni den Heuzehenden præstare? ffff. prædium enim in aliam novam faciem seu formam mutare quidem licet, sed ita, ne domino seu Ecclesiæ decimali fiat præjudicium c. quamvis de rescripti in 6. Limitatur tamen, si possessor agri libertatem præstandarum decimarum præscripserit, tunc enim nec mutatâ ejus formâ ad præstationem earum tenebitur, Ahasv. Fritsch. in tractatu de Jure Pratorum von Wiesenrecht. Christoph. Philippus Richter in Consiliis part. 6. cons. 21. num. 11. Wannauß Wiesen Felder gemacht werden / quid Juris, Besold. in Thesauro p. 1023. 686. 1016. & fusissimè Fritsch de Jure Pratorum.

In keinem Vergleich de Anno 1582. steht / Item seynd Wißmaten zu Feldern gemacht worden / davon die Baurn den Zehenden zu geben sich waigern / da sie doch schuldig seynd / nach verscheinung eines Jahrs / und der ersten

Frücht/ dessen sie befreyet / den Zehenden oh
alles Mittel zugeben.

Offt wird verglichen / an Statt des Heuz
henden von allen Wiesen / auff ein gewisse
Stuck Wiesen. Als L. H. gibt das Heu / au
der Seewiesen / auß einem halben Tag
werck für das Zehendheu umb anderer seine
zum Hoff gehörigen Wißmat willen. Meh
1. Tagwerck auff der Niderwiesen / hinter de
Buchwiesen genant / so in diesem Zehend ver
erbt / folget das Heu durchauß / von Grumẽ
aber nur drey Viertel das vierdte Viertel abe
Grummet gehöret in einen andern Zehenden
Was ein Mannsmat sey / was ein Mann
werckmatten / was ein Jauchart Wißwach
sey / explicat Wehner in observ. lit. M
Werndle de decimis l. 3. c. 3. p. 18
Die Gräserey in Wäldern soll ohne Erlaub
nuß / und sonderbare Berechtigung nieman
vornehmen. Dn. à Seckendorff in Teutsche
Fürsten Stat p. 480. Gudelinus de Jur
Novissimo L. 6. c. 13. n. 6. setzt / in diver
sis locis, multarum rerum, ut pratorum
nemorum, &c. sublatæ sunt decimæ
In einem mir bekanten Dorff ist der Heuze
henden von 4. Höffen vererbt / also das jährlic
ieder unter diesen 4. Höffen 36. Kr. für seine
Heuzehenden bezahlen muß. Quæritur, ob e
ein Neubruch / wann mann auff eine Wie
oder Waid de novo Bäum setzt? Negatur
weil solches allein der kleine Zehend. Besold

in

in Thes. p. 685. Es soll aber das Heu zuvor recht dörr gemacht werden / ehe es eingeführt wird / fœnilia periculis incendiorum perobnoxia sunt. Fœnum naturæ calidæ est, ideoque madidum & putrefactum ignem ex se creare potest, ut & exempla & autoritates. Vide Consilium Altorfinum 116. Rationes huius rei Physicæ num. 8. recensentur. Von einer nothwendigen und hochnutzlichẽ Feuer-Ordnung auff dem Land / und wie 20. Dörffer sollen zusammen halten / und etwas gewisses zusammen schiessen / auch füreinander sorgen / videatur Obrecht in Secretis Politicis p. 158. & sq.

CAP. IX.

Von vererbten Zehenden.

Hiervon wird in Büchern wenig zu finden seyn / auch so gar die jenigen / welche gantze Tractatus von dieser materia Decimarum herausgegeben / als Rebuffus, Werndle, Moneta, welchen Joh. Baptista Costa in seinem schönen Tractat de Quota & Rata, virum solertis industriæ, & non vulgari ingenii subtilitate præditum, quæst. 149. num. 1. nennet / oder welche gantze Disputationes davon geschrieben / setzen nicht ein Wort davon / was ein

vererbter Zehenden sey. Wo man Leges haben
kan/heists: Erubescimus sine Lege loqui
Hier solles heissen: Erubescimus sine justa ratione loqui, per quam veritas habetur, & quæ est anima Legis, imò Lex ipsa. Ideoq; & Jus supplet, sicut & æquitas. Est enim imbecillitas, intellectus ibi quærere Legem, ubi naturam sentimus. Eaq; re deficiente lege ratione nā turalem allegare licet Matth Wesenb consil. 2. n. 1. 2. & 3. Zum Exempel: Wañ ein Erbmann nicht nur einen Aigenherzn hat welchem er seine Gült jährlichen zu reichen schuldig ist/sondern er hat auch einen Zehend HErzn / welchem er jährlich / er baue gleic wenig oder viel/seine Zehendgült reichen muß Als mancher gibt Jährlich fünff Viertel Korn und 2. Hüner Zehendgült von seinem gantzen Hoff/so bleibt ihme hernachmahls alles / wa er bauet/ beysammen/ er darff weiters wede grossen noch kleinen Zehenden geben. Ein anderer gibt gleichfals etwas gewisses/ als et wann für all sein Getraid / ein Sümme Korn/für all sein Vieh / oder den Blutzehen den ein einiges Hun. Der dritte gibt etwa ein Pfund Heller Würtzburger wehrung, item zehen Sümmer Korns/und zwey Sümmer Habern/ alles Würtzburger Maß / ob alle Entgeltnuß/es schlag Schauer / Hagel, oder durch andere unwitterliche Würckung,

wie die genant möchte werden / so soll ihm die Widerbezahlung obgemeltes Erbzinß keinen behelff geben/nicht fürtragen noch freyen / wie in dem Vererbbrief über Autwandten und Lind-steht. In einem andern Zehend Vererbungs-Brieff wird vermeldet: Darfür sie weder Krieg/Steyer/Haael/Schauer/ Mißwach-sung / oder andere Landsgebresten fürtragen oder schützen solle / wie in dem Vererbbrieff über Unteraspach und Kreutles stehet. In einem andern Brieff stehet auch von Nebel und Wind / daß deßwegen kein Nachlaß geschehen soll. Jetzt fragt sichs / wann ein Dorff dreyssig 40. oder mehr Jahr öd und ungebauet gelegen / es wird aber ein solcher Hoff verkaufft/darauff ein dergleichen vererbter Zehenden hafftet/ erstlich ob der Zehendherr allen außstand an Korn und Hünern dahinden lassen müssen? Zum andern ob der Erbman nur Metzen oder viertelweiß steigē/und wann v. g. dir fünffviertel herauß kommen / der Zehendherr damit zu frieden seyn müsse? So der Zehendherr deßwegen mit dem Aigenherrn conferirt / so will dieser simpliciter die Affirmativam auff beyde Fragen. Ich weiß aber mehr als ein Præiudicium, da das contrarium ist observirt worden. Sintemal von rechtswegen ein Herr nicht schuldig ist/ seinem Erbrechter deß entstandenen Kriegswesen / Mißwachs / Schauer oder ander dergleichen casum fortuitorum halb / die

umb auffgebauet / das gantze Dorff erholt sich nach und nach. Der neue Possessor deß vererbten Zehendhoffs meldet sich bey der Zehendherrschafft umb diesen vererbten Zehenden an. Allein der Zehendherr will entweder 200. Thaler für die außständige Zehendgülten haben / und allegirt diese ratione: Die ödligende Erbrechtgüter fallen dem Aigenthumbsherrn zu. Zorer in 2. Theil seiner Rechtlichē Bedencken q. 1. n. 46. & 48. q. 2. n. 147. utrum Emphyteusin amittat, qui intra triennium Canonem non solvit, quamvis super eo nihil sit pactum. Besold. part. 3. conf. 93. n. 69. oder der Zehendherr betrohet durch seinen Büttel dz gantze Dorff selbst außzehlen zu lassen / da ihme dann für 6. wol 12. S. herauß komen werden. Bißweilen sind nur die Weyer vererbt / bißweilen nur die Wiesen / wie oben dergleichen Exempla sind angeführet worden. Ich erinnere mich noch eines vererbten Zehenden / mit deme es folgende Bewandnuß hat. Ein hoher Potentat verleihet einem Lehenman einen Zehenden zu durchgehenden / oder Kunckellehen / davon muß er jährlich 7. und einen halben Kr. zur Wachskertzen / und bey begehenden Veränderungs-Fällen das gewöhnliche Lehengelt geben. Dieser Lehenman nun verleihet diesen Zehenden wiederumb zu Mannlehen einer gewissen familiæ, und zwar nur allezeit dem Eltesten davon. Dieser muß nicht nur jährlich 2. Sümmer Korn von diesem vererbten Zehenhenden dem Afterlehenherrn geben / muß die

Lehen

Lehen von ihme empfangen/ Lehenbrieff nehmen / und einen Revers von sich geben/ das Handlohn entrichten / und alles das jenige præstirn/ was von undencklichen Jahren bey diesem Lehen ist hergebracht worden. Waltet also ausser allen Zweiffel / daß es vererbte Zehenden in grosser Meng gebe/ davon man das Handlohn zureichen schuldig seye.

Caput X.

Von Flachszehenden.

DIeser wird an unterschiedlichen Orten unterschiedlich gereichet. In etlichen Beschreibungen findet sich / daß ein gantzes Dorff vor Alter3 einen gantzen Kloben Flachs oder 60. Reisten gebē habe. In andern Beschreibungen find ich diese Wort: von 10. Poßen Flachs 1. Poßen. An solchen Orten gibt man vom Lein keinen Zehenden. Sonsten heists: Decimæ solvi debent integrè, & absq; omni diminutione. Et consuetudo, quod decimæ non solvantur integrè, vel nullo modo debeantur, non valet. Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. n. 1. Der Flachszehenden ist zureichen / er wachse gleich in Gärten oder auff dem Feld. Wernd. de decimis l. 2. c. 1. p. 55. Es ist vieler Orten verbotten / in die zumahl kleine Fischwasser Flachsrössen zu legen/ durch welche die Fisch verderbt werden. Dn. à Seckendorff im Teut-

schen

schen Fürsten Stat. p. 490. De decima de lino & canabe. Rebuffus de decim. q. 8. n. 8. An vielen Orten werden denen Ehehalten 1. oder 2. Bett mit Flachs außgemacht und außgedingt. Diese Ehehalten wollen nun ihrē Flachs durchauß Zehend frey haben/daher/als eine gantze gemein 60. Reisten Flachs dem Zehendherzn geben sollen/klagte sie: Die Ehehalten baueten den meinsten Flachs / die Gemein wüste nicht/wo sie die 60. Reisten Flachs hernehmen solte / sie wolte 3. fl. darfür geben. Allein der Zehendherz ist bey seinen alten herkomēn der 60. Reisten verblieben. Sibi imputent, daß sie ihren Ehehalten die gebauete Bett mit Flachs für Zehendfrey versprochen / welches sie nicht hätten versprechen sollen/ auch zu halten nicht vermögen / als mit ihren mercklichen schaden.

CAP. XI.

Von Kraut und Rubzehenden.

Wo mann von 4. Banden nur den Zehenden gibt / da wird von Kraut und Ruben gar kein Zehenden gereicht. Sonsten heist es / wo der kleine Zehenden üblich ist/von 10. Bettkraut 1. Bett / von 10. Bett Ruben 1. Bett. An manchem Ort gibt es nicht nur Früh-oder Brachruben/ sondern auch Spat oder Halmruben / hier wird gefragt/ ob von der so genandten Aberſaat/ oder

oder 2. Frucht/auch der Zehendẽ müsse gereicht werden? Regulariter Respondeo, quod non. An etlich Orten gibt man auch von Halmruben Zehenden/auß der Ursach/weiln mann hingegen nicht alle Gartenwahr außzehendet. An etlich Orten gibt man von Halmruben/item von Gelbruben-Saamen so wol/als von andern Garten-Früchten den Zehenden. Si ager bis vel pluries in anno ferat fructus, toties solvendæ sunt decimæ. Panorm. in c. ex parte 21. extra h. t. Moneta de decim. c. 4. num. 12. Nam licet de vino vel frumento semel in anno decima solvatur, si tamen in eodem anno etiam alii fructus in eodem fundo nascuntur, de illis quoq; solvenda est decima Hartm. Hartmanni lib. 2. obs. 10. num. 3. & si diversa semina in eodem agro sparguntur, ex fructibus omnium solvenda est decima. n. 4. Zu Straßburg ists ehe dessen verboten gewesen/ von Kraut-Saamen/ ohne vorwissen des Magistrats/ nichts an andere Ort zu verkauffen/ dieweiln diß Orts die Krautköpff in ziemlicher größ gewachsen/ und an andern Orten so herrlich nicht anzutreffen seyn. Von dem Wort Abersaat handelt Werndle de Decimis p. 54. Was auff dem Feld zum andernmahl angesäet wird/ die Abersaat. Martin Kreutmann von Zehendrecht p. 18. 28. 32, 33. 68. Hieher

gehört

gehört das bey uns sehr gewönliche Wort Schmalsat/ so gemeiniglich von Kraut und Ruben gebraucht wird / quasi eine schmale Saat / darzu nur die besten Felder genommen werden. Von Neustatt in Oesterreich/acht Meil von Wien/ haben die alten Scribenten berichtet / daß daselbst Kraut und Rüben auff Bäumen wachsen. Der sumpffigte Ort wird mit Bäumen und Reisig belegt / hernach mit Erden beschüttet/das darauff zubauen ist. Ein grosser Betrug ist es / wann man zuvor das beste Kabiskraut / und die grossen und harten Kabißköpff hinweg nimpt / und das schlecht Kraut/und die lähren Täschlein zu Zehenden läst. Wiesen und Kraut-Gärten werden unter rechte Baugüter gerechnet / davon man Zehenden zu geben schuldig/ wann die Unterthanen libertatem præstandorum decimarum nicht præscribirt haben. Dn. Christoph. Philippus Richter in Consiliis parte 6. cons. 21. n. 11.

Caput XII.

Von Zehendstädeln.

Es gibt nicht alle Jahr finstere Städel. Wir finden / daß einsmals das Korn zwey Jahr auff dem Feld gestanden sey. Zeillerus in Itinerario Germaniæ p. 217. bey uns hat vor einem Jahr an einem

einem Ort das Wetter geschlagen. Dieses 1670. Jahr sind die Aecker unbesämt blieben/ und ist doch Korn gewachsen. War die Frag/ ob man Zehenden davon zu geben schuldig sey/ weil diese Aecker weder mit Pflug noch Hauen diß Jahr gebauet worden? Es ist die Boßheit der Zehendbeständner sonsten so sehr gestiegen/ daß sie denen Zehendherrn nur geben wollen/ was sie selbst wollen / das geringste Getraid/ das elendste Federvieh / gerupffte / halb todte Gänß / schmachtige / zipffende Hünlein/ unzeitige Lämmer. HErr Christoph Philipp Richter gedenckt in seinen consiliis part. 6. conf. 21. n. 17. daß etliche Unterthanen den Arbeiszehenden von den zehendbaren Gütern nicht auff dem Feld / sondern in ihren Scheuren/ non absq; fraudis suspicione von Alters geben/und nachmals nit anders geben wollẽ. An statt/ daß die Zehendbeständner von Jahr zu Jahren steigen solten / wollen sie zurück / und jährlich weniger geben / zumal wann sie sehen / daß der Zehendherr keine Unterthanen im Hoff hat / wann sie sehen / daß kein Nachbaur einen Eingriff thun will/ wann sie sehen / daß der Zehendherr keinen Stadel und Bequemlichkeit zum samblen hat. Als ehedessen jemand einer fremden Herrschafft seinen Stadel zum samblen verließ / würde er deßwegen hefftig von der Gemein angeklagt. Die Erfahrung bezeuget es / daß / wo ein Zehendherr einen Stadel im Dorff zum einsamlen hat/ dz durch dieses Mittel der Zehend hin-
au[ff]

auffgebracht/ offtermahls in einem Jahr umb viel Stimmer gestiegen sey. Derowegen geschicht es/ daß die Gemein sich so sehr widersetzt/ und keinen Platz zu einem Zehendstadel hergeben will. Da wendet sie für / es sey kein bequemer Platz in der Gemein vorhanden/ es versamle sich eben an diesem Ort wo der vermeinte Zehendstadel hingebaut werden sollen/ das Kühvieh/ und was der kahlen entschuldigungen mögen mehr sein. Hieher gehört D. Besoldi part. cons. 25. Daß auff die Allmand in præjudicium der gemeinen Baurschafft einiger weiß zu bauen mit nichten erlaubt sey / etenim malè agunt Magistratus, etiam omnimodâ Jurisdictione gaudentes, quia prædia communia seu publica Civitatum & oppidorum, aut etiam pagorum, vulgò Allmanden/ Waiden/ etc. appellitata, ullo modo sibi appropriare contendunt: si unquam ea ad ipsam Universitatem legitimè pervenisse appareat, ut post Menoch. 3. præsumt. 100. & alios evincit Thomas Michael disp. de Jurisdict. th. 61. Quippe quemadmodum Princeps cuilibet privato rem suam auferre nequit: ita nec id potest populo seu universitati. Und n. 7. steht: Wann an selbigem End / da er zu bauen Vorhabens/ iemand andern ein servi-

tut, jus decimarum, pascendi, oder der-
gleichen Gerechtigkeit gebüren/thät / solches
einwilligen zu mahln von selbigem erlangt
werden muß. Ohne ist es nicht/daß/gleichwie/
wo Mangel an der Waide ist/alte Leyten und
Trifft Oerter/zu Abbruch der Viehenutzung
nicht sollen umbgerissen / und zu Aeckern ge-
macht werden. Herr Veit Ludwig von
Seckendorff in seinem tr. von Teutscher Für-
sten Stat part. 2. pag. 220. Also können ohne
bezahlung eines Abtrags / zur Viehnutzung
gehörige Plätz/zu Zehendstädeln nicht genom-
men werden.

Es soll aber dieser Abtrag leidentlich seyn/
und nicht zu hoch gespannet/auch der Gemein
zu besten widerumb verwendet werden.

In diesen Zehendstädeln ist ein übler
Brauch/daß die Trescher vorgeben/es gebüre
einem iedwedern zu Nachts ein Bischelstroh /
diesen dörff er mit nach Hauß tragen. Wel-
chen mann an etlich Orten Abendböck nennet.
Es haben den Bürgern zu Nellenheim die
Inhaber des Guts Weißfelds/vor diesem zur
Zeit des Heuets/wann mann die in dieser Ge-
gend ligend und genante Freymatten aufftbut
und den Benachbarten abzumehen vergünt /
zu ihrer besserer bequemlichkeit / und damit sie
desto Früher die Arbeit wider anfangen kön-
nen/auß guter Nachbarschafft gestattet / daß
sie den Unterschleiff oder Nachtherbig in den
Scheuren zu angedeuten Gut oder Hof Weiß-
feld

feld gehörig genommen. Weiln aber die von Nellenheim diese nachbarliche Bewilligung für eine gerechtsam gehalten / als ist ihnen solcher Einlaß nicht mehr gestattet worden. Fusè Besold. part. 3. consil. 118. per totum. Also lägern sich offtmahls in solche Zehendstädel allerley loß Gesindlein / welche übel herauß zubringen. Herz von Seckendorff setzt in seinem unschätzbarn / ja mehr als guldenen rc. von Teutschen Fürsten Stat p. 380. folgende Wort: Solche Zehenden nun werden entweder / wie sie gefallen / eingesamlet / wie denn vieler Ortē deßwegē sonderbare Zehend Scheuren / oder Städel / auch Kellereyen / der Herrschaft zu stehē / oder die Müh uñ Kostē die darzu gehören / zu ersparen / umb ein gewisses verlihen und außgelassen. Es gibt an etlich Orten faule / nichts wirdige / böse Tagler / welche mit liederlichē Zechen / uñ mit üppigē fraß uñ quast die gute Zeit zu bringen / welche ihre Zehend-Herrn / nach belieben / schätzen und bevortheilen / mann muß ihnen von Zehend samlen geben / was sie nur fordern / sie feyren lieber / ehe sie ein billiches nehmen.

Es gibt der Taglöhner / Schnitter / Trescher / Meyer / Schirrmeister / Holtzhauer / Teichgräber gnug / aber da ist niemand / welcher sich in die verwildte / uñ verwachsene Einöde mache / derer es noch aller Orten viel gibt. Herz von Seckendorff räth / man soll mit den Schnittern und Treschern richtige Kerbhöl-

tzer halten / von den eingebrachten Früchten
eine Prob treschen lassen / nach der Erndeder
gantzen Jahrwachs summarisch beschreiben,
dann über das Auffheben deß Getraids / all
14. Tag / und auff Liechtmeß oder wann fol-
gends gar außgetroschen/was die gantze Ein
namb/Außgab/und Uberschuß deß Getraid
gewesen sey/eine Verzeichnuß begehren/ sozu
guten Vorsichtigkeit ein bequemes Mittel ist.
Wir schliessen mit zu schliessung deß Zehend
stadels/ diesen Tractat / auch gleichsam zu,
und wünschen / daß alle Strittigkeiten auch
bald mögen beschlossen werden / und zu einem
erwünschten Ende kommen. Dann wz hilffts
wann der sterbliche Mensch unsterblichen Zor
trägt / und ihme selbsten das Stroh zu seine
eigenen Höllenflammen einsamblet ? Ma
soll ja in Zehend-Strittigkeiten schleunig ver
fahren. Unde etiam non admittitur Ap
pellatio, si sententia super Decimis lat
sit. Mynſ. cent. 5. obſ. 10. Gail. 1. O. 38
Everh. in Top. legal. loc. à tributo a
Decim. n. 4. Rüdinger cent. 1. O. 31. 1
4. §. 11. dem gemeinen Wesen ist sehr vorstän
dig/auch einer Obrigkeit obgelegen / die wei
läufftige Rechts-Procefs, und was hierzu An
leitung gibt / nach Möglichkeit abzukürtze
und abzustellen. Zorer part. 2. conſ. q. 1
n. 30. 34. Quis quæso apud Specul. in ti
de Appell. §. nunc breviter n, 4. ſine in
digna

dignatione legat, in curia Romana causam quandam appellationis ante ipsum natum introductam, ei 34. annum agenti, lite nec dum contestata, commissam fuisse? Quem eâ ætate in tam arduâ causa Patronum adscitum Jason miratus, ad l. properandum in pr. n. 6. ubi hoc ipsum refert, & his verbis exclamat: Quid nos ventris animalia unquam tale fecimus, quos si secunda hora vigilantes offenderit, oscitamus, & manibus faciem defricamus! O daß die pœna temerè litigantium wiederumb practicirt würde! O daß nicht auch unter denen / welche zum Scepter geschworen / so viel Verhetzer zu den Rechtfertigungen wären! O daß mehr rechte Christen unter so viel tausend Schein-Christen wären / welche ihren Nebenmenschen von dem Schlaff der Ungerechtigkeit auffwecken! O das solches noch dieser Tagen / vor der grossen Welt-Ernde geschehe / da sich so viel jähe fäll begeben! Die Portugäsen sagen / die Pomerantzen frühgegessen seyen im Leib wie Gold: Zu Mittag uñ auff den Abend wie Bley. O daß alle Rechtfertigungen früh abgeschnitten / alle temerè litigantes früh gestrafft / das so edle Gold nicht in Bleyschwere Verantwortungen verwendet / und die Versöhnung / nicht auff die finstere Todes Nacht verschoben würde! Die Welt veracht und

verlacht diese Erinnerungen/ biß die Bley-schwere Todes Augst sie überfällt/ biß sie weder beichten noch absolvirt werden kan. Die Welt ist ja im höchsten Grad schlim/ die Saiten müssen zerreissen/ sie sind gar zu hoch gespannet! Es ist nunmehr gewiß/ an der Welt

E N D E.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM,

Quæ in hoc Tractatu de Decimis continentur.

Prior numerus num. marg. alter pag. denotat.

A.

Con-

D.

Deci-

Dec

Epi-

Grosse

H.

I.

Intelli-

M.

O

P.

 Pri-

Re-

Register.

A

F. Feuer-

Q. Quod

Q.

R.

S

T

V

Lehen-

ENDE.